

## INLEIDING

Indien men een overzicht wil gewinnen van de historie der mensheid, zou men in de eerste plaats begrip moeten hebben voor de oorzaak en gevolgwerkingen, die er in de volkeren, maar ook in de totaliteit van het menselijk bestaan optreden. Het heden bepaalt grotendeels wat er morgen gebeurt. Het denken van vandaag vormt het gedachtebeeld, dat morgen werkelijkheid wordt. Hiervan uitgaande zullen wij in de komende reeks lezingen trachten u een beeld te geven van de wereld, zoals zij nu is in onze ogen. Daarnaast zullen wij proberen duidelijk te maken wat o.i. daaruit verder voortvloeit. En aangezien de actualiteit in het heden voor u het belangrijkste is t.a.v. de acute problemen, zullen wij ook trachten daaraan in de komende tijd voldoende aandacht te besteden. Neemt u echter dit element in de cursus niet al te zwaar. Het is eerder illustratief bedoeld dan als verklarende en werkelijke materie voor lering.

Ik wil dan deze inleiding beginnen met u enkele facetten te noemen, die in de huidige maatschappij een zeer grote rol spelen. U zult dat waarschijnlijk van mij negatief vinden. Maar deze negatieve aspecten zijn bepalend voor de vruchten van morgen. Het is al heel lang geleden, dat iemand zei, dat het graan in de aarde moet vallen en daar sterven, opdat de nieuwe halm wordt geboren. En op dezelfde wijze is het juist wat vandaag ondergaat, wat vandaag ziek is en op sterven na dood, dat bepaalt hoe het morgen zal zijn; want de beelden van morgen vloeien voort uit de nood van vandaag plus de erkenningmogelijkheid, die vandaag en morgen bestaat.

Een van de belangrijkste aspecten voor het westen in deze tijd is wel de stad. De stad, eens een levend organisme van in nauw verband samenwerkende en wonende mensen is langzaam maar zeker geworden tot een lichaam vol aderverkalking. Verkeersproblemen hopen zich op. Communicatieproblemen tussen stadsmensen worden steeds groter. Werkelijk begrip bestaat niet meer en een voortdurende neiging tot centralisatie maakt zowel de steden als ook het bewind van naties steeds minder plooibaar en daardoor kwetsbaarder voor alle onverwachte of onvoorziene ontwikkelingen.

De neiging gezag te beschouwen als een recht, waarbij de verplichting slechts op de tweede plaats komt, grijpt eveneens overal rond zich. In de wereld van vandaag zien wij onnoemelijk veel kleine staatjes ontstaan, wier hele wezen wordt gedragen door de machtsdrift van eert betrekkelijk kleine groepering of zelfs van, enkele mensen. Deze kleine staten en staatjes, deze gemeenschappen, die zich tegenover de wereld willen stellen en zich t.a.v. de wereld afzonderen, hebben in zich geen reële bestaansmogelijkheid. Deze groepen in staatkundig verband zijn in wezen afhankelijk van de goedertieren hulp van anderen, zonder dat zij daarbij een vaste verbintenis, verplichting of verhouding willen accepteren. Het is duidelijk, dat een dergelijk spel onvruchtbaar is en voert tot een zeer negativistisch beleid, gepaard gaand met een zeer irreële instelling t.a.v. wereld en leven bij de onderdanen.

In de maatschappelijke groeperingen overal ter wereld zien wij de z.g. eilandmentaliteit ontstaan. Deze isoleert groepen van het volk van elkander en doet het wederkering begrip en daarmee ook de mogelijkheid tot een reële samenwerking steeds meer afnemen. Dit zijn problemen, die vandaag aan de dag economisch en sociaal een rol spelen en die daarnaast ook allerhande politieke eigenaardigheden hebben doen ontstaan.

Op zichzelf zijn het verschijnselen, die niet zo belangrijk zijn, maar zij geven een mentaliteit weer. En het is juist het denkproces van de mens, waardoor zijn gehele habitus, gewoonteleven en gedrag worden bepaald. Deze habitus van de tijd is absoluut negatief; zij is zelfs destructief. Dit element van vernietiging, dat in het menselijk denken als een ziekte is binnengeslopen, tast uit de aard der zaak niet alleen maar de concrete waarden van het bestaan aan, ook de ideële waarden zullen eronder moeten lijden. Zo zullen wij zien, dat deze mentaliteit zowel in godsdienstig opzicht als t.a.v. sociaal bewustzijn, begrippen als naastenliefde en solidariteit, een zeer grote rol speelt.

Wij zien het isolationisme van de groepen groeien, waarbij niet alleen maar een superioriteitsbesef meespreekt, maar ook een uit elkander groeien van geestelijke inhoud. Deze op zichzelf negatieve en schijnbaar vernietigende werkingen, die over de gehele wereld kenbaar zijn, vormen echter de ouverture van een nieuwe tijd.

Zoals een massaal akkoord gevormd door enkele dissonanten, vaak de inleiding kan zijn voor een melodie, (vergelijkt u b.v. eens de introductie van de wals van Ravel met het vooromschrevene, zo zien wij dat juist door het geheel wegvallen van mogelijkheden en waarden de mens wordt gedwongen tot aanpassing. Deze aanpassing zal eerst geestelijk moeten zijn, voordat zij ook meer concreet stoffelijk kan worden uitgedrukt.

De geestelijke omwenteling is m.i. aan de gang. Zij voert ons tot ontwikkelingen, welke de toekomst niet zo ongunstig doen zien als voorgaand beeld u misschien zou doen vermoeden. Het is het overbodige, dat gaat wegvallen. Het is het isolement, dat verbroken moet worden. Het is het begrip van maatschappelijkheid, dat een totaal nieuwe inhoud moet krijgen. Daarnaast ook de waarde, die wij God noemen, welke in de mens een nieuwe plaats van node heeft.

Deze dingen brengt de toekomst. Morgen brengt geen nieuwe mensheid, maar wel een nieuw besef in de mensheid. Zij brengt geen absoluut veranderde en vernieuwde wereld, maar zij brengt een groei en veranderingsproces, dat in betrekkelijk korte tijd het aanzien der aarde wijzigt.

Het Aquarius tijdperk, dat nu aan de gang is, kan ons een hoofdlijn geven bij het beschouwen van de invloeden, die kosmisch optreden. Wij kunnen daarin de tendensen vanuit de kosmos en hogere sferen beschrijven, die bij deze verandering betrokken zijn. Indien ik dan ook in deze cursus naast het geestelijk element de meer materiële aspecten de nodige aandacht geef, dan is dit vooral gedaan om u duidelijk te maken hoezeer uw innerlijke en uw uiterlijke wereld met elkaar verbonden en verwant zijn, en om u in staat te stellen uit uw eigen leven en beleven ook conclusies te trekken, zelfs ten aanzien van eigen toekomst.

## LES 1 - DENKEN

### Hoofdstuk 1

#### 1e deel

Denken bestaat uit het samenvoegen van begrippen. Naarmate die begrippen concreter geformuleerd zijn, logischer ineenspassen en t.a.v. elkander eenvoudiger worden geplaatst en gestipuleerd, brengt het denken concretere resultaten voort. Een genie is niet iemand, die boven het denken staat, maar die bij een scherpe formulering van het bestaande en gewenste de verhoudingen zo eenvoudig weet vast te leggen, dat hij kan zien wat er gebeurt en daaruit dan zijn conclusies kan trekken.

In de wereld van vandaag is het denken vaak nogal verward. De denkbeelden b.v. omtrent noodzaken en feiten zijn zo verward en zo weinig reëel t.o.v. elkaar geplaatst, dat wij zelfs in een nabije omgeving als in Nederland voorbeelden te over vinden van een mentaliteit, die uiterlijk misschien nog aanvaardbaar en goed in wezen de problemen ontvlucht en juist hierdoor in zich vernietigende tendensen draagt. Als ik u hiervan een voorbeeld mag geven.

Nederland is ervan overtuigd, dat steeds meer moet worden gedaan aan ontwikkelingshulp. Op zichzelf is dit volledig aanvaardbaar en niemand kan daartegen enig bezwaar opperen. Nederland is gelijktijdig ervan overtuigd, dat zijn eigen leefklimaat voortdurend moet worden verbeterd en dat projecten moeten worden aangepakt, die dit kleine land voorbereiden op het jaar 1999. Het jaar 2000 heb ik niet genoemd om Bellamy's niet in verwarring te brengen. Zij hebben daarbij de opvatting, dat men gezien de huidige wereld situatie een zeer groot deel van de beschikbare gelden moet beleggen in wat men noemt: defensie. En defensie in deze tijd is potentiële, grotendeels mechanische agressiviteit.

Als men een rekening als deze opmaakt, blijken er zeer vele tekorten. Je kunt nl. niet al die dingen gelijktijdig doen. Nu kan men wel een wissel op de toekomst trekken, maar de toekomst kan men niet voorzien en dientengevolge is het trekken van die wissel zeer riskant; het kan noodtoestanden doen ontstaan.

Men zou in wezen een keuze moeten doen. Wat is belangrijker; defensie, planning op lange termijn, onmiddellijke bijstand aan onderontwikkelde gebieden, etc. Deze keuze wordt vermeden. Niet alleen ontstaat hierdoor een deflatorisch proces voor de valuta en indirect voor de waarde van de arbeid, van de productie en van het totale bezit binnen de gemeenschap, maar daarnaast ontstaat het denkbeeld, dat men door illusoir geld te creëren dingen kan financieren; en dat is niet waar.

Hier hebben we dus een voorbeeld van een onlogisch denken, waarbij in een veelheid van argumenten en voorkeuren de feiten eigenlijk ten ondergaan. Ik geloof, dat juist hierdoor een zodanige overbelasting zal ontstaan van het in zich socialistisch gerichte staatsbestel, dat men ofwel weer zal moeten terugkeren tot het "ieder voor zich en God voor ons allen", dan wel het gehele volk zodanige beperkingen zal moeten opleggen, dat het niet meer geneigd is deze te aanvaarden. Een revolutie is in beide gevallen te verwachten. Een dergelijke revolutie zal gezien het Nederlandse temperament niet gewelddadig zijn, maar eerder herinneren aan de manifestatiedrift in de tijd van Nieuwenhuis of b.v. Treub. Twee figuren, die elk voor zich nogal manifesteerden en elk op eigen wijze.

Wat daaruit voortvloeit is: een Nederland, dat niet meer in staat is zich als zelfstandigheid te handhaven en dus vele van zijn illusies moet prijsgeven. Maar voor die tijd hebben de meeste mensen hun illusies reeds verloren. Dat is in feite nu al het geval.

Als er in de oude tijd werd gesproken over de noodzaak van solidariteit en de werkgevers advertenties plaatsten, waarin zij aandrongen op het niet verder staken van de arbeiders, de verkeerde solidariteit, dan was er een eenheid van denken en men begreep waar het om ging. Als tegenwoordig een dergelijke leuze wordt gelanceerd, van hetzij staken of kiezen, dan

luistert men niet meer naar de argumenten. Men is doof geworden voor de boodschap, die de mensen kunnen krijgen door de veelheid van woorden, waarin zij die boodschap verkonden en de vele tegenstrijdigheden, die zij voortdurend trachten te ontgaan, omdat zij de moed niet hebben tot een concrete en reële stem. Anders gezegd misschien Nederland bezit zowel bij de leiding van de arbeid (de werkgevers) als in zijn gehele bestuur vele uitstekende politici, maar helaas geen staatslieden.

Dit is een proces, dat zich langzaam ontwikkelt. Maar wie oog heeft voor de feiten, ziet reeds vandaag een ontwrichting ontstaan, waarbij de uiterste (vergeef mij de formulering, ik gebruik oude termen] kapitalistische bestreving onmiddellijk staat tegenover de uiterste socialistische bestreving. Extremisme naar alle zijden is groeiend. Dit extremisme is voor velen niet meer te dragen. Zij onttrekken zich geheel aan de maatschappij en aan de maatschappelijke moraliteit, die voor het behoud van die maatschappij zo belangrijk is. Dit is een voorbeeld. Ik wil daaraan de conclusie voor de toekomst meteen verbinden.

In Nederland ontstaat een enorme gisting, waarbij steeds meer heethoofden steeds meer niet te verwezenlijken idealen propageren, en in de praktijk wordt steeds minder gedaan wat nodig is. Het eindresultaat is een gemeenschap, die uit elkaar valt. De bevolkingsophoping, vooral in westen van Nederland, zal in de volgende 20 jaren aanleiding geven tot een voortdurend grotere minachting van wetgeving en openbare orde en op de duur leiden tot een onregeerbaarheid van Nederland. Het revolutionair proces, dat hieruit zal voortkomen, zal in wezen een zeer vrijzinnige, idealistisch godsdienstige formulering kennen en zich baseren op het vermogen van de mens om dienstbaar te zijn. Vele sociale verzekeringen zullen dan al aan overbelasting overleden zijn. En vele grote dromen, die men vandaag nog koestert, zullen zijn gestorven, zoals b.v. Bijzonder Onderwijs, dat dan door te velen wordt aangevallen en daardoor bij gebrek aan leerkrachten en niet aan leerlingen langzaam maar zeker verdwijnt.

Dit is een beeld van een gedachtegang, die niet alleen een oriëntatie inhoudt t.a.v. Nederland; het is een oriëntatie t.a.v. de wereld.

Wanneer ik denk, dan moet ik feiten zien. Naarmate ik minder feiten kan zien, worden mijn acties willekeuriger en de resultaten van die acties voor mij minder aanvaardbaar en minder berekenbaar. Het z.g. kanselement in de samenleving vergroot zich, maar ook voor de enkeling vergroot zich dat. Het is duidelijk, dat niemand geneigd is om in het leven voortdurend een soort Russische roulette te spelen met eigen geluk als inzet.

Meer en meer zal de mens teruggrijpen naar hetgeen voor hem belangrijk is.

En dat lijkt misschien op een tijdelijke toename van egoïsme. De mensen zullen zeggen: Waarom zou ik rekening houden met anderen? Zij doen het immers met mij ook niet.

Zij zullen zeggen: Waarom zou ik mij onderwerpen aan een gestrenge God, als die God zoveel onrecht toelaat?

Zij zullen uitroepen: Waarom zou ik genoeg nemen met de voorschriften, die mijn beleven en mijn persoonlijk leven aan banden leggen; Ik wil beleven volgen mijn eigen waarden.

Een negativiteit misschien, omdat men vooral aan het begin van een dergelijke reactie niet meer in staat is de verhoudingen van oorzaak en gevolg te zien. Maar naarmate ik meer zelfstandig ga handelen, zal ik ook meer zelfstandig de resultaten moeten beoordelen. Er ontstaat dus een nieuwe oriëntatie. Ik mag u een voorbeeld geven:

Een paar jongelui voelen zich balorig. Zij vallen op straat iemand aan.

Maar nu blijkt, dat zij verschillende keren iemand aanvallen, die b.v. jiu jitsu, judo of iets anders beheerst en die de heren uit zelfverdediging een fatsoenlijk pak slaag en een rustperiode in het ziekenhuis bezorgt. Wat is het gevolg? Als die jongelui desondanks hun ongenoegen op anderen willen gaan uitleven, zullen zij voortaan uitkijken; en naarmate de krachtfiguren minder geneigd zijn dat gedrag ook tegenover anderen te tolereren, zullen zij minder kans krijgen om zich uit te leven en dus hun agressie op een andere wijze in de

maatschappij moeten stellen. Het is gewoon een ervaningsproces. Maar dit gaat niet alleen op, als het gaat om straatschenderijen, dit gaat evenzeer op als het gaat om godsdienst.

Als ik God op een bepaalde wijze erken en de goddelijke Kracht zo wel gemanifesteerd zie - al is het door een toeval en op alle andere wijzen niet - dan zal ik kiezen voor de manier, waarop voor mij een kracht, die ik God kan noemen, waarheid is. Ik zal niet meer kiezen voor de formalistische voorstelling van hemel en hel en misschien zelfs een al te persoonlijk voortbestaan gaan verwerpen, maar ik zal aan de andere kant gevoel krijgen voor een innerlijke inhoud, een innerlijk wezen, dat mijn gerichtheid in de wereld bepaalt en mij daardoor geluk geeft. Ik kan t.a.v. de maatschappelijke moraliteit protesteren en juist al datgene doen, wat anderen vies, ongepast, onmogelijk vinden, maar ik zal er ook de gevolgen van ondergaan. Ik zal ontdekken, dat bepaalde vrijheden voor mij geluk betekenen, maar dat vele andere mij alleen maar ongenoegen brengen. Het zal u duidelijk zijn, dat ook hier een soort scholing is.

Oorzaak en gevolg denken zal dan ook in de 70-tiger jaren reeds, maar zeker na 1970, 1974 aanmerkelijk toenemen. Dit houdt in: een vergroting van realiteitszin, een vereenvoudiging van vele denkprocessen en een aanmerkelijke beperking van het overbodige. Dit alleen reeds zal zowel voor het gedachteleven van de mens als voor zijn maatschappelijke omgeving een revolutionaire omwenteling betekenen. Daar de vereenvoudigingsprocessen in de materie altijd achterlopen bij die welke in het gedachteleven plaatsvinden, mogen wij wel stellen, dat ongeveer in 1984/'85 dit proces maatschappelijk zo ver is doorgedrongen, dat men ook in naam en formulering de maatschappij gaat aanpassen aan deze vernieuwing.

## 2e deel

Bij de toename van de mechanische communicatie middelen en de vergroting van onderwijsmogelijkheid overal ter wereld is er een situatie ontstaan, waardoor de afstanden op aarde geslonken zijn. Dit wil zeggen, dat men in steeds grotere mate kennis neemt van hetgeen elders aanwezig is. Wereldpolitiek was nog geen 70 jaar geleden iets vaags, dat door deftige heren in besloten kamers werd geregeld. Tegenwoordig is het iets, waar de hele wereld in opgaat. De gebeurtenissen in andere landen waren zelfs nog rond 1900 iets, waarvan je enkele weken later dan wel eens kennis nam, of als het vlug ging binnen een week. Tegenwoordig hoort men vaak om 1 uur iets, dat 5 minuten voordien pas geschiedde. Hierdoor is de wereld enerzijds dus een grotere eenheid geworden, maar anderzijds wordt daardoor juist de begripshiaat veel sterker kenbaar dan zij ooit tevoren is geweest.

Als wij het denken van de Aziaat moeten vergelijken met dat van de westerling, dan komen wij tot de conclusie, dat er geheel differente waarden en waarderingen bestaan. De neger op zijn beurt heeft weer een andere wijze van leven, reageren en denken dan de blanke, ook al kunnen deze verschillen in maatschappelijk verband tot een uiterlijk minimum worden teruggebracht. Maar de achtergronden zijn anders.

Wat gebeurt er nu? De westerling waardeert de Aziaat en zijn problemen niet vanuit een Aziatisch, maar vanuit een westers standpunt. Hij zal hulp willen verlenen of willen corrigeren, maar doet dit vanuit zijn eigen achtergrond en zal daardoor heel vaak het tegenovergestelde veroorzaken van wat hij tracht te bereiken.

Ten aanzien van de neger; mentaliteit is dat hetzelfde. Ik weet zelfs, dat er op het ogenblik een staatje is, waarin de eigen productiviteit en de neiging tot arbeid steeds meer afneemt, omdat men de conclusie heeft getrokken: hoe meer wij zelf doen, hoe minder wij krijgen, en het is eenvoudiger te krijgen dan te verdienen. Indien men die mentaliteit zou begrijpen, zou men op een andere wijze hulp en assistentie verlenen, dat is duidelijk.

Daarbij zijn ook de verhoudingen t.a.v. leven (het leven van de mens, van dieren e.d.) overal verschillend. Er zijn landen, waar zelfs de rat een heilig dier kan zijn, waar de slang wordt vereerd, en waar de tijger als voorvader (of wat dat betreft ook het schaap, de koe, de aap of zelfs een of ander insect) belangrijker is dan de mens. Er zijn landen, waar het dier alleen

maar iets is om mee te spelen, om te gebruiken; en er zijn ook landen, waar men het dier een zodanig menselijke inhoud begint toe te kennen, dat het vaak wordt vereerd boven de mens. Ik mag u herinneren aan gevallen hier in Nederland en Engeland, waarbij men woedender was, omdat een aantal katjes, die verwilderd waren, werd afgemaakt, dan om het feit dat een vader zijn kind bijna liet verhongeren. De verontwaardiging om wat het dier was aangedaan, was veel groter.

U zult begrijpen, dat met een dergelijke wijze van denken het contact teloor gaat. De communicatie is in feite groter, maar in begrippen steeds kleiner. Men heeft weinig tijd. De opgejaagdheid, die ook in de communicatie tussen vastelanden, landen en mensen tot uiting komt, laat vaak niet meer de mogelijkheid toe tot begrip te komen. Ik wil u ook hiervan een voorbeeld geven.

Als u naar b.v. Zuid Amerika gaat en u wilt een zaak afsluiten, dan zult u door degene, die u bezoekt, worden ontvangen als een gast. Het sociale contact, het met elkaar spreken, het samen eten, drinken, uitgaan desnoods, schijnt de boventoon te voeren. Maar hierdoor ontstaat er een verhouding, waardoor men elkaar en elkanders argumenten en noodzaken beter kan aanvoelen, zodat door het schijnbare tijdverlies en speelsheid van het zaken doen in feite een juister beantwoorden aan elkanders eisen en noodzaken mogelijk is gebleken.

In de Oriënt zien wij hetzelfde. Daar is het spel van loven en bieden nog steeds in ere. Men denkt, dat het gaat om geld of om een sport, maar het is meer. Het is een langzaam naar elkaar toegroeien, niet alleen t.a.v. de prijs, maar ook van waardering en begrip. Het product wordt hierdoor voor de koper a.h.w. meer waard, doordat hij tijd heeft te beseffen wat hij eraan heeft; en voor de verkoper zit hierin de mogelijkheid om voor zijn product een waardering te krijgen en in het contact met de koper ook te beseffen hoe hij het best kan produceren en verkopen. Tijdverspilling is dus ook dit loven en bieden dat helaas steeds meer moet plaats maken voor de vastgestelde prijzen zeker niet.

In de godsdienst hebben wij precies hetzelfde. Als ik God moet vereren in een vaste vorm en die vorm geen deel uitmaakt van mijn bestaan, kan ik niet werkelijk met God leven. Hier is langzaam maar zeker in de wereld een scheidslijn ontstaan tussen wat ik dan geloof of godsdienst mag noemen en het z.g. dagelijks leven.

In de oudheid was dat anders. De mens leefde a.h.w. met zijn goden. Zij waren voor hem belangrijk als een aanvulling op zijn bestaan en zijn vermogens. Zoals in de middeleeuwen het amusement in feite vaak was: de kerkgang, de markt, de kermis. Het geestelijke spel evenals het wat meer wereldse spel behoorden bij de kerk, bij God. God stond in de wereld. Hij staat daar nu niet. Het resultaat is, dat ook hier een zekere gejaagdheid is opgetreden, waardoor men (m.i. verkeerd) sociale aspecten gaat gebruiken om God te etaleren, en niet zoekt naar een injecteren van het Godsbegrip in het normale bestaan.

Het is duidelijk, dat hierdoor een vervlakking op velerlei gebieden is ontstaan, en vele mensen, geconfronteerd met het onbegrepene, [het onbegrepene van een godsdienst, die haar formuleringen nog uit de late Middeleeuwen heeft, het onbegrip voor andere volkeren met hun denkwijzen en gebruiken evenzeer), verlangens gaan koesteren, die nooit te vervullen zijn; illusies, die niet stoelen op een werkelijkheid, maar op een verkeerd begrip ervan. Hierdoor ontwikkelen zich b.v. technische projecten in landen, die gezien hun bevolking en de mogelijkheden van die bevolking voor een technische ontwikkeling in feite niet geschikt zijn. Het betekent, dat hier een splitsing gaat ontstaan van wat men zou kunnen noemen: een fabrieksproletariaat tegenover anderen. Deze fabrieksproleten zullen weliswaar veel gezag hebben en hard schreeuwen, maar zij zullen in de ogen van anderen uitgeworpenen zijn, kastelozen. Het is duidelijk, dat wanneer een dergelijke ontwikkeling eenmaal aan de gang is, de mens voor zich een tegenwicht tracht te gewinnen.

Het is opvallend, dat in landen waar men b.v. heeft geprobeerd fabrieken te vestigen (ik denk hier b.v. aan bepaalde projecten in Indonesië), de eigen en meer kunstzinnige productiviteit van de bevolking niet is gedaald, maar is gestegen; en dat terwijl men in de

landbouwgebieden, waar men zijn gewone gang van leven nog kent, eigenlijk veel van het eigen product terzijde schuift voor het massa product uit andere delen van de wereld.

Wij zien dit in de godsdienst, waar men op een gegeven ogenblik "God is dood" als een kreet gebruikt om eigenlijk de godsdienst, zoals hij is, te verwerpen om hem als een leer boven het leven af te wijzen, en gelijktijdig te zoeken naar een daadwerkelijke betekenis in het leven, die het Godsbegrip en de godsdienst meer en meer verloren hebben.

Hier hebben wij te maken met een geestelijke omwenteling, die eveneens vaak negatieve aspecten heeft. Maar deze negatieve aspecten zullen via heel veel verschillende wegen leiden tot een absolute vernieuwing. Deze vernieuwing zult u m.i. op bepaalde terreinen binnen zeer korte tijd reeds kunnen vaststellen. Ik meen, dat ik hiermede dit hoofdstuk mag besluiten.

Dan volgt hier een feitenlijst of noot behorende bij het eerste Hoofdstuk

Een geestelijke omwenteling, die zeer snel en sterk verloopt, maakt zich op het ogenblik kenbaar in Azië, met als brandpunten China en India. Gelijktijdig ontstaat er een veel grotere erkenning van de eigen waarden als gevolg van de conflicten in Vietnam en de reeds nu daarop volgende conflicten, die b.v. Laos en Sikhim betreffen. Do prognose luidt hier:

Binnen 12 jaar zal een toenemend verzet tegen de verwesterlijking van de maatschappij zowel in India als ook in China kenbaar worden. In China maakt zich dit duidelijk in een terugzoeken naar de tradities. In India zal het zich duidelijk maken door een weigering bepaalde hervormingen in westerse zin aan te brengen, zelfs indien dit betekent dat in het land grote onlusten woeden en dat landen van buitenaf weigeren om als voorheen verdere steun aan dit land te verlenen.

Voor China zijn weinig controleerbare feiten te geven t.a.v. de geestelijke ontwikkeling. Toch zullen wij ontdekken, dat de z.g. variant op het "rode Boekje"(een omwerking en aanvulling van de Maoïstische spreuken een beroep gaat doen op b.v. de I Tjing, zodat de oude klassieke waarden mede worden verwerkt in het huidige politiek proletarisch strijdgeschrift; en als resultaat daarvan een zekere vorm van gelovigheid weer gaat ontstaan, vooral bij de zeer jeugdigen. Dit zal het fanatisme niet doen afnemen, maar brengt wel in China een aantal filosofische leraren voort, die niet als voorheen alleen de partijpolitiek filosofisch onderlijnen, maar die trachten de volksmentaliteit door de filosofie richting en inhoud te geven, ook binnen het kader van menselijke waarden en bestaan.

Voor India is dit eenvoudiger. Dit zal overigens tezamen met o.m. Pakistan en bepaalde andere islamitische landen een versterkte missionering in de westerse wereld beginnen. In de komende 4 a 5 jaar zult u kennis maken met een toenemend aantal z.g. heilige mannen: Hindoes, boeddhisten (vooral vanuit Ceylon zal het boeddhisme sterk worden gepredikt in Europa en daarnaast ook vanuit India zelf. Bovendien ook een grote islamitische zending, die zich echter niet meer als doel stelt te bekeren tot hun inzichten, maar om de westerling bekend te maken met de geestelijke praktijken en mogelijkheden van hun denkrichting. De resultaten hiervan zijn overigens m.i. voor het westerse denken zeer zeker goed te noemen. De vruchten daarvan zult u kunnen plukken in een periode van 5 a 6 jaar, als mede hierdoor een beter begrip voor en gebruik van mystieke krachten is ontstaan.

De algemene revolutie, zoals deze zich in steeds sterkere mate in Zuid Amerika toont, zal ook in dit en in het komende jaar hier en daar op explosieve wijze voortgang vinden. Men zal zeer veel wijten aan Castro en vele malen zal men ook Amerika en in het bijzonder de C.I.A. van de Ver. Staten beschuldigen van een onjuist ingrijpen in interne aangelegenheden. Belangrijker is echter dat de massa's, die in hun ontevredenheid tot nu toe vaak een zekere gelatenheid vertoonden ofwel zich in wanhoop absoluut verzetten, hier zullen komen tot een eigen vorm van bijna magische godsdienstigheid, waarin naast vele bijgelovigheden enkele grote geestelijke ideeën een rol spelen. Deze worden overigens vanuit de Witte Broederschap op het ogenblik sterk geënt op de bestaande geloofsvormen, waarbij vooral meer magische geloofsvormen op het moment de voorkeur hebben.

Hieruit vloeit voort, dat juist de z.g. onderontwikkelde bevolking in een zeer snel tempo een zekere ontwikkeling gaat gewinnen, die niets gemeen heeft met schoolse wijsheid, maar wel met inzicht in de werkelijke levenswaarden. Hierdoor zullen politieke, maar vooral geestelijke omwentelingen plaatsvinden en o.m. de kerken zullen worden gedwongen in 3 a 4 jaar hun houding zo totaal te veranderen, dat wij zullen kunnen spreken van een bijna afgescheiden speciaal Zuid Amerikaans katholicisme, waarin bepaalde vormen van fetisjisme e.d. een geheel eigen rol gaan spelen.

Het denken van de mens ontwikkelt zich en vormt hem opnieuw, zodat hij zijn wereld en haar problemen op een andere en voor de leiders van die wereld onverwachte wijze zal gaan benaderen,

### **WERKOPDRACHT**

Ga het bovenstaande na. Tracht voor uzelf andere voorbeeld te vinden van verkeerd werkelijkheidsbegrip (zoals t.a.v. Nederland b.v. werd geïllustreerd) en verkeerde interpretatie van anderen, zoals ik deze heb getracht aan te tonen op internationaal terrein.

Tracht voor uzelf een formulering te vinden van eigen gedragslijn, waarbij onwerkelijkheid zoveel mogelijk wordt vermeden, zonder dat een werkelijke dienstbaarheid aan de wereld onmogelijk wordt.

### **AANPASSING**

Het begrip aanpassing betekent voor velen in feite een vorm van onderwerping. Het is dit zeer zeker niet. Aanpassing wil zeggen: met behoud van eigen mogelijkheden, wilsvrijheid en actievrijheid een zo groot mogelijke harmonie met de lopende ontwikkeling tot stand brengen en behouden.

Indien u zich dus wilt aanpassen aan zich wijzigende omstandigheden, dan kunt u dit nimmer doen door eenvoudig deze omstandigheden zonder meer te accepteren. Echter zult u, wat vele mensen niet doen, een scheiding moeten maken tussen datgene, wat voor u geldt en datgene, wat voor de wereld buiten u geldt. U bent niet in staat vanuit uw eigen wezen de acties te begrijpen, of misschien zelfs goed te keuren, van jongeren of van andersdenkenden.

Aanpassing nu betekent niet, dat u dan toch maar uw eigen standpunt moet laten vanen, maar dat u moet trachten een zodanig begrip voor de ander op te brengen, dat u daar, waar positieve mogelijkheden bestaan, met die ander kunt samenwerken, terwijl u niet tracht oude toestanden te continueren, die in wezen niet meer houdbaar zijn door het inzicht van anderen.

Aanpassingsmoeilijkheden kent men in de moderne maatschappij meer dan genoeg. Indien u mij toestaat om ook hier enkele voorbeelden uit het heden te citeren, dan zou ik willen wijzen op de noodzaak zich aan te passen aan een veel grotere massaliteit van verkeer, van vermaak, kortom, van al datgene, wat tot het meer publieke en openbare leven behoort.

De mens, die zelf van zijn eigen waarde overtuigd is, is geneigd van de wereld een aanpassing te vergen aan zichzelf. Dit nu is onmogelijk. Aanpassing kan daarom als volgt worden uitgedrukt:

Wanneer u een televisieprogramma bezieet, dan zal daarvan misschien voor u 1/0 passend en geschikt zijn. Dit geconstateerd hebbende, zult u de andere delen niet bekijken en uw tijd gebruiken voor dingen, die volgens uw wezen en voor uw wezen vruchtbaarder zijn. De aanpassing ligt hier dus niet in het dan toch maar willen verwerken en aanvaarden, maar in het terzijde stellen van de niet harmonische elementen.

De basis van maatschappij, maar ook van geestelijk zijn en geestelijke ontwikkeling, wordt uitgedrukt in het woord harmonie. Dit wil zeggen; samengaan en samenwerking. Samengaan



en samenwerking kernen voort uit het op het juiste moment met elkaar in overeenstemming komen. Een typisch voorbeeld hiervan kunt u vinden in een orkest. Daar zou op een bepaald ogenblik de trompet een dissonant kunnen vormen met b.v. de fagot en de hobo, want ieder speelt zijn eigen partij, een eigen melodie, met eigen maatideeën. Doordat echter de maatindeling nu zodanig verschoven is, dat de instrumenten in plaats van elkaar te bestrijden elkaar aanvullen, zien wij een patroon ontstaan, waarin de fagot een zekere grondmelodie produceert, waartegen in de trompet zijn eigen melodie zet op een duidelijke, heldere en begrijpelijke wijze, terwijl de hobo juist in de pauze van de trompet diens melodie op een andere wijze verwerkt en zo aan het orkestrale geheel a.h.w. een bijzondere toon, een bijzondere tint geeft.

Als instrumenten in een orkest moeten samenspelen, worden zij afgestemd. Dat wil zeggen, dat men uitgaat van een grondtoon, die voor alle een gelijke waarde heeft. Wie aanpassing wil vinden in de maatschappij of in het geestelijk leven, zal moeten uitgaan van een grondbegrip, dat voor allen aanvaardbaar en bruikbaar is. Hij zal dan echter, uitgaande van dit grondbegrip, zijn eigen actie moeten voeren, zijn eigen wil tot uitdrukking moeten brengen op een zodanige wijze, dat hij anderen daardoor niet stoort, integendeel, waar dit mogelijk is, anderen in hun actie of begrip onderstreept of aanvult. Uit dit voorbeeld zal u duidelijk zijn geworden, wat onder het begrip "aanpassing" moet worden verstaan.

Er zijn natuurlijk ook nog andere punten, waarbij dit begrip "aanpassing" bruikbaar is. En ook hier weer een voorbeeld:

U werkt b.v. in een laboratorium. U tracht daar een bepaald resultaat te behalen. Dit resultaat is volgens uw denken het best te bereiken met een aantal instrumenten, dat u echter niet bezit. U kunt nu zeggen, dat hierdoor de proef onmogelijk is. U kunt ook trachten om voor wat er niet aanwezig is een nog aanvaardbare vervanging te vinden. Degene, die werkt met de bereikbare en aanvaardbare vervanging voor de waarden, die hij als noodzakelijk of ideëel beschouwt, past zich aan de omstandigheden en mogelijkheden aan. Hij zal dan misschien niet het maximale resultaat verkrijgen, dat hij zich voorstelde bij het ontwerpen van zijn proefneming, maar hij zal daarentegen in ieder geval een proefneming doen, die hem in staat stelt verder te werken.

Degene, die voortdurend eist dat alles is afgestemd op zijn behoefte en zijn mogelijkheden, bereikt niets. Aanpassing betekent dus ook een zekere mate van improvisatie. Improviseren betekent gebruik maken van de middelen, mogelijkheden en omstandigheden, die op dit moment en op deze plaats bereikbaar zijn voor de uitvoering van een taak, die men noodzakelijk acht.

U ziet, dat in het begrip "aanpassing" onnoemelijk veel begrippen aanwezig zijn, die anders worden gesteld of omschreven. Aanpassing is leven met de werkelijkheid, zonder daarbij jezelf te verloochenen in dien zin, dat je je eigen waarde of betekenis ontkent.

Wie zich wil aanpassen aan de moderne wereld situatie b.v. zal in de eerste plaats moeten accepteren, dat gezien de huidige ontwikkelingen zeer veel in de heersende mores, in de heersende wetten, in de heersende voorstelling van zaken onaanvaardbaar moet zijn voor anderen. Dit eenmaal aanvaard hebbende, mag hij constateren wat voor hem waardevol is en dan zoekend naar de overeenstemming, die met anderen nog mogelijk is, zal hij daarop zijn acties, denken en daden voornamelijk baseren.

Ik heb hiermee dus ook duidelijk gemaakt, dat men zich in de moderne tijd niet mag laten leiden door wat men elders als geloof, als waarheid of als noodzaak poneert, maar dat men moet uitgaan van hetgeen men in zichzelf als geloof, als waarheid of noodzaak erkent. Hiervan uitgaande zal men moeten zoeken naar de mogelijkheid om op zekere punten, niet op alle, dat is nu eenmaal niet bereikbaar, samen te werken met die andere.

U ziet dus, dat aanpassing in dit geval eigenlijk is: niet een je zonder meer onderwerpen, maar het zoeken naar een mogelijkheid tot beperkte harmonie. Wie dit op geestelijk terrein doet, zal al heel gauw concluderen, dat er enige moeilijkheden liggen. Want werkwijzen op magisch,

esoterisch of religieus terrein, die voor de een volledig aanvaardbaar zijn, zullen voor de ander haast onbegrijpelijk zijn. Is het dan toch mogelijk om in de opvattingen en denkbeelden van die andere, hoe godsdienstig, magisch, esoterisch of mijnentwege stoffelijk deze ook zijn, voor zich een mogelijkheid tot erkenning en beperkte samenwerking te vinden, dan kan men zeggen, dat er een juiste aanpassing van het "ik" is gevonden aan de ander.

In de wereld van de materie zowel als van de geest komt maar heel weinig tot stand door de perfecte harmonie van entiteiten. Het meest wordt tot stand gebracht door wat men de aanpassing daarvan zou kunnen noemen, daar zij de positieve waarden in de ander erkennende en volgens hun eigen wezen daarmede samenwerkende, weliswaar niet het hele terrein van mogelijkheden bestrijkende, maar op enkele punten een zodanige ontwikkeling en ook bewustwording bereikende, dat hieruit de mogelijkheid tot een verdere ontplooiing zonder meer ontstaat.

Voor degenen, die moeilijkheden hebben met aanpassing, wil ik dan nog het volgende stipuleren:

Een groot gedeelte van uw denken en uw wereldbeschouwing bestaat uit illusies en verwachtingen. Dit zijn beelden, die u in uzelf hebt gefixeerd. U heeft uw illusies en verwachtingen niet terzijde te stellen, maar u moet bereid zijn het niet waar worden van de illusie als een feit te accepteren en het beschaamd worden van de verwachting geheel of ten dele eveneens te aanvaarden. Uw voorstellingswereld immers, houdt niet alleen de bereiking in, maar deels ook het proces, de weg tot de bereiking. Het zal u, indien u zich aanpast, steeds weer blijken dat het resultaat, dat u zich voorstelt, wel realiseerbaar is, maar niet langs de door u gekozen weg. Kies een andere weg, aanvaard de mogelijke wegen, houd uw doel voor ogen en u bereikt. Ook in deze zin kan worden gezegd, dat aanpassing noodzakelijk is voor bereiking en zeker ook de grondslag vormt voor bewustwording.

## LES 2 - SPREKEN

### Hoofdstuk II

Een van de meest eigenaardige verschijnselen van deze tijd is een toenemende begripsverwarring. Woorden worden steeds meer gebruikt, leuzen nemen hand over hand toe, maar de betekenis daarvan is zo variabel, dat van een werkelijke communicatie door middel van het woord maar heel zelden sprake pleegt te zijn. Indien wij de ontwikkelingen van vandaag willen begrijpen of waar het morgen naar toe gaat, dan moeten we ook het gesprokene eens onder de loupe nemen.

Nu zegt men: Het woord is de weergave van de gedachte. Dat zou zo behoren te zijn, ofschoon in vele gevallen het woord eerder de gedachte pleegt te verbergen. Maar het is nog erger geworden; want het woord drukt niet de gedachte uit, maar is de weergave van een aantal associaties. En als de associaties verschillen, wordt de betekenis van het woord voor verschillende persoonlijkheden een totaal andere.

Ik wil niet te ver ingaan op de verwarringen, die er vandaag aan de dag bestaan. Wij kennen het oude uit het Grieks afgeleide begrip democratie. Democratie is een woord, dat even graag wordt gebruikt in een dictatoriaal technocratische staat, in een technocratisch vrijzinnige staat zowel als in een gemeenschap, die hoopt eens tot een werkelijke volksregering te komen. Maar de betekenis, die ze aan dat woord geven, is een geheel andere.

In een dictatoriaal technocratisch geheel betekent democratie niet de wil van het volk. Dat zouden ze wel willen. Het volk heeft niet te willen. Democratie is het welzijn van het volk voor het volk door het volk.

In een wat vrijzinnig technocratische staat is democratie de toestemming aan het volk om uit te drukken wat het zou willen, mits het maar doet wat de technocratie zegt. En in staten en groeperingen, die naar een werkelijke volksregering zoeken, is het de voortdurende verwarring tussen ideaal en noodzaak. Een ieder heeft bovendien dan nog weer zijn eigen opvatting van deze democratie. Dus als je dat woord alleen maar neemt, kun je daarin zoveel verschillende betekenissen vinden, dat het onmogelijk is door zo'n woord nog iets te zeggen omtrent b.v. een regeringsvorm of een maatschappelijke structuur.

Deze woorden op zichzelf, ach, die kunnen we nog wel enigszins verwerken, omdat ze aan een systeem gebonden zijn. Maar binnen elk systeem bestaan er ook weer woorden, die eigenlijk zinloos zijn geworden.

Als men spreekt over b.v. het nut van het algemeen (een term, die kort na mijn tijd in Nederland meer en meer gebruikelijk begon te worden), dan heeft men het eigenlijk over iets, wat niet bestaat. Je kunt nooit het nut van het algemeen dienen. Want in een gemeenschap zijn zoveel tegenstrijdige belangen dat iemand, die het nut van het algemeen in algemene zin zou willen dienen, eigenlijk niets zou moeten doen, omdat hij door elke handeling tegen de belangen van een bepaalde groep ingaat en dus voor hen eerder een hinderpaal dan iets nuttigs is. Het resultaat is geweest, dat het woord dus meer en meer aan de werkelijkheid is onttrokken.

Mensen, die spreken, communiceren nog wel met elkaar. Maar nu blijkt, dat deze communicatie steeds oppervlakkiger wordt. Er is steeds minder associatieve achtergrond. Er is steeds minder begrip. En daarmee heeft het woord zich eigenlijk losgemaakt uit de realiteit.

Als u om een voorbeeld te noemen gaat kijken naar hetgeen er wordt gesproken in het een of ander congres (of dat nu een concilie is of een congres van een bond, een internationaal politieke samenkomst of een Kamerzitting in Nederland), dan zult u tot de conclusie komen, dat een enorme hoeveelheid woorden niet in staat is om de werkelijke intentie en overweging

tot uitdrukking te brengen. Het resultaat is geweest, dat wij eigenlijk in het gebruik van het woord twee ontwikkelingen zien.

De eerste is mystiek. Wij zien een woord mysticisme ontstaan, waarin het woord dat wij spreken geen werkelijke betekenis heeft, maar een geloofsbelevens weergeeft. Dat kan in beperkte zin nog voorkomen bij iemand, die buitengewoon geïnteresseerd is in de bijbel en daaraan vast gelooft. Die kan met een bijbelspreuk voor zichzelf meer zeggen, dan hij anders kan uitdrukken. Maar hij vergeet, dat het geen werkelijkheid is. Een ander voorbeeld daarvan is de manier, waarop men b.v. bepaalde dingen van Mao aanhangt. Of de manier, waarop men bepaalde stichtingen (noem ze in Nederland maar de Telders stichting of de Wiardi Beckman stichting) met hun rapporten aanhangt. Men gaat hier niet meer in op de essentie van de zaak, zonder meer. Men komt tot een geloofsaanvaarding. En daardoor wordt de uitspraak niet meer een redelijk argument. Zij is een geloofsverklaring geworden en gedooft als zodanig eigenlijk geen kritiek en geen tegenspraak. Zouden die komen, dan is geen reëel argument mogelijk. Dit neemt over de hele wereld toe.

Als wij vandaag aan de dag zien wat er b.v. in Amerika gebeurt, dan worden we getroffen door de tegenstelling tussen de woorden en de daden. Ze zeggen aan de ene kant: Wij streven naar vrede; en aan de andere kant blijkt men zich tot steeds meer oorlogsinspanning op te zwepen. Men spreekt enerzijds van rassengelijkheid; anderzijds blijkt dit door velen verkeerd te worden verstaan, nl. als een rassensuperioriteit. En aangezien dit ook bij de tot nu toe als mindere beschouwde rassen het geval is, ontstaan daaruit de reuze conflicten.

De interpretatie van het gesproken woord is niet meer mogelijk. Als Vietnam iets zegt „dan kan dat wel worden, vertaald maar de bedoeling ervan gaat geheel teloor, omdat men de gedachtewereld niet meer kan delen. De associatieve achtergrond is verloren gegaan. Noord Vietnam verlangt wel degelijk naar vrede; zelfs veel meer dan iedereen geneigd is te geloven. Maar de vrede, die Noord Vietnam wil, is in de eerste plaats een gemoedsvrede. En die kun je niet verwachten, als je je neerlegt bij wat wordt gezien, als een invasor, iemand die je land is binnengetrokken. Indien de ander zich terugtrok en zijn onrecht erkende, dan eerst zou je met hem vrede kunnen sluiten. Amerika kan niet begrijpen, dat zijn optreden in Vietnam in de ogen van iemand op de wereld onrecht zou kunnen heten. Want men doet het met de beste bedoelingen. Men heeft daarvoor inderdaad een achtergrond. Zo spreekt men tot elkaar van vrede, maar bedoelt men beiden iets anders. Hierdoor meent men, dat de ander veel meer tot geweld geneigd is dan in feite het geval is.

Een soortgelijke spraakverwarring bestaat er op het ogenblik b.v. tussen Rusland en China. Ofschoon beide zijn uitgegaan van hetzelfde dialectisch materialisme (Marxisme), blijkt dat de interpretatie van bepaalde begrippen in de twee landen zoveel is gaan verschillen, dat als ze hetzelfde zeggen, ze iets anders bedoelen. Het resultaat is dan weer, dat wanneer Rusland aan de algemene leuzen een bepaalde beschouwing, een bepaalde interpretatie in nog verstaanbare taal toevoegt, de Chinezen boos weglopen. En omgekeerd de Russen ook van de Chinezen niet meer begrijpen wat die toevoeging te betekenen heeft. Er ontstaat een scheiding.

In Europa staat men tegenover Amerika nog steeds erg welwillend. Toch komt er een steeds groter verzet tegen wat men dan wel eens Amerikaans imperialisme of dollar imperialisme pleegt te noemen. Ook hier is het gesproken woord niet meer in staat uit te drukken wat er eigenlijk moet worden medegedeeld. Er is een absolute communicatie stoornis.

Amerika is heus niet van plan om via de dollar van Europa een soort reservaat voor cultuur en gelijktijdig een bevoorrecht afzetgebied te maken. Aan de andere kant is Europa helemaal niet van plan om Amerika helemaal op zij te gooien. Maar de wijze, waarop Amerika zijn goedwillendheid voor Europa uitdrukt, is voor Europa volgens de daar heersende (en vaak zeer sektarische) begrippen in feite een toenemende ingreep in de vrijheid van de Europeaan. De Amerikaan begrijpt dat niet. De Europeaan begrijpt ook niet, dat hij indien hij het zou willen, rustig zijn eigen gang kan gaan. Hij meent, dat de Amerikaanse uitspraak bindend is; want dat

ligt er voor hem in. Zo ziet u, dat mensen (de Engelsen en de Amerikanen), die bijna een gelijke taal gebruiken, elkaar eigenlijk niet meer verstaan.

Als je dit alles gaat nazien, moet je dus wel zeggen. Op het ogenblik is de toestand absoluut verwarrend. Het is een soort Babylon geworden; daarvoor hebben we een soort Esperanto nodig. Tot op dit moment bestaat die taal niet. Er bestaat geen internationale taal, die exact genoeg is om meningen uit te drukken, zonder dat daarbij de associatieve waarden zodanig kunnen verschillen, dat misverstanden kunnen ontstaan. Als dat zo doorgaat krijgen we ruzie, omdat we het met elkaar eens zijn, maar niet begrijpen dat we het met elkaar eens zijn.

Het zal u duidelijk zijn, dat er dus een nieuwe taal moet worden ontwikkeld. Die taal kan zeker niet meer zijn gebaseerd op redelijke, economische, sociale of politieke overwegingen, zoals tegenwoordig. In de nu gekende idealismen is zo'n taal ook niet te vinden. Dan zal zij dus geboren moeten worden in die kringen, welke voor de gemeenschap, voor de economische aspecten en de politieke samenhangen in feite geen interesse hebben.

Ik heb wel eens gedacht, dat in de huidige ontwikkeling althans, het werkelijke begrip in de wereld nooit kan komen van staatslieden. Maar dat zij misschien kan worden geschapen door toeristen, die dan weliswaar elkanders taal niet volledig kunnen vertalen, maar die elkaar gaan begrijpen. Wat nodig is om met elkaar te spreken is een begripswereld; geen woordenschat. Wat nodig is om elkaar te kunnen spreken over iets, is niet een gelijk punt van uitgang, maar wel een gelijke waardering voor de inhoud van de woorden, die worden gebruikt.

Er zit in dit spreken een tweede aspect: de mystiek. Wanneer een bepaald denkbeeld komt los te staan van de werkelijkheid, maar gelijktijdig voor de mens emotioneel nog inhoud heeft, dan moet deze emotie haast worden geprojecteerd buiten die werkelijkheid. Dat is duidelijk. Indien wij de werkelijkheid van onze emotionele beleving gaan vastleggen, dan wordt het woord een emotioneel symbool. De leuze, die wordt geboren, heeft niets te maken met hetgeen zij uitdrukt, maar met haar achtergronden. Laat mij eens zoeken, of ik daarvoor een gemakkelijk bruikbaar voorbeeld kan vinden: Een witte tornado, wervelende waskracht. Dat zijn woorden, die u alleen commercieel ziet. Maar er zitten dingen achter.

Ten eerste; het opvallende is, dat tornado en die wervelende of bruisende waskracht uitdrukkingen zijn van beweging. Een associatie van beweging, een moeiteloze beweging, die je kunt kopen.

Ten tweede zit daar iets achter van "ik kan krijgen wat ik niet bezit". Een verrijking van jezelf. Een soort prestige kwestie. Men koopt niet omdat die leuze zo is, maar men koopt om de droom, die er achter ligt.

Maar als ik dat bij gewone producten doe, dan zal het u ook duidelijk zijn, dat er eenzelfde mystiek moet bestaan. t.a.v. hogere waarden, bijvoorbeeld: Voor Oranje, volk en vaderland. Een leuze, die in zichzelf kolder is, want volk en vaderland zijn lang niet hetzelfde. Vaderland is een soort wazig begrip, dat uit de erkende staatkundige begrenzingen van wat zich een volk noemt, voortkomt: Oranje is een symbool van dat volk, maar heeft op zichzelf weer geen betekenis. (Nu zijn de koningsgezinden natuurlijk onmiddellijk kwaad, dat ik dit zeg, want ik ben aan hun mythe gekomen.

Een dergelijke leus wordt een geloofsverklaring. Zij wordt de rationalisatie voor al hetgeen je niet op een andere manier kunt verklaren. De strijdleuzen nemen steeds toe. Het wordt door die leuzen de mens steeds gemakkelijker gemaakt de feiten voorbij te zien. Hij wordt blind voor een werkelijke ontwikkeling en zoekt alleen maar de mystieke associatie, die in hem de leuze beleefbaar maakt. Het boekje van Mao is hiervan natuurlijk een aardig voorbeeld. Maar in zekere zin is dat evenzeer de aanhankelijkheid voor uitspraken en geschriften van b.v. Wiesenthal en de praatjes van Lyndon Johnson. Ze zijn eigenlijk gelijkwaardig wat dit betreft. Ze hebben niets meer te maken met het werkelijk spreken: het mededelen van gedachten. Zij zijn het wekken van associaties. Zij zijn het scheppen van een onwerkelijke wereld. Indien men in een onwerkelijke wereld leeft, kan men op de eisen van de werkelijkheid niet reageren.

Wat vloeit hieruit voort aan praktische ontwikkelingen voor de toekomst, voor morgen?

In de eerste plaats; door de werkelijkheidsvervreemding zullen vooral die lichamen en instanties, waarvoor spreken het woord het werkelijke middel tot besluitvorming en communicatie vormt, steeds verder van de feiten komen af te staan. Wij zullen overal ter wereld zien, dat de parlementen niet meer in staat zijn de werkelijkheid van een volk te zien. Ze worden door de woorden en leuzen verblind. Het resultaat is, dat zij steeds minder steunen op het volk en op den uur naast het volk komen te staan, waardoor zij zullen worden aangetast vanuit de massa, die zij immers enerzijds niet meer kunnen verstaan en anderzijds met hun woorden ook niet meer kunnen bereiken.

Een groot aantal omwentelingen en revolutionaire ontwikkelingen is in de komende tijd onvermijdelijk geworden. Niet omdat de politici en de kerkleiders enz. kwaadwillend zijn, maar om de doodeenvoudige reden, dat zij verblind door hun woorden die emotie weergeven; (ook al denken ze redelijk te redeneren) dan door hun blindheid voor de feiten van de massa niet meer in staat zijn in die massa een respons te krijgen.

Deze revoluties hebben alle een gelijk karakter. Zij zoeken naar het antwoord op de vragen van de massa. Maar de massa is ook niet redelijk. Want ook zij lijdt aan de vertroebeling van communicatiemogelijkheid. Wij zullen overal een neiging zien om bepaalde personen of machten of kleine pressiegroepen met een praktisch dictatoriale macht te bekleden. Dat is logisch, want dan hebben zij iemand, die een slogan kan dicteren en de emotionele achtergrond er bij de mensen eenvoudig inranselen. Dan ontstaat er weer een zekere gelijkdenkendheid en daardoor wederom een communicatiemogelijkheid. Het is dan ook mogelijk iets tot stand te brengen.

Ik heb in het begin het woord technocratie een paar keer laten vallen. Technocratie, bureaucratie e.d. zijn alle hetzelfde. Dat zijn mensen, die uitgaan van hun eigen techniek en denken. Dat mag je hun niet kwalijk nemen. Maar het resultaat is, dat zij door hun specialistisch denken blind zijn voor alle andere aspecten van de samenleving.

Als u bij uw eigen regering gaat kijken, dan zult u zien, dat de ministeries in feite vaak met elkaar concurreren, vele taken dubbel volbrengen of elkaars werk noest en nijver aan het afbreken zijn. Waarom? Omdat ieder voor zich zijn eigen planologen heeft en niet meer in staat is tot communicatie. Wij kunnen zeggen: Technocratie is zolang zij niet voert tot een dictatuur (dat moet ik erbij zeggen) de absolute ontwaarding van de communicatie. Het gesproken woord wordt ledig.

Is er een dictatuur, dan krijgen we een maar nu niet meer uit het 'ik' voortkomend doch van bovenaf opgelegd woordbetekenisspel. Hier wordt gedicteerd wat een begrip inhoudt, wat waar is en wat niet waar is. Het lijkt misschien erg treurig, maar als iedereen wit zwart noemt, dan zal men sprekend over zwart de eigenschappen van wit wel degelijk begrijpen. Maar als de een iets wit noemt en de ander noemt het zwart, kan er een verwarring ontstaan. De dictatuur herstelt dus wel n zekere mate een communicatie eenheid, maar zij kan dit alleen doen, zolang zij in staat is de emotie en het denken van de massa absoluut te beheersen, doordat de associatie waarden van bovenaf worden bepaald. Dit blijkt niet altijd mogelijk te zijn. Vandaar dat mijn verdere prognose luidt:

Na een aantal revoluties, waarbij het dictatoriaal element op de wereld sterk toeneemt, krijgen wij een groeiend anarchistische bestreving in vele landen, waardoor de officieel nog bestaande, ofschoon vaak reeds onbruikbaar geworden, internationale lichamen, publiek rechterlijke lichamen e.d. van alle betekenis worden ontbloot. Wat er overblijft is het droevig geraamte van wat eens het huis der volkeren had moeten zijn.

Deze revolutie heeft echter het grote voordeel, dat zij de oorlogsgevaaren, die dan wel degelijk aanwezig zijn, aanmerkelijk zal beperken. Een dergelijke ontwikkeling moet ongeveer voortgaan tot 1982 1983. Daarna zullen wij een andere ontwikkeling. Want er zijn mensen reeds nu die niet alleen de woorden van anderen kunnen begrijpen, maar die ook de verschillende associaties erachter zullen begrijpen. Zij zijn degenen, die de synthese tot stand brengen; voorlopig de begripssynthese. Maar indien wij van elkaar begrijpen wat we doen en wat we willen, dan wordt de samenwerking en ook het overleg weer mogelijk. Wij moeten er

rekening mee houden, dat op het ogenblik is het eigenlijk al begonnen in een aantal jaren (tot 1972) dit vermogen tot synthese bij steeds meer mensen wordt gevormd. Misschien vanaf 1972 1973 zal de invloed van deze vertalers in de massa toenemen; dus nog niet in de grotere organisaties.

Na 1984 1985 zal echter, zoals ik reeds heb aangeduid, een groot gedeelte van de internationale organen (de gezagsorganen in de landen) zodanig uitgehold zijn en zoveel aan betekenis hebben verloren, dat de behoefte aan iemand, die de zaak samenbrengt, die weer een verstaan mogelijk maakt, steeds groter wordt. De mens echter, die van de verschillende associaties en begrippen een synthese kan vormen, is niet alleen wetenschappelijk maar ook sociaal van het grootste belang. Hij denkt n.l. niet meer in begrensde eenheden. Iemand, die denkt aan "mijn volk" als gescheiden van andere volken, kan niet waarlijk een mens zijn, die synthese brengt. Vandaar dat de mens, die dit denken en daarmee ook dit uitdrukken van werkelijke gedachten gaat beheersen, niet meer nationaal of zelfs maar internationaal, maar hoofdzakelijk menselijk georiënteerd is.

Deze oriëntatie op de totale mensheid brengt volgens mij de Babylonische spraakverwarring van heden langzaam maar zeker tot haar einde. Zij zal vermoedelijk reeds in de jaren 1990 een zeer intense opbouw mogelijk maken, waarbij de eerste resultaten op wetenschappelijk terrein kenbaar zullen worden, omdat na de erkenning van de waarde van deze synthese ongetwijfeld de wetenschap als eerste van deze mogelijkheid tot wederkerig begrip en werkelijke samenwerking van de takken van wetenschap gebruik zal maken. Het heeft vele fouten, maar een erkenning wordt dan ook in de praktijk omgezet. Op vele andere gebieden is dat helaas niet zo.

Ik neem aan dat de opbouw, die aan de gang is, daardoor een nieuw karakter krijgt; en dat de mensheid in een betrekkelijk korte tijd haar eigen leefwijze, haar productiewijze, haar aanpassing aan het milieu en de milieu beheersing zodanig wijzigt, dat wij van een werkelijk begin van een nieuw tijdperk kunnen spreken.

Er is over het woord natuurlijk nog wel meer te zeggen. Maar indien u het mij toestaat, zou ik hier willen volstaan met een enkele.

### **OPGAVE**

Leest u eens uitspraken van drie of vier verschillende en tracht aan de hand van hun werkelijk gedrag te ontdekken wat deze woorden in feite betekenen; wat de achtergrond van dit woordgebruik en daarmee de betekenis van het gesprokene kan zijn. Het zal u helpen een begrip te vormen, waardoor ook u wat meer kunt denken in synthese.

## DE DAAD

### HOOFDSTUK III

Een daad is een zeer complex geheel. Een daad, wordt geboren in de gedachte en in haar poging tot uitvoering bepaald door omstandigheden. Zij wordt verder in de intensiteit van uitvoering bepaald door de wil ofwel de begeerte of angst van de mens.

Een daad, die door een enkele mens wordt gesteld, kan diens wezen volledig juist weergeven. Is dit niet het geval, dan zal althans een bewustzijn daaromtrent bestaan.

Als ik een daad ga stellen namens een groter aantal mensen, wordt dit moeilijker. Een groep van laat ons zeggen 100 mensen kan nog tot een gezamenlijke daadstelling komen, waarbij men althans enig begrip heeft van de gedachte, waaruit de daad voortkomt en waarbij zelfs de elementen van gedwongenheid en de erkenning van beïnvloedende omstandigheden nog wel mogelijk is. Gaat het over 1000 mensen, dan blijkt dit al niet meer het geval te zijn. Men krijgt op die manier daden, die eigenlijk in strijd zijn met de gedachte; d.w.z. de gedachte van de enkeling. De beste uitdrukking, die ik hiervoor kan vinden, is de volgende:

Wanneer duizend verschillende intenties samenvloeien in een actie begrip, zal de actie niet worden beïnvloed door de feitelijke wil, maar door de factor van kracht worden bepaald, zodat altijd een eenzijdige afwijking van de werkelijke wil ontstaat, waarbij niemand het gewilde volledig in de daad ziet omzetten. Hierdoor ontbeert de daad het bevredigingselement.

U denkt misschien dat dit onbelangrijk is. Maar als je een daad stelt, dan maak je daarmee iets van je innerlijke wereld waar. Naarmate je meer van de innerlijke wereld waarmaakt, voel je je gelukkiger, ben je evenwichtiger en juist georiënteerd in je wereld en kun je die wereld ook beter aan. Als nu blijkt, dat men door het handelen in steeds grotere eenheden van steeds meer mensen voortdurend meer afwijkt van de zelfverwezenlijking, zoals men zich die wenst, dan zal op den duur het contact tussen het denken en de daad gaan ontbreken. De daad is niet meer de uitdrukking van het denken, maar eerder het bijna spontaan te voorschijn komen van ontwijkingmanoeuvres, waardoor een aantasting van eigen denken of een mogelijke schade voor de innerlijke wereld wordt voorkomen.

Als ik weet, dat wat ik doe goed is, dan zal ik degene, die doet wat niet goed is, met een zeker medelijden bezien. Ik zal geneigd zijn om die ander te helpen. Ik zal hem in zijn te onjuiste uiting uit de aard der zaak proberen te remmen. Maar ik kan die mens nooit haten, want ik sta hoger dan hij. Maar op het ogenblik, dat ik mijn innerlijke erkenning niet meer kan omzetten in een daad, niet meer kan waarmaken, zal de ander meer een vijand voor mij worden. Want indien ik hem ga erkennen voor wat hij is, bewijst hij mij dat wat ik uiterlijk ben en doe en wat ik innerlijk ben en doe te veel verschilt. Het resultaat is niet alleen een kwestie van steeds afnemend zelfvertrouwen, maar ook van steeds toenemende agressiviteit. Agressie is in feite een uiting van gebrek aan zelfvertrouwen en onvermogen om de innerlijke wereld nog waar te maken.

Indien u dit alles kunt accepteren, dan kunnen wij voor de wereld van vandaag en van morgen als volgt redeneren;

De grootste agressiviteit, die wij op het ogenblik zien (neemt u mij niet kwalijk, dat ik dit zo stel], vinden wij in China, en in de Ver. Staten. Waarom in deze twee landen? Wel dat is heel eenvoudig. De U.S.A. is geboren uit mensen, die vrijheid (persoonlijke vrijheid vooral) en persoonlijke rechten in de maatschappij als het voornaamste zien. Maar zij zijn door velerlei omstandigheden ongetwijfeld ertoe gekomen om steeds meer van die rechten a.h.w. weg te praten. Ze leven in een maatschappij, waarin de persoonlijke aansprakelijkheid en het persoonlijk recht steeds meer worden beperkt door wat men een gemeenschapsrecht noemt. Er worden steeds meer daden gesteld namens de groep Amerikanen, die door een zeer groot deel van de Amerikanen niet meer als juist kunnen worden erkend en die strijdig zijn met



hetgeen zij willen, ofschoon zij zelf ertoe hebben meegewerkt. Het resultaat is, dat men steeds minder het gevoel heeft, dat men de wereld aan kan. En het is duidelijk, dat men dan ook steeds meer een dreiging zal zien in alles, wat de eigen stellingen en ook de eigen daden zou kunnen aantasten. Typerend hierbij is, dat de invloed van de gehele wereld in het Vietnam conflict voor Amerika alleen maar aanleiding is geweest om het escalatieproces van troepentoevoer of inzet van wapen a.h.w. nog verder op te schroeven.

Dat lijkt onredelijk. Want die Amerikanen voelen heus wel, dat men het niet met hen eens is. Maar juist indien zij zouden toegeven: Wij hebben hier verkeerd gereageerd, dan zouden ze ook moeten toegeven: Ons hele bestel is op het ogenblik niet juist meer. Het past niet meer bij datgene, wat mij innerlijk als Amerikanen nog als juist zien. En daarom moeten ze wel. Ze kunnen niet anders. Het is een psychologisch conflict, waarbij men aan de ene kant binnenlands elkaar zou willen afslachten om het al of niet juist zijn van kwesties als Vietnam of de beëindiging van de segregatie, enz, terwijl men aan de andere kant naar buiten toe als eenheid blijft optreden. Dit is dus het resultaat van deze actie namens de gemeenschap, voortkomende uit de werking in de gemeenschap, maar in strijd met de innerlijke gevoelswereld van de gemeenschap.

Hetzelfde zien wij in China. Wat de Chinees eigenlijk verlangt, kan niet worden uitgedrukt in de leuze van een systeem, dat is duidelijk. (Denkt u hier aan hetgeen ik onder het hoofdstuk "spreken" heb behandeld.) Wat men in feite wil dat is: iets betekenen. En dat is begrijpelijk. Men wil vrede, geen oorlog. Men wil rust en helemaal geen opschudding. Men wil welvaart en helemaal niet een opoffering tot het uiterste. Maar elke groep, die voor zich iets bereikt, is een verwijt geworden voor elke andere groep, die minder bereikt. Dit kan niet meer worden uitgedrukt in een concurrentiestrijd. Dat laat het systeem, vooral ook het leuzensysteem niet toe. Men kan wedijveren met elkaar, maar dan moet men de ander als doel erkennen. Men kan niet zeggen: Wij zijn op een ander terrein beter. Die poging tot gelijkschakeling tast in vele industrieën b.v. het gevoel van eigenwaarde aan. Het resultaat is, dat men agressief wordt.

Die agressie zou eigenlijk gekeerd moeten zijn tegen wat men de concurrent kan noemen. Maar die concurrent is onaantastbaar geworden in het leuzensysteem. De gemeenschap stelt haar daden nu eenmaal aan de hand van de leuzen en niet aan de hand van de feiten. Dan wordt deze daadstelling in zichzelf een gevoel van minderwaardigheid, dat zich omzet in agressiviteit. Deze agressiviteit is natuurlijk ook wel intern aanwezig, maar zij zal vooral tegenover de buitenwereld moeten gelden. Het resultaat is, dat de doorsnee Chinees van vandaag iedereen in de buitenwereld als een verachtelijk en minderwaardig mens wil zien. Een wereld, die niet deugt en die niets kan, ofschoon hij weet dat het van binnen anders is. Omdat hij weet, dat dit de enige manier is om de daadstelling voort te zetten. De verdeeldheid van China komt daaruit voort. Maar ook de pogingen van China om in te grijpen; het politieke spel; de eigenaardige provocatie techniek, die men over de gehele wereld gebruikt. Wat zal het eindresultaat van zo iets zijn?

Wel, naarmate de daad meer in strijd komt met de werkelijke begeerte van de massa, zal ook in die massa weer de behoefte komen tot een meer persoonlijke uiting. Deze uiting is, ik heb het al duidelijk gemaakt, niet mogelijk via het woord. Zij is ook niet mogelijk via de openlijke, de directe daad. Wat, krijgen wij dus? Wij krijgen een mysticisme, waarin de daadstelling met meer haar werkelijke betekenis heeft, maar vervangend optreedt voor andere dingen. En deze vervangingswaarde zal in het begin voor de regeringen van de U.S.A. maar ook van China wel voordelen hebben. Het geeft ondanks alles de mogelijkheid om naar buiten toe een zekere eenheid te handhaven, maar er komt een ogenblik, dat de vervangende daad zozeer dominant is geworden, dat zij niet meer kan worden ingepast in het leuzen systeem. Er ontstaat een steeds grotere discrepantie tussen de feitelijke daadstelling, de woorden en de heersende denkbeelden. En door deze verwijdering komt dan de daad, die de omgeving het meest direct beïnvloedt, tot een herscheppen van het denken en daarnaast ook van het woordgebruik.

Het zal u duidelijk zijn, dat de spraakverwarring daardoor niet wordt opgeheven, maar wel ontstaat er een volledige ommekeer in de maatschappelijke verhoudingen, in de betekenis van bepaalde waarden binnen die maatschappij, o.a. van statussymbolen. Daarnaast ontstaat er

op den duur een geheel andere wereldvisie. Dit is een hervorming, die zeker de agressiviteit steeds meer van haar betekenis ontdoet.

De Chinees van vandaag, die als maoïst probeert de wereld duidelijk te maken, hoezeer de woorden van Mao de enige waarheid zijn, is niets anders dan een evangelist. Hij wil zielen winnen. Hij wil bekeren. Ook al gaat het hem niet om eeuwige maar om tijdelijke waarden. In zijn poging tot die bekering en dat is nu juist het interessante van de zaak moet hij langzaam maar zeker zijn gedrag wijzigen. Hij kan kiezen tussen de provocatie, waardoor hij steeds meer wordt gescheiden van degenen, die hij wil bereiken, of hij kan grijpen naar de communicatie, waarmee hij afstand moet doen van zijn associatieve begrippen om de ander iets te kunnen zeggen.

Het is vaak voorgekomen, dat vroeger zendelingen, die lang onder de inboorlingen hadden gewerkt, terugkwamen als praktiserende magiërs. Nu zul je zeggen: Dat is kolder. Neen, dat is helemaal geen kolder. In die wereld was magie de uitdrukking van hun denkbeelden. Maar terugkomende brachten zij de magie mee, die erg storend was voor de maatschappij, waarin ze terugkeerden. Ze moest echter worden ingepast, omdat ze mede het uitvloeisel was van de leuze. Zo brengen degenen, die buiten zijn geweest eigenlijk waarden met zich mee, die in strijd zijn met het ideaal, die niet kunnen worden omschreven in het normaal woordgebruik maar, die de betekenis ervan toch aantasten; die een nieuwe instelling eisen.

Dit is b.v. in Rusland in sterke mate het geval geweest in de Chroetsjefperiode. En dat heeft bijgedragen tot de grote veranderingen van waarden, die men op het ogenblik ook in vele satelliet landen ziet. Het zal duidelijk zijn, dat China een omwenteling zal meemaken, die metterdaad eerder dan in leuzen en idealisme vanuit een uiterste agressie overgaat naar het herwinnen van zelfvertrouwen door prestatie.

Deze prestatie zal in het begin tamelijk oorlogszuchtig zijn. We mogen dus wat b.v. China betreft voorspellen, dat het binnen niet al te lange tijd zal uitkomen met vernieuwingen t.a.v. raketten en atomen (atoombommen]; dat men laat ons zeggen na 3 of 4 jaar waarschijnlijk zal verklaren, dat men (ik neem aan in Kwangtsjoe, maar ik weet het niet zeker] een aantal nieuwe atoomcentrales gaat bouwen, waarin vooral broeders veel voorkomen. En dat men daarbij een systeem heeft gevonden beter en juister dan het westen. Want daar begint het.

Daarnaast zullen we horen, dat men in China een nieuwe methode van staalharding heeft uitgevonden. In feite is dat een toepassing van iets, wat ze in het verleden al wisten. Maar het wordt in een nieuwe vorm gegoten en als een concurrerend artikel de buitenwereld aangebonden. En dit betekent, dat binnen ongeveer 10 jaren van Rood China uit een toenemende export van betrekkelijk weinige maar zeer gespecialiseerde en goede artikelen tegen wat men werkelijk dumpingprijzen kan noemen naar het westen zich zal ontwikkelen; en dat men in het westen niet de moed zal hebben dat helemaal af te wijzen. Want men is bang voor de politieke consequenties.

Zo zou men kunnen zeggen, dat b.v. China door zijn innerlijke revolutie gevaarlijker gaat worden op commercieel terrein dan het op het ogenblik is op politiek terrein. En dat het hiermede veel meer van zijn idealisme, van zijn denkwijze en ook van zijn leuzen aan het westen kan overdragen dan tot nu toe het geval is geweest met alle pogingen tot actie en agressie.

Wat de Ver. Staten betreft, kunnen we zeggen dat haar toenemende onzekerheid een aantasting gaat betekenen voor wat men het kapitalistisch systeem zou kunnen noemen. De vrijheid van handeldrijven, van productie, enz. is in feite sterk beperkt. Maar men gaat daar over in de richting van de geleide economie. En als men zover komt, ontstaat de behoefte naar vrijheid. De daadstelling zal niet gericht zijn direct tegen de Staat, dat is op het ogenblik een periode die tot 1973 duurt, naar daarna zal de daadstelling juist gericht zijn buiten de Staat. Men zal eenvoudig ophouden om b.v. actief te zijn in gebieden, die de Staat beheerst en daarnaast andere acties en denkwijzen vormen. We kunnen in Amerika daarom voorspellen: in de komende 25 jaar een toenemende en zeer sterke sekte vorming, waarbij vele sekten verschillende vormen van actief mysticisme verbreiden, dat door de Staat niet goed kan

worden opgevangen, maar dat gelijktijdig door communicatiebezigheden en acties binnen de gemeenschap toch eigenlijk een aantasting van de openbare moraal, de openbare economische verhoudingen en zelfs rechtsverhoudingen zal betekenen.

Het geloof in Amerika gaat zich via verschillende sekten, gedragen als een concern, maar dat als handelszaak niet aantastbaar is, omdat het niet een handelszaak is maar een geloofsuitdrukking. En daarmee krijgen we de ineenstorting van de politieke machinerie. Waarschijnlijk een wanhopig verzet van Washington, zullen we dan maar zeggen, van de grote federale organen tegen deze ontwikkelingen; waarin men niet slaagt, want wie een godsdienstig gevoel aantast, kan alleen nog maar martelaren maken. En martelaren brengen de vurigheid ten top, met als resultaat: omstreeks 1980 een sterk uiteenvallen van de federale verhoudingen, het toenemen van kleine groeperingen met eigen recht en rechtsverhoudingen, waardoor vele steden en dorpen op den duur gesloten gemeenschappen worden met een geheel eigen sociaal economische en ook rechtsstructuur, die afwijkt van de gemeenschap. Hierin kan dan de pioniersmentaliteit, die nu eenmaal nog in Amerika leeft, weer tot uiting komen. Men zal door het contact van deze verschillende groepen (dat niet altijd vredig zal zijn) langzaam groeien naar een samenwerking, die gebaseerd is op de vrijwillige actie van betrekkelijk kleine groepen, zodat de daadsuitdrukking steeds een samenstel van bewuste daadstellingen is in plaats van het opvolgen van een voorschrift.

Dit zijn twee voorbeelden. We zouden natuurlijk ook Europa erbij kunnen halen.

In Europa is aan de ene kant de wil het behoud van eigen waardigheid, van eigen historische achtergrond. Aan de andere kant erkent men de noodzaak om in woord en daad internationaal te zijn. Het meest typerende voor Europa is misschien wel het feit, dat het strevende naar een economische eenheid gelijktijdig tot een steeds grotere politieke verdeeldheid komt. U zult begrijpen, dat ook hier de behoefte tot eenheid aanmerkelijk groter is bij de eenvoudige mensen dan bij staatslieden. Men heeft als eenvoudig mens er meer belang bij, dat men vrij kan werken waar men wil dan dat men nu toevallig behoort tot een politiek economische gemeenschap.

Het zaad van de nieuwe daadstelling in Europa wordt op het ogenblik in feite door de z.g. gastarbeiders in vele landen geplant. Hier worden mentaliteiten en culturen met elkaar geconfronteerd, die elk voor zich wel hun eigen achtergrond blijven behouden, maar die gelijktijdig toch ook gaan veranderen. Om u een voorbeeld te geven:

Een Turk, die 3 jaar in Nederland heeft gewerkt, blijft een echte Turk. Hij zal kunnen terugkeren in zijn dorpsgemeenschap, zelfs als een voornaam man, maar zijn denken zal niet alleen meer Turks zijn. Hij zal te veel hebben geleerd van andere mogelijkheden. Zijn daden zullen dus verschillen van de woorden, die in de gemeenschap nog gelden. Hij gaat de zaak anders interpreteren. Hetzelfde geldt voor de Italiaan, de Spanjaard. Maar de Nederlander, die in Duitsland heeft gewerkt, heeft ook iets van de Duitse mentaliteit overgenomen. Zoals Nederlanders ongetwijfeld de Duitsers, die bij hen dan wel niet werkten maar toch als macht aanwezig waren, heel wat meer hebben geleerd dan ze misschien beseffen.

Er is een uitwisseling aan de gang. Deze uitwisseling begint dus niet bovenaan, ze begint onderaan. Men krijgt steeds meer behoefte om banden te verbreken.

Wat doet een aantal staten en politieke eenheden daartegen?

Men schept kunstmatig tegenstellingen. De tegenstelling tussen Nederlanders en Duitsers b.v. wordt kunstmatig opgedreven. In plaats van het verschil te zien tussen mensen, probeert men het nog steeds te herleiden tot een verschil in nationaliteiten. Op gelijke wijze proberen op het ogenblik de mensen in Griekenland maar ook in Polen, Joegoslavië, Rusland of Engeland, een stelling op te bouwen, waardoor de ander dan toch ergens, nou ja, een Engelsman zal misschien niet meer gauw zeggen "Dirty foreigner", maar hij zal bij zichzelf toch denken arme kerel, dat jij geen Engelsman bent.

Dit chauvinisme wordt kunstmatig in stand gehouden en aangemoedigd. Men probeert de mens een gemeenschapsgrootheid aan te praten om een grens te scheppen tussen hem en

andere mensen. Maar indien de economische noodzaak een samenwerking tot stand brengt, brengt die ook een samenwerking van mensen tot stand, een begrip voor mensen, en daarmee een aantal daden binnen de eigen gemeenschap, die werkelijk internationaal zijn; die niet eigen wezen en omgeving verloochenen, maar wel de stellingen, die dit eigen wezen en de eigen omgeving kunstmatig isoleren van anderen. De daadstelling van de enkeling gaat in toenemende mate internationaal worden.

Indien we hier een tijdsindeling moeten maken, dan kunnen we zeggen: Terwijl men in Europa moeizaam verder streeft naar een economische en militaire samenwerking, zal men moeten ontdekken dat de mensen niet meer zo beperkt, zo nationaal reageren als men zou willen. Dit internationalisme zal natuurlijk in bepaalde delen van Europa het laatst doordringen. De twee centra daarvan zijn centraal Frankrijk en Beieren. Andere landen houden dit verschil kunstmatig nog wel in stand, maar beginnen in feite al veel te assimileren. Wij kunnen dit b.v. zien in delen van Oostenrijk. Die delen van Oostenrijk, welke betrekkelijk vlot toegankelijk zijn voor vreemdelingen, blijken de volksmentaliteit te veranderen. De folklore is langzamerhand een "Volendam" folklore geworden. Het schijnbaar zeer nationaal denken is eigenlijk een profiteren geworden van zijn vermogen tot internationaal reageren.

Zo zien wij, dat in niet al te lange tijd Spanje, Italië, maar ook Griekenland, al lijkt het er nu niet op, en daarnaast ongetwijfeld ook landen als Denemarken, Duitsland, zich zeer sterk gaan richten menselijk en metterdaad op een Europees gemeenschappelijk leven. Dit betekent, dat de woorden wel gelijk zullen blijven, maar dat de associatie daarbij zal veranderen. Ik voorspel op grond hiervan:

Rond 1970 politieke successen (na eerst een mislukking in 1969) t.a.v. een verdere eenwording van Europa in politiek, economische zin; maar gelijktijdig een toenemende internationalisering van de mentaliteit van de eenvoudige mensen in vele landen, waardoor omstreeks 1975 het niet meer mogelijk zal zijn de staatkundige begrenzingsen, zoals die op het ogenblik bestaan, ook politiek en economisch te handhaven.

Een grotere bewegingsvrijheid voor de mens binnen Europa wordt steeds meer noodzakelijk. En deze noodzaak zal zelfs doordringen tot het Oost Europa deel, waarin op het ogenblik nog een zeer sterke beheersing van de grenzen door de Staat, ook voor de eenvoudige burger, wordt gehandhaafd.

Een internationalisering van het menselijk denken geeft een menselijke communicatie, waardoor de daden van de mensen op een gezamenlijk besef worden gebaseerd. Men zal zeker zijn zelfzucht niet verloochenen, maar men zal die niet meer baseren op een nationaal begrip, doch op zijn internationale mogelijkheden. Als gevolg daarvan kan volgens mij omstreeks 1992 - 1993 een werkelijke eenwording van Europa door het praktisch wegvallen van grenzen als belemmeringen voor personen en vermoedelijk ook goederenvervoer worden verwacht. Gelijktijdig betekent dit een vergrote secularisatie van Europa, omdat de verschillende kerkelijke instanties, die in vele landen meer invloed hebben en minder progressief zijn dan in Nederland, bij het erkennen van de mens in de ander steeds minder invloed hebben. Zo zien wij op het ogenblik reeds, dat de clerus b.v. in Spanje en Italië, maar ook in Griekenland aan betekenis aan het verliezen zijn. Wij zien, dat ook de betekenis van de politieke leiders (of moet ik zeggen de politieke filosofen) in de oostelijke landen op het moment aanmerkelijk aan het minderen is.

De conclusie is duidelijk: Een terugkeer tot de menselijkheid schept een grotere behoefte tot onderling begrip, ook op mystiek vlak. Op grond daarvan durf ik beweren, dat voor het jaar 2100 Europa geen enkele grens meer zal kennen en een zodanige bestuursamenwerking, dat met minder internationale bestuurslichamen een veel grotere integratie van alle landen mogelijk is geworden.

Ten aanzien van Azië kan ik hier ook nog iets aan toevoegen. In Azië is de moeilijkheid (we hebben dat de vorige keer al gezien) vooral wel, dat men enerzijds zichzelf wil blijven en anderzijds met geheel nieuwe waarden moet gaan werken. De strijdigheid tussen westers denken en oosters denken b.v. blijkt vaak haast fataal te zijn voor ontwikkelingen in India,

Pakistan, enz. Maar de daadstelling gaat uit van het eigen wezen. En die daadstelling zal juist in het begin zeer fanatiek zijn in het oosten, omdat het leven geen betekenis heeft, maar wel de mystieke achtergrond. Doch uit de mystieke achtergrond komt men toch tot een begrip van de ander.

Men komt tot een erkenning van de praktische wereld, waarin men leeft. De zwarte markt van vandaag is het begin van een materialistisch realisme in deze landen, dat langzaam maar zeker een bepaalde indolente wereldverachting gaat vervangen. En wanneer deze volkeren hun eigen daad gaan stellen, dan zullen zij dit zeker doen om zichzelf voor anderen kenbaar te maken

Wij kunnen een toename verwachten niet alleen van zendelingen (ik heb daar de vorige keer al op gewezen), maar ook op den duur van producten, kunstuitingen, uit Azië over de gehele wereld uitgaande. Dat daarbij de levensstandaard niet zal beantwoorden aan wat men westers mooi acht, dat kan iedereen voor zich uitrekenen. Toch zullen de vernieuwingen juist door de mystieke achtergrond, waaruit de daad daar wordt geboren, zo veel concreter, directer en radicaler zijn, dat ik mag aannemen dat de hervorming in Azië ongeacht de grote achterstand die er nu bestaat waarschijnlijk rond het jaar 1990 zo ver voltooid is, dat de huidige paupermassa's van Azië dan als gelijkwaardige partners in de wereld een woordje kunnen laten horen.

De samenvoeging van continenten (van begripswerelden) speelt nog steeds een rol. Ze zal dit blijven spelen tot rond het jaar 2100. Maar omdat de daad van de eenling, van de eenvoudige mens, steeds meer wordt gebaseerd op zijn afwijzing van een dominantie door wat zich "het gezag" pleegt te noemen, kunnen wij na een periode van anarchisme, die ongeveer tussen 1987 en 1991 in Azië nog grote verwarringen sticht, toch verwachten dat de gehele wereld zich in de huidige Aquariuseriode snel en volledig gaat omvormen.

Ik wil hieraan nog enkele praktische opmerkingen toevoegen, ofschoon ik in de onderwerpjes zelf reeds heb getracht een beetje inzicht te geven in alles, wat er eigenlijk aan de gang is. Let op het volgende:

Een sterke sentimentverschuiving in uw eigen land in de komende twee jaar. Ik doel hiermede niet alleen op politieke en kerkelijke conflicten, maar ook op een totale verandering van houding zelfs bij gezagsdragers en gezagsorganen t.a.v. de enkeling. Hierbij vele gewelddadigheden, omdat de eenling, die zich door de gemeenschap gekrenkt voelt, in toenemende mate besluit daden te stellen. Sabotage, maar ook explosies, zelfs het gebruik van z.g. plasticbommen op openbare gebouwen kan in de komende 2 a 3 jaar zeker worden verwacht. Als u dit ziet, moet u begrijpen dat de mens eindelijk een uitweg zoekt om zichzelf en zijn mening kenbaar te maken, daar hij kennelijk de overheid met woorden niet meer bereiken kan en de argumenten van de overheid niet meer kan begrijpen.

Dan is het verder interessant te zien hoe het gaat met de ontwikkeling in b.v. het verkeer in Europa vooral. Het zal blijken, dat dit verkeer in de komende 5 jaar in toenemende mate aan beperkingen onderhevig zal zijn; Die beperkingen vloeien vooral voort uit het onvermogen om tot een internationale verkeerscode te komen. Het verzet hiertegen vloeit voort uit een steeds toenemend aantal overschrijdingen van de voorschriften, met een steeds minder wordende neiging het gezag te erkennen. Een kleine voorafschaduw van dit alles is b.v. de afnemende neiging van automobilisten om bij parkeerzone tot een schikking te komen. Datzelfde geldt ook voor snelheidsovertredingen. Men probeert steeds meer het dan maar op de rechter te laten aankomen. Het kan niet schelen. Men protesteert. Dit stilzwijgende protest zowel in het wegverkeer als ook bij de openbare vervoerslichamen zal in de komende jaren naast veel onaangenaams ook vele vreugdige momenten voor u opleveren. Ik kan u zelfs beloven, dat en dat zal waarschijnlijk in sept/okt. 1969 zijn hier in Den Haag de H.T.M. een tijdje zal rijden zonder dat er wordt afgestempeld. Dan mag u voor niets met de tram mee. Dergelijke dingen zult u overigens meer aantreffen.

Spoorwegstakingen zullen voorkomen. Maar men zal bij deze stakingen, en dat is typerend, meer uitgaan van het idee: we volbrengen de dienst zoals die moet, maar wat niet

gecontroleerd behoeft te worden, controleren we niet. Als de reizigers mee willen, gaan ze mee; als ze verkeerd reizen, reizen ze verkeerd. Het gaat ons niks aan. Die stil-aan-acties en zo kunt u reeds in het volgende jaar verwachten.

Ook zult u in toenemende mate zien, dat men probeert naast bestaande openbare lichamen b.v. eigen acties tot stand te brengen. Er zal waarschijnlijk in maart/april van het volgend jaar in Amsterdam al een aanval worden gedaan op een particuliere firma, die zich belast met wat zij noemt "bode dienst" in de stad en daardoor de post meer en meer werk uit handen neemt. De P.T.T. heeft wel veel te veel werk, maar dat vindt ze toch niet leuk. Ze gaat procederen.

Deze dingen zijn symptomatisch. U moet ze dus niet zien als voorspellingen. Ze bewijzen hoezeer de organisatie, waarin u leeft, eigenlijk aan ontbinding onderhevig is. Een toenemend verzet. Maar dat betekent ook: een verandering van denken t.a.v. de overheid. Dat betekent, dat de woorden, die men spreekt ook bij de eenvoudige man steeds meer gaan verschillen van de praktische daadstelling. En dat betekent ook, dat er langzaam maar zeker een begripsverschuiving aan de gang is. In uw eigen land zult u dat kunnen zien.

Wat de andere landen betreft, u moet eens opletten hoe eigenaardig snel vaak zal worden gereageerd bij rampen en ongelukken, maar met hoe grote onverschilligheid wat men ziet als zelf veroorzaakte rampen zullen worden behandeld. Dat zal niet alleen blijken uit de weldadigheidsacties hier te lande, maar ook wel degelijk uit de reacties van gehele volkeren op ongelukken o.m. in Afrika en noodsituaties in Azië en ook in een deel van Australië.

Hieruit kunt u voor uzelf zien hoe morgen reeds, ja eigenlijk begint het vandaag al, de mens aan het veranderen is, al kan hij dit nog niet uitdrukken. Hij kan nog niet zeggen wat hij denkt en voelt, want de gemeenschappelijke taal is langzamerhand verdwenen. Maar hij kan steeds meer zijn daden gaan richten op zijn werkelijke intenties en zijn innerlijke gevoelens. En als gevolg daarvan zal ook de taal langzaam maar zeker weer een voor allen meer te vatten inhoud krijgen, waarbij de associatieve verschillen niet meer zo groot zijn, dat van volledige misverstanden sprake is.

## STATUS

Als wij de moderne mensen bezien, dan ontdekken we dat ze heel veel dingen eigenlijk hebben, niet omdat ze het nodig hebben, maar alleen omdat anderen het ook hebben. Zo zijn er mensen, die een auto een hele week lang voor de deur hebben staan om 's zondags te kunnen poetsen. Het gaat er niet om dat ze erin rijden, maar dat ze een auto hebben, want de burens hebben er ook een.

Op deze manier is dus langzaam maar zeker een cultus ontstaan, die niets te maken heeft met realiteit, maar alleen met uiterlijkheden. Iemand, die op een kantoor zit, heeft misschien helemaal niet een afzonderlijk vertrek nodig; en zeker niet behoefte aan een rustbank en een hoekje voor gasten, maar hij zal proberen dit te bereiken, want daardoor wordt zijn belangrijkheid kenbaar. We zouden daarop kunnen zeggen:

In de moderne tijd wordt het gebrek aan persoonlijke belangrijkheid vaak gecompenseerd door uiterlijk vertoon. En daaruit valt dan weer af te leiden, dat naarmate het uiterlijk vertoon verder toeneemt, men minder van zijn eigen betekenis overtuigd zal zijn. Het is wel eens goed hieraan een ogenblik de aandacht te wijden. Want het zoeken naar status en statussymbolen impliceert eigenlijk een grote onevenwichtigheid en een groot gevoel van onwaarde in de mens zelf.

Ik geloof, dat de oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat arbeid, die eens werd gezien als een levensdoel en daarmee in zijn uitvoering ook als een levensvervulling (een status in zichzelf) heeft moeten plaatsmaken voor een ietwat minachtende beschouwing van werken, dat alleen wordt gezien als een middel om te leven. Hierbij komt dan volgens mij het volgende in het geding; iets, wat ook met toekomstige ontwikkelingen te maken heeft:

De mens, die in zijn arbeid geen zelfuiting en zelfvervulling ziet, zal trachten door uiterlijke, in wezen onbelangrijke facetten een belangrijkheid weer te geven, die hij voelt niet te bezitten.

De mens, die in zijn arbeid geen vreugde kan vinden, zal ongeacht de status en de statussymbolen, die hij zich weet te verwerven nimmer een werkelijke innerlijke bevrediging beleven.

Het gebrek aan deze innerlijke vrede zal op den duur leiden tot een verwerpen van zowel arbeid als statussymbool: De nieuwe status zal komen te liggen in een ontkenning van alle waarden van de wereld.

Daar het "niets" in zichzelf misschien wel "iets" kan zijn, maar voor de mens geen reële betekenis heeft, zal een absolute wereldontkenning geen zelfbevrediging kunnen inhouden, zodat men uit wanhoop weer zal trachten in een bepaalde taak (een zelf verwezenlijking a.h.w.) zichzelf te hervinden. Het einde van de ontwikkeling van de status zal weer zijn: arbeid geeft belangrijkheid weer; niet de uiterlijkheden.

Wanneer ik dit zo stel, dan druk ik daarmee een revolutie uit, die op dit moment althans nog slechts in de kinderschoenen staat. Wij kunnen aannemen, dat in de vlucht van vele jongelui uit de maatschappij voor de maatschappij (het gebruik van allerhande de psyche beïnvloedende middelen) dus een zeker verwerpen van de status reeds naar voren komt. Maar nu is het gebleken, dat men daarmee in bepaalde gemeenschappen niet kan volstaan. Het eigenaardige verschijnsel doet zich voor dat jonge lieden, die innerlijk elke sociale aansprakelijkheid, elke sociale norm verwerpen, tot een coöperatieve samenwerking komen. Ik noem maar een enkel voorbeeld: In de buurt van San Diëgo wordt een soort boerderij communaal geëxploiteerd door z.g. beatniks of hippies. Een andere gemeenschap blijkt te beschikken over een tweetal ateliers, waarin kunstvoorwerpen worden vervaardigd, wederom op geheel vrijwillige basis.

Terwijl bovendien een drietal z.g. beat bands optreden, die voor hun optreden zelf niets ontvangen, maar in hun werk voor de gemeenschap een belangrijkheid krijgen binnen de gemeenschap. Hun belangrijkheid vloeit nu niet alleen meer voort uit wat zij zelf zijn, maar bovendien uit datgene, wat zij voor anderen zijn gaan betekenen. Dit is het begin van een omwenteling, die ofschoon zich nu slechts bij de extremisten voltrekkende op den duur volgens mij de gehele mensheid zal beroeren. Als men ontdekt, dat het bezit van een groot kantoor met vele typisten niets meer zegt omtrent je belangrijkheid, dan zal men moeten zoeken naar iets anders om belangrijk te zijn. En waar deze belangrijkheid in de persoonlijkheid kan worden gevonden en in de uiting daarvan, zal men op den duur moeten terugkeren naar een persoonlijke representatie van eigen innerlijke waarde. Het creatief vermogen van de mens wordt op het ogenblik nogal eens misbruikt.

Wij vinden dit bij vele moderne kunstenaars, die in wezen niet meer zoeken naar een uitdrukking, maar alleen naar een effect. Dit effect is dus ook een zeker statusverwerven, terwijl men dit innerlijk niet bezit. Het blijkt echter, dat het creatief bezig zijn, waarin men zijn wezen tot uitdrukking kan brengen, wel degelijk belangrijkheid (dus status) met zich brengt. Die status bestaat vooral voor degenen, die in een gelijksoortige en dus harmonische fase van arbeid of ontwikkeling bezig zijn. Het is vaak belangrijker te worden gewaardeerd door je burens dan in de krant een held te worden genoemd. En menig man voelt zich meer bevredigd, als hij de bewondering van zijn vrouw heeft verworven, dan wanneer hij een medaille heeft gekregen voor buitengewoon nuttige arbeid voor de gemeenschap.

Het is duidelijk: wij vinden de grootste bevrediging door de erkenning van onze gelijken. En erkenning van onze gelijken kunnen wij alleen verkrijgen door creatief werkzaam te zijn op grond van datgene, wat voor onszelf als mogelijkheid bestaat. Deze creativiteit in zichzelf zal dan als verlengstuk de verdere maatschappelijke uitdrukking met zich meebrengen.

Ik geloof, dat uit de persoonlijke creativiteit op den duur alles van maatschappelijke en economische relaties, van sociale betekenis zal voortvloeien. En dat zelfs de gehele zedenleer, de gehele gedragsnorm van de mens zal voortvloeien uit zijn persoonlijke uiting en betekenis

voor anderen. Wanneer dit het geval is, dan is het begrip "status", dat op het ogenblik een wezensvervreemding inhoudt, eindelijk geworden: een wezensbevestiging. Want de mens, die de waarheid van zijn persoonlijkheid weet uit te drukken op een zodanige wijze, dat deze ook door anderen kan worden erkend, bezit wel degelijk status. Hij heeft inderdaad een betekenis en aanzien. Wat je bent, maakt uit wat je kunt zijn.

Ik geloof, dat juist hierdoor in de toekomst status steeds meer zal worden gekoppeld aan zelferkenning. Naarmate je meer doordringt in datgene, wat je zelf bent, wat je zelf kunt doen, wat je zelf wilt zijn, kun je ook beter voor de wereld betekenis hebben. En daaruit wil ik dan als slot een zeer optimistische conclusie distilleren:

Het statusvertoon, dat in deze dagen in wezen een belachelijke en onnodige verbruikslast betekent voor de gemeenschap, zal in de toekomst meer en meer veranderen tot een zelfuiting, gebaseerd op zelfkennis. En wanneer dit het geval is, dan zal elke mens niet slechts het beste, dat in hem is aan de gemeenschap kunnen geven, maar men zal er zijn vreugde in vinden om anderen te dienen, daar men alleen hierdoor zijn eigen waarde voor zichzelf en ook voor anderen bevestigt.

## **GOED EN KWAAD**

(parabel)

Er was eens een kannibaal, die werkelijk een goed mens was, want hij had velen verslonden en zo hun moed en verdienste in zich opgenomen. Zijn wijsheid was groot. En als anderen in nood kwamen, dan was hij degene, die hen kon redden door zijn grote moed. Als anderen problemen ontmoeten, dan was in hem het magisch weten, dat hem in staat stelde hen te helpen.

Toen kwam er een zendeling. Deze geloofde niet in het eten van mensen en van het hart van dieren om daardoor hun eigenschappen te verwerven. Hij noemde dit onzin, een heidense dwaasheid. Het is dan ook begrijpelijk, dat hij sprak: "Deze mens is demonisch, hij is kwaad. Want iemand, die zijn macht en inzicht aan het doden van anderen ontleent, kan niet anders dan duivels zijn." En de zendeling had gelijk, want in zijn ogen was dit kwaad.

Maar de kannibaal sprak op zijn beurt: "Iemand, die de verdienste ontkent van de geest die leeft, de essentie van moed van kracht, van weten in anderen, de mens, die durft ontkennen dat wij dit goede tot ons kunnen nemen en zo een kunnen worden met al hetgeen goed en edel is in onze voorvaderen en in onze vijanden, is kwaad."

En zo maakten ze elkander uit voor duivels. Totdat eindelijk de kannibaal het zo ver had gekregen, dat hij de zendeling in de kookpot had. Door zijn emoties overstelpt kreeg hij een beroerte. En zo stierven zij beiden, zonder dat het goede dat in hen leefde in de wereld kon voortbestaan.



## LES 3 - PRATERS

### HOOFDSTUK IV

We hebben in de voorgaande lessen reeds wat aandacht besteed aan het denken en ook aan het spreken. De moderne tijd is wel bijzonder rijk aan wat wij "praters" kunnen noemen. Een groot gedeelte van de z.g. gouvernementen bestaat uit praatcolleges. Dat lijkt allemaal een beetje spottend gezegd. Maar wat blijkt nu? Men bespreekt de dingen met elkaar. Dit bespreken wordt moeilijker naarmate meer mensen een stem in het geding hebben. Om de zaak eenvoudig te stellen;

Twee mensen kunnen hun mening vergelijken. Zij kunnen echter, indien zij koppig zijn, niet tot een oplossing komen. Zijn er drie mensen aanwezig, dan is een beslissing mogelijk en wel in betrekkelijk korte tijd, omdat deze drie mensen hun mening t.a.v. elkaar uitwisselen. Maar als er eenmaal een keuze is gedaan, waarbij er twee staan tegenover een, dan is het mogelijk directieven te geven en tot uitvoering over te gaan.

De neiging om hoe langer hoe meer praatcolleges op te zetten is in de moderne wereld eigenlijk al ver gevorderd. Een voorbeeld daarvan is b.v. in Nederland de opbouw van de regering. Men heeft gemeend, dat men het aantal Kamerleden moest uitbreiden. Want zo zegt men: per kamerlid valt er een te grote hoeveelheid studie en arbeid te verwerken; hij kan dat niet aan.

Dat is waar, indien we die arbeid zelf gaan uitbreiden. Indien we ons echter bij de arbeid tot de grote lijnen bepalen en daar principiële beslissingen nemen, kunnen we het met veel minder Kamerleden af. Nu komen er dus op 100 man 50 bij. Die 50 hebben ieder weer een afwijkende visie; d.w.z. dat bij elk project, dat wordt besproken, er weer een aantal nieuwe standpunten mede moet worden beschouwd. Op den duur wordt het praten de hoofdzaak en de uitvoering bijzaak. Het gaat er niet meer om, of een bepaald project wordt uitgevoerd. Het gaat erom, of het standpunt van de heer A, of van de heer B, zal worden aangenomen. Dit is niet alleen nationaal maar ook internationaal steeds meer kenbaar geworden. De achtergronden daarvan liggen heel wat materiëler dan u misschien denkt.

De huidige wereld bestaat uit een groot aantal industriële rijken; sommige daarvan staatsbezit, andere daarvan z.g. particuliere rijken, gebaseerd op kapitaal en eventueel aandeelhouders, terwijl daarnaast bestaan de grondstofwinning (afzonderlijk te beschouwen) en wat men kan noemen de landbouw als industrie.

Nu ligt de grootste concentratie van macht bij een industrie. Maar de grootste concentratie van aantallen kan wel eens ergens anders liggen. Hoe meer mensen tegen elkaar in praten, des te langer de tijd die er nodig is om een beslissing te nemen; maar des te gemakkelijker deze beslissing ten slotte van buitenaf kan worden beïnvloed.

Het praatcollege heeft dus niet alleen maar de onderlinge uitwisseling van meningen ten doel. Het heeft, al wordt dat niet officieel toegegeven, mede ten doel bepaalde machtsgroepen de mogelijkheid te geven mede aan het woord te komen, zonder dat dit uiterlijk kenbaar wordt. En daarmee roeren we iets aan, dat vandaag een werkelijkheid is, maar dat zich morgen nog wel eens heel wat verder zou kunnen ontplooiën. Ik kan u wel enkele kleine voorbeelden geven

Wanneer bijvoorbeeld het z.g. Krupp syndicaat (dat officieel niet bestaat) en het z.g. chemisch syndicaat, vroeger bekend als A.G. Farben in Duitsland geen politieke invloed zouden hebben, dan zou het totaal verloop in West Duitsland anders zijn. Maar dan zou het ook niet meer mogelijk zijn om steeds weer beslissingen te treffen, die in feite niet voor de wereld of zelfs maar voor het land, doch hoofdzakelijk voor het z.g. industriële klimaat gunstig zijn. Deze groepen hebben officieel slechts weinig vertegenwoordigers. Als we het nazoeken in de Bondsdag, zullen we ontdekken, dat er misschien 4 of 5 mensen zitten, die rechtstreeks

daarvoor spreken. Daarnaast zijn er echter b.v. 30 mensen, die z.g. spreken voor de arbeidersbelangen. Maar arbeidersbelangen zijn vaak verbonden zolang het gaat om een officiële regeling met de belangen van dergelijke grote handelsrijken.

Dan hebben wij te maken met een aantal mensen, die een district vertegenwoordigen en die in dat district bepaalde dingen zouden willen bereiken. De een wil een paar wegen bouwen, de ander wil misschien een standbeeld oprichten of een zwembad hebben. Zij kunnen daar voor steun krijgen en de kapitalen uit de gemeentekas, mits zij ook steun verlenen aan een wetje van b.v. vervoer, dat ergens de eigen industrie beschermt of stimuleert.

Hier is het praatcollege kennelijk een handelszaak geworden. In de tijd van vandaag zijn die handelsrijken klein. Ze zijn nog niet zo internationaal, dat je kunt zeggen; zo overbruggen de verschillen tussen naties en werelddelen. Maar in de toekomst, de tijd van morgen, zullen de belangen steeds meer de grenzen overschrijden.

Het is velen van u waarschijnlijk bekend, dat vreemd genoeg in de laatste wereldoorlog zeer belangrijke industriële projecten in Frankrijk en, zelfs in de buurt van Seraing (België) bijna geen schade leden van Duitse of Engelse bombardementen. Op dezelfde wijze werden enkele industrieën in Westfalen opvallend gespaard, terwijl andere wel te gronde gingen. Degene, die dat registreert en nagaat hoe het in elkaar zit, ontdekt met enige ontsteltenis, naar ik aanneem, dat er aandelenkapitaal van deze industrieën zowel in Duitsland als in de Ver. Staten uitstond. Dit waren internationale zaken. En toen Engeland een keer een bombardement waagde in het Roergebied op een terrein, waardoor zo'n industrie inderdaad schade opliep, werd onmiddellijk besloten, dat dit niet meer mocht voorkomen. Dat was.

Maar nu, vandaag, zien we reeds dat de Amerikanen raffinaderijen bouwen in het Botlekgebied of in de buurt van Antwerpen en andere haven (Toulon). Wij horen van bedrijven met een hoofdzetel in Amerika maar een zeer belangrijke kapitaalsinvloed in Engeland, Zuid Afrika, Nederland of, Duitsland, die niet meer alleen apparaten in elkaar zetten, maar die ook belangrijke onderdelen fabriceren. Hier is een internationaal belang gegroeid. Deze dingen bestaan nú. Maar er ontwikkelt zich nog iets en dat is neg veel vreemder.

We kennen het op het ogenblik nog z.g. te Hongkong gevestigde Amoy Concern. Dit Concern houdt zich bezig met de productie en de verkoop van o.m. verpakte levensmiddelen, blikwaren en nog zo iets. Een groot gedeelte van deze producten wordt gemaakt in Rood China. Dit Amoy Concern heeft nu kans, gezien om kort geleden een grote fabriek te stichten in Malakka. Het kapitaal daarvan komt officieel uit Hongkong; onofficieel voor een groot gedeelte uit Rood China. Ditzelfde Amoy Concern houdt zich op dit ogenblik bezig met de overname van bepaalde rechten voor oliewinning en raffinage in bepaalde staten rond de Rode Zee.

Stel nu, dat dit Concern dus in staat is om op den duur ook vestigingen van verschillende geaardheid in Europa, of in Amerika onder te brengen. Als Rood China nu ruzie heeft met Amerika, kan het die ruzie nooit helemaal zonder verlies afwerken, indien het gelijktijdig niet kans ziet om te voorkomen dat dit Concern (dat er op het ogenblik ook nog een spionagefunctie bij heeft, maar dat toch als handelsuitgang erg belangrijk begint te worden) eigenlijk zou worden aangetast. Er komen steeds meer belangen, die ook indien de Russen zouden aanvallen, eigenlijk niet mogen worden vernietigd. Alleen indien wij alle denkbeelden aan handel, aan kapitaal, aan machtsuitoefening in andere landen zouden prijsgeven, zou het nog mogelijk zijn om dergelijke dingen te vernietigen. Dan neem je je verlies. Maar zelfs Rusland heeft er geen behoefte aan om op die manier verliezen te lijden. Ook China niet. Ook Amerika niet. En daarvoor zijn nu juist die praters nodig.

In de toekomst worden de praters steeds meer de mensen die, zonder dat de openbare opinie het merkt, bij het bestaan van wederkerige spanningen (die over het algemeen politiek en vaak ook sociaal noodzakelijk zijn) de wederkerige kapitaalsbelangen dan ook zeker stellen.

De meesten van u denken daar niet over na. En zij realiseren zich waarschijnlijk ook niet, waarom b.v. de kerk van Rome de laatste tijd bepaalde halfofficiële lichamen heeft ingesteld om voeling te houden met vele soorten protestanten. Het is waarschijnlijk niet algemeen

bekend, dat op het ogenblik Het Leger des Heils vertegenwoordigers heeft, die in Nice met de Raad voor Zending onderhandelen. Deze Raad voor Zending bestaat voor een deel uit verschillende protestantse groeperingen; maar een zeer groot deel van het ingebrachte kapitaal, het overleg en een groot aantal deelnemers zijn toch wel vertegenwoordigers van belangrijke prelaten van de katholieke kerk. De Opus Dei b.v. een zeer belangrijke organisatie binnen het kortholisme, neemt daaraan direct deel. Waar gaat het om?

Kijk eens, zolang wij als kleine groepen met elkaar kunnen concurreren, is dat niet erg. Dan kunnen wij rustig als grotere zaak zeggen: Wij nemen wat verliezen. Laten we eens een missiepest verliezers. Dat is niet erg. Want geen enkele katholieke, anglicaanse, baptistische of andere zending vindt het erg, als er eens een zendingspost door kannibalen wordt overvallen. Je hebt dan weer wat gedaan aan het wereldvoedselprobleem en bovendien heb je weer een paar martelaren; een aansporing te meer om offers te brengen voor de gelovigen.

Maar de laatste tijd ontstond er iets anders. Steeds meer staten zijn de missionering principieel gaan afwijzen als een soort politiek organisme van de westerse wereld. En dat kunnen ze niet hebben. Het is niet erg, als een zendingspost valt, maar het is iets anders, als een heel land de zending en daarmee het christendom (en ook de macht van het christendom] gaat ontkennen, en daarom gaat men praten.

Nu is het eigenaardige, dat er in deze groep overleg wordt gepleegd door groeperingen, die elkaar soms zelfs naar de keel vliegen. Want daar zijn ook groeperingen vertegenwoordigd, die officieel beweren dat de paus van Rome, de hoer van Babylon is of zelfs het Beest, waarover wordt gesproken in de Openbaring. Er zijn groeperingen bij, die de katholieke eredienst uitmaken voor afgoderij en al wat erbij hoort; die spreken over beeldendienst en idolatrie. Maar daar treffen zij elkaar. Niet officieel. U hoort er weinig van.

Ook in de godsdienst is deze behoefte tot samenwerking steeds groter. En ook hier gaat het er niet zozeer om anderen te helpen, dan wel om eigen belangen vast te leggen.

Wat zal de invloed van die praters morgen zijn?

In de eerste plaats zullen wij ontdekken, dat zij al praten zij erg progressief, in feite behoudzuchtig zijn. En dat is begrijpelijk, want de bestaande evenwichten zijn voor de verschillende lastgevers, machtgroeperingen e.d. tot nu toe wel de beste; men weet wat men eraan heeft en wil dat niet graag veranderen.

In de tweede plaats zullen wij ontdekken, dat als zij naar buiten toe progressief zijn, dit in feite geschiedt in overleg met hun tegenstanders. Er is een voortdurend ondergronds contact. En zo ontstaat er iets, dat in de komende jaren gaat groeien tot een soort politieke Maffia: een groepering van bende en eedgenoten, die strevende voor het nut van allen, zoals ook de Cosa Nostra eens deed proberen elkaars belangen te beschermen; en die daarbij de gehele wereld beschouwen als middel, niet als doel.

De revoluties, die wij kunnen verwachten in de komende periode, zijn natuurlijk enigszins tegen de praters gericht. Maar een prater is een heel machtig wezen. Laat ons niet vergeten, dat in de Russische revolutie de eigenlijke omwenteling werd veroorzaakt door de mensjewieken, gesteund door anarchisten : Deze politieke beschouwing betrof toen ongeveer 40 % van het volk. Dus 40% van het volk werd erin meegesleept, 60 % was in feite behoudend: Deze mensjewieken begonnen een systeem op te bouwen, waarbij ook het oude nog aan zijn recht zou kunnen komen.

Nu komt Lenin. Hij behoort tot de bolsjewieken. Zij willen meer macht. Zij maken in de politieke Raden nog geen 1/3 %, uit. Dus een man op de 300 is bolsjewiek, hooguit. En dat in de Raden, de uitvoerende organen. Daarnaast kunnen wij zeggen, dat van de totale revolutionair gestemde bevolking maximaal 2, bolsjewiek is. En wat gebeurd er?

Lenin begint te praten en te beloven. Het wordt tegenwoordig niet graag meer gezegd. Maar Lenin belooft b.v. aan alle boeren eigen land. En hierdoor verzekert hij zich zelfs van de steun van een groot deel van de behoudende plattelandsbevolking. Hij belooft de arbeiders eigendom

in de fabrieken. Hij belooft de soldaten een Raad, waarin officieren eigenlijk niets meer te zeggen hebben. Hij belooft. Hij spreekt woorden. Het zijn de woorden van Lenin, niet zijn theorieën maar zijn woorden en zijn vaak huichelachtige, leugenachtige en in feite lege beloften., die de Russische revolutie mogelijk maken; die het bolsjewistisch regiem in het zadel helpen en daarmee de mogelijkheid geven om de terreur te scheppen, waardoor het bolsjewisme niet als een beweging maar als een systeem Rusland kan gaan domineren.

Denkt u niet, dat dergelijke praters nog steeds bestaan? Er is altijd wel weer iemand, die u iets wil beloven. Ook in de toekomst. En naarmate het leven voor de mens gelijkmatiger en meer gelijk gericht wordt of zijn toestand wanhopiger is, is de neiging om zo iemand te volgen groter. Dit houdt in, dat wij morgen geconfronteerd zullen worden juist in de revoluties met soortgelijke lege beloften; dat er revoluties zullen plaats vinden (zoals in sommige Zuid Amerikaanse staten en vooral in Midden Amerika reeds is gebeurd), waarin men vecht voor de vrijheid, maar in feite voor b.v. Anaconda Copper of voor de een of andere Amerikaanse maatschappij. Want dat is heel vaak gebeurd.

Ik stel daarom: De praters van vandaag zijn het rookgordijn voor de feitelijke machtsontwikkeling, die bij een toenemende industrialisatie in handen is gekomen van een klein aantal theoretici. Zij zijn de technocraten van vandaag. Maar voor hen is de hele wereld en alle manipulatie van de mensheid eigenlijk slechts een verlengstuk van bedrijf en bedrijfsresultaat.

In de komende tijd zal deze neiging steeds sterker worden. En daarmee zal de functie van de prater als massabeïnvloeder toenemen. Er mag mee gerekend worden, dat over ongeveer 20 jaar geschoolde demagogen van verschillende aard te huur zijn en op politiek, religieus of ander terrein een zeer grote rol zullen spelen bij het bepalen van de bestemming en daarnaast ook van de daden van het volk.

Ik weet wat voor invloeden er in de eerstkomende 30 a 40 jaren op aarde zullen heersen en mag dus niet zo ver gaan te stellen, dat oorlogen tussen landen zullen worden uitgevochten in naam van vrijheid en volkerenrecht, terwijl ze in feite een strijd zijn, welke het uitvechten van de heerschappij tussen twee concurrerende maatschappijen betekent. Maar deze consequentie zou, indien de invloeden op aarde zouden blijven zoals ze nu vandaag zijn, toch zeker denkbaar blijven.

Dat ik daarop de nadruk leg, heeft zijn reden, wie zich bezighoudt met de geschiedenis der mensheid en met de extrapolaties op grond van het heden, zodat ook morgen zichtbaar wordt, zal zich steeds sterker geconfronteerd zien met een ontmenselijking van de maatschappij, van het geloof, ja, eigenlijk van het hele leven. Deze ontmenselijking wordt verhuld door de mooie begrippen en de mooie woorden, die worden gebruikt. Maar als ik constateer, dat napalm een onmenselijk wapen is en dan prompt daarop zeg: Dat in naam van de vrijheid het noodzakelijk is zelfs dit verschrikkelijke wapen in te zetten, iets wat nog niet lang geleden is gebeurd dan moet ik me ook realiseren, dat deze argumenten morgen kunnen gelden voor de ergste biologische wapens en voor atoomwapens. De verdraaiing van de waarheid, de verandering van nadruk, is niet menselijk. Ze heeft niets meer te maken met de werkelijke emotie of noodzaken van de mensheid. Zij is daarentegen juist de ontwikkeling van een doel; heerschappij, waarin de mens hoogstens als dienstbetoon leverend organisme wordt gewaardeerd maar niet als entiteit. Op grond hiervan een paar regels en korte predicties. Bij deze predicties, dit wil ik voorop stellen, houd ik niet slechts rekening met hetgeen ik nu en in vorige hoofdstukken heb gezegd, maar houd ik tevens rekening met hetgeen mij omtrent de feitelijke toekomstige ontwikkelingen bekend is.

De regels zijn;

Elk beroep op uw emotie in naam van abstracte begrippen als vaderland, vrijheid, rechtvaardigheid e.d. dient u met voorzichtigheid te bezien. Zelfs een beroep op u in naam van menselijkheid vergt een nader onderzoek. Hoe abstracter het begrip is dat wordt gehanteerd, des te gemakkelijker het als dekmantel kan dienen voor zeer reële, maar met hetgeen u denkt

te bereiken zelfs strijdige doeleinden. Realiseer u dit en richt u op de werkelijkheid, niet op de mooie oproepen en woorden.

Realiseer u, dat vele woorden worden gesproken, niet omdat men ze meent, maar omdat men aanneemt dat deze woorden voldoende zijn om een bestaande machtsverhouding te continueren. Wat dat betreft, mag u de uitspraken van voormannen van de P.v.d.A. en de K.V.P. in Nederland in de laatste tijd bezien. Dan heeft u een voorbeeld, van wat ik bedoel. Realiseer u, dat woorden en voornemens vaak geheel verschillende dingen zijn. Wen u aan ook hier te kijken naar daden en niet te letten op woorden.

U zult in deze tijd vaak geneigd zijn formules te herhalen. Deze formules worden u immers gegeven als de verklaring van feiten. U beseft maar al te weinig, hoe vaak die woorden leeg zijn. Herleid allereerst gok uw eigen woorden steeds tot de essentie van wat zij betekenen. Gebruik dan uw woorden altijd zo, dat zij uw bedoeling weergeven en u bereid bent om gevolg te geven aan hetgeen uw woorden impliceren. Deze 3 regels zijn van groot belang voor u in de komende tijd.

Nu wat betreft de ontwikkeling.

Een steeds verdergaande uitbreiding van het koor van praters zal op den duur de betekenis van de prater veranderen. Hij kan alleen nog maar belangwekkend zijn door het exceptionele dat hij bezit, niet meer door zijn woorden alleen. Houd er rekening mee dat in de toekomst volksvertegenwoordigers, hoge prelaten, zich tot het publiek wendende personen geen deskundigen zijn maar acteurs. Het aantal acteurs, geschoold in dictie, public relations, het bouwen van een persoonlijkheid e.d. neemt steeds meer toe. Het uiterlijk zal steeds minder het innerlijk weergeven.

Een tweede predictie, die misschien voor u wat opvallender is:

Over ongeveer 7 à 8 jaar zal naar ik meen de werkwijze van de praters zoveel tegenstrijdigheden bevatten, dat de massa daarmee niet meer kan worden geregeerd. Dit ophouden van regeerbaar zijn van de massa is een groot gevaar voor elke macht, maar vooral voor het commercieel belang, dat immers op de aanvaarding van bestaande regelingen door de massa is aangewezen. Hierdoor zal het overheidsgeweld na deze periode in vele landen zo sterk toenemen, dat uit dit geweld feitelijk revoluties kunnen worden verwacht. Reeds in de komende tijd mogen wij overigens die revolutionaire tendensen zeker niet onderschatten. Hier hebben wij echter nog te maken met revoluties, die voortkomen uit geloof aan bepaalde waarden en bepaalde woorden. Dit duurt nog tot ongeveer 1974. Daarna zullen er revoluties uitbreken, die eigenlijk de uiting zijn van onmacht, van hulpeloosheid der revolutionairen.

Dan een laatste predictie in dit opzicht

Daar, waar de veelprater op den duur onaanvaardbaar wordt en zelfs de acteur niet meer in staat is een voldoende emotionele eenheid bij zijn publiek (de massa) tot stand te brengen, zal heel vaak de eenvoudige prater, die eigenlijk meer handelt dan zegt, de aandacht trekken. Wij kunnen ervan op aan, dat de leiders in de komende jaren in toenemende mate mensen zullen zijn, die heel weinig zeggen maar zoveel te sneller erop slaan. Deze neiging tot daadwerkelijke reactie bij leiders, waarnaar het volk luistert, noemt toe. Gevaar voor dictatuur ligt daar zeer zeker in. Maar de neiging van het volk om weer te denken in eenvoudige termen, gebaseerd op feit en handeling, zal m.i. een mogelijkheid tot grote dictatuur uit de weg ruimen voor het jaar 1990.

## VREDE OP AARDE

### HOOFDSTUK V

Dat het begrip 'vrede' in vele toonaarden wordt herhaald is onmiskenbaar. Dat het woord "vrede" steeds weer iets anders betekent zal niemand kunnen ontgaan. Wat, is het begrip van vrede in deze dagen werkelijk? Want het is een woord, dat in leuzen wordt gebruikt. Maar wat zit er op de achtergrond?

Men roept: Vrede in Vietnam \maar bedoelt men daarmee werkelijk vrede? Dan roept men om het onmogelijke, want een vrede in Vietnam kan niet worden bereikt door het vertrek van de Amerikanen, Het kan alleen worden bereikt door het vinden van een gemeenschappelijke factor in het leven door alle Vietnamezen. En daar ziet het er voorlopig niet naar uit.

Als ik om wereldvrede roep, dan is de grote vraag, of ik daarmee nu werkelijk vrede bedoel; d.w.z. coöperatie, samenwerking tussen alle mensen en alle gedachten, of dat ik daarmee bedoel: het overheersen van een bepaalde gedachte. Dat laatste blijkt het meest voor te komen.

Zonder hier nu direct te beginnen met een persiflage op het kerstfeest, zou ik toch willen opmerken dat zelfs het christelijke 'vrede op aarde voor hen, die van goeden wille zijn', tegenwoordig eigenlijk wordt omgekeerd. Want de enige mensen, die op aarde vrede hebben, zijn zij die niet van goeden wille zijn. Zij zijn nl. gemeen genoeg om te zorgen, dat ze door anderen met rust worden gelaten. Hier is iets niet in orde. Komt dit dan misschien omdat het begrip vrede in deze dagen een betekenis heeft gekregen, die absoluut niet past in de werkelijkheid?

Als ik uit de vele verschillende begrippen, die er ten dien opzichte bestaan, tracht een gemeenschappelijke norm en ook een gemeenschappelijke waarde naar voren te brengen, dan blijkt dat men in vrede altijd weer de uitdrukking van het nu bestaande ziet: een langzame en geleidelijke groei en ontwikkeling, met een erkenning van alle nu erkende waarden. Met andere woorden: vrede heeft niets te maken met wat u gelooft, denkt of voelt. Het heeft te maken met de verhoudingen, waarin u leeft; en verder niets.

Vrede op aarde betekent: zekerheid voor de eenling. Dat is geen zekerheid van zijn persoonlijke betekenis. Het betekent alleen maar, dat de gemeenschap er zeker van is, dat die eenling niet tot last van de gemeenschap kan worden, zonder dat er maatregelen bestaan om daarin te voorzien; en dat die eenling zich niet buiten die gemeenschap, haar zorgen en haar systeem kan plaatsen, omdat hij anders door die gemeenschap reeds is uitgesloten en eenvoudig uit het gemeenschapsleven verdreven.

Vrede op aarde is dus op het ogenblik eigenlijk normalisatie. Het is een aanpassing van de menselijke psyche aan een gewenste norm. Het is de aanpassing van de menselijke habitus aan een gewenste norm. Ja, het is zelfs de beperking van de ratio door een eenzijdige ontwikkeling daarvoor in een gewenste richting.

Een dergelijke vrede is natuurlijk nooit houdbaar en is ook niet denkbaar. De mensen voelen innerlijk een zeer grote behoefte aan vrede. Maar meer en meer zal hun duidelijk worden dat je de vrede, zoals die hun wordt voorgespiegeld, op aarde niet kunt waarmaken. Dat zij hierbij heel vaak de geldende normen dan maar helemaal opzij schuiven, heeft niemand te verwonderen. Maar ook daarin vind je geen vrede. Degenen, die op het ogenblik in de kicks and sticks proberen aan de werkelijkheid te ontvluchten, vinden geen vrede. Zij vinden een ogenblik van hun eigen dromen. Daarna komen de grote ontzueringen met een steeds sterker wordende innerlijke honger naar iets, wat ze niet kunnen omschrijven. Daarom kunnen wij zeggen; een hunkering naar vrede zal leiden tot .een praktisch zoeken, zoeken van iets wat vrede betekent.

Wat is dan de vrede voor de eenvoudige mens op dit moment? Heel vaak hun beperkt isolement, dat hij met anderen kan delen op genoeglijke wijze. Maar dat is niet genoeg. In de toekomst zal de onrust in de mens steeds groter worden.

Want een isolement is een beperking, ze is niet meer houdbaar in een wereld, waarin beperkingen reeds van alle kanten op je toesluipen. En daarom zal men gaan zoeken naar iets, wat men harmonie, harmonisatie of ook wel coöperatieve samenwerking en samenleving gaat noemen.

Dit element coöperatie zal daarbij een veel belangrijker rol spelen dan men op grond van wat het in het verleden betekende nu zou kunnen vermoeden. Coöperatie is een samenwerking, waarbij men zich onafhankelijk kan maken van de veeleisendheid van de buitenwereld. Men kan dus aan de ene kant het gewenste isolement nog enigszins handhaven; aan de andere kant kan men het behoefte-element gemakkelijker vervullen.

U moet hier niet in de eerste plaats denken aan de absolute vrijheden binnen de beperkte groep, zoals men die op het ogenblik al vindt. U moet denken in redelijke, normale termen. En wie nu ziet hoe moeilijk het is om een loodgieter of een timmerman voor een kleine reparatie te krijgen, die gaat wel begrijpen dat als je iemand kent, die die werkjes kan opknappen, het de moeite waard is om ook voor die ander iets over te hebben. Deze vorm van samenwerking, die bijvoorbeeld een eeuw geleden nog in vele streken als z.g. naberschap bestond, begint ook nu alweer vorm te krijgen.

Er zijn babysitters nodig. Goed. Vandaag help ik jou; dan help jij mij een andere keer. Een uitwisseling van diensten. Maar als ik eenmaal begin met diensten uit te wisselen en de maatschappij roemt mij en gaat het mij steeds moeilijker maken, dan ga ik proberen om binnen de groep mijn vrijheid te vergroten. Dan wordt het dus ook: Zullen wij niet gezamenlijk gaan inkopen? Of: als we vinden dat de melk te duur en te slecht wordt, zullen we niet samen een koe gaan houden? Desnoods een paar geiten. Dat klinkt dwaas, zeker. Een flatgebouw met een koe eronder. Maar het geeft een beeld van wat ik bedoel. Het brood wordt te slecht. Er is iemand onder ons, die graag bakt. Waarom zou die voor ons geen brood bakken? We betalen natuurlijk gezamenlijk de kosten. En daarvoor doen wij voor die anderen weer wat terug.

Die coöperatie zal op den duur de grenzen doen wegvallen, die op het ogenblik nog zo sterk tussen gezin en gezin bestaan.

De vrede van de toekomst ligt in het feit, dat je a.h.w. toegang hebt tot een soort dorpsgemeenschap, waarbij je zeker bent, dat een ieder zich gedraagt als een familielid en het met je eens is, zodra, het gaat tegen de buitenwereld. Nu wordt de familie besloten door een groot aantal regels; en daarmee ook door een heel groot aantal taboes.

De kinderen moeten naar een crèche, want er moet een gediplomeerde kinderverzorgster zijn. Maar in een dergelijke gemeenschap zou het wel eens zo kunnen zijn; degenen, die vrij zijn, houden zich, meteen wel even met de kinderen bezig. We hebben daarvoor geen specialisten nodig; dat kunnen we zo ook. Een beperking dus van het specialisme door onderlinge samenwerking.

Op een gegeven ogenblik komt het misschien zo ver, dat men zegt Waarom zouden we een huwelijk sluiten? Het heeft sociaal bepaalde nadelen in de buitenwereld. En als in onze wereld een band nu eenmaal erkend is, waarom zouden we daar dan verder nog formules aan toevoegen? We krijgen daardoor een kleine maatschappij met een eigen vrijheid. En nu het typerende;

Zodra deze maatschappij een andere maatschappij ontmoet, klein als zij is, die op dezelfde coöperatieve basis bestaat, zal er een uitwisseling kunnen plaats vinden. Bijvoorbeeld: in groep A is iemand, die de kinderen gemakkelijk talen leert. Groep B heeft iemand, die bijzonder handig is in het leren knutselen. Men wisselt die eens voor een tijdje uit. Men gaat dus een uitwisseling van diensten aan, waarbij niet meer betaling of waardering in waarde of getal plaats vindt, maar alleen nog in behoefte.

Als er een dergelijke groep bestaat, kan zij zich veel gemakkelijker verzetten tegen invloeden van buiten. Want hoe minder je afhankelijk bent van de goedwillendheid van een ambtenaar of van een firma om ergens bezigheid te vinden of je levensonderhoud te verdienen, zul je ook in die buitenwereld minder onder pressie gezet kunnen worden. Ze kunnen je niet alleen meer vertellen, dat je moet stemmen op een bepaalde manier; ze kunnen je zelfs niet meer vertellen, dat je moet leven op een bepaalde manier. En je denken laat je al helemaal niet meer beïnvloeden. Waarom zou je aannemen wat die anderen zeggen, als de ervaring in je eigen gemeenschap het tegenovergestelde leert?

Hier bouwt zich dus een beperkte vorm van vrede op aarde op; en wel in een groot aantal verschillende gemeenschappen. Elk van die gemeenschappen heeft een eigen karakter. En het beginpunt van die samenwerking zal vaak op een heel ander terrein liggen.

Ik heb er een genoemd, waar die samenwerking begint uit de behoefte aan iemand, die reparaties kan verrichten. Maar dat kan net zo goed voortkomen uit een aantal mensen, die vrijelijk en op hun eigen manier een geloof willen beleven. Of desnoods uit mensen, die er een sleutelclub op na willen houden. Het begin is niet zo belangrijk; wat zich ontwikkelt wel. En wat zich ontwikkelt, is dus een samenwerking, een begrip, waardoor men niet meer de waarden afweegt, maar slechts reageert op erkende behoeften.

Nu blijkt, dat de mens juist daarin zijn evenwicht vindt. Hij vindt daarin voor zichzelf de mogelijkheid tot vrede. Hij heeft betekenis, zonder dat hij hoeft te vechten voor status. Hij vindt genegenheid, zonder dat hij deze nu bepaald moet verdienen op een zekere manier. Hij kan zichzelf zijn, mits hij bereid is zijn eigen capaciteiten te geven.

De ontwikkeling van een gemeenschap, zoals ik u die schets, zal in de komende jaren al beginnen. Zij is hier en daar onderweg, maar meestal in gebieden, waar de verzorging nu niet zo daverend is. In Nederland zal daarvan in verhouding dus betrekkelijk weinig sprake zijn. Maar wij weten, dat dergelijke "communes" al zijn ontstaan in landen als Brazilië, zelfs in Zuid Afrika (de staat, die zo ontzettend veel last met kleurlingen schijnt hebben), In landen als India, waar ook die gemeenschapsbeweging op gang gaat komen. En in Amerika vooral bij degenen, die zich in de maatschappij niet meer thuis voelen; het stichten van communes door, wat men hier, waarschijnlijk nog hippies, nozems, provo's e.d. noemt. Ze zijn er.

Ik neem aan, dat de ontwikkeling van deze groepen in toenemende mate de komende 10 jaren beheerst. En hierbij wordt "vrede op aarde" geen lege leuze meer. Want vrede op aarde is niet meer een kwestie van wat wij nastreven, maar van wat we zijn. En daarmee wordt de essentie weer benaderd van alles, wat in deze kersttijd verkeerdelijk wordt gepredikt.

Van goeden wille zijn wil betekenen eenvoudig het goede dat je hebt delen met anderen. Meer niet. Vrede op aarde is: betekenis hebben door het vrijelijk deelnemen met al wat je hebt en bent aan een gemeenschap, waarin behoefte bestaat aan die gaven. Het is een complete breuk met het commercialisme.

De ontwikkeling van deze groepen zal in de komende jaren natuurlijk van de praters en van de commercie grote weerstand ondervinden. Want ten slotte voelt men niet veel voor mensen, die genoeg nemen met het eenvoudigste en het goedkoopste product (en dat nog in groothandelsprijzen) en zich niet laten verblinden door de nieuwe verpakking, de nieuwe namen of de z.g. nieuwe ontdekkingen. Om u een voorbeeld te geven;

Van alle tegenwoordig gepropageerde goede wasmiddelen is de oude en praktisch niet meer verkrijgbare glycerinezeep neg steeds een van de beste. Een kleine groep zou in staat zijn deze zeepsoort desnoods zelf te vervaardigen, of deze, zoals grote industrieën doen, met vaten tegelijk te betrekken en zo zich te ontdoen van alle noodzaak om zich met synthetische wasmiddelen van hoge prijs bezig te houden.

Hier ziet u dus, dat vrede op aarde eigenlijk heel wat anders gaat worden, dan men op het ogenblik denkt. Vrede op aarde van morgen is eenvoudig een tevredenheid, die men binnen een gemeenschap vindt door de betekenis, die men in die gemeenschap heeft. Niet door wat men probeert te schijnen of te zijn, maar door datgene, wat men eerlijk en oprecht is. En



daarmee zal na ongeveer een 20 a 25 jaren een bestrijding van die gemeenschappen door de grote politieke, de sociale groeperingen haast onvermijdelijk zijn. Men zal dergelijke groeperingen uitkrijten als asociaal, onzedelijk, verderfelijk, parasitair. Maar ze zijn dat niet. En de mensen, die die vrede hebben gevonden, zullen niet bereid zijn haar prijs te geven. Dergelijke groepen kunnen zich dan alleen nog hardhaven door zich uit te breiden. Wat er ontstaat is van groep tot groep eerst een soort osmotisch proces. De denkwijzen en grondregels van de ene groep filteren langzaam door naar de andere, zonder dat er een directe versmelting plaats vindt. Hierdoor is een gelijke en gelijktijdige reactie tegen elke agressie mogelijk, zonder dat er sprake is van een feitelijke organisatie.

De aanval op "de organisatie", die zo bijna spontaan gaat groeien, zal m.i. over 60 jaren een zodanige omvang hebben, dat zij de mogelijkheid tot systematisch regeren van landen, statengroepen, werelddelen of zelfs de gehele wereld eenvoudig vernietigt. Dit is een vernieuwingsproces, waarbij de oude prikkels wegvallen.

Als men u zegt, dat u om een goede kleurentelevisietoestel te hebben zoveel geld moet verdienen en een inkomen van b.v. een half jaar zou moeten offeren, dan zal men nu misschien zeggen: Ja, maar ik krijg er iets voor terug: Maar later zegt men al heel gauw: Waarom eigenlijk? Want wij hebben onder ons mensen, die als komieken en als zangers kunnen optreden, niet alleen in kleur maar zelfs in drie dimensies. Veel goedkoper, veel prettiger en afwisselender dan ooit de t.v. kan zijn. De gesprekken van deskundigen, die wij eens pleegden aan te horen met een lichte verwondering, blijken door de wisseling van meningen in onze groep, waaraan een ieder kan deelnemen, indien hij zin heeft, op een veel rijkere wijze voor ons beschikbaar. Een verschuiving. Zoals men al heel snel zal zeggen: Waarom zou ik grote onkosten maken om naar een voetbalwedstrijd te gaan kijken, indien ik op mijn eigen manier en met mijn eigen mensen zeer interessante sportbelevissen kan hebben, zelfs indien het alleen maar om een rondje tafeltennis of sjoelbakken gaat. Als ik te allen tijde binnen mijn gemeenschap mensen kan treffen, die mij helpen om mijn behoefte ook aan ontspanning, aan amusement of aan creativiteit te vervullen, dan wordt mijn onafhankelijkheid van de buitenwereld steeds groter. En dit betekent, dat de massapubliciteitsmedia over zo'n 100 jaar dus heel wat minder invloed zullen hebben. Zij zullen niet meer een mening bepalende invloed hebben zoals vandaag, maar daarentegen eerder alleen een gesprekswaarde hebben. Dit maximaal.

Zo groeit de vrede op aarde uit de onbewuste behoefte van de massa: Haar norm is dan niet het uitschakelen van alle nood en geweld op de wereld (doeleinden, die veel te groot zijn voor een mens om te overzien ) maar ze komt eenvoudig voort uit de behoefte om zoals je bent nog iets te betekenen. Zij komt voort uit de behoefte jezelf te kunnen zijn; Zij komt voort uit het onvermogen van de maatschappij om aan de eenvoudige, de zuiver persoonlijke behoeften en eisen en kleine noodzaken van alledag tegemoet te komen.

Het is de maatschappij, die steeds groter wordt en daardoor voor zichzelf de vrede steeds meer maakt tot een onbereikbare abstractie, die morgen reeds het aanzien gaat geven van een werkelijke vrede op aarde. Een vrede, die niets meer te maken heeft met de vraag van oorlog of geen oorlog. Die niets meer te maken heeft met onderontwikkelde en overontwikkelde gebieden, met industrialisatie of "terug naar het eenvoudige leven". De ontwikkeling komt eenvoudig voort uit de eenvoudige behoefte, waardoor de mens uit de anonimiteit van de te grote massa van vandaag gaat terugkeren tot de kleinere, in zich meer besloten groepering en gemeenschap.

## NASCHRIFT

Geestelijk gezien betekent hetgeen ik in de twee voorgaande hoofdstukken heb omschreven natuurlijk ook een omwenteling, een verandering. De kwestie van het

systeem, van de redelijkheid, maar vooral wel de dominantie woordloosheid van een verzonken zijn in zichzelf is juist binnen een kleine gemeenschap, zoals ik u heb geschetst, gemakkelijker uit te drukken dan alle systeemverklaring. En daarom krijgt de gemeenschap geestelijk gezien iets van het woord bij de poging tot bewustwording en geestelijke ontwikkeling, zal afnemen. De van een Ashram (een leerdorp, een heilige plaats), waarin een geestelijk centrum bestaat. Een centrum van een of meer leraren. Dezen zijn niet zozeer door de leringen, die zij met woorden geven, belangrijk al speelt dat wel eens een rol maar vooral door de sfeer, die zij voortbrengen.

In het alledaagse leven van een dergelijke Ashram bestaat er een mystieke factor, een onzichtbare en niet uitdrukbare verbondenheid, die in de geest nieuwe waarden geboren doet worden, zonder dat je beseft waar ze vandaan komen of hoe ze zijn. Het is een zo geleidelijk openvouwen van het innerlijk wezen, dat je na lange tijd soms met een schok ontdekt: ben ik dan zoveel veranderd?

Zo moet u denken aan de geestelijke ontwikkeling in die gemeenschappen. Het zijn geen spectaculaire processen, maar overal ligt op de achtergrond van het menselijk denken ook een geestelijke behoefte, hoe dan ook geformuleerd. En in de vrede, waarin men zich wat zekerder gaat voelen tegenover de omgeving, zal bij vele mensen een innerlijke verdieping van steeds groter belang zijn. Die sfeer van de gemeenschap werkt geleidelijk en haast onzichtbaar zoals het groeien van het gras b.v. een nieuwe mentaliteit, een nieuwe geestelijke waarde, een nieuwe geestelijke sfeer. In die sfeer zal menselijke rede en wetenschappelijkheid wel degelijk optreden, maar zij zal niet meer alles domineren. Zij zal a.h.w. een uitingsmiddel zijn geworden, niet meer het systeem tot bereiking of tot erkenning.

Op soortgelijke wijze zien wij in kleine gemeenschappen en juist door de verwerping van wat de praters aan leepheden voortdurend weer produceren, de behoefte ontstaan aan wat men misschien een magisch element noemt. Wij zullen praktijken zien, die eigenlijk bijgelovig lijken. Wij zullen zien, dat deze groepen om heel andere redenen dan zuiver zakelijke bepaalde gebaren of bepaalde gewoonten erop na gaan houden, of misschien bepaalde middelen gaan gebruiken. Op zichzelf is dit niet zo belangrijk, want het zal wel van groep tot groep verschillen. Maar wat wel belangrijk is: Op deze manier vindt men dus een uitweg voor krachten, die in de mens zelf besloten liggen. Men gaat innerlijke waarden, die in het systeem, in de massa voortdurend worden onderdrukt en die door de praters altijd worden geïnterpreteerd met een deel dat niet in jezelf leeft, weer erkennen als een deel van het persoonlijk wezen, en men gaat daarmee ook werken.

De geestelijke ontwikkeling zal dan ook en ik zou zeggen dat ligt toch wel enigszins in de sfeer van Aquarius een element vertonen van technisch- magisch werken aan de ene kant, maar aan de andere ook van mystiek- magisch erkennen en beleven. De geestelijke bewustwording wordt weer deel van het dagelijks levensproces; ze is daar als een onontbeerlijke waarde ingebouwd. En niet zoals nog in de maatschappij van vandaag iets, wat additioneel is: een toevoeging aan het normale levensproces.

Het is juist op grond van deze geestelijke ontwikkeling, dat ik meen, dat wij voor de komende tijd een toenemende geestelijke bloei mogen verwachten; zelfs al zal de wereld zich beklagen over de steeds toenemende afwijking van haar normen, het zedelijk en moreel verval, de toenemende luiheid, de toenemende onverantwoordelijkheid en wat dies meer zij. Want, zeker, de maatschappij zal de schokken ondergaan van deze ommekeer van mentaliteit. Maar de geestelijke waarde, die binnen deze kleine gemeenschappen en groepen kan worden gegenereerd, maakt het mogelijk om de hiaten, die in de maatschappij, in het sociaal systeem vallen, op te vangen; niet meer door een wet, maar door een eenvoudige spontane menselijkheid. Misschien zelfs door meer dan dat, door een spontaan gegenereerde kracht, die meer van goddelijkheid heeft dan van menselijkheid.

De door mij geschetste processen impliceren in de toekomst een toenemen van geestelijke, magische en mystieke werkingen in de wereld en verzekeren gelijktijdig, dat uit de groei hiervan een compensatie kan worden gevonden voor de tekortkomingen van de maatschappij.

Zo brengt de toekomst een "vrede op aarde", dat geen leuze is en geen vlag, die de belangen van bepaalde groepen moet dekken, maar eenvoudig een levenswaarheid.

### **WERKOPDRACHT**

Vraag u af, hoe en op welke wijze u niet door u te forceren tot iets anders dan u bent, maar door uzelf te zijn kunt bijdragen tot het geluk van uw medemensen.

Vraag u af in hoeverre uw medemensen u zouden kunnen en willen bijstaan om ook voor uzelf en in uw eigen leven die noodzakelijk evenwichtigheid te bereiken. Aan de hand van uw waarschijnlijk wat pessimistische conclusies verzoek ik u dan te overwegen langs welke weg u van ú uit kunt beginnen om de frustraties van anderen in uw omgeving te doen afnemen en op welke wijze u degenen, die kunnen en degenen die aan kunde behoefte hebben, kunt samenbrengen. Als u zich daarvan een voorstelling hebt gemaakt, is het raadzaam te overwegen in hoeverre het overdachte ook praktisch kan worden uitgevoerd:

### **EMOTIE EN RATIO**

Het verstandsleven van de mens is de oppervlakte van zijn persoonlijkheid. Wat wij n.l. verstandelijk denken noemen is niets anders dan het gebruiken van de voor ons kenbare regels en verschijnselen als referentiepunt voor alle voor ons denkbare ontwikkelingen. We gaan dus uit van het standpunt, dat alles gehoorzaamt aan de regels, die wij zien. We houden er geen rekening mee, dat onze waarneming heel vaak een uitzondering kan zijn op de totaliteit. Daarom kan het verstandsleven en de a.h.w. rationele redactie van het eigen bestaan voor de mens nooit bevredigend zijn. Indien hij daarvan zou uitgaan, zou hij voortdurend komen te staan voor het onverwachte; en dat zou dan weer zijn zelfvertrouwen t.a.v. zijn verstandelijkheid in gevaar brengen. Daarom grijpt hij naar de emotie.

Nu blijkt, dat de emotie van de mens over het algemeen de weergave is van zijn werkelijke persoonlijkheid. In de emotie drukt hij weliswaar niet de actie uit in een bepaalde vorm, maar wel zijn eigen behoefte, die binnen een dan meer rationeel omschreven actie in feite moet worden vervuld.

Aan de andere kant blijkt die emotie ook weer in staat de ratio te onttrekken aan de controle van het feit. De redelijkheid wordt verheven boven de feiten en ze wordt als een onafhankelijke waarde gesteld. De mens beschouwt nu de ratio als de rechtvaardiging van zijn bestaan. Hij gaat zo wat hij zijn redelijk denken noemt op in feite emotionele gronden voortdurend aanpassen aan de feiten, zonder de waarde daarin te veranderen.

Heeft men dit eenmaal geaccepteerd en ik neem aan dat dit aanvaardbaar is dan kan men hieraan de volgende conclusies verbinden.

Al het verstandelijk leven en denken van de mens is slechts mogelijk, omdat hij daarbij wordt gedragen door zijn emoties.

De emotie geeft het ware wezen van de mens weer. Doch slechts langs de rationalisatie (het overbrengen naar de verstandelijke wereld kan hij zijn emotionele inhoud voor zichzelf aanvaardbaar maken binnen het wereldbeeld, dat hij zelve ziet, beseft of scheidt.

Als er geen emotie zou zijn, zou er geen samenleving kunnen bestaan en zou het menselijk geslacht allang zijn uitgestorven. De emotie is dus in feite de meest belangrijke drijfveer in het menselijk bestaan. Indien men dit erkent, verwerpt men te zeer zijn eigen vermogen tot beheersing van de wereld en de maatschappij. De mens zal daarom het verstand boven de emotie plaatsen.

Hij doet dit echter uit emotionele redenen; n.l. omdat het beheersen van zichzelf en zijn leven een voor hem noodzakelijke waan pleegt te zijn.

Om dit nog even scherper te stellen; Alle verstandelijk overwegingen gelden voor het ogenblik, waarop zij tot stand komen. Daar de emotie echter het verstand verheft, met de beheersing van de wereld, van de materie en eventueel van jezelf, zal men geneigd zijn elke tijdelijk geldende verstandelijke erkenning bij voortdurende van toepassing te verklaren op de wereld. Doordat men dit doet, is de eigen reactie op de wereld foutief en ontstaan er onbeheersbare nevenverschijnselen, die dan emotioneel worden verworpen en de mens brengen tot een strijd tegen datgene, wat hij in feite zelf veroorzaakt.

Hier heeft u een grondslag, een kleine grondfiguur van een onderwerp, waarover we natuurlijk veel langer zouden kunnen spreken. Ik wil nu enkele verschijnselen in de wereld bezien aan de hand van verstand en emotie,

Oorlog. Oorlog is altijd een emotionele kwestie. Maar deze wordt voor de mens pas aanvaardbaar gemaakt, indien hij verstandelijke redenen heeft. Daarom zullen er voor elke oorlogshandeling redenen worden ontworpen, die zeer logisch klinken, totdat men ze zonder vooroordeel aan de feiten toetst. Dan blijken ze niet van kracht te zijn, ja, in feite vaak te berusten op fantasie en overdrijving.

De noodzaak tot strijd in het leven.

De noodzaak tot strijd in het leven komt voort uit verstandelijke beredeneringen. De mens bepaalt zijn behoefte niet aan de hand van zijn werkelijke erkenning van behoefte per moment, maar volgens een plan, waarin hij voor zich noodzaken vaststelt en daardoor creëert. Veel van hetgeen de mens in zijn leven noodzakelijk acht, is helemaal niet noodzakelijk voor zijn bestaan als mens. Het is slechts voor hem noodzakelijk geworden, omdat een terzijde stellen of een verliezen daarvan voor hem emotioneel een vermindering van betekenis zou inhouden. Anders gezegd: 9/10 van hetgeen de mens behoefte noemt, is in feite een statusdrang, die weer voortvloeit uit een verkeerde interpretatie van eigen bestaan in de mensheid en eigen betekenis voor de mensheid.

Willen wij van hieruit een sociale samenhang bezien, dan blijkt dat de mens de sociale waarden pleegt te generaliseren om juist daardoor het persoonlijk element eraan te ontnemen.

Als ik stel, dat duizend mensen honger hebben, dan kan ik mij onttrekken aan de verplichting met die anderen te delen wat ik heb. Op het ogenblik dat ik erken, dat een mens van honger dreigt om te komen, kan ik dit als een persoonlijke noodzaak gaan zien. Op het moment, dat ik een gemeenschappelijke instantie schep, die de verplichting heeft om b.v. doden te begraven en zieken te verzorgen, kan ik mij altijd beroepen op het feit, dat ik deel uitmaak van degenen, die de instantie hebben ingesteld en in stand houden. Het resultaat is, dat ik mij aan de onaangename taak om doden te begraven en zieken te verzorgen kan onttrekken.

Hier zien wij dus een vervreemdingsverschijnsel, dat ook emotioneel kan ontstaan aan de hand van het verstandsleven. Ik meen, dat 9/10 van de mensen, die zich op hun verstand plegen te beroepen en die steeds weer van het verstandelijk overleg willen uitgaan, t.a.v. het werkelijke leven in een soort ivoren torentje zitten. Zij overzien weliswaar de einder, maar beseffen niet wat er rond hen werkelijk gebeurt. Zij spreken over de mens, maar in feite is het een robot van hun eigen voorstelling, waarover zij spreken. Zij spreken over de maatschappij; maar zij spreken niet over een samenleving van mensen, doch over een soort schaakbord, waarop zij naar believen menen zetten te kunnen doen. Daarom is in dit onderwerp, dat ik uit de aard der zaak kort moest houden mijn conclusies de volgende;

De mens, die verstand gaat zien als iets, wat boven de emotie staat of wat de emotie regeert, vervreemdt zichzelf van de feiten omtrent zichzelf en die wereld, waarin hij leeft.

De mens, die de emotie zonder meer aanvaardt en tot uiting brengt, zal echter niet kunnen komen tot een voldoende besef van de wereld waarin hij leeft en ook van zichzelf.

Hij, die beseft dat zijn emoties voor hem de primaire uiting van zijn wezen zijn, maar tevens beseft te moeten formuleren wat zij voor hem betekenen, zal uitgaande van zijn emoties,

maar met zijn verstand de werkingen daarvan beziende tot een gerichtheid in zijn emotionaliteit kunnen komen, die niet past bij zijn wezen, maar het hem wel mogelijk maakt in het totaal van het leven de werking van zijn wezen te bepalen en te richten. Daarom kunnen deze werelden een mens nooit los van elkaar worden behandeld. Wie spreekt over verstand, spreekt over waarden, die een emotionele basis hebben. Wie spreekt over de emotie en een menselijke wereld, moet reeds zijn gekomen tot een formulering van die emotie en zal als zodanig de emotionele inhouden verstandelijk moeten weergeven.

Het zal u duidelijk zijn, dat het niet mogelijk is verstandelijk of in woorden het geheel van de emotie uit te drukken, doordat elke uitdrukking van emotie uit de aard der zaak, 'n persoonlijke formulering is. Wie deze persoonlijke formulering voor een ieder geldend wil verklaren, zal ontdekken dat hij in de spraakverwarring van Babylon tot anderen niet meer kan zeggen wat hij werkelijk bedoelt. Wie echter beseft, dat zijn persoonlijke uitspraak omtrent eigen inhoud en emotie slechts bedoeld is om een echo te wekken in de ander en niet om een redelijk antwoord op dezelfde basis te ontvangen, zal de emotie in anderen als stuwende waarde zodanig kunnen begrijpen, dat hij op basis daarvan tot een samenwerking kan komen, zelfs indien de verstandelijke grondslagen daartoe voorlopig nog ontbreken

## **SURPRISE**

De inhoud in het leven wordt omgeven door zoveel uiterlijkheden, dat wij niet in staat zijn de werkelijkheid onmiddellijk te vinden. Menigeen, die naar de werkelijke waarde van het leven zoekt, handelt als een kind, dat een surprise uitpakt op Sinterklaas. Schaal na schaal, omhulsel na omhulsel wordt zorgvuldig geopend en onderzocht; telkens weer met de illusie, dat men nu de werkelijkheid bereikt. Maar ook telkens weer met het besef, dat men slechts een verpakking verder is gekomen.

De werkelijkheid doet ons denken aan een ui. Vele huidjes omringen een in feite vaak kleine en onbelangrijke kern.

Als u in het leven voor een surprise staat, voor dingen waarmee u geen raad weet, ga dan niet verstandelijk trachten het geheel te ontleden: U zult ontdekken, dat de taak u gaat vermoeien en dat u op den duur geneigd bent om het pakje te laten voor wat het is. Ga uit van de emotie. Tracht aan te voelen wat zich in het pakje kan bevinden. En dan vindt u vaak, dat de inhoud vaag beseft, de stimulus vormt om verder te gaan met het moeizaam onthullen, zodat de schijnvormen plaats maken voor de werkelijkheid

Wat is de grootste surprise voor u allen in het leven? Ik geloof welt datgene, wat mogelijk blijkt. Want de meeste mensen begrijpen niet wat er mogelijk is in deze wereld, juist omdat ze de uiterlijkheden voortdurend laten prevaleren.

Achter alle schijnbare belemmeringen en onmogelijkheden ligt uw eigen koninkrijk; ligt de inhoud van uw eigen wezen; ligt de erkenning van een kosmische verbondenheid, zo goed als iets, wat in feite de vrijheid van leven is.

De surprise van het bestaan is, dat achter de vele uiterlijkheden, die je stuk voor stuk moet overwinnen en verwijderen, een koninkrijk Gods ligt, waarin de mens onbeperkt zelf kan bestaan en toch deel kan zijn van een goddelijke Totaliteit.

De grootste surprise van het bestaan is: de betekenis, die wij bezitten, juist wanneer wij al onze waan omtrent eigen betekenis hebben verloren.

Wie afstand doet van de beperkingen, die hij in het leven aan zichzelf en aan zijn besef omtrent zichzelf oplegt en daarvoor in de plaats voortdurend zoekt naar een werkelijkheid in eigen bestaan en uiting, hij zal ontdekken en het zal een grote verrassing voor hem zijn: Ik ben eigenlijk vrij. Ik ben oneindig. Er is niets, wat mij kan beperken. Al wat ik tot nu toe ernstig en verstandelijk heb gezocht, was reeds mijn eigendom.

De grootste verrassing is steeds weer: de ontdekking van je eigen rijkdom te midden van je eigen veronderstelde onvolkomenheden en armoede.

### **MOGE HET GOED GAAN**

Moge het goed gaan. Maar wat? Moge het goed gaan met de onzen? Maar wat dan van de anderen? Wat is eigenlijk "goed"? Wie kan u zeggen, wat goed is en wat kwaad is?

Een groot deel van de beschaving is voortgekomen uit kruistochten, die de ene zijde, goed en de andere zijde ongetwijfeld demonisch heeft genoemd. Veel van de veranderingen in de wereld zijn te danken geweest aan oorlogen, die vele levens hebben genomen. En veel van hetgeen tegenwoordig eenvoudig als deel van het leven geldt, kon alleen worden verworven door de nood, de hongersnood, de pestilentiën, die ongetelden hebben verwoest. En daarom vraag ik me af, of je kunt zeggen: Moge het goed gaan.

Alles in het leven heeft een doel. Zin is er in alle gebeuren. Maar doel en zin zijn niet menselijk te omschrijven. En het streven naar het doel kan niet menselijk worden geredigeerd.

Het doel is de eenheid van alle dingen. Het doel is de bereiking van de totale schepping, die haar God aanschouwende het beeld van die God vormt en dan langzaam in Hem opgaat. Als u dat bedoelt, dan houdt "moge het goed gaan" alle dingen in: het goede en het kwade, de vernietiging en het ontstaan.

Maar wie gebruikt die woorden ooit in die zin? Men zegt altijd "moge het goed gaan" en men bedoelt daarmee een bepaald iets; desnoods de hele wereld. Maat dan toch "moge het goed gaan", moge bepaalde dingen dan niet gebeuren.

Ik echter zeg u: Alle dingen zijn zinvol. Ontwikkeling zonder strijd is niet mogelijk. Vooruitgang zonder vernietiging, in de tijd althans, is waan. Bereiking zonder offer is ondenkbaar.

Als wij zelf besluiten om onze weg te kiezen, als wij besluiten volgens ons denken het goede te doen, als wij willen leven volgens datgene, wat naar ons denkbeeld het juiste is, dan mogen wij niet zeggen; Moge dit goed gaan. Dan mogen wij zeggen: Wij doen het beste dat wij kunnen. Wij volbrengen wat ons het meest juiste lijkt. Maar of wij goed handelen of fout, moge het goed gaan, Moge ons wezen met zijn streven een bijdrage vormen tot de eenheid van het totaal geschapene, tot het begrip in allen, voor de Bron van alle dingen, voor het bereiken van de oneindigheid en tijdloosheid door al wat nu in tijd gebonden is. Dan alleen kunnen we die woorden zeggen.

Wij moeten ons aanpassen aan dat wat is. Wij moeten werken met de middelen, die ons zijn gegeven en met de kracht en het besef, welke voor ons vandaag beschikbaar zijn. We moeten uitgaan van dat, wat wij op dit moment eerlijk en oprecht als juist zien. Dat is onze taak. Maar het is een taak van hogere kracht. Het is een beslissing van hogere kracht, die uitmaakt of ons streven juist is of niet voor het geheel.

Strijd is onvermijdelijk. Moge datgene, wat wij tot die strijd bijdragen en de wijze waarop wij dit doen, voeren tot de bereiking van het geheel. Dat alleen kan in kosmische zin worden begrepen met die paar woorden; moge het goed gaan.

Moge het goed gaan. Moge ons wezen zich aanpassen aan zijn mogelijkheden en zijn ware verplichtingen beseffen. Moge het "ik" t.a.v. de wereld zijn juiste plaats innemen. Moge het "ik" zijn lot dragen, zonder zichzelf daaronder te verliezen, zonder anderen daarvan het slachtoffer te maken. Moge het "ik" zijn verantwoordelijkheden dragend de bevrijding vinden van het lot.

Moge het goed gaan!

## LES 4 - MAGISCHE ASPECTEN

### HOOFDSTUK VI

U weet dat de dag van vandaag zich kenmerkt door het opbloeien van een zij het wat primitieve magie. Het gebruik van L.S.D. e.d. is een kant. Een andere kant is de bijgelovige wijze, waarop men met formules schermt, als het gaat om de oplossing van levende problemen. Men heeft ook in uw tijd steeds meer het gevoel dat men zich kan beroepen op de goden van de planologie, de economische wetenschap en dergelijke en dat met het gebruik van de juiste formule de gewenste resultaten zonder meer zullen worden behaald.

Andere aspecten vinden wij in de verhouding; burger staat. De burger is geneigd de staat niet meer te zien als iets, wat hij zelf in stand houdt, maar als een aparte, ver boven hem staande godheid van wie hij, mits hij braaf is, velerlei gunsten kan verwerven. Kortom, het magisch denken van deze dagen, het formule denken, heeft een typisch ouderwets karakter gekregen.

Er is een tijd geweest, dat men de goden raadpleegde door b.v. naar de sterren te kijken of door augurium uit de ingewanden van een offerdier. Tegenwoordig kijkt men naar de op zichzelf ook wat onbetrouwbare berekeningen van allerhande instituten en plant op grond daarvan de toekomst. Het zal u duidelijk zijn, dat hiermee weer een bepaalde tendens is geschapen, een trend zoals men tegenwoordig zegt, die zich ook morgen verder zal voortzetten.

De grondeigenschappen van het heden kan men met een paar zinnen opsommen

Toenemende vervreemding van de werkelijkheid.

Een toenemend ontkennen van de menselijke waarde van de mens.

Een toenemend vertrouwen in de formules en in de geheime macht, tevens een toenemende neiging tot geheimhouding. In deze 3 punten ligt alles, wat de oude priesters van Baal en hoe ze verder ook mogen heten al kenden. De ontwikkeling in de oudheid was ongeveer als volgt

Naarmate de geheimen van de tempel strenger werden behoed en de macht van de tempel t.a.v het volk toenam, ontstond er een soort illegale magie, uitgeoefend door dorpspriesters en zonderlingen. Hekserijen vonden plaats op begraafplaatsen of in verlaten steengroeven, waarbij men demonische en hemelse machten kon aanroepen om de mensen te helpen tegen het geweld van de georganiseerde magie.

In deze dagen zien wij hoe de mens krampachtig naar wegen zoekt om zich aan de dwang van getallen, formules en plannen te onttrekken. Wij zien hoe hij daarbij even weinig logisch te werk gaat als zijn verre voorvaders. Maar hij krijgt in zich wel het gevoel dat er mogelijkheden meten zijn, die de officiële tempel of de officiële autoriteiten en wetenschappen niet kunnen vinden. En dit gevoel voor het onbekende heeft op de massa een enorm sterke uitwerking. Het manifesteert zich in uw dagen in een toenemend wantrouwen tegen alles, wat organisatie is. Het uit zich in een voortdurend minder begrip tonen voor de geheimtaal van vaklieden. Het uit zich ook in een vaak ten onrechte ontkennen van de capaciteiten en vaardigheden van personen, die een wat meer openbare post bekleder.

De mens, die in zich naar een oplossing zoekt, moet de organisatie ontduiken. Hij heeft dat in het verleden gedaan, hij zal het ook nu doen. Het resultaat is, dat hij alle gestelde waarden langzaam maar zeker begint te betwijfelen. Die betwijfelde waarden zijn vaak heel goed; soms zijn ze onvermijdelijk of noodzakelijk. De vorm, waarin b.v. de twijfel aan het gezin zich begint te ontwikkelen, is zeker niet gunstig, indien we dit vanuit een humaan standpunt bezien. Het gezin heeft een afzonderlijke functie in de staat, in de gemeenschap, maar ook in de meest primitieve gemeenschap. De bindingen man - vrouw behoren niet slechts te berusten op sex of

een officieel zegel, doch bij behoren eenvoudig voort te komen uit een gevoel van saamhorigheid, waarbij men door elkander aan te vullen tegenover de gemeenschap een betere en juistere plaats inneemt en gelijktijdig in die gemeenschap dus ook een veelzijdiger aantal mogelijkheden kan manifesteren. De ontkenning van al deze waarden zonder meer is dus niet juist, maar zij zal toch geschieden. Zij komt uit de aard der zaak voortuit de ietwat benepen wijze, waarop het gezin in de laatste honderd jaar verheven is tot een soort halfgoddelijke instantie. De toenemende paulinistische inslag van vele kerken en het doordrukken van deze emoties naar de wetgeving en daarmee naar staat en instanties zijn aansprakelijk voor een typerend beperkende en gelijktijdig voor een niet geopenbaarde handelwijze en geheime verboden benadering van de mens in het gezinsleven. Leuzen als sociale rechtvaardigheid en wat dies meer zij kunnen voor velen niet meer bemantelen, dat er hier iets geheimzinnigs aan de hand is. Dit geheim wordt beschouwd als een bedreiging van eigen wezen en eigen vrijheid.

Nu kun je natuurlijk proberen je daartegen teweer te stellen door b.v. zeer hippe bloemetjes te gaan schilderen, bij voorkeur op het levende lichaam van jezelf of van anderen. Maar op den duur wil je meer. Je wilt iets nieuws vinden. Leven in een luchtledig is onmogelijk. Het resultaat is, dat het magisch denken hand over hand toeneemt. De mentaliteit van vele jonge mensen, die gebruik maken van L.S.D, hasjiesj, marihuana en dergelijke giften is in feite een zoeken naar het gelijktijdig shockeren van de gevestigde maatschappij en het vinden van een middel om de eigen kracht tegenover de maatschappij te versterken. Er is niet alleen maar sprake van een passief protest, maar van een zeer actief protest, dat tracht zijn eigen geheimen te scheppen om zo een tegenwaarde te vormen voor de officiële instanties. Een revolutionair proces, zoals u begrijpt, dat in vele gevallen zal vastlopen, doordat de nieuwe kerken, de nieuwe denkers zich toch weer gaan richten op het oude patroon. Maar de organisatie heeft nu niet meer de achtergrond, die zij van node heeft: nl. de gelovige.

Het klinkt misschien wat vreemd, als ik u zeg dat een politieke partij geen behoefte heeft aan idealisten maar aan gelovigen. Toch is het zo. Hetzelfde geldt voor een regeringsstelsel. Het heeft in wezen geen behoefte aan actieve medewerkers; het heeft behoefte aan gelovigen, aan volgelingen. En als deze volgelingen zich losmaken van de officiële vorm (zullen wij zeggen: de officiële, semi religieuze methodiek van het openbare leven), dan moet er iets anders voor in de plaats treden.

Dit andere zal in het begin vooral wel de richting uitgaan van een zekere, nogal materialistische mystiek. Vandaag is er het a sociale element dat sterker wordt. Maar morgen zal blijken, dat dit asociale element in zich sociaal denkt en reageert. Het heeft wel degelijk een gevoel van verbondenheid. Het kent zijn eigen wetten en vormt langzaam maar zeker een eigen maatschappij. Als ik hier een parallel mag trekken:

In het oude Londen bestond een wijk, die men Alsatia noemde. Dit was het terrein van de beurzensnijders, de oplichters en moordenaars, die daar onder elkaar leefden en een betrekkelijk grote veiligheid genden voor alles wat daarbuiten aan fatsoen bestond. Maar nu het typerende: In dit Alsatia bestond er wel degelijk een eigen raad. Men had daar een soort rechtbank. De leden daarvan waren niet vast benoemd. Het aanzien dat je had, de prestatie die je leverde (en dat was dan meestal er een van meer kelen afsnijden of meer beurzen lichten bepaalde, welke plaats je innam. We vinden in Alsatia zelfs een soort kerk; een aantal religieus lijkende rituelen, waarmee men zichzelf bijstand, zegen, samenwerking probeerde te verschaffen:

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de waarzeggers, de magiërs van die dagen, indien ze van belang waren, hoofdzakelijk in die wijk woonden en leefden; en dat in die wijk de kruidkundigen beter waren georiënteerd dan menige z.g. dokter daarbuiten. Men kon er zelfs wat advocaten betreft mensen vinden, die beter in de wet thuis waren dan menig barsister, die aan het officiële Gerechtshof mocht pleiten. Hier heeft men dus een afzonderlijke maatschappij in een wijk. Ik kan er trouwens nog op wijzen, dat ook in Parijs dergelijke kwartieren bestonden, waar bedelaars en zigeunerstammen een eigen vorst hadden, een eigen wet, een geheel eigen wijze van leven.



Wat deze wijken in het verleden deed verschillen van de maatschappij, was niet alleen de grotere vrijheid en de grotere hardheid van het leven, maar het was vooral geloof ik de vreemde mystiek, die ermee verbonden was. Als wij weten, dat b.v. een Christopher Marlowe, groot dichter als hij was, juist graag met dit soort mensen omging, dan vraag je je wel eens af: hoe kan dat? Maar deze mensen dachten vrij. Zij kenden allerhande geestelijke belevingen en ook stoffelijke uitdrukkingen, die in de maatschappij niet gangbaar waren. Zij kenden naast hun verdraaide en verwrongen structuur, die eigen is aan een vijandig land te midden van de fatsoenlijken, een eigen eerbef, zelfs een eigen plichtsbetrachting en wel degelijk ook een sociale samenleving.

Hier hebben we dus wel de kern van een verzet tegen de maatschappij. De verzetsvorm is niet slechts het verzet tegen de gebruiken van die maatschappij, maar ook het scheppen van een wet tegen de wet, van een religiositeit tegen de aanvaarde religie, van een magie die ingaat tegen al het officieel erkende.

In deze dagen is er nog geen Alsatia. Er is slechts het langzaam groeiend aantal kleine groepen en gemeenschappen van uitgestotenen. Sommige daarvan hebben reeds lang een plaats in de Nederlandse samenleving, andere beginnen eerst de laatste tijd daarin een klein beetje plaats te krijgen. Wij kunnen hier denken aan wat men de werkschuwe elementen noemt de z.g. provo's, hippies e.d. We kunnen echter ook denken aan het onderwereldje, dat zich al lange tijd in Nederland op bepaalde plaatsen ophoudt. Deze elementen smelten langzaam samen. En het eigenaardige is, dat er een nieuwe code van onderlinge bijstand ontstaan is, maar ook een nieuwe code van sociale beleving. Dit nu is het begin van wat ik zou willen noemen: een nieuwe magische ontwikkeling. Want er zit iets magisch in.

Als b.v. een dame van, zullen wij zeggen, zeer lichte zeden ervan overtuigd is, dat zij haar concurrenten op een gegeven ogenblik toch moet helpen, omdat zij anders geen geluk meer zou hebben. Of als jongelieden, die zondigen tegen alles, wat de maatschappij als Gods gebod en als wet verkondigt, het gevoel hebben dat zij elkander moeten bijstaan, niet omdat dit een geval van saamhorigheid is, maar omdat je anders zelf ongeluk zult hebben. Zoals er ook bepaalde z.g. party's (feestje) bestaan, die naast allerhande zeer materialistische bezigheden ook vormen van meditatie e.d. hebben. Samenkomsten, waardoor men gelooft een gevoel van wereldverbondenheid te kunnen krijgen en daarmee de kracht om in die wereld te bestaan en betekenis te krijgen.

De mensen, die over de magie van de oudheid denken, hebben maar al te vaak het idee dat het hier alleen maar ging om de raad of de bijstand van goden of demonen te verwerven. Maar er was veel meer. Het ging erom om de eigen sociale status te veranderen; om in de maatschappij of daarbuiten een nieuwe vorm van macht, van zelfuiting en zelfopenbaring op te bouwen. Kijk, en dit is iets, wat in de hedendaagse maatschappij bij die z.g. duistere of te lichte elementen een rol speelt.

Er komen echter steeds meer ernstige mensen, die eigenlijk wel in die maatschappij passen, maar zich toch getrokken voelen naar deze z.g. schaduwzijde van het maatschappelijk bestaan. Zij vinden daarin n.l. een nieuwe mogelijkheid tot contact met dingen, die zij niet kunnen omschrijven. Het is geen kwestie meer van spiritisme, van maçonnerie of van kerkelijke vroomheid. Er is een ontsnapping aan de gebondenheid, de beperktheid van eigen leven en gelijktijdig daarbij het verwerven van een nieuw gevoel van uitingsmogelijkheid, die al wordt dit niet precies zo verklaard toch eigenlijk wordt verkregen uit het bovenzinnelijke, uit het andere.

Naarmate in uw maatschappij de complexiteiten en de problemen toenemen, zal dit element van ontvluchting, waarover we het al eens eerder hebben gehad, zeker ook toenemen. Maar men zal ook steeds meer gaan zoeken naar een formulering, waarbij het bovenmenselijke, het bovenzinnelijke kan worden geactiveerd.

Sommige collega's van mij zouden hier onmiddellijk beginnen te spreken over inwijdingen. Misschien heeft het er iets mee te maken. Maar zoals wij proberen de wereld te beschouwen,

is het vooral belangrijk wat eigenlijk daaruit zal voortkomen voor de mensheid als geheel en natuurlijk ook voor de verschillende groepen en landen afzonderlijk.

Ik heb zo het idee, dat de komende 4 a 5 jaren reeds in zeer sterke mate deze ontvluchting aan de normwereld zullen bevorderen. Ik heb het gevoel, dat er steeds meer tegenstellingen zullen komen en dat naast de magie, die sommige exclusieve en extreem christelijke groepen op het ogenblik beoefenen, er een vrijere vorm van magisch streven tot stand komt.

Als u hoort van lichteffecten met hypnotische werking, van het gebruik van klanken om een roes te wekken, dan denkt u waarschijnlijk weer aan de ontvluchting. Maar er is meer. Een dergelijke roes wekt in jezelf bepaalde elementen. En juist dit zoeken nu naar de roes als een overdadigheid, een uitbundigheid bij velen aan het afnemen is, blijft toch de behoefte bestaan om deze innerlijke gevoelswereld te doen herleven en aan de krachten, die men meent daaraan te kunnen ontleen.

De komende jaren zullen daarom te zien geven: Een toenemen van groepsvorming buiten de werkelijke gemeenschap om. Daarnaast zullen ze te zien geven een uitbreiding van het paranormale, maar ook een projectie van het normale, zelfs in de niet geaccepteerde vorm als draagpeiler voor de paranormale beleving. We zullen ontdekken, dat in bepaalde kringen b.v. sexualiteit (die overigens bij de jeugd niet zo populair is als men wel denkt) de stimulans wordt, waardoor men gevoelens van verbondenheid, van eenheid en van kracht probeert te wekken; en dat is dan een stap terug naar heel primitieve magische vormen. We zullen zien, dat vormen van gezamenlijke meditatie, die misschien bijna roesverwekkend of vervelend blijken te zijn en van spontane zelfuiting langzaam maar zeker het karakter krijgen van nog inspiratief ontstane magische rituelen.

De conclusie is duidelijk: De toekomst brengt ons de versterking van het magisch geloof (dus de afwijking van de redelijkheid) en daarbij de groei, van zeer vele groepen, die op den duur kerkelijke en zelfs sociale instellingen gaan vervangen. Vele groepen zullen er in de verdere toekomst ongeveer als volgt uit zien:

Groepen van waarschijnlijk maximaal 20 leden (meestal minder), die onderling wel contact houden en de leden ook zeer vrijelijk uitwisselen. In deze groepen regelmatige samenkomsten, waarin (naar ik vermoed) muziek, reukwerk en misschien vooral ook in het begin roesverwekkende middelen een rol zullen spelen, maar waarbij toch vooral de uitdrukking van een absolute verbondenheid het meest belangrijke is. In de westerse landen zal dit waarschijnlijk in het begin ook met sex samenhangen. In vele andere landen zal dit voornamelijk berusten op een gezamenlijk beleven van b.v. goden, geesten of andere krachten. Zij krijgen het karakter van seances. Omdat in deze groepen een sterke stimulus wordt ervaren uit de wereld van de geest, maar ook uit het gemeenschappelijk bewustzijn van de mens, mag worden aangenomen dat na ongeveer 10 jaren een soortgelijk richtingseffect ontstaat.

In alle dergelijke groepen (soms niet eens van elkaar afwetende, soms zeer los met elkaar verbonden, in ieder geval niet georganiseerd) blijkt de tendens van handelen, van denken en van werken gelijk te worden. Steeds meer worden de doeleinden, die men naar buiten toe gaat uitleven dezelfde. Steeds meer ook zullen de geheime krachten, waarop men zich beroept, dezelfde formulering naar buiten toe gaan krijgen. Er zullen vreemde namen ontstaan, die naar ik meen nogal eens verwant zullen zijn aan wat men tegenwoordig "tienerjargon" noemt, Woorden, die een betekenis hebben, die enkele maanden behouden om dan door andere te worden vervangen, maar buitengewoon snel. Dit gaat natuurlijk de gehele maatschappij beïnvloeden.

Voor de economie betekent dit, dat men voor dergelijke groepen geen plaats kan vinden, tenzij de economie eerst zelfkan aansluiten bij wat deze mensen zijn,

Een voorbeeld in deze tijd is wel de z.g. "boetiek" mode: het produceren van afwijkende muziek, grammfoonplaten, files, toneelstukken. Een poging om contact te krijgen met deze schijnbaar losgeslagen generaties, zoals men zegt. Indien alle teenagers, die afwijken van de

norm van de ouderen, in deze dagen zouden weigeren te kopen, zou dit voor de beschaafde landen een enorm effect van malaise veroorzaken. U realiseert zich niet hoe groot de macht van deze juist van de normafwijkende groepen eigenlijk is. Stel u voor, dat dit in de toekomst groter wordt, dan is er maar een ding; de maatschappij met haar productie, haar economische samenhangen, zal zich op deze groeperingen moeten richten. Maar er is geen redelijke norm, er is geen wetenschappelijke formule, er is alleen een intuïtief moment en meer niet.

Het is duidelijk: de economie zal moeten afstappen van haar meer wetenschappelijke peiling van zmarkt e.d. en moeten teruggaan naar het intuïtief aanvoelen van ontwikkelingen. Zij zal haar productie, maar ook haar verkoopsmethoden, veel sneller moeten wijzigen dan op het ogenblik het geval is.

De gehele economische sector van de maatschappij ondergaat deze invloed, maar gaat daarbij zelf dus ook weer een magische invloed invoeren. Dat magisch element zit op het ogenblik in de reclame slogan. Deze is echter niet voldoende. De mens kan erdoorheen zien. Er moet iets anders zijn; de binding met het ongeziene. En deze binding met het ongeziene kun je ook in een product leggen; zelfs in een wasmiddel, als het nodig is. Maar dan moet je weten op welke manier de mensen dit aanvoelen.

De sociale structuur wordt eveneens aangetast, wij krijgen te maken met mensen, die het onderscheid tussen klasse en klasse, tussen gezin en gezin of misschien ook tussen kennis en vaardigheid veel minder sterk aanvoelen dan tegenwoordig het geval is. Het heeft dus geen zin meer iemand voor te stellen als b.v. bijzonder geschikt voor beleid, omdat hij doctor in de economie is of iets dergelijks. Het maakt geen ene ruk meer. We moeten nu iemand hebben, die iets kan. En een smid, die mooie hekjes kan maken, zal voor het volk vaak aanvaardbaarder zijn dan iemand, die mooie economische formules kan opdreunen. Het visueel effect, het magisch effect, gaat hier ook een steeds grotere rol spelen. Het resultaat is, dat men de sociale samenhang, zoals ze nu bestaat, niet langer kan handhaven. Het enige antwoord daarop is: een liberalisatie.

Nu begrijpt u, dat die liberalisatie natuurlijk niet gewenst is. Iedereen, die op het ogenblik in het zadel zit, kan dat alleen blijven, indien er geen liberalere opvattingen op allerhande terreinen de overhand krijgen. Dus zal men zich daartegen verzetten. En daarmee is sociaal, economisch en magisch een soort ondergronds ontstaan.

De ondergrondse komt voorde buitenwereld meestal negatief tot uiting; b.v. in het weigeren mee te werken aan geweldpleging, hetzij door niet in een leger te dienen hetzij door geen wapens of zo iets te maken. Zij komt negatief tot uiting in de weigering te sparen, want zij heeft helemaal geen behoefte om de maatschappij kapitalen te geven, waarmee ze kan werken; daar heeft ze helemaal geen interesse in. Ze zal zich negatief uiten, doordat ze het eenvoudig vertikt aan de nu eenmaal gestelde normen (en noemt u dan maar op: van gedrag, van zedelijkheid e.d.) enige aandacht te geven. Dat krijgt u in de komende fasen in toenemende mate te zien.

Maar als je nu eens de verschillen met de huidige maatschappij nu niet rekent en ook niet de controverse tussen de gevestigde belangen en de schijnbaar illegaal opbloeiende nieuwe ontwikkeling, wat zien we dan?

Er moet een vervanging worden gevonden voor godsdienst, voor de maatschappelijke gebondenheid, voor de heiligheid van het gezeur. En die kan alleen worden gevonden via de mens, mits hij bij een harmonisch contact van bovenaf a.h.w. de juiste weg weet te kiezen.

In het Alsatia, dat ik u als voorbeeld aanhaalde, kon je, als je de stemmingen goed aanvoelde, gelukkig leven en zelfs zonder dat je een cent had. Dan was er toch overall genoeg te eten en te drinken. Maar als je de gevoelens van de mensen niet voldoende aanvoelde, dan was het een levensgevaarlijke plaats, waar elk ogenblik de een of andere straatrover je een klap op het hoofd kon geven of iemand uit zuiver ellende je zou kunnen vermoorden.

Stel u voor, dat die omstandigheden in de maatschappij te voorschijn komen. Dan wordt het dus heel erg belangrijk om niet meer te reageren volgens de norm maar volgens de feiten. En

de feiten zijn voor een groot gedeelte vanuit het huidig standpunt bovenzinnelijk, want zij bevatten niet alleen psychologische 'factoren' maar ook vele inspiratieve waarden.

Het zal u duidelijk zijn, dat deze nieuwe maatschappij een totaal nieuwe vorm van godsdienst krijgt; en dat de eenling in deze beleving zijn sensitiviteit voor alles rond hem vooral zoekt te ontwikkelen. Dat daaruit, zoals in het verleden, natuurlijk weer een grotere beheersing voortkomt van bepaalde erkende paranormale eigenschappen, zoals telekinese, hypnose, massa hypnose vooral, ach, dat is eigenlijk secundair. Ze zullen wel weer naar buiten treden.

Er zullen mensen zijn, die roulette spelen en precies weten dat het balletje in dat vakje komt, omdat zij het er zelf a.h.w. onzichtbaar in leggen. Er zullen mensen komen, die van te voren weten hoe de kaarten in een gesloten boek liggen, zodat ze met kaartspel kunnen winnen wanneer ze willen. Dat is echter het begin.

Maar dan komt er ook iemand, die van tevoren weet wat een regering werkelijk zal doen en daarop zal speculeren. Er komen mensen, die a.h.w. de geheimste geheimen aflezen, zelfs a.h.w. van Nederlands B.V.D.; als die tenminste geheimen heeft, die belangrijk genoeg zijn. Kortom, het hele masker van de oude geheimhouding wordt verscheurd. De oude zekerheid, waarbij de kans van de eenling tegenover de gemeenschap altijd moest wegvallen, omdat de gemeenschap dingen kon bepalen, die de eenling niet kon voorzien, houdt op te bestaan. De eenling kan nu voorzien wat de massa doet en kan er zijn nut mee doen. Iedereen zal dan geneigd zijn om zich deze geheimzinnige krachten te verwerven. Men zal ook steeds meer geneigd zijn daarvoor offers te brengen om zich aan allerlei vormen van magisch werken en streven over te geven.

De magie van vandaag is een begin. Het feit, dat de heksenbewegingen in Engeland, maar ook in andere landen (zoals in Frankrijk en zelfs in Duitsland) de laatste tijd aan het toenemen zijn en daarnaast ook vele absurd lijkende geestelijke en esoterische groeperingen, is misschien niet overweldigend als bewijs, maar het geeft een aanuiding van een trend. Het feit, dat dergelijke groepen meer en meer in staat blijken de massa te exploiteren wanneer zij dat willen, dat zij over gaven of kennis beschikken, die de anderen niet in die mate hebben, wijst erop dat de bewuste exploitatie van geestelijke waarden, zoals deze mensen nastreven, steeds belangrijker worden, reeds vandaag. En dat houdt in, dat morgen de fijne gevoeligheden, die vandaag aan de dag met een schouderophalen worden afgedaan, wel eens een hoofdrol zullen kunnen spelen.

Omdat al die dingen een verklaring moeten hebben, omdat er ergens een samenhang moet zijn, zelfs in de schijnbare chaos, is het magisch denken, het magisch streven en het magisch leven een noodzaak in de toekomst.

In kan mijn conclusies in dit hoofdstuk dan beëindigen met de opmerking, dat de vorming van het magisch denken, zoals zij zich op het ogenblik begint af te tekenen, moet culmineren in een totaal veranderde geestelijke houding en daarmee ook in een totaal andere leefwijze dan vandaag gangbaar is.

## ETHIEK

### HOOFDSTUK VII

Ethiek is, een woord, dat heel vaak wordt gebruikt om aan te geven dat men aan bepaalde morele wetten gehoorzaamt. Wij spreken van een beroepsethiek bij b.v. de medische wetenschap, de advocatuur maar ook bij de journalist en langzamerhand zelfs bij de politiek, ofschoon niemand schijnt te weten, waaruit die ethiek precies bestaat. Wat is nu in feite ethiek in deze dagen?

Het is een aantal abstracte stellingen, op grond waarvan men zich tegenover zijn naaste verplicht acht. Een dokter mag met derden niet spreken over de kwaal van zijn patiënt. Een advocaat mag het vertrouwen van zijn cliënten niet beschamen. Een priester in de biechtstoel moet liever sterven dan dat hij het biechtgeheim verraadt. En een journalist, die een tip heeft gekregen, acht zich verplicht om die tipgever ten koste van alles te beschermen, zelfs indien hem dat vrijheidsstraffen of iets anders zou kosten.

Nu moet u begrijpen, dat de ethiek niet voortkomt alleen maar uit de behoefte om de medemens te dienen; dat lijkt zo. Maar een dokter, die vrijelijk over de kwalen van zijn patiënten converseert, zou vele patiënten, die een kwaal hebben waarvoor zij zich schamen of die zij niet bekend willen zien, van zich afhouden. Hij zou a.h.w. langzaam maar zeker het hoofdpijnmanntje worden en verder niets. Een priester, die het biechtgeheim eens geschonden heeft, zal geen biechteling meer treffen. Want ook degene, die hem een betrekkelijk eenvoudige zonde heeft te bekennen, maar liever niet wil dat iemand er iets van hoort, zal het niet aandurven om daar te biecht te gaan. Een advocaat, die een cliënt verraadt, kan erop rekenen dat een ieder, die verdediging nodig heeft en zich ook maar enigszins schuldig weet, hem niet zal nemen. Anders gezegd: Beroepsethiek is iets, wat voortvloeit uit de verhouding van een bepaalde groep of van een bepaalde klasse tot de gemeenschap.

De ethische normen van de gemeenschap als zodanig zijn ook niet een hogere waarde. Zoals hoffelijkheid in zekere zin een uitdrukking is van eigenbelang. Want hij die hoffelijk is, wil zich hierdoor een bepaalde verhouding tot de omgeving, tot de andere mensen scheppen.

Het is niet prettig het zo te zeggen. Het is beter te denken, dat ethiek een hogere waarde is, die wij beleven, zelfs als ze ons veel kost, omdat wij zo verheven zijn. Maar dat is niet zo. Degenen, die met de ethica schermen, zullen mij hierop waarschijnlijk willen aanvallen. Maar de ethische normen van de maatschappij veranderen toch voortdurend. Dat kan niet, indien het alleen om een hogere waarde gaat; maar wel, als de ethiek in feite een uitdrukking is van eigenbelang

Hoe staat het er nu vandaag voor met deze ethiek?

Een journalist acht zich verplicht om de lezers van zijn krant juist voor te lichten, tenzij het teveel adverteerders kost. Een politicus acht zich verplicht om eerlijk de belangen van zijn kiezers te vertegenwoordigen, tenzij het zijn zetel of de belangen van de partij in gevaar zou brengen. Wat dat betreft zijn er tegenwoordig heel veel partijen, die liever al hun principes dan twee zetels prijsgeven; en niet alleen in Nederland. Dus alweer, er is iets aan het wringen.

In de religieuze wereld zien wij dat priesters hun verhouding tot de mensen aanmerkelijk aan 't veranderen zijn en daarmee tevens ook hun gedragsnormen; dat zij proberen op een heel andere manier met de mensen in contact te komen; en dat zij daarbij het geestelijk gezag en vaak de wetten die eens als een ethische norm voor hun beroep golden, eigenlijk wel een klein beetje opzij schuiven, Wat is de oorzaak hiervan? Heel eenvoudig;

Ethiek is, zoals ik reeds zei, niet alleen de uitdrukking van een hogere norm van leven maar ook een uitdrukking van eigenbelang. En in het eigenbelang blijkt, dat de z.g. ethische norm steeds minder te handhaven is. Maar men houdt althans uiterlijk nog daaraan vast. Een

voorbeeld In Nederland is het zeker niet ethisch verantwoord, indien er van gegevens van volkstelling, verkiezingen e.d. gebruik zou worden gemaakt om een bepaalde persoon te bevoordelen of te benadelen in zijn burgerlijk bestaan. Dat gebeurt dan ook niet officieel; onofficieel gebeurt het voortdurend, ook vanuit een openbare instantie. Men houdt dus nog wel aan normen vast, maar deze ethiek geldt in wezen niet meer.

Het is duidelijk, dat de gemeenschap als zodanig een andere ethische norm nodig heeft. En die norm ligt zeker in een maatschappij, die (neem me de uitdrukking niet kwalijk) een beetje halfzacht is vooral in het "schaadt elkander niet", dus een respect voor elkanders belangen. Maar belangen kun je niet altijd beschermen. Dan zal de volgende wijziging van die ethische normen ongetwijfeld zijn: "schaadt een ander alleen dan, indien een ander jou zou schaden". En daarmee zijn we op weg naar een uiterst egocentrische en misschien aanvankelijk ook egoïstische interpretatie van de geestelijke waarde, de menselijke waarde en waardigheden in de maatschappij. Vandaag valse voorspiegelingen met daarachter een toenemend verloochenen van de normen, die men zegt aan te hangen of te handhaven. Morgen reeds normen, die behoren tot eigenbelang en daarmee een in feite grotere eerlijkheid (of zoals dat heet: openheid).

Als wij nog een stap verdergaan, komen wij in een maatschappij te verkeren, waarin de keuze ligt tussen een absolute regeringsverantwoordelijkheid, waarbij de enige ethische norm voor elke burger een volledige trouw aan die regering is, of een ethiek, waarbij iedere mens het recht heeft te doen wat hij zelf wil, maar dan ook de consequenties daarvan moet aanvaarden.

Het zou waarschijnlijk ontmoedigend zijn dit alles te ontleden, indien niet de laatste tijd een nieuw element zich aankondigt. Steeds meer mensen beginnen zich iets van vroegere incarnaties te herinneren. Zij weten dat zelf nog niet precies en het wordt nog niet als een bewijs voor de incarnatie beschouwd. Meer en meer groeit (en niet alleen in de christenheid en in de westerse wereld) het denkbeeld, dat men op aarde zou kunnen terugkeren. De oude stelling, dat wat je in dit leven hebt gedaan in een volgend leven van groot belang zou kunnen zijn, neemt ook toe. Hierbij krijgt deze vernieuwing van de ethiek dus een geheel ander karakter; zij is niet meer gebaseerd op het handhaven van een zekere waardigheid in de huidige vorm, maar vooral op de vergroting van de persoonlijke, eigen mogelijkheden in de toekomst. Dat zij daarbij egoïstisch is en dat zij egocentrisch blijft, doet minder ter zake.

Als ik mij een maatschappij voorstel, die volledig vrij is (en in de niet zo verre toekomst zullen er bepaalde landen zijn, waarin de maatschappelijke vorm zich toch weer gaat ontwikkelen), dan krijgen we te maken met een stelling van: lieve mens, je mag alles doen wat je wilt, je mag geld lenen zoveel je wilt, je mag leven zoals je wilt, maar onder een voorbehoud: je mag natuurlijk het sociale stelsel (d.w.z. de samenwerking zoals die bestaat niet in diskrediet brengen. Je mag dus niet een ander vermoorden of mishandelen. Daarvoor word je gestraft. Maar als je jezelf wilt mishandelen, jezelf wilt doden op de meest gekke manier, als je jezelf als slaaf wilt verkopen, is dat je volste recht. En wat meer is; als iemand jou koopt als slaaf, dan zal de gemeenschap zelfs verplicht zijn ervoor te zorgen dat je dan ook die ander als slaaf goed dient. Een denkbeeld, dat voor u misschien een beetje onaanvaardbaar is, als u een doktersrekening hebt, is dat best. Maar als die rekening zo hoog oploopt, dat u die niet kunt betalen, dan zegt de maatschappij moet u maar proberen dat bij die dokter af te verdienen; en als u dat niet kunt, dan verkoopt die dokter u wel aan de een of andere boer, zo ongeveer als het op het ogenblik nog gaat met vooral de kaffers en de naturellen in Zuid Afrika, die boete krijgen en om die f.2 te verdienen vaak op bepaalde boerderijen worden ondergebracht, waar ze heel vaak ook als slaven worden behandeld,

Een dergelijke maatschappij is een kapitalistische maatschappij pur sang. De andere maatschappij is een socialistische maatschappij pur sang. Sociaal betekent echter niet de gemeenschap, maar de gezagsvorm waaronder die gemeenschap functioneert. Als daar een dokter ziet, dat iemand een fout heeft gemaakt, waardoor hij ziek is geworden en er zelf schuld aan is, dan zal hij zich verplicht voelen om dat aan de bevoegde autoriteiten te melden; want iemand die bij zichzelf ziekte of verminking veroorzaakt, schaadt de gemeenschap. Hij moet daarvoor gestraft worden. Een priester, die een biecht afneemt en merkt dat iemand een

misdaad heeft begaan, is verplicht om dat mede te delen. U zult begrijpen, dat deze dingen alleen maar voorbeelden zijn en niet in die vorm in de maatschappij zullen optreden.

In beide maatschappijen wordt het leven veel harder. Doordat het harder wordt, zal de versierde ethische norm van vandaag plaats maken voor meer rechtstreekse vaststellingen. Daarbij zal b.v. voor een kapitalistische maatschappij gelden: bezit is alleen het jouwe, zolang je het door je eigen kracht en pogen kunt verdedigen. In een socialistische maatschappij zal gelden je hebt geen enkel bezit; en al wat je gebruikt, zul je moeten gebruiken, alsof het je geleend ware en je het zonder schade moet teruggeven. Dat is een logische consequentie.

Maar waar blijft de menselijkheid en de menswaardigheid, die we toch in al die ethische normen menen te moeten terugvinden? Wel, dat is heel eenvoudig;

De menselijke waardigheid bestaat nu eenmaal niet, zoals men verkeerd wel denkt, uit het masker dat men opzet t.a.v. de buitenwereld, maar uit datgene, wat men in die buitenwereld feitelijk betekent. En of wij nu te maken hebben met een absoluut z.g. socialistische of een absoluut z.g. kapitalistische maatschappij in haar meest barre consequenties, dat maakt geen enkel verschil uit. Belangrijk is, dat de mens zijn eigen waarde gaat bewijzen.

In de toekomst zal dit persoonlijk waarde bewijs van de mens belangrijker zijn dan elke hypothese t.a.v. verplichting tot de medemens, maatschappij of gemeenschap, "Wees uzelf" zal hierbij langzaam maar zeker worden "verdedig uzelf, maak uzelf waar". Niet alleen door uit te drukken wat u denkt of wat u bent, maar ook door uit eigen krachten voortdurend te verdedigen wat u voor uzelf van belang acht en uit eigen krachten te verwerven wat u voor uzelf belangrijk acht. Op die manier wordt de maatschappij veel harder.

Hardheid is het begin van loutering. Loutering is een schijnbaar religieus woord. Maar wie wil terugkeren uit een wereld van te veel illusies en stellingen naar een wereld, waarin hij de waarheid weer durft zien en beleven, zal hard moeten zijn zoals in het vuur het ijzer, mits juist behandeld tot staal kan worden gemaakt, zo zullen de omstandigheden van de komende tijd de mens weer stalen. En dat betekent, al vindt u dat misschien jammer: een elimineren van de zwakke elementen.

Iemand heeft geen recht, als hij alleen kennis heeft maar geen wilskracht om toch een belangrijke positie te bekleden. Dan moet hij met zijn talenten maar iemand dienen, die voldoende wilskracht heeft om te zorgen dat hij voorop blijft. Iemand, die alleen maar een bepaalde kennis heeft, zal het altijd moeten afleggen tegen degene, die van vele dingen iets afweet. Iemand, die verminkt is of op een andere manier, zoals men tegenwoordig zegt: gedeeltelijk onvolwaardig, moet niet worden opgevoed tot volwaardigheid, maar hij moet leren op zijn eigen plaats in de gemeenschap te leven. Dat is hard. Maar het is ook een loutering. Want hierdoor worden alle illusies, luiheden, ik zou haast zeggen afwijzing van eeuwige krachten in jezelf, teniet gedaan.

Een mens, die zelf tegenover een vijandige wereld staat (en dat zal meer en meer geloof me dat het geval worden), zal juist door de vijandigheid van de wereld alles moeten doen om zichzelf te handhaven. En slechts de mens, die zichzelf voortdurend moet handhaven, kan zich als mens ontplooiën en ontwikkelen. Is het vreemd, dat de mensheid in wereldoorlogen op wetenschappelijk, sociaal terrein etc. grote stappen vooruit maakt om in vreedstijd het allemaal op te souperen. Begrijpt u misschien dat juist in dit verwaasde vechten van de domme de mensen worden geconfronteerd met de noodzaak tot zelfhandhaving en daarmee ook de noodzaak tot werkelijke prestatie; dat dan het offer dat je brengt om jezelf waar te maken van geen belang meer is, omdat hier jezelf waarmaken het enige is, waardoor je jezelf kunt behouden.

Een wereld, die alleen kan groeien in oorlogen, is een armzalige wereld.

Een wereld, die alles zo braaf en zoet wil maken dat het strijdelement uit de maatschappij steeds meer wegvault, zal echter steeds weer moeten grijpen naar oorlog, naar strijd en vernietiging, omdat zij alleen op die wijze de noodzakelijke vooruitgang nog steeds kan blijven boeken. En daarom is ethisch gezien, moralistisch ethisch zelfs het verantwoord de mens te

confronteren met zijn eigen onvolkomenheden en te dwingen het maximum te zijn van wat hij zijn kan.

Dat strijd niet met de rechten van de mens, heus. Het is de noodzaak voor een wereld van morgen. En als het vandaag nog niet waar kan zijn, en nog niet waar is in vele opzichten, dan betekent dat alleen maar dat de mensheid zich nog niet aan de noodzaak van grote, wereldomvattende oorlogen heeft weten te ontworstelen.

Deze nieuwe norm wordt echter op den duur geschapen. Een praktijk norm. Een nieuwe, ethiek. Een nieuwe morele en een nieuwe geestelijke achtergrond van het bestaan. En het is eerst daarin dat de mens in de vrijheid, die ook zijn ondergang kan betekenen, zal leren zichzelf te zijn, zal moeten leren zichzelf te beheersen of ten onder te gaan; zal moeten leren voortdurend te presteren of te falen.

Het is alleen in een dergelijke maatschappij dat veel van de problemen, die vandaag bestaan ten slotte geheel kunnen worden opgelost. Een oplossing, die ligt in een terugkeer naar de persoonlijke norm, een terugkeer naar de persoonlijk geschapen zekerheden. Een terugkeer, die daarnaast inhoudt en hier speelt het door mij geciteerde element van incarnatie een grote rol een tegenover anderen zo goed mogelijk handelen, omdat men alleen zo de zekerheid kan hebben, dat een volgend bestaan niet alleen onaangename elementen in zich zal bergen.

### **GEESTELIJKE ONVOLWAARDIGHEID**

Geestelijke onvolwaardigheid kunnen wij vanuit ons standpunt natuurlijk alleen belichten, zoals de geest dit ervaart en ziet. Dat kun je dan in enkele punten wel aardig samenvatten

In de eerste plaats: Geestelijk onvolwaardig is een ieder, wiens geestelijk element van ontwikkeling (mede inhoudende zijn emotionaliteit) niet in overeenstemming is met datgene, wat hij pretendeert te zijn of zou willen zijn in de maatschappij, waarin hij verkeert. Want iedere mens zal zich om geestelijk volwaardig te zijn, voortdurend moeten richten op de totaliteit van het leven rond hem en daarin voor zichzelf voortdurend een plaats moeten vinden, die voor hemzelf voldoende bevredigend en gelijktijdig voor de maatschappij voortdurend en voldoende aanvaardbaar is.

In de tweede plaats; Als geestelijk onvolwaardig zien wij mensen, die niet in staat zijn tot een zelfstandige opinievorming of oordeel. Deze mensen leven slechts het leven, dat anderen hun hebben voorgeschreven en zijn als zodanig niet in staat ervaringen op te doen, die voor hen een werkelijke en volledig bewuste lering inhouden.

In de derde plaats beschouwen wij al diegenen geestelijk onvolwaardig, die niet in staat zijn zichzelf te handhaven en daarbij een beroep doen op andere gaven dan zij zelf bezitten of op andere wezens en krachten dan die normaal met hen verbonden zijn. Daarmee heeft u dan zo ongeveer de formulering,

Nu kan ik begrijpen, dat er vele mensen zijn die zeggen: Ja, maar geestelijk onvolwaardig is iedereen, die in een gekkenhuis is. Ik geef u een ding vooruit:

Er zitten in de moderne maatschappij heel wat meer geestelijk onvolwaardigen op hoge plaatsen dan in de gekkenhuizen. Want in de gekkenhuizen zijn er heel veel mensen, die al wijken zij dan in hun gedrag van de norm af of lijden zij aan een bepaalde ziekte, toch feitelijk in staat zijn om reëel te beseffen waar en wat zij zijn. Zij kunnen leven in een voorstelling van de wereld met allen rond hen. Terwijl er ook vele mensen zijn, die op hoge plaatsen bivakkeren en alleen door voortdurend alle waardigheid van anderen te ontkennen in staat zijn voor zichzelf de plaats te handhaven.

Neen. Als je de zaak scherp wilt stellen, dan komt het eigenlijk hierop neer Als u in de wereld bent, dan zult u met de gaven, die u daar heeft ontvangen (waarbij een genetisch element, een geestelijk element, een mentale mogelijkheid, het opvoedingselement en dus ook de



omgeving een rol spelen) in staat moeten zijn om binnen die maatschappij uzelf te handhaven, voor uzelf daar een plaats te vinden, van waaruit u die maatschappij kunt dienen en voor u een zekere vreugde in het bestaan in die maatschappij kunt vinden. Bent u in staat dit te doen, dan bent u doodgewoon. geestelijk volwaardig. Bent u niet daartoe instaat, dan bent u geestelijk onvolwaardig. En waarom dan niet? Wel heel eenvoudig: Een mens moet altijd uitgaan van het standpunt, dat hij geen rechten heeft in de wereld; hij heeft slechts plichten. En deze plichten komen voort niet uit datgene, wat een ander hem als plicht oplegt, maar alleen uit datgene, wat hijzelf als plicht aanvaardt. Op het ogenblik, dat ik ga stellen, dat de plichten die ik heb door anderen kunnen worden bepaald en dat ik mij zelfstandig kan handhaven, maak ik een fout. Want dan zeg ik, dat een ander moet bepalen hoe ik moet leven; en dat is niet waar. Als ik leef, dan moet ik dat doen volgens mijn eigen middelen en eigen geestelijke inhoud. Als ik dat niet doe, dan deug ik niet.

De mensen, die zeggen dat je van tevoren bepaalde dingen voor jezelf moet stellen als begeerlijk en dat die dan waar moeten worden, vergeten heel vaak dat dat niet betekent dat ze voor jou waar moeten worden, maar dat je zelf net zo lang moet zoeken, totdat je ze waar kunt maken. Dat is een juist ontplooiën. Dat is ontwikkeling.

Geestelijke volwaardigheid houdt een voortdurende activiteit in. Die activiteit kan op elk terrein liggen. Maar zeker is wel, dat die activiteit voortkomt uit je eigen behoefte, dat ze plaats vindt onder je eigen verantwoordelijkheid en dat je voortdurend zelf, of je ze kent of niet, de consequenties van hetgeen je doet voor jezelf zult aanvaarden. De geestelijk onvolwaardigen in deze wereld zijn dus volgens ons vooral de mensen, die proberen eronderuit te komen. De mensen, die proberen allerhande dingen te doen en dan zeggen: Ja, maar ik heb het niet zo bedoeld, dus mag je het mij niet aanrekenen.

Per slot van rekening, als ik u een blauw oog sla, dan kan ik wel zeggen: Ik heb het niet zo bedoeld. Maar u hebt dat blauwe oog. Dan zou ik dus aansprakelijk zijn voor al datgene, wat uit dat blauwe nog voortkomt, ook als dat betekent dat u daardoor twee dagen niet kunt werken. Dan moet ik maar zorgen, dat u wat u daardoor derft, terugkrijgt. Als je het op die manier bekijkt, dan lijkt het een beetje harder en een klein beetje minder prettig misschien dan het gezellige "hebt elkander lief". Maar vergeet daarbij ook weer niet dat degene, die dat blauwe oog krijgt, de voorwaarde stelt; die maakt uit wat de consequenties zijn. En als hij die ander graag mag, nou ja, dan is er niets gebeurd. Maar als hij aan die ander een hekel heeft en daar heeft die ander waarschijnlijk aanleiding toe gegeven, dan zal hij proberen het uiterste te krijgen dat hij krijgen kan. Dat is toch normaal?

Waarom zou u het heel normaal vinden, dat mensen, als ze b.v. worden aangereden en daardoor blijvend invalide worden, blijvend een rente krijgen omdat te vergoeden. Dat vindt u normaal. Maar u vindt het niet normaal dat degene, die aangereden heeft en die dus schuld heeft aan het ongeval, aan de kosten moet betalen. Dan zegt u; Ja, maar die man moet dan maar verzekerd zijn. Je kunt hem toch zelf niet aandoen, dat. Dat is dom.

Misschien zijn de argumenten, die u van mij hoort, niets nieuws. Maar ik heb zo'n idee, dat mijn voorganger uw gemoederen lichtelijk in beroering heeft gebracht. Dat komt heel waarschijnlijk, omdat u het idee heeft: ik moet alles, wat minder sterk is dan ik, beschermen. Dat kan voor u volledig waar zijn, vanuit uw standpunt.

Maar u kunt nimmer van een ander eisen, dat hij precies hetzelfde gaat doen, als hij daartoe niet geneigd is. Anders gezegd: De meeste mensen zijn geneigd van de collectiviteit datgene te eisen, wat zij zelf juist achten. En dat brengt hen dan meestal ertoe dat wat zij juist achten, niet te doen, omdat zij voortdurend bezig zijn de collectiviteit erop te wijzen, dat die het moet doen. Wat ten gevolge heeft dat het niet zo goed gedaan wordt als het gedaan zou kunnen worden, indien iedere mens voor zich zou beantwoorden aan hetgeen hij erkent als zijn aansprakelijkheid.

U heeft geen recht van een ander te eisen, dat hij mede betaalt aan iets, wat u leuk vindt, ook indien u het zelf niet kunt betalen, moet u een manier zoeken om dat wel te kunnen doen. Als u graag opera wilt horen en een ander wilt dat niet, dan moet u niet zeggen: Ik kan die opera

niet in stand houden, dus moet jij meebetalen, want het is cultureel waardevol. Dan moet u naar die ander gaan en zeggen: Jij houdt er niet van, maar ik vind het cultureel waardevol, zou je misschien iets willen bijdragen? Dat is heel iets anders. Dan kan die ander "ja" of "Neen" zeggen,

Dat zijn allemaal van die kwesties, die in uw maatschappij zo'n ontzettend grote rol spelen. Het gaat er helemaal niet om wat ik, als ik in de maatschappij ben, ervaar als een persoonlijke aansprakelijkheid tegenover mijn medemens. Het gaat erom wat u allemaal gezamenlijk meent dat die aansprakelijkheid zou moeten zijn. En als ik dan ga kijken wie van u het meent, dan blijkt dat 99% eigenlijk alleen maar mee sukkelst en dat er 1% is die toevallig weet wat ze wil. Een grote vrijheid van leven is nu eenmaal noodzakelijk wil je komen tot een grote vrijheid van bewustwording,

Nu zult u zeggen: Dat is het maatschappelijk beeld van vandaag, daar kunnen wij niets aan doen. Volkomen met u eens. Maar op het ogenblik, dat u meent anderen te mogen, ja, te moeten verplichten om op een bepaalde manier te leven, aansprakelijkheden te dragen voor dingen die zij voor zich niet wensen, bent u ergens al geestelijk onvolwaardig, Want u bent niet bereid om zelf de lasten te dragen van hetgeen u juist acht; u wilt die lasten op anderen afschuiven.

Als u een mens ziet (laten we daarvoor eens nemen: een kind dat idioot is.) dan kunt u zeggen, dat de hele gemeenschap verplicht is om voor die idioot te zorgen. Dan zeg ik: Neen, dat is niet waar. Maar er zullen mensen zijn die zeggen: Wij moeten daarvoor zorgen. Laten die het dan doen.

Hier komt dus eigenlijk iets om de hoek kijken wat de meesten van u misschien juist als een teken van geestelijke waardigheid beschouwen; n.l. het idee, dat je anderen moet verplichten. Dat bestaat absoluut niet. Iemand, die geestelijk volwaardig is, is iemand, die doet wat hij juist en goed acht en een ander de mogelijkheid laat te doen wat hij of zij juist of goed acht en toch de medewerking van anderen zoekt maar nimmer afdwingt. Iemand, die geestelijk volwaardig is, zal niet proberen een baantje te krijgen dat hem aanzien geeft in de maatschappij. Hij zal zoeken naar een plaatsje, waar hij zich enigszins gelukkig kan voelen en hij zal dan trachten vanaf dat plaatsje zo te manipuleren, dat hij dus hogerop dat plaatsje of op een daaruit voortgekomen nieuwe plaats volledig zichzelf kan zijn en gelijktijdig maximaal nut kan hebben voor de gemeenschap.

Hier zitten bepaalde haken en ogen aan, die voor de moderne mens niet erg prettig zijn. De moderne mens heeft het idee, dat God voor ons allen zorgt en dat wij allen zorgen voor allen. Maar dat kan niet. Niemand van u kan voor allen zorgen. En indien allen voor allen moeten zorgen, wordt er in feite voor niemand werkelijk gezorgd. Maar als ik een persoonlijke belangstelling heb voor iets of iemand anders en ik maak dat waar, dan gaat dat van mij uit. Dan heeft dat een geestelijke inhoud. Dan heeft dat een belevingswaarde. Dan betekent dit een verandering, een actie in de wereld, waaruit nieuwe dingen kunnen voortkomen.

Misschien begint u nu te begrijpen wat geestelijke onvolwaardigheid voor ons betekent. Niet een beter of een minder goed verstand, Er zijn een hoop stommelingen, die het beter doen dan de genieën, alleen maar omdat zij weten dat zij dom zijn, zich de tijd gunnen erover na te denken wat zij doen. Het heeft ook niets te maken met de vraag, of je lichamelijk nu 100 % gezond bent of dat je maar 20% kunt presteren. Het gaat erom, dat je met wat je hebt, wilt en kunt presteren en waarmaken en je bereidheid om op grond van die prestatie te leven. Het heeft ook weer niets te maken met uw sociale rechtvaardigheid. Trouwens die bestaat niet. Als men spreekt van sociale rechtvaardigheid, dan bedoelt men daarmee iets, wat de meesten rechtvaardig vinden en wat in de praktijk voortdurend meer onrechtvaardigheden voortbrengt. Het heeft te maken met een geestelijke volwaardigheid, en dat wil zeggen: een levensuitdrukking.

Die levensuitdrukking kan alleen tot stand komen in een maatschappij, waarin de regels, de wetten, in feite hard zijn volgens uw idee, omdat zij een ieder confronteren met de noodzaak zelf te zijn, zelf te kiezen, zelf te regelen, zelf te presteren. En als dat het geval is, zal een

ieder door de consequenties van zijn daden ook zelf aan den lijve ervaren waar hij fouten heeft gemaakt. Dan zal hij geestelijk gaan beseffen waar hij disharmonieën heeft geschapen en waar harmonische mogelijkheden lagen. Dan zal hij niet meer geneigd zijn om te wachten tot de een of andere deskundige hem iets vertelt, maar hij zal eerst zelf de oplossing zoeken en pas indien hij faalt, proberen om van een ander hulp te krijgen.

Voor de moderne maatschappij is die geestelijke volwaardigheid belangrijker dan u denkt. Men bevordert op het ogenblik in feite vaak maatschappelijk de geestelijke onvolwaardigheid. Men probeert juist degenen, die niet willen besluiten, die alleen in een sleur verder willen gaan, die met een minimum aan prestatie zo prettig mogelijk willen voortsukkelen op de troon te verheffen.

Kijkt u eens naar uw eigen land. In Nederland heeft u te maken met een land, waar de middelmatigheid op de troon is geheven, omdat de middelmatigen bang zijn dat de deskundigen wel eens te goed zouden kunnen zijn en zij wel eens uitgeschakeld zouden kunnen worden. Noemt u dat iets waardigs? Meent u, dat hier nog iets in zit van een geestelijke volwaardigheid? Hier is het een pogen om aan de consequenties te ontkomen. Hier is het een scheppen van illusies, waarmee je de werkelijkheid moet beleven.

Wij van onze kant zien deze zaken. Wij zijn bereid ze te accepteren. Wij willen trachten daarmee te werken. Maar u moet ons niet kwalijk nemen, dat wij blij zijn, wanneer wij constateren dat de geestelijke volwaardigheid, dus de bereidheid om volgens je mogelijkheden, middelen en overtuigingen onder eigen aansprakelijkheid en met eigen verantwoordelijkheid alleen actief te zijn, zal moeten toenemen in de komende dagen. Ja, wat meer is: Wij geloven dat mensen, die eerst bereid zijn van zich uit en op hun eigen wijze te reageren en te leven, welk deel van het leven of van het bestaan dit ook betreft, pas in staat zullen zijn om geestelijke ervaring op te doen, om nieuwe krachten te winnen, om een innerlijke ontwikkeling en zelfs een ontplooiing van geestelijke capaciteiten op aarde tot stand te brengen.

Het is niet voor niets, vrienden, dat velen van hen, die op school de eersten waren maatschappelijk eigenlijk maar half slagen. En dat het vaak de achterblijvertjes op school zijn, die omdat ze zien dat het niet anders kan, met taai doorzettingsvermogen komen tot ook financieel grote vermogens en vaak zeer grote betekenis voor anderen.

## UITVOERING

Ik denk. De veelkleurigheid van mijn gedachten coaguleert in vormen. En vorm wordt een besef, een actie, een omschrijving van een werkelijkheid, die nog niet is, maar toch kan zijn.

Ik zoek te komen tot besef. En vergelijk wat is met dat, wat in mijn denken is ontstaan.

Ik meet de werkelijkheid nu aan mijn dromen. Bepaal de waarden van mijn dromen aan het meten van de werkelijkheid. En zo kom ik tot een besef, dat ik een brug kan zijn tussen dromen in mij levend en de werkelijkheid, die rond mij voort bestaat. Mijn "ik" ondergaat de droom niet meer als zekerheid, als uitdrukking van noodzaak zonder meer. Het is geworden een stimulans tot actie, tot het worden van werking en van kracht. En zo wordt uit mijn wezen vanzelf een nieuw vermogen mij geboren.

Ik maak gedachten waar. En aarzel steeds; want altijd zijn mijn dromen schoner dan de werkelijkheid. En steeds weer meen ik: dit is niet genoeg. Maar verdergaan is noodzakelijk. Dat, wat ik als een denkbeeld van schemerende kleuren in mij droeg, wordt in de grauwe werkelijkheid tot tonen van grijs tegen elkaar gezet. En wat mij wet leek in mijn droom, mijn innerlijk weten en beseffen, wordt nu slechts toeval; wel vermoed, maar niet geheel beheerst. Toch ga ik voort en bouw uit dat, wat in mij leeft een werkelijkheid. Een werkelijkheid, die aanzijn geeft slechts aan de kiem van wat in droom Totaliteit kon zijn,

Met de daad zaai ik de mogelijkheid van mijn dromen in mijn wereld. Mijn wereld van weten en van dromen, mijn geestelijk beseffen, mijn vlucht naar hogere waarden kan ik immers op aarde niet uiten zonder eerst een begin te geven. Ik stel de daad, de actie. Ik geef uitvoering aan wat in mij als een noodzaak is erkend en voortbestaat. Niet opdat de droom ineens in werkelijkheid herboren wordt in eigen zijn en wereld, zoals ik die erken, maar opdat dat, wat ik ben, juist in de droom wordt uitgedrukt in de materie en zich kan ontplooien tot zelfstandigheid. Want in mij is mijn wereld mijn.

De kleuren, die ken en zie, zijn uit mijzelf voortgekomen. En de vormen, die de dromen langzaam uit de nevelsluiers kneden, zij zijn geen werkelijkheid, geen heden, maar een erkenning, een gedachte, die haast smachtend naar besef zich vormen geeft en zich verheft boven eigen mogelijkheid. Ja, boven onrust, strijd en boven wereldwezen om daar haast zonder vrezen te bouwen het beeld van eigen zijn. Maar in mij ligt dit al besloten. De daad slechts brengt het uit mij voort. De uitvoering van het in mij eens geboren woord is niet het woord, doch slechts het zaad, waaruit het woord ook zonder mij en buiten mij kenbaar voort kan komen.

Dat zijn de dromen, die werkelijkheid worden. Dat is het gebeuren van een moment in eigen zijn en tijd, voortgebracht in een wereld, waarin eeuwen noodzakelijk zijn tot rijping.

Het is niet belangrijk, dat ik mijn taken, zoals ik die innerlijk ervaar, voltooi. Uitvoering geven is niet de arbeid afmaken. Uitvoering geven is het werk beginnen; de werkelijkheid van uw eigen wereld een inhoud, een mogelijkheid geven, die ze ontplooien kan. En dan zullen geest en wet en mensheid samen vormen uit uw droom iets, wat in uw wereld waarlijk kan bestaan. Dat niet voor u alleen meer leeft, maar door de mensheid en de geest kan worden beleefd; een uiting van een waarheid; niet alleen maar eigen droom.

Zo schroom niet een droom in u erkend als waarheid, mogelijkheid en taak een uitvoering te geven, die niet voltooiing is, maar slechts een eerste begin, waardoor een mogelijkheid ontstaat.

De zin van het leven is niet de voleinding, doch het begin. Want uit het begin groeit de voleinding voort door hoger kracht. Maar het beginnen is onze taak. En onze macht ligt niet in de vervolmaking, die een Godheid toebehoort, maar in het scheppen van het eerste aarzelend begin, waarin de Godheid geopenbaard, Zichzelve kan uitdrukken tot in volmaaktheid.

**LES 5 - OORLOG**

HOOFDSTUK VIII

Oorlog is een verschijnsel, dat eigenlijk nooit helemaal is verklaard. U denkt waarschijnlijke oorlog is vanzelfsprekend, maar dat is niet waar. Strijd wel. De strijd tussen kleine groepen mensen, tussen mensen onderling, het kan ook belangenstrijd zijn, kan een doel hebben.

Er komen ogenblikken, dat de mens kennelijk niet meer in staat is rationeel te reageren: Zijn oorlog wordt niet meer bepaald door een nauw omschreven denkbeeld, een noodzaak, een behoefte. Hij wordt bepaald door een irrationele tendens, die van buitenaf pleegt te komen. En als ik zeg van buitenaf, denk ik hier niet alleen aan oorlogshitsers e.d. Ik denk aan de Kosmos zelf, aan de verschillende krachten, die daar werkzaam zijn en ook aan bepaalde wetten, die daar bestaan.

Als wij een paar duizend jaar in de tijd teruggaan, dan vinden wij oorlogen, waarin het element van het God geroepen zijn een bijzonder grote rol speelt. Als er in een groep mensen of in een gemeenschap een lange tijd welvaart is (dus niet de armoede, zoals u veronderstelt, maar welvaart), dan komt er een ogenblik, dat men zich onrustig voelt. Deze onrust wordt dan langzaam maar zeker gesublimeerd in het denkbeeld, dat de goden een bijzondere bestemming voor ons hebben. Die bestemming wordt nooit helemaal vervuld; met als resultaat de uitbarsting, die niet op de feiten is gebaseerd, maar die nu in een noodzaak tot geweld zich richt tegen elk gezag of tegen elke figuur, die maar aansprakelijk kan worden gesteld voor de beschaamde, maar op zichzelf niet rationele verwachting.

Misschien dat dat vandaag ook nog wel enigszins zo geldt. En er zijn altijd weer mensen geweest, die van deze behoefte om te ontvluchten aan de eigen besloten maatschappij gebruik hebben gemaakt,.

Als wij spreken over Alexander en wij noemen hem "de Grote", dan denken de mensen van vandaag misschien aan de Gordiaanse knoop, die hij doorhakte. Maar in het verleden was Alexander iets anders. Hij was het symbool voor een ontvluchting aan de beperking van een in zich te welvanende maatschappij. Daar komen zijn legioenen vandaan. En wanneer hij er niet in slaagt om een werkelijke oorlog te voeren tegen de naaste buurlanden, dan is de behoefte aan uiting niet vervuld en trekt hij verder. Zijn oorlog is dus nooit in de eerste plaats een economische kwestie.

In deze tijd zijn wij geneigd aan een oorlog wel economische achtergronden toe te schrijven. Met als gevolg, dat wij denken aan de oorlogsindustrie, die er belang bij heeft; dat wij denken aan de politieke belangen, die er op het spel staan: de machten. Ik geef toe, dat zij rationeel gezien, een grote rol spelen. Maar Polemos, de god van de oorlog, houdt zich nooit met zaken bezig. Dat klinkt misschien vreemd, maar het is waar. Hij zoekt in de mens altijd weer de onrust, de behoefte om de beperking te doorbreken.

Wanneer Amerika gaat vechten in Europa, in Vietnam of ergens anders, dan is dat niet alleen maar een kwestie van economie, al speelt dat een rol. Want men zou nooit een dergelijke oorlog kunnen doorzetten, indien er niet heel veel mensen waren, die juist in dit geweld naar buiten toe proberen de al te grote beslotenheid, de te grote dorheid, om niet te zeggen eentonigheid van hun eigen bestaan te doorbreken. Het is een behoefte aan associatie met de overwinnaar; iets waarvoor naar men zegt, vroeger de leden van het vrouwelijk geslacht wel in het bijzonder rijp waren, aangezien zij meestal met de overwinnaar meegingen als zij de kans kregen.

Het is dus de behoefte om meer te zijn, om anders te zijn. En zo bezien is oorlog niet slechts de manifestatie van een geweld of van een machtsbehoefte of zelfs van een economische dwangpositie, zij is tevens de uitdrukking van een menselijke behoefte.

Er zijn heel veel eigenaardige situaties te overzien, waarbij wij zien dat oorlog zeker niet altijd een kwestie van noodzaak is. Ja, dat in sommige gevallen vrede machtiger is dan oorlog.

Misschien is het een doodgepraat voorbeeld, indien ik hier teruggrijp naar de Chinezen, die zich (en heus niet alleen tegenover de Mansjees, maar tegenover menig ander invaller) altijd hebben weten te handhaven, terwijl zij als krijgshaftig volk eigenlijk niet eens zoveel waard waren. Hun overwinning lag in het feit, dat zij onderling maatschappelijk streng georganiseerd waren, in deze maatschappelijke organisatie een levensvervulling wisten te vinden en daarnaast voldoende uitlaat mogelijkheden hadden tot geweld op een voor die maatschappij aanvaardbare wijze, zonder dat zij daarbij nu direct naar de vreemde toe behoeften te gaan.

Als u hoort over de strijd van de Tongs en de Kongsies, dan denkt u weer aan een belangenstrijd. Maar die moordenaars, die fanatici, die daar optreden, zijn excepties; zij zijn de uitzonderingen, die geweld van node hebben, die behoefte hebben om de eentonigheid te doorbreken, om een macht uit te drukken, enz. En binnen deze op zich dus niet zo gewelddadige organisaties, krijgen zij de mogelijkheid als uitvoerend orgaan op te treden. Dat is iets, wat de mensen meestal over het hoofd zien.

De werkelijke oorlogsdrijvers, de mensen die werkelijk behoefte hebben aan oorlog, zijn over het algemeen maar enkelingen. Maar dezen en dat is nu het gevaarlijke, bouwen rond zich een spanning, een gevoel van onrust en onlust op en wanneer dat gevoel dan groot genoeg is, zal ook een op zich stabiel mens op een gegeven ogenblik genoeg ervan krijgen. Hij zal zeggen: Ik kan dit niet meer aanvaarden, ik kan het niet meer dragen, ik moet iets doen. En als hij dan iets gaat doen, gaat hij meestal vechten.

Hierdoor ontstaan er in deze wereld natuurlijk heel veel eigenaardige conflicten. Als wij b.v. de gladiatoren opstanden zien (er zijn er 3 of 4 in Rome geweest), dan valt ons op, dat deze opstanden plaats vinden in een periode, dat de gladiator eigenlijk niet meer zozeer in aanzien is. Het is meestal net een periode, waarin veel exotische dieren worden geïmporteerd en het volk zich meer voor massa scènes en exotische scènes interesseert dan voor het duel van de gladiator. Tegenwoordig zegt men: Deze gladiatoren zijn helden van de vrijheid. Maar dat is niet waar. Deze gladiatoren vinden niet meer de aanvaarding, de bewondering, de bevrediging, die zij nodig hebben. En reeds getraind voor geweld, grijpen zij natuurlijk naar geweld; dat geweld moet dan ergens worden gerechtvaardigd. Zij beginnen dus een opstand onder een bepaalde leuze. In hun kamp vechten niet alleen, zoals men zou denken en zoals dat tegenwoordig vaak wordt verteld, slaven en onderdrukten mee. Het vreemde is, dat heel veel jonge edelen van Rome en jonge Romeinse burgers meevechten met b.v. de Spartacisten. Waarom? Alleen maar omdat ze het niet kunnen uithouden in een gemeenschap, die voor hun denken, voor hun leven te vast van vorm is geworden. En daaruit kunnen wij dus reeds een lesje leren.

De tendens tot geweld en oorlog wordt groter naarmate de vorm van een maatschappij meer gefixeerd is. Naarmate er minder persoonlijke uitingsmogelijkheid en mogelijkheid tot persoonlijk succes bestaat, zal de tendens bij vele mensen ontstaan om op welke wijze dan ook via geweld hun eigen grootheid te bewijzen. Dat is een verschijnsel waarover men weinig nadenkt.

Denk nu eens aan de wereldoorlogen. Degenen die er het best hebben afgebracht van de officieren, de generaals, maar vooral van de manschappen blijken geen beroepssoldaten te zijn. Het zijn vrijwilligers, die vol enthousiasme misschien zijn toegestroomd. Het zijn mensen, die eigenlijk door een toeval in rang omhoog geschopt zijn; die eigenlijk niet horen in de kaste van de registrerende militairen. Heel vaak zijn zij ook voor die tijd avonturiers geweest op de een of andere manier. Het zijn juist deze mensen die resultaat hebben.

Waarom? Omdat hun benadering van de oorlog niet een systematisch of een economische is, maar een emotionele. Omdat voor hen oorlog niet alleen maar is; vechten tegen een vijand, maar het vinden van een emotionele bevrediging die een compensatie vormt voor alle gevaar, alle risico's en al wat ermee gepaard gaat.

Als wij een ander voorbeeld nemen, dan kunnen wij b.v. gaan kijken naar Khartoem.

Khartoem is een stad, die zoals u weet wordt belegerd door de een of andere heilige, die een heilig oorlog heeft ontketend. Zij wordt ernstig en goed verdedigd door de Engelsen, maar die moeten het haast wel verliezen, ofschoon zij militair gezien eigenlijk nog wel een meerderheid zouden kunnen hebben.

Zij hebben echter een ding niet; de behoefte om te bewijzen wat zij zijn, die vooral vele van de Derwischen hebben.

Die Derwischen moet u niet zien als avonturiers, maar eerder als zwervers; mensen, die nergens een plaats kunnen vinden en die dan in een van de lossere Derwisch organisaties terecht komen. Nu wordt tegen deze mensen gezegd "Jullie zijn de heiligen. Als je sterft zul je in de hemel zijn en wij zullen je eren als iemand, die in de hemel is." De mogelijkheid om ineens iets te zijn, is veel belangrijker dan die hemel, ook al begrijpen de mensen het zelf niet. Velen van hen tartten eenvoudig de vijand. Er worden soldaten uitgedaagd door mensen met alleen maar een zwaard; en dezen schieten ze neer. Mensen, die willen sterven, omdat dat de enige manier is om de maatschappij te laten zien, dat zij zin hebben om los te breken uit de te grote beperktheid van bestaan, die zij voor zichzelf ervaren.

Ik geloof, dat u dit alles ook vandaag en bij de mogelijke oorlogsdreiging van morgen in het oog moet houden.

Als ik een analyse wil maken van b.v. de reform in het Nederlandse volk, dan doe ik een eigenaardige ontdekking. Ik constateer dat de groep, die op het ogenblik de meningsvorming in Nederland grotendeel bepaalt veel minder dan 1 % van die bevolking is. In feite wordt de publieke opinie op het ogenblik in Nederland gedirigeerd door een groepje, dat niet meer dan ongeveer 3500 man telt; mensen van allerlei gezindten, maar die het niet meer kunnen vinden met deze maatschappij. Op het ogenblik hebben zij de kans om oorlog te voeren binnen die maatschappij, maar zij bemoeien zich steeds meer met de dingen er buiten. Zij houden zich bezig met kleurlingen problemen, met oorlogshandelingen, Zij zouden misschien geneigd zijn om er als vrijwilliger naar toe te gaan; in ieder geval willen zij er anderen heen sturen. Zij willen de bekrompenheid, die zij in hun eigen maatschappij zien, doorbreken.

Dat is een zuiver psychologische factor. En deze factor is juist in het nadeel van een dergelijke groep. Want je kunt maar tot een zeker punt gaan, Om u een voorbeeld te geven. Ik neem nu Zuid Vietnam.

De bevolking in Zuid Vietnam heeft op 3 manieren geleden. In de eerste plaats onder de wat wrede omkoopbaarheid van eigen gezag. In de tweede plaats onder de schending van eigen levensritme en gewoonten door de geïmporteerde troepen en raadgevers. In de derde plaats door de eisen en de slachtingen van revolutionairen. Nu komt er een ogenblik, dat deze mensen geen gevormde maatschappij meer hebben. Dat ogenblik is bijna bereikt. Nu zal de hele menigte dus gaan ageren want uit de hopeloosheid van eigen situatie losbreken betekent geweld en het verbreken van ketenen en van banden. Het is bijna onvermijdelijk, dat wat er nu in Zuid Vietnam gebeurt leidt tot directe agressie zowel tegen de regering, de Amerikanen als tegen de Vietkong en de Noord Vietnamezen; en dat in gelijke mate vanuit die bevolking.

Waarom? Omdat je op een gegeven ogenblik geen weg meer ziet. En wanneer het leven uitzichtloos wordt, ben je geneigd alles te doen om daaraan te ontkomen.

Indien ik de zaak economisch moet bezien en wat dat betreft ook militair, dan merk ik ook heel vreemde dingen op. Naarmate men in staat is op eenvoudige wijze met kleine groepen georganiseerd te ageren, heeft men een grotere kans een oorlog te winnen. In de strategie speelt de onredelijkheid een heel grote rol. En waarom eigenlijk? Ja, niemand kan het zeggen.

Maar het is een feit, dat Hannibal het onverwachte doet en daardoor zijn slagen wint. Het is een feit, dat menige Caesar niet overwinnaar wordt, omdat hij handelt volgens de krijgskunde van zijn dagen, maar juist omdat hij deze eenvoudig schendt. Hier ligt geloof ik, het volgende aan ten grondslag:

Op het ogenblik, dat ik een volledig georganiseerd en uitgerust leger van grote omvang heb, ontstaat er in dat leger weer de anonimiteit, de gebondenheid van het individu. En deze gebondenheid zal in het leger bovendien vaak nog gepaard gaan met een afschuiven van verantwoordelijkheid. Degene, die in dat leger wordt beëngd, zal niet meer als een held naar voren treden, want de waardering die hij krijgt is niet in overeenstemming met hetgeen hij wil bereiken. Hij wil eten, drinken en gelukkig zijn; wat hij in het leger meestal niet kan. En daarom gaat hij weg; hij deserteert.

De werkelijk oorlogvoerende in een leger is eigenlijk vaak de deserteur. Maar naarmate de organisatie in een leger geringer wordt of de prestige vragen en de mogelijkheden om buiten de regels te vallen in een kleine groep groter worden, is de neiging om dat geweld voor de groep naar buiten toe te richten eveneens groter.

De Romeinen hebben de beste resultaten niet behaald, toen zij met vele legioenen kwamen aanmarcheren, maar toen zij beschikten over enkele kleine Cohorten (kleine eenheden), die bereid waren om alles op alles te zetten, maar daarvoor dan ook een bijzondere beloning kregen, bevordering in rang, bezit en natuurlijk een belangrijke plaats als er hier of daar een triomftocht werd gehouden, vooraan direct achter de veldheer.

Deze veteranen hadden er veel voor over. Rome had een machinerie, waarmee in een slag heel goed kon worden gemanoeuvreerd. De Falanx is eigenlijk zelfs vandaag de dag nog het voorbeeld van een strategisch gunstige en hanteerbare stelling, later is die door de Duitsers ontwikkeld tot de z.g. egelstelling. Door de Boeren werd ze gebruikt in de z.g. kopjes techniek, waarmee zij 2 of 3 elkaar dekkende punten zo bezetten, dat ze naar alle kanten konden worden verdedigd. Daarvoor had je weinig mensen nodig. De manschappen waren door hun betrekkelijk kleine aantallen vaak gemakkelijk te verplaatsen; de stelling komt dus gemakkelijk verderop. En dat was met de falanx ook het geval. Je kunt op de vijand afgaan, je kunt terugtrekken en je blijft voortdurend verdedigd. Deze dingen echter, spelen alleen dan een rol, indien er een werkelijke slag wordt geleverd. Maar voordat er een slag wordt geleverd, moet er een positie worden bepaald. Die positie wordt altijd bepaald door de enkelingen, door de kleine eenheden. Vergelijk dat met deze dagen.

Vietnam. Een georganiseerd, gemechaniseerd leger staat tegenover kleine legereenheden, die als z.g. partizanen reageren, maar die op zich en dat moeten wij heel goed onthouden, wel degelijk goed getraind en georganiseerd zijn. Als ik een kleine eenheid heb met primitieve wapens, die bereid is zich voortdurend op te lossen, die alleen dan vecht, indien zij werkelijk verliezen kan toebrengen, dan kan ik met geringe wapenmiddelen veel meer doen dan met alle mechanische middelen en alle organisatie. Om u een voorbeeld te geven:

De Russen moesten indertijd op een gegeven ogenblik vechten tegen Duitse tanks. Zij hadden daarvoor verschillende technieken, maar de meest eenvoudige waren er twee. Indien het niet anders meer kon, dan was iemand, die toch al gewond was, bereid om in de baan van een tank te kruipen, terwijl hij een explosieve lading of een mijn bij zich had. De tank ging dan de lucht in. De tweede methode was het werpen van explosieve landingen of ook wel ze door honden te laten aandragen. Doordat de honden waren gedresseerd om tegen de tank op te springen, troffen de ladingen dan meestal de tank wel en deden haar exploderen.

Nu is een tank niet alleen maar een tank, dat denkt u. Daarachter staat heel veel, nl. de bevoorrading; d.w.z. de brandstof, de munitie, maar ook noodzaak om te recupereren voor de bemanning; en die is aanmerkelijk groter dan bij een soldaat, die gewoon in het veld is. Als je dus z'n tank uitschakelt, dan heb je niet alleen maar een kostbare machine en een hoeveelheid vuurkracht uitgeschakeld, maar je hebt bovendien tijdelijk een 30 a 40 tal mannen plus waarschijnlijk 2 of 3 voertuigen tijdelijk nutteloos gemaakt.



Helemaal gaat dat natuurlijk niet op, want zij kunnen voor een ander doel worden gebruikt. Maar je scheidt ergens dus een hiaat, een tijdverlies. En dat kun je doen met een mijn, met een hoeveelheid dynamiet.

Indien een Vietnamees in Saigon bereid is zich op te offeren met 10 explosieve ladingen, dan kan hij voor de kosten van nog geen f 100. waarschijnlijk een schade berokkenen aan allerlei bezit, maar ook aan de stemming van de mensen, die te vergelijken is met een half miljoen gulden. Daarbij komt bovendien, dat hij, daar niemand weet hoeveel er zijn, waarschijnlijk een aantal dagen een duizendvoud aan mannen ter plaatse gebonden houdt. Hij scheidt dus ruimte. Het is altijd weer de eenling, die het eigenlijk toch wel wint van de organisatie. En oorlogen zijn altijd weer het voorbeeld van de eenlingen.

Generaal Rommel met zijn woestijnratten is berucht geworden door zijn grote successen in het toch zeer onbegaanbare en zeer moeilijks strategische terrein in Noord Afrika. Waarom? Omdat zijn leger in feite niet reageerde als een leger maar opereerde als een aantal afzonderlijke, betrekkelijk kleine colonnes, waarachter dan wel de verzorging langzaam meetrok, maar waarvan die colonnes eigenlijk niet eens helemaal afhankelijk waren. Op het ogenblik, dat Rommel werd gedwongen om zijn front te stabiliseren en dus moest overgaan tot organisatie, was zijn leger ineens niets meer waard. En dit kunnen wij dan weer gaan betrekken op de algemene situatie.

Oorlogen, ongeacht de gegeven oorzaken (desnoods een schone Helena. Ofschoon de schone Helena nooit gered zou zijn, indien Troje geen grote concurrent was geweest van andere Aegeïsche havens), zijn altijd gebaseerd op overeenkomsten.

Niet strijd. Strijd kan spontaan zijn, maar oorlog is een kwestie van overeenkomsten; "Ik zal niets doen. En: Wij zullen elkaar helpen." Die verbonden zien wij reeds in de oudheid.

Het is b.v. typerend, dat een aantal woestijnstammen, die elkaar voortdurend in de haren zitten, op een gegeven ogenblik een verbond sluit. Zij vallen Egypte aan en halen werkelijk een fantastisch mooie buit weg. Zij zijn doorgedrongen tot bij Memphis en Luxor. Zij hebben daar ontzettend veel weggesleept. Toen gingen zij met elkaar ruzie maken over de buit; en daardoor kregen de Egyptenaren de kans zich te herstellen en de vijand te verdrijven. Maar deze mensen hadden een ding verloren. Zij meenden nl. dat zij hun bondgenoot toch wel enigszins, al was het niet helemaal, konden vertrouwen. Kortom, zij stonden tegenover elkaar ongeveer als de NAVO partners in deze tijd.

Het denkbeeld dat je macht hebt, als je bondgenoten hebt, is alleen dan waar, indien de reactie van je tegenpartij organisatorisch op hetzelfde vlak ligt als je eigen reacties. Zodra dat niet meer het geval is, loop je vast.

Nu zijn er kosmische regels en wetten, die bepalen dat de mensen in zekere perioden irrationeel zullen reageren. Er zijn golven, waarvan de toppen maar eens in de 330 jaar ongeveer voorkomen, die alle afspraken, alle verbonden, alle begrip voor elkaar, zelfs alle trouw aan elkaar eigenlijk teniet doen. Hier kan geen organisatorisch verbond meer goed functioneren. Hier kan alleen een persoonlijke band dat doen. En elke keer, wanneer er zo'n tendens als hoofdtendens optreedt, zien wij dat plotseling de hele zaak in elkaar stort.

Wij hebben dat gezien in Italië in de middeleeuwen, waar men met de koning van Frankrijk, met Venetië, met bepaalde krijgsheren zelfs een aantal schitterende overeenkomsten had gesloten. De handelssteden in het noorden waren dan ook overtuigd, dat zij het zonder meer konden winnen. Maar Frans I bedacht zich ineens; hij kon ergens anders meer geld krijgen. Een paar van de krijgsheren ontdekten, dat zij beter werden betaald door de tegenpartij. Het resultaat is een krankzinnige situatie geweest, waardoor grootmachten uit die dagen als Rome, Napels, Florence, Milaan eenvoudig niet meer wisten waar zij aan toe waren. Er was een voortdurende oorlog, maar niemand wist meer wat er aan de hand was.

Een dergelijke situatie zien wij op het ogenblik. In deze periode van verwarring moet u niet te veel rekening houden met bondgenootschappen en met organisaties. Zij zijn nl. niet betrouwbaar. Misschien wel in hun opzet, maar niet in hun reactie. De kleinste elementen

kunnen plotseling een grote tweestrijd doen ontbranden . Dan valt de zaak gewoon uit elkaar, zoals b.v. tijdens de kruistochten.

Leeuwenhart had met de Maltezer ridders ruzie. Nu hadden zij normaal gesproken hetzelfde doel. Zij hadden overeenkomsten aangegaan. En hadden zij zich gehouden aan de regels van dat verbond, dan was er niets gebeurd. Maar wat deed Leeuwenhart? Hij had genoeg van dat diplomatieke gebazel van de heren ridders met hun geestelijke achtergronden, die dachten dat zij er iets van wisten. Dus zei hij eenvoudig: "Jullie zijn idioten, En of je meegaat of niet, ik ga zo," Waarop de heren zeiden: "Nou ja, wij zullen dan wel mee moeten gaan. Wij begrijpen wel, dat wij niets doen,"

Saladin kreeg de gelegenheid om daarvan gebruik te maken. Hij heeft overigens, dat moeten wij ook wel zeggen, de Engelse ridders heel goed behandeld, omdat hij meende dat zij eervol en eerlijk hadden gestreden. Maar hij heeft een groot aantal Johannieters en Maltezer ridders uitgemoord, omdat hij meende dat deze priesterlijke heren inderdaad een beetje te gek te keer waren gegaan. Daar had hij mogelijk ook gelijk in. Irrationeel. Want wij zien nu - en dat is voor de latere moorse ontwikkeling belangrijk - een vreemde samenwerking ontstaan tussen de in feite gevangene christen ridders, die dus hoofdzakelijk uit Engeland komen en de Moren. Uit die invloed blijft vandaag de dag nog een bepaalde magische kennis over en een gevoel voor het paranormale, een bepaalde geloofsuitdrukking, die u specifiek in zekere gebieden van Engeland zult vinden. Als u dat nagaat, zult u ontdekken dat juist die gebieden de meeste kruisvaarders hebben geleverd in die tijd.

Maar dan moet er meer zijn. Een enkele tendens van 330 jaar is niet voldoende. De irrationaliteit blijkt zich bovendien al eens in een periode van ongeveer 30 à 40 jaar te herhalen; en in die 30 a 40 jaar een z.g. volgtendens te kennen. Dat wil zeggen: als wij een lange oorlog hebben (neem de 80 jarige oorlog), dan zullen we ontdekken, dat er een strijd ontwikkelingsperiode is, die redelijk schijnt, van ongeveer 40 jaar; daarna een verwarring en hergroepering, een verandering van de strijd voor de volgende periode. Daarna een beëindiging van de oorlog door het optreden van te grote spanningen. Hebben wij een 40 jarige oorlog, dan blijkt dat die eigenlijk een bepaalde curve maakt. Hebben wij nu te maken met een kortere periode, dan zien wij vaak, dat er hier een oorlog komt en dan vrede. Maar die oorlog zet zich tegen het einde van die periode voort. Een heel typisch verschijnsel. Het is alsof deze tendensen eigenlijk vanuit de kosmos bij de mensen dit gevoel van disoriëntatie bevorderen.

Nu bestaat er in de kosmos een vreemde wet, die ik voor mijn doel op dit ogenblik hier het best zo zou kunnen formuleren:

"Hij, die voor zich, vanuit zich volledig actief is, met een al dan niet gerealiseerd doel, dat zijn totale wezen in beslag neemt, zal verwezenlijken wat hij wil. Hij is altijd de meerdere van een ieder, die geen algehele inzet kent of die niet door een dergelijk verlangen wordt beheerst,"

Dit is algemeen te formuleren als: maximum wil = maximum resultaat. Maximum wil reageert altijd op elke wilsuiting en domineert elke minder gerichte of zwakkere wilsuiting. En dat heeft weer te maken met de scheppende tendens. Het komt zelfs onder de grote geesten, die planeten scheppen voor, dat een bewustere geest een snelle evolutie tot stand brengt ook al duurt die een 70 tot 80 miljoen jaar, terwijl een andere, die het niet weet, eigenlijk veel trager is, maar die dan een deel van de evolutie van de andere overneemt. Wij krijgen dan evolutionaire parallellen.

In uw eigen oorlog en strijd speelt dit alles een grote rol. Ik wil u een analyse geven van de toestand op dit moment. Dan kunnen we zeggen: De toenemende vorm van militaire organisatie betekent het breken van de werkelijke militaire macht. De uitbreiding van de wapenmacht tot het maximale (H bom e.d.) maakt het doelmatigste wapen op den duur het meest eenvoudige. Een H bom kun je nooit met een H bom bestrijden, maar waarschijnlijk wel met een mes. Want met het mes kun je de man doden, die de H bom zou kunnen afsturen. Het is al opvallend genoeg om het mee te brengen. Maar als je een H bom afgooit, dan komen er andere. Dat is onvermijdelijk. Naarmate dus de algemene structuur van de macht en de

machthebbers ingewikkelder wordt, wordt de mogelijkheid tot beheersing groter voor degenen die in feite geen macht hebben, die geen ingewikkelde structuur kennen en die bereid zijn zich tot de eenvoudigste wapens te bepalen. Dat beïnvloedt niet alleen het verloop van oorlogen als b.v. op dit ogenblik in Vietnam of op den duur conflicten als die tussen Arabië en Israël. Want Israël bevechten met grote wapens is voor de Arabische staten moeilijk. Maar met mensen, die bereid zijn om met inzet van hun eigen leven iemand geruisloos te doden, kunnen zij ver komen.

Hetzelfde geldt ook voor problemen als b.v. de spanningen tussen China, Rusland, de Ver. Staten. Die grote wapenmachten kunnen niet veel meer doen. Wanneer zij losbarsten, komt er een algehele vernietiging. Dat is waar. Maar juist de kleine groep zal die vernietiging eerder willen riskeren dan een grote groep. Die kleine groep beschikt niet over de wapens maar wel weer over de middelen om die wapens a.h.w. onschadelijk te maken. Dit is overigens, zou ik zeggen, moed gevend voor de komende periode. Want als wij moeten verwachten, dat al die grote wapenvoorbereidingen worden gerealiseerd, nu mensen, berg je dan maar. Dan komt er oorlogvoering op elk vlak; dan worden planten en voedsel vernietigd door chemische stoffen. Mensen worden door allerlei kwalen aangetast, legers worden overspoeld met zenuwgassen en weet ik wat al meer. Maar al die wapens worden waarschijnlijk niet gebruikt. Het zijn de eenvoudige middelen, waarmee je het meest bereikt. En dat brengt ons tot een ander aspect van oorlog en meteen op de plaats, die ik met u wilde behandelen.

Een groot gedeelte van de oorlog van vandaag de dag wordt zoals u weet eigenlijk ondergronds gevoerd. Ik heb in mijn vorige les reeds de opmerking gemaakt over de rol van b.v. de telepathie. Maar als wij die dingen voorlopig uitschakelen, al wordt daarmee gewerkt dan zien wij nog iets anders.

Het blijkt, dat men steeds meer z.g. onschuldige wapens vervaardigt, welke door z.g. spionnen kunnen worden gebruikt om personen uit te schakelen. En heel wat sterfgevallen van personen op belangrijke plaatsen, vooral van industrie en research, zijn dan ook niet alleen maar te wijten aan hartcollaps. Zeer waarschijnlijk zijn ze veroorzaakt door een combinatie van blauwzuur en vervluchtigd arsenicum, zoals die uit bepaalde drukpistolen in velerlei vorm kunnen worden afgeschoten. Misschien vindt u het interessant iets te horen over die wapens. Ik zal u een paar dingen ervan vertellen.

In Rusland heeft men dergelijke wapens ontwikkeld in de vorm van een vulpenhouder of balpen (het ding schrijft ook, mits op de juiste wijze bediend) met een reikwijdte van 5 tot 8 m, naar het slachtoffer. Men heeft echter ook grotere wapens van die soort vervaardigd, die vaak vermomd zijn als verrekijker, wandelstok, foto apparaat, filmapparaat e.d. Deze apparaten hebben op het ogenblik een zodanig richtvermogen, dat zij een betrekkelijk kleine gaswolk over een afstand van 70 à 80m, kunnen voortstuwten en wel zodanig, dat de eigenlijke gaswolk, die betrekkelijk klein is, bij goed richten een persoon alleen bereikt. Men heeft in China bewezen (waar men dus ook wel iets van die dingen afweet), dat het mogelijk is om uit een aantal gevangenen, die vlak bij elkaar staan, een persoon (die van tevoren is uitgekozen) te doden, zonder dat iemand ziet hoe dat gebeurt en zonder dat (tenzij men onmiddellijk tot onderzoek overgaat, 5 min. later is dat al niet meer nodig) men kan constateren wat de doodsoorzaak is. De doodsoorzaak is dan hartverlamming of misschien manager ziekte.

Ik vertel u dit om u duidelijk te maken, dat er een ondergrondse oorlog aan de gang is. Misschien dat deze ondergrondse oorlog het best illustreert wat ik u zou willen zeggen.

Een organisatie kan belangrijk zijn om middelen te vinden of procedures uit te denken. Maar naarmate de eenheid, waarmee ik moet werken groter is (dus het aantal mensen en het organisatorisch verband tussen dezen sterker] is mijn mogelijkheid tot slagen geringer. In de moderne spionage worden, al hoort u er tegenwoordig niet zo erg veel meer van, de meest fantastische successen geboekt. Zij worden bijna altijd behaald door enkele personen. Er zijn spionage ringen overal, maar die zijn eigenlijk verouderd. Zij zijn de achtergrond en waarschijnlijk gelijktijdig ook het rookgordijn voor actie van de specialisten, die vanuit b.v. Moskou, Peking, China of misschien ook wel Washington (eigenlijk ligt het centrum elders)

onmiddellijk ageren en die daarbij wel een beroep kunnen doen op de bestaande organisatie, maar dit meestal vermijden. Het zijn geen super spionnen zoals u in een film ziet. Het zijn mensen, die eenvoudig zijn uitgerust om met een minimum aan middelen, die bijna niemand, behalve een deskundige, ooit zal kunnen vinden, te doden; die in staat zijn technische gegevens op een fantastische manier te verwerken. De meesten hebben dan ook een geheugen training gehad.

Al deze mensen zijn geschoold in mathematica. Dat moet wel, omdat de wetenschap daarin altijd haar gegevens uitdrukt en vaak zelfs de strategie. Zij zijn eigenaardige figuren. Deze mensen vinden in hetgeen zij doen een bevrediging, die een normale spion nooit daarin zal vinden. Zij zijn geen James Bond figuren. Zij zoeken geen geweld, tenzij een persoon moet worden geëlimineerd. Integendeel zij zoeken alles geleidelijk te doen. Voor hen gaat het om het gevoel van macht, om het buiten de regels staan. En dat in deze dagen het grootste gedeelte van de politieke verhoudingen door dergelijke spionnen en niet door de normale spionage organisaties wordt bepaald, is toch wel tekenend voor deze tijd.

Zo is het vroeger ook geweest. Een enkele mens, een enkele priester, kon een kruistocht ontketenen, zoals Peter van Amiens. Een enkele mens kon het lot doen keren, zoals een Jeanne d'Arc. Een enkele mens was in staat rijken op te bouwen en te vernietigen, zolang hij daarin voor zichzelf een bevrediging vond met doorbreken van zijn begrenzing. Zonder deze behoefte was er geen Alexander geweest en geen Napoleon. Maar zou er ook nooit een Ichnaton zijn geweest of een Mozes.

Oorlog is voor de eenling alleen maar een strijd waardoor hij zich buiten zijn beperkingen plaatst en probeert zichzelf volledig waar te maken en elk moment te leven. Uiterlijkheden zijn daarbij van weinig belang. Wel heeft men natuurlijk belangstelling voor het weten van anderen. Er moet iemand zijn, die je kan leren. Men heeft dus belang bij een mogelijkheid om elke uiterlijke routine onmiddellijk te veranderen; het gevoel: ik kan elk ogenblik een ander zijn.

Deze dingen hebben door de hele geschiedenis heen de mens geregeerd; en zij regeren in deze tijd de mensheid meer dan zij beseft.

Het zijn de avonturiers, de losgeslagenen, die uw hele georganiseerde wereld eigenlijk in hun handen dragen. Het zijn de kleine onbevredigde pressie groepen (zoals die groep in Nederland, waarover ik het had en ik zou ze ook elders kunnen noemen), die in feite bepalen wat er gebeurt. De gewone mens wenst vrede. Hij wenst harmonie. En alleen wanneer de golven van onredelijkheid, die ongeveer eens per 7 jaar, met een gemiddelde top per 21 jaar, op de wereld inwerken dan is die mens bereid te gaan vechten. Maar dan moet er iemand zijn, die hem leiding geeft en een organisatie. Hij moet een milieu hebben; en dat milieu kan alleen worden geschapen door mensen, die zelf geen milieu van node hebben. Alleen zij zijn in staat alles te leiden.

## DE PEROONLIJKE UITSTRALING VAN DE MENS

### HOOFDSTUK VIII a

Als ik over oorlog spreek, dan denken de mensen alleen in stoffelijke, menselijke termen. Maar als je door het leven gaat, dan heb je een persoonlijke uitstraling. Die uitstraling heeft een eigen aantal frequenties, een eigen instelling. Wanneer je dan anderen ontmoet, ontstaan er haast automatisch botsingen, maar ook automatisch attracties. Met andere woorden iemand, die door het normale leven heen gaat, wordt voortdurend aangetrokken tot of afgestoten door iemand. Hierbij speelt zijn verstand eigenlijk geen overheersende rol.

Als Caesar valt voor de charmes van Cleopatra, dan moet u niet denken, dat zij zo mooi was. Er is hier sprake van een magnetische attractie. Hij wordt gebiologeerd. Hij kan er zich niet aan onttrekken. Op dezelfde wijze zien wij altijd weer door alle tijden heen hoe mensen a.h.w. door elkaar worden gebiologeerd, niet aan elkaar kunnen ontsnappen. Hier speelt dus die persoonlijke uitstraling een grote rol. En het belangrijke is hierbij, dat men de neiging heeft om een eenmaal tot stand gekomen contact te beschouwen als een afronding van de eigen persoonlijkheid.

Dit zien wij ook in de internationale politiek. Wij zien dit in de oorlog. Wij zien het in de moderne tijd. Luns b.v. is iemand, die het altijd uitstekend kan vinden met een staatsman met dictatoriale neigingen. Dat is heel eigenaardig. Daar vindt hij waardering. Heeft hij echter met mensen te maken, die eigenlijk te zeer democraat zijn om van hun eigen gezag overtuigd te zijn, dan kan Luns er geen weg mee. Dit is maar een eenvoudig voorbeeld. Hoe dit komt? Omdat Luns geen goede diplomaat is? Het heeft er niets mee te maken. Het is doodgewoon omdat, ongeacht de politieke noodzaak, er een verwantschap bestaat en een begrip of niet. Luns heeft bovendien volgens mij de eigenaardigheid, dat hij zich ook weer eenzijdig oriënteert. Is hij op een gegeven ogenblik harmonisch met Chroetsjef, dan is hij afgesloten voor anderen. Hij kan dus zijn contacten slechts achtereenvolgens leggen en nimmer gelijktijdig. Hierdoor is enerzijds zijn populariteit in Nederlanden daarbuiten te verklaren anderzijds ook het in wezen toch weer falen van hetgeen hij probeert tot stand te brengen en hetgeen hij tot stand wil brengen,

Die persoonlijke uitstraling heeft u dus ook. En onder u, zoals u hier zit zijn er mensen die elkaar buitengewoon sympathiek of buitengewoon antipathiek vinden. De meesten van u zijn geneigd om dat tot enkelingen te beperken. Maar indien we nu antipathieën hebben, die wij niet kunnen beheersen, dan kunnen wij dat inderdaad het best tot een enkeling beperken. Met onze sympathieën moeten wij echter niet zo selectief zijn. Want wat gebeurt er?

Indien een mens geloof in een overwinning, dan kan hij alle mensen, die hij accepteert als sympathiek, als een met hem daarvoor bezielen. Denk eens aan de bestorming van de Bastille, van Fontainebleau of van Versailles, de Franse revolutie dus. Hier waren het enkelingen, die vooruit gingen. Maar hun poging was niet om een mens te redden. De sympathie van een enkeling is "We kunnen toch die man niet alleen laten gaan." En dat "we", dat idee "wij", speelde een grote rol. Het was de bezielende kracht van de massa. Dat was ook de kracht, die in vele gevallen de Franse soldaten overrompelde.

Het is b.v. typerend, dat de enige werkelijke verdediging, welke in die revolutie heeft plaats gevonden wanneer het kritiek werd, van de koning, van het gezag kwam, van Zwitsers, van mensen met een andere mentaliteit, die dus niet konden reageren volgens de mentaliteit van de parijzenaar, de Fransman uit die buurt. Maar de soldaten werden er grotendeels door meegesleept.

U kunt zelf altijd veel bereiken, zodra u positief reageert en het begrip "wij" gebruikt. Juist de afsluiting voor de een en de ander, om te kiezen voor een enkele sympathie en de rest te

verwaarlozen, is de oorzaak van onnoemelijk veel problemen in de wereld. In het verleden is het zo geweest en in de toekomst zal het zo zijn.

Indien Nederland zich blijft oriënteren, zoals het heeft gedaan, op de Angelsaksische landen vooral op de Ver; Staten dan moet een vervreemding van het achterland op den duur onaangename maatregelen met zich mee brengen: een vervreemdingseffect; en dat zelfs tegenover Frankrijk, maar ook tegenover België en Luxemburg. Indien Nederland zijn sympathie bepaalt tot een enkel land en zich daaraan gebonden acht (en dat is in feite in de politiek het geval), dan ontstaat vanzelf de antipathie van degene, die uitgesloten is.

Nu kan Nederland zich vreemd genoeg niet ertoe brengen om gelijktijdig Amerika op de ene manier en Frankrijk op de andere manier te accepteren, en desnoods Turkije op een derde en Spanje op een vierde manier. Zij kijken niet naar de positieve mogelijkheden, waartoe een eenwording kan leiden. Zij kijken naar de magnetische attractie van mentaliteit, van uitwisseling, van verplichtinggevoelens e.d.

Zoals het bij de eenling is, zo is het bij de gemeenschap. Men scheidt tegenwerking. Men scheidt remmingen juist door dat afwijzen van velen in de sympathieke relatie. Wij hebben dat altijd weer kunnen waarnemen.

Napoleon b.v. had op een gegeven ogenblik de Duitse keurvorsten gemakkelijk kunnen meekrijgen, indien hij dus zijn sympathieën niet zo uitsluitend had gericht op zijn eigen clans zijn familie, zijn zelfgeschapen generaals. Was hij bereid geweest die vorsten gelijkwaardig op te nemen, ik garandeer u, dat zijn avontuur tegen Rusland niet zou zijn begonnen en anders zou zijn verlopen. Dan zou de slag bij Austerlitz niet denkbaar zijn geweest. Een Waterloo zou nooit gebeurd zijn.

Als wij kijken naar de manier, waarop in het verre verleden grote helden hebben gevochten, dan zien wij ook maar al te vaak weer dat het de manier is, waarop zij zich oriënteren: de eenzijdigheid van hun oriëntatie, die hun nederlaag bepaalt. U kunt uit het verleden en uit het heden voor uzelf, daarom een lering trekken en dat is deze:

Een positieve aanvaarding (dit sympathiek zijn, dit aangetrokken zijn moet je nooit trachten te beperken. Niet een sympathie of een doel gelijktijdig voor een mens, maar in een sympathie, in een zo volledig mogelijke aanvaarding van zoveel mogelijk harmonische waarden. Dan bereik je iets. Dan wordt het strijd element dus uitgeschakeld; het wordt gesublimeerd tot een strijd om te bereiken, in plaats van om iets door te zetten. Dat zijn verschillende dingen. En je kunt er nog iets meer uit leren.

De persoonlijke uitstraling ondergaat natuurlijk de kosmische tendens. Als er een witte straal optreedt, dan is uw persoonlijke reactie en daarmee ook uw sympathisch vermogen anders dan als het een gouden, een rode of een blauwe straal betreft. Maar uw mogelijkheden tot erkennen van sympathie, van binding, bestaan altijd en op elk terrein. De aanvaarding van deze dingen in positieve zin, met een zo groot mogelijke veelzijdigheid, houdt in, dat ander alle kosmische invloeden de band bewaard blijft, dat zij dus balans heeft en dat zij tegen de invloeden van de tijd a.h.w. bestand is.

Wat met de bestorming van de Bastille werd bereikt door de gevoelens van sympathie, werd teniet gedaan door de negatieve reactie op de eerste vorm van terreur. Dat was de eerste Jacobijnse terreur, die nog niet eens zo erg was. De terreur tegen de aristos was er niet meer een tegen de sympathie of de antipathie. Het was een vernietigen van sympathie en antipathie gelijktijdig; een losmaken van de persoonlijke binding, het scheppen van een systeem. En daardoor hebben degenen, die terreur schiepen, elkaar vernietigd, maar ook het volk en de eenheid van een volk uiteengeslagen.

Wij doen in eigen kring vaak precies hetzelfde. En wanneer revolutie en oorlog, verandering en omwenteling een rol gaan spelen in deze dagen, dan lijkt het me voor de mens goed zich te realiseren:

Ik kan niet bepalen wie ik sympathie moet vinden, maar ik kan wel trachten mijn sympathie niet op een object of op een stemming alleen te baseren. Laat mijn sympathie zo veelzijdig mogelijk zijn, opdat deze gevoelens van verbondenheid voor mij een grotere achtergrond vormen, waaruit ik kan putten, waardoor ik kan reageren.

Indien ik met velen samen ben, bezit ik de kracht om een doel te bereiken. Indien ik eenzijdig sympathieën erken zal ik steeds weer tekort schieten, omdat ik geen voldoende krachtbron achter mij heb. En bovendien, wie zodanig selectief is in zijn sympathische bindingen op aarde, zal een soortgelijke houding ook t.a.v. de geest en de geestelijke waarden bezitten, en daardoor ook uit de geestelijke kracht veel minder putten, veel minder steun en inspiratie krijgen dan anders mogelijk is.

U hebt een persoonlijke uitstraling; Deze heeft een eigen karakteristiek. Zij kan niet met iedereen en alles zonder meer harmonisch zijn, maar waar er een harmonie ontstaat of kan ontstaan, ervaart u een soort sympathie. Laat die sympathie nooit andere sympathieën uitsluiten.

### **HET GELOOF**

Geloof ontstaat op het ogenblik dat wij een rationalisatie nodig hebben, waardoor het onbegrepen aanvaardbaar wordt.

In de oudheid is het altijd zo geweest, dat de mens het onverklaarbare een persoonlijkheid gaf en hierdoor op een zekere voet van gelijkheid of met een zekere ondergeschiktheid daartegenover het gevoel had, dat hij iets kon hanteren. Dat is in de oudheid priesterlijk, of via de sjamanen, dat is ook via de magie gebeurd. Altijd weer vinden wij in elke godsdienst een magisch element. Of u nu kijkt naar een moderne protestantse kerkdienst, waar een zegenformule wordt uitgesproken, of kijkt naar een oud brandoffer in de een of andere vergeten tempel, dat komt op hetzelfde neer. De mens grijpt uit naar krachten, die hij niet helemaal begrijpt, tracht die in zijn wereld kenbaar te maken en hierdoor aan de gevoelens van onzekerheid, die in het "ik" bestaan, een einde te maken.

Het zal u duidelijk zijn, dat naarmate de mens meer weet omtrent zijn omgeving en voortdurend minder raadselen ontmoet, hij tevens ook minder gelovig zal worden. Waar geloof een rationalisatie van het onbekende inhoudt, zal de mens echter vaak de onbestemdheden van zijn eigen persoonlijkheid gaan interpreteren als het ingrijpen van andere of hogere machten.

Op deze wijze kan men stellen, dat de doorsnee mens in een zekere bijgelovigheid de eigenschappen en waarden van zijn persoon, die hij niet beseft, niet kan hanteren of niet kan gebruiken, pleegt te projecteren als buiten hem bestaande machten.

Dit alles op zichzelf is niet zo buitengewoon belangrijk, althans niet in de geschiedenis van wat er in het verleden heeft bestaan of dat vandaag bestaat, indien wij tenminste de mens zelf willen zien. Want hoe je ten slotte de zaak voor jezelf verklaart, is weinig belangrijk, zolang je ermee kunt leven. Maar op het ogenblik, dat ik een geloof heb en in dit geloof niet helemaal zeker meer ben, word ik fanaticus. Naarmate een mens fanatieker is, is hij dus minder zeker van datgene, wat hij zegt te geloven. Op den duur krijgen wij mensen, die ieder ander proberen te dwingen om te aanvaarden wat zij zelf denken of beweren om hierdoor hun eigen gevoelens van onvolwaardigheid en onzekerheid te onderdrukken. Deze vorm van onderdrukking is een strijd element, dat wij overal ontmoeten.

Als u b.v. denkt aan de verhouding in Zuid Afrika tussen de blanke en gekleurde bevolking, dan moet u niet alleen denken in sociale tegenstellingen, maar ook in een vorm van bijgelovigheid. Indien ik als blanke toelaat, dat een kleurling mijn gelijke is dan zal ik hierdoor mijn waardigheid als blanke verliezen en daarmee mijn houvast in de wereld.

Als een Klu Klux Klanner zich verzet tegen een rassengelijkheid in de Ver. Staten, dan is dat niet alleen maar een kwestie van de discriminatie tegenover een ander ras. Het is vooral het

gevoel van een innerlijke onzekerheid, dat slechts kan worden onderdrukt door de minderwaardigheid van anderen met nadruk vast te stellen en met evenveel geweld en nadruk anderen van de juistheid van eigen stelling te overtuigen.

Deze mentaliteit, die in de gehele wereld steeds weer te zien is, krijgt de wonderlijkste karakteristiek, wanneer u te maken krijgt met mensen, die iets niet goed vinden. Want degene, die in iets niet helemaal gelooft, die dus uit wantrouwen tegen zichzelf reageert, zal door zijn maatregelen vaak het tegengestelde bereiken van hetgeen hij wil bereiken.

Als wij kijken naar de drooglegging in de Ver. Staten, dan zien wij dat nooit zoveel is gedronken als juist toen Amerika was drooggelegd. En dat is heel begrijpelijk, want degenen, die die drooglegging wensten, gingen uit van het standpunt dat de mens zwak is; en degene die dronk, deed dit vaak om zijn zelfstandigheid en zijn sterkte te bewijzen.

In Engeland hebben wij een periode gekend van de Roundheads (Puriteinen), waarin ook de grootste soberheid werd gepredikt, omdat de mens zondig en zwak is. De mens, die zichzelf wilde bewijzen, dat hij niet zwak en niet zondig was, ging dus tegen deze regels is. Dat was bijna onvermijdelijk.

Als we een mens vertellen, dat hij voortdurend sociale zorg nodig heeft, omdat hij niet in staat is op eigen benen te staan, zal hij de neiging hebben om waar hij ook maar kan tegen alle sociale regelingen in te gaan; al is het alleen maar om zichzelf te bewijzen, dat hij wel op eigen benen kan staan.

Indien het geloof (of dit nu politiek, sociaal, economisch of op een mystieke manier wordt uitgedrukt) probeert anderen waarden op te leggen, dan ontstaat daardoor automatisch een vergrijp tegen deze opgelegde regels.

Hier hebben wij dan te maken met een zeer interessant punt: de mens gelooft nl. in wezen in zichzelf. Indien hij niet meer in zichzelf kan geloven, projecteert hij dat geloof in zichzelf in een bepaald idee; hij noemt het dan een ideaal. Als hij uit dit ideaal voor zich geen voldoende zekerheid meer kan verwerven, dan legt hij het anderen op, om zo door de handelingen van anderen van de juistheid van eigen denken overtuigd te zijn. Maar door zijn ideaal aan anderen op te leggen, vernietigt hij de waarde van het ideaal.

Typend hierbij is b.v. het verloop van zaken in Rusland.

In Rusland is men uitgegaan van het standpunt, dat de gelijkheid van iedereen en de gelijke samenwerking moest worden bereikt; waardoor het dus ook noodzakelijk werd dat een ieder als gelijke moest worden beschouwd. Om dit door te voeren begon men een terreur op te bouwen. Daar deze terreur niet voldoende was, heeft men ten slotte wetten geschapen en mensen opgevoed, totdat er een schijn van dit gevoel van gelijkheid was. Maar dit gevoel van gelijkheid bracht elementen met een sterkere persoonlijkheid ertoe zichzelf te gaan verheffen boven die massa. Het is opvallend, dat van de oude garde maar heel weinig mensen zijn overgebleven. Het zijn allemaal nieuwlichters, die op het ogenblik de edel van de Sovjet Unie vormen.

Wij kunnen ook gaan kijken in de godsdienst. In de godsdienst zijn het meestal de cynici, degenen die hun geloof gebruiken als een middel tot machtsuitdrukking, tot persoonlijkheidsuitdrukking, die het meest bereiken en die het meeste gezag hebben. En daaruit kunnen we dus nog een lering trekken, die ik dan wilde toevoegen aan hetgeen vanavond is gezegd, n.l.:

Probeer nooit een ander op te leggen wat je zelf als waar beschouwt.

Hierdoor schep je voor die ander een toenemende neiging om in te gaan tegen die waarheid, zelfs indien hij eraan zou geloven. Je kunt een mens wel overtuigen; je kunt hem nooit dwingen. Hij, die een mens dwingt, brengt hem een overtuiging bij, die tegengesteld is aan hetgeen waartoe hij wordt gedwongen.



De godsdienst heeft door alle eeuwen heen de neiging gehad om conformisme af te dwingen. Maar deze conformiteit bracht in zichzelf het verval. Indien de Aton dienst b.v. in staat was geweest om de grote tempels van Amon, van Isis en al die andere goden te laten voortbestaan, dan zou de Aton verering langzaam maar zeker in heel Egypte veld hebben gewonnen. Maar de onzekerheid van degenen, die de ene God gingen aanbidden, bracht hen ertoe de andere tempels aan te vallen, te sluiten of te beperken in hun activiteiten. Zij durfden geen eerlijke concurrentie aan. Het resultaat was, dat zij moesten vallen.

Altijd weer is de godsdienst iets, wat zichzelf vernietigt. Ik geloof, dat dit voortkomt uit het feit, dat de mens nimmer waarlijk God dient, maar alleen de illusie van zijn eigen grootheid. Wie God wil dienen, moet verdergaan dan alleen maar eigen grootheid, Hij moet beginnen met de waarheid van zijn bestaan te erkennen en deze uit te drukken. En zo beschouw ik als de meest juiste vorm van godsdienst:

De mens, die in zichzelf zo zeker is van de God, die in hem leeft, dat hij nimmer een ander iets van deze waarheid wil opdringen of opleggen, omdat hij de zekerheid van de erkenning door anderen niet meer van node heeft. Het zijn juist deze vormen van godsdienst, die in de toekomst een belangrijke rol zullen spelen.

Er zijn in net nabije verleden grote leermeesters geweest, die een bepaalde tendens of een bepaald geloof hebben gesticht en niemand dwongen om dat te volgen, ja zelfs niet konden dwingen. Een van de meest bekende is Ghandi. Deze mensen hebben een bepaalde stelling in praktijk gebracht zonder enige angst, zonder enig beroep, zonder enige dwang t.a.v. anderen. Zij zijn zelf gegaan, omdat zij wisten dat iets waar en juist was. Het zijn deze mensen, die de gevoelens van de wereld op het ogenblik sterk beïnvloeden. Zij zijn het, die de godsdienstigheid van de wereld in deze dagen een totaal nieuwe gestalte gaan geven; en daarmee is het minder belangrijk, of wij geloven in een God of niet. Want de vorm, waarin wij geloven, doet niet ter zake, indien ons geloof waarin dan ook maar betekent, dat wij onszelf kunnen aanvaarden zoals wij zijn; dat wij bereid zijn de wereld te accepteren zoals zij is.

Een mens, die in zichzelf het hoogste waar maakt, dient zijn God. Hij dient datgene, wat voor hem het hoogste is. Een mens, die anderen datgene opdringt wat hij juist acht, is iemand, die het hoogste in hem prostitueert.

## VRIJMOEDIGHEID

Vrijmoedigheid is vrijheid van gemoed; en dus de moed om vrij te zijn. Daarvoor is veel moed nodig.

Vrijmoedig is men eerst, indien men zichzelf durft aanvaarden zoals men is; indien men zich niet afvraagt wat een ander zal denken dat men is, maar eerlijk overtuigd is: zo zie ik het, en zo is het voor mij waar; of: zo zal het voor mij juist en goed zijn. Wie op deze manier kan leven, is een gelukkig mens, wat hij schept voor zichzelf de erveningen, die karmisch, geestelijk, van het grootste belang zijn. Hij leert zichzelf a.h.w. de hiaten van vorige levens aan te vullen en roomt het bewustzijn van het leven af tot een nieuw en harmonisch geheel. Hij vindt een nieuwe erkenning van kosmische krachten en waarden in zich. Maar daarvoor moet hij waarlijk vrijmoedig zijn.

Vrijmoedigheid is niet uitdrukkelijk niet alleen maar vrijelijk zeggen wat je voor de mond komt; en vrijelijk doen wat je op een bepaald ogenblik dienstig of leuk acht. Het is veel meer en veel minder. Het is jezelf zijn: Het is eerlijk zijn, niet alleen tegenover jezelf maar tegenover anderen, en zeker waar dit nuttig of noodzakelijk kan zijn. En waar anderen, of dit geesten zijn of het God is of het een mens is, betrokken worden in je leven, moet je vrijmoedig kunnen zijn. Want alleen zo zijn de evenwichten te vinden, waardoor mensen op de juiste wijze elkaar leren kennen. Alleen op die manier zijn evenwichten te vinden, waardoor de wereld zich openbaart in een nieuw geheel, in een juistere samenhang. Alleen op deze wijze kan men een voleinding erkennen.

Vrijmoedigheid is niet slechts naar buiten toe van belang. Vrijmoedigheid begint in jezelf. Voor jezelf durven erkennen wat je droomt, wat je denkt, wat je zou willen, Voor jezelf durven toegeven wat je falen is tegenover anderen zowel als wat je verdienste is. In jezelf esoterisch waar leven en denken, maar dan ook exoterisch vrijmoedig zijn indien het erom gaat jezelf te uiten; indien het erom gaat de dingen te aanvaarden en door te voeren, die je juist acht.

Je kunt anderen niet dwingen. Je kunt anderen niet beïnvloeden, dat is waar. Maar als je niet waarlijk jezelf openbaart, als je niet datgene durft te zijn, wat je voelt te moeten zijn, dan beperk je jezelf immers in je bewustwording. Je belemmert je contact met het hogere en je verwerpt een deel van de ervaring op deze wereld, die voor jou noodzakelijk is om geestelijk, innerlijk en in de sferen een juister, een meer uitgebalanceerd geheel te vormen met de kosmos, waartoe je behoort.

Het "ik" van de mens is tijdloos en eeuwig. Uit het tijdloze en eeuwige komt de totaliteit van ervaringsmogelijkheden; en elke ervaringsmogelijkheid wordt uitgedrukt in een besef. De mens, die beseft welke ervaringsmogelijkheid nu voor hem belangrijk is, welke tendens voor hem de meest juiste lijkt te zijn, die zijn wil, zijn noodzaak durft uitdrukken, die dus waarlijk vrijmoedig is, geeft datgene, wat voor zijn geest, voor zijn totaal IK aan erkenning nodig is: de mogelijkheid tot confrontatie met een z.g. werkelijkheid van de wereld. Hij leert zichzelf kennen in de reacties van de wereld. Hij leert beseffen hoeveel van hetgeen hij in zich heeft verworven, veracht of ontkend, in feite waardevol is. Hij heeft daarnaast erkend, hoe hij zeer veel illusies voor zichzelf alleen maar heeft gehandhaafd om zo te ontkomen aan de erkenning van wat hij werkelijk is.

Vrijmoedigheid is het begin van een weg naar zelferkenning,

Vrijmoedigheid in denken en leven voert tot een bewustwording in de geest, evenwichtigheid in de stof en een juiste benadering van het oneindig "ik", dat je bent.

## LES 6 - DE PSYCHOLOGIE VAN HET GEWELD

### HOOFDSTUK IX

Wij hebben gesproken over de oorlog. Wij hebben gesproken over het geloof. Kortom wij hebben ons beziggehouden met al die facetten van de menselijke samenleving, die tezamen de wereld vormen en haar voortdurend hervormen.

Als je echter de geschiedenis van de mensheid als geheel beziet, dan valt op dat het geweld in de mens zo'n bijzonder grote rol speelt. Je kunt niet zeggen, dat de mens verzot is op het geweld, maar steeds weer zien wij omstandigheden, waardoor hij zichzelf niet meer schijnt te kunnen helpen of zich niet meer schijnt te kunnen beheersen. Hierbij neemt hij risico's, die in feite onredelijk zijn, stelt hij daden, die hij onder normale omstandigheden ten sterkste zou betreuren en bij anderen zeker zou afkeuren en verwerpen. Hoe komt het, dat de mens dit geweld voortdurend toch weer naar zich toetrekt en het waar maakt? Ik geloof, dat wij daarvoor moeten teruggaan naar de tijd, dat er eigenlijk nog geen wet en orde was.

Er zijn toch zeker 500.000 jaren geweest, waarin feitelijk de macht en de wet werden bepaald door de sterksten. Dat gebeurt nog wel, maar, op een wat andere manier. In die tijd was het zo, dat een koning verplicht was, let wel, verplicht was om elke uitdager te bevechten en te verslaan. Het benoemen van kampioenen vinden wij pas in Syrië en later natuurlijk in de romantische tijd, die nog steeds herleeft, als men spreekt over de ietwat legendarische Koning Arthur en zijn tafelronde.

Als ik probeer te begrijpen waarom de mens tot geweld overgaat, dan moet ik in de eerste plaats begrijpen, dat het voor hem een kwestie van zelfhandhaving is. Tegenwoordig kan men het zich permitteren verfijnd te zijn, te gruwen van bloed en zelfs een biefstuk alleen te willen hebben, als een ander de koe heeft geslacht. Vroeger was dat niet zo. Vroeger leefde je eigenlijk voortdurend omringd door de dood.

De dood had voor de mens ook lang niet de betekenis, die hij tegenwoordig heeft. Hij was niet een gaan naar een andere wereld. Hij was ten hoogste het bereiken van een soort eeuwigheid door je heldendaden. Alleen de mens, die meer dan menselijk was in zijn moed, in zijn daden, in zijn prestaties, behoorde tot die voorvaderen, die de stam verder zouden kunnen blijven leiden, of tot die vorsten, die als beschermgeesten een koninkrijk nabij bleven. De noodzaak van het geweld was dus niet alleen machtshandhaving, maar daarnaast ook wel de behoefte om eeuwig te zijn.

Die behoefte naar eeuwigheid, naar goddelijkheid, zou je kunnen zeggen, vinden wij eigenlijk overal in de geschiedenis terug. Niet alleen dat overal de koningen zich uitgeven voor afstammelingen van goden, maar ook als goden, die op aarde vertoeven; wat wij zowel bij de Inca's zien als ook bij de Egyptenaren en in India. Neen, het gaat meer om een denkbeeld: jezelf te vereeuwigen. Vandaag nog kan men hier en daar in de woestijn rotsen vinden midden in een ontoegankelijke wereld en met verbazing zien hoe daar de verweerde tekens staan, waarin een koning zijn naam, zijn grootheid, zijn macht en zijn wetten uitdrukt. Eeuwigheid.

Eeuwigheid is eigenlijk iets, wat voor de mens met geweld verknoopt is. En als hij later tot een moraliteit komt, waarin moord en doodslag eigenlijk toch wel verwerpelijk begint te worden, dan sublimeert hij de zaak en wordt het een strijd tegen de boze, tegen de duivel e.d. Maar vechten moet hij. Er moet een voortdurende uitdaging zijn en een voortdurende overwinning.

Het is begrijpelijk, dat zoiets, zeker als dat 500.000 jaren in het ras heeft geleefd, niet zo gemakkelijk verdwijnt. En het is misschien wel belangrijk voor het begrip van het heden juist deze facetten van het menselijk bestaan eens nader onder de loupe te nemen. Want als vandaag de dag jonge lieden plotseling uitbreken in gewelddadigheid, mishandeling, moord en

doodslag, dan is het zo gemakkelijk ach en wee te roepen. Maar het is zo moeilijk om te begrijpen, hoe zij op hun manier eigenlijk komen tot diezelfde gewelddadigheid als elke andere mens. Of het nu een kwestie is van een bommetje leggen in een ambassade, van een politieke moord, zoals in Serajewo, het uitroeien van mensen, zoals in Auschwitz of bij Randfontein indertijd, of eenvoudig een kwestie van erop losschieten, zoals bij de conflicten tussen blanken en negers, het is onbegrijpelijk, indien men uitgaat van de uiterlijke maatstaven, die de mensheid pleegt te hanteren. Maar indien wij nu eens stellen; dat die mens ergens dat geweld nodig heeft.

Het geweld is de aanvulling van je eigen tijdelijkheid. Het is een soort vastleggen van je eigen wezen in het lot van een gemeenschap. Ja, misschien zelfs het fixeren van je persoonlijkheid in het voor jou oneindige bestaan van de aardbol, waarop je moet leven.

Het geweld was in de oudheid natuurlijke zelfhandhaving met daarnaast reeds de drang naar eeuwigheid, en het werd steeds meer. Men denkt heel vaak, dat er alleen gevochten is om bezit. Laat mij u deze veronderstelling maar meteen ontkennen. Bezit, bezittingen e.d. speelden maar een tweede rol.

De oorlogen tegen Troje b.v. zo mooi beschreven in klassieke taal, zijn in feite oorlogen, waar het gaat om de suprematie. Indien Troje de imitatie van Athene was gebleven, niemand zou zich er druk over hebben gemaakt. Maar deze wonderlijke stad begon haar eigen goden te aanbidden, haar eigen bouwstijl in te voeren. Zij vond nieuwe sieraden uit. Zij stelde een eigen mode. Zij kende eigen filosofen en filosofieën; en dat was niet te dulden. Het ging niet om het bezit, ofschoon natuurlijk een handelssuprematie mede de aanleiding was, het was de rationalisatie, die men voor die oorlog vond. Voor de romantici onder u moet ik wel vertellen dat 1a belle Helena alleen maar een casus belli was, een aanleidinkje, meer niet.

Kijk, als een mens een wijze van leven scheidt, dan is dat voor hem ook een stuk eeuwigheid. Als ik een bepaalde maatschappelijke vorm ken, zelfs als ik slaaf ben in die maatschappij, dan wordt dit voor mij het geheel, waarin ik tijdloos zou kunnen bestaan. Zolang die maatschappij er is, ben ik er. Zolang die tempels er zijn, ben ik er. Zolang dezelfde gedachten klinken en dezelfde gedichten nog voortdurend weer nieuwe versvoet en nieuwe stem vinden, leef ik. Maar als ik vergeten ben, als het nieuwe mij overvleugelt en al wat ik heb gekend teniet gaat, dan heb ik het gevoel dat ik daarmee zelf word uitgeblust. En daarom vechten de mensen.

Dit is een van de redenen waarom b.v. Rome in het begin zo fel kon vechten, zelfs tegen burenen die eigenlijk heel wat beschaafder waren dan de Romeinen. Want Rome mocht niet worden overvleugeld. Rome wilde rijker worden en nam alles in zich op wat het kon vinden: de mythen van andere volkeren, de goden van andere volkeren, de bezittingen van andere volkeren, de kunstenaars van andere volkeren. Er was niets wat Rome niet tot zich zoog. Als een enorme stofzuiger probeerde zij uit de hele wereld het principe van eeuwigheid op te zuigen, opdat Rome eeuwig zou zijn. Maar als je te veel verschillende vormen van denken samenbrengt, dan ontstaat er iets, dat kosmischer van aard is dan menselijk; en dan moet de mens eraan ten onder gaan. Dan is het enige dat hij kan doen; zijn machteloosheid erkennen.

Het toppunt van beschaving is waarschijnlijk wel het besef, dat geweld zinloos is. Maar het besef dat geweld zinloos is, houdt ook in, dat je moet leren bestaan zonder de wereld om je heen.

Er zijn op de wereld altijd weer van die uitbarstingen van geweld geweest. Wij kunnen hier wijzen op b.v. de slavenrevoluties in verschillende landen. En dan behoeven wij heus niet alleen aan Spartacus te denken, ofschoon deze door een mooie romantisering ongetwijfeld meer publiciteit heeft gekregen dan b.v. Chiunjeb (?), die in Babylon een dergelijke revolutie op poten zette en daarvoor met zijn leven betaalde. Degenen, die de revolutie plegen, zijn zij, die menen dat zij in de beschaving ten onder gaan. Zo is het altijd weer.

Ondergang en geweld zijn in het menselijk denken ergens onverbreekelijk met elkaar verbonden. Ik zou haast zeggen, dat het idee dat iets ten onder kan gaan in een mens het geweld oproept.

Wij kennen allemaal de mythe van de Berserkers. Mensen, die ongekleed en zonder harnas, alleen met een wapen als waanzinnigen op de vijand lostrokken. Dat deden ze bij de Germanen. Ook bij de Vikings was iets dergelijks. Deze mensen zochten de eeuwigheid van het geweld. Maar zij traden alleen op de voorgrond in perioden dat de stam werd bedreigd; dus in tijden van volksverhuizingen, in tijden dat een vreemde beschaving binnentrok. Zoals in de tijd dat de Romeinen probeerden binnen te trekken in Germanië (zo mag je het wel noemen; het waren de Germanen die daar woonden] en dat te bezetten met o.a. de beroemde slag in het Teutoburger Woud.

Waar ik ook kijk, waar ik ook zoek, vind ik ditzelfde eigenaardigs verweven zijn van hopeloosheid en geweld. Hopeloosheid, omdat men het eeuwige niet kan verkrijgen door de gelijkwaardigheid van de wereld, waarin men leeft en dan ten koste van alles probeert het op een andere manier te verkrijgen door geweld.

U denkt misschien, dat er in de wereld heel wat sadisten zijn geweest, die geweld gebruikten om zichzelf te bevredigen. Och, er zijn beulen geweest in het Parijs van de Revolutie, die eigenlijk weenden, als zij dat ding naar beneden lieten komen, dat Dr. Guillotine zo netjes had uitgevonden het eerste en meest radicale scheermes ter wereld. Die uitroeiing is een zelfbevestiging. Zelfs Duitsland, waar we de rokende crematoria zien (een van de symbolen van genocide, zoals dat in deze tijd wordt geprobeerd, technisch en wel) confronteert ons niet alleen maar met de wrede, de ziellose kampbewakers. Dat dacht u misschien. Zij confronteert ons met een razernij, waarin het behoud van eigen wereld, eigen volk en eigen ideaal alleen nog maar bevestigd kan worden door uit te roeien wat er vreemd aan is.

In deze dagen zijn er mensen (generaals), die met bloedend hart de burgerbevolking laten decimeren door bombardementen; die met bloedend hart, zoals b.v. in Biafra, mensen neerschieten waarvan zij weten, dat die niets hebben gedaan, alleen maar omdat daardoor hun eigen staat, hun eigen denkbeeld kan blijven voortbestaan.

In deze dagen gaat het geweld hand over hand toenemen. U moet niet denken, dat dat alleen maar vanwege het onderwerp wordt belicht. Ik constateer een feit. Dit geweld gaat toenemen, omdat de mensen meer en meer in de wereld zoals zij bestaat niet meer een duurzaamheid zien. Alles is in gisting. Alle denkbeelden schijnen ten onder te gaan. De idealen, die men aanbidt, vermolmen reeds voordat men een beeld ervoor heeft gemaakt. In zo'n wereld is er geen eeuwigheid meer. In zo'n wereld roep je niet alleen 'dat God dood is, maar vrees je ook dat je zelf zult worden uitgeblust en verdwijnen uit de wereld, zoals de lichtstraal van een lamp, die uitgedraaid wordt. Je voelt er niet meer voor om in die wereld zo maar te bestaan. Er moet iets zijn, waardoor je eeuwig kunt zijn. Er moet iets zijn, waardoor je je wezen, je wil, de orde, je denken kunt fixeren in de wereld. Je wilt de tijd graveren met je eigen naamteken.

Dat is natuurlijk te betreuren en dat is niet redelijk. Het is niet aanvaardbaar. Het is strijdig met de idealen, die de mens verkondigt. Maar het is datgene, wat hij altijd heeft gedaan. Die mens grijpt naar geweld, omdat zijn wereld in elkaar stort. Een man doodt een vrouw, omdat hij zich zonder haar het bestaan niet goed kan voorstellen. Een vrouw doodt een man, omdat de zekerheid van haar eigen wereld wegvalt. Zij wil blijven, hij wil blijven, zoals dat altijd is geweest. Hij kan geen verandering aanvaarden, want verandering is ergens sterven, is dood. En de mens is bang, dat de eeuwigheid verder zal gaan zonder hem.

Er is een mens, die droomt van een wereld vol vrede, maar hij ziet dat die vrede niet komt. Dan grijpt hij niet naar een argument, hij grijpt naar een bom of naar een pistool.

Men zoekt naar rechtvaardigheid en men ziet de onrechtvaardigheid groeien. Persoonlijk ziet men die. Misschien is het niet werkelijk zo, maar je beleeft het zo. Wat jij ziet als recht, als de handhaving van orde, datgene waarin je thuishoort, het valt weg. Is het dan een wonder, dat de eenlingen steeds meer gaan zeggen: Ik kan die wereld niet aanvaarden. Ik moet ergens iets vinden, waardoor ik mijzelf kan vastleggen, waardoor ik langer kan leven en bestaan dan alleen maar in de hopeloosheid van een klakkeloze wereldaanvaarding. En dan grijpen ze naar wapens; dan doden ze, dan vernielen ze en betreuren het misschien later zelf. Dan bereiden ze zich koelbloedig voor op geweldpleging, zeggende dat dat de enige manier is om hun recht te

verdedigen; maar in feite, omdat dat de enige manier is, waarop ze zich nog kunnen voorstellen dat ze in een veranderende wereld iets kunnen fixeren, iets kunnen handhaven dat voor hen het bestaan is.

Ik weet wel, dat dit meer een oratie is dan u van mij gewend bent, maar je kunt niet altijd ontkomen aan een bijna pathetische woordvolgorde, als je iets duidelijk wilt maken.

Oorlog als verschijnsel hebben wij gezien. Wij weten hoe het ontstaat. Maar wij beseffen misschien veel te weinig, dat in de mens het geweld altijd de oplossing is geweest, de laatste krachtmeting, waardoor je toch eeuwig kunt zijn. En dat ligt nu in dat oude begin.

U weet het allemaal, zij staan er nog op Paaseiland, net zo goed als hier en daar gesneden in rotsen of als een schilderachtig tekeningetje in een grot ergens in de Sahara; beelden van voorvaders, van mensen, die strijdend gestorven zijn; helden. Helden, die niet dood kunnen gaan, omdat zij stierven in de strijd.

Ik weet niet, of er Wagner liefhebbers onder u zijn. Anders zult u waarschijnlijk wel eens hebben nagedacht over die walkuren. Ik geloof, dat wij hier een beeld hebben van wat er in de mens leeft; niet als een begrepen iets, maar als een somber, donker instinct ergens verborgen. Als alles hopeloos is, dan is er alleen nog maar de mogelijkheid om in een uitbarsting van geweld, strijdend ten onder te gaan, want dan komt de eeuwigheid; dan vormt zich de regenboog en komen de heldenmaagden op hun gevleugelde paarden aanstormen om je te brengen naar een rijk, waarin de strijd alleen maar het spel is van de dag, waarin de doden opstaan zodra de avond valt. Een Walhalla, dat overdag de strijd kent en in avonds het drinkgelag, de vreugde van het bestaan, de roem van het onbeperkt en eeuwig zijn. Ik gebruik hier een Germaans beeld, maar er zijn honderden andere voorstellingen te vinden.

Het is echter niet genoeg om te verklaren hoe dat geweld in elkaar zit. Te verklaren wat er ergens in de mens is, dat hem drijft tot een kwetsen, dat, ik geef het gaarne toe, tegenwoordig meer met woorden wordt gedaan dan direct met de daad. Vroeger greep je misschien naar een nabol, een zwaard of een dolk, desnoods naar vergif; tegenwoordig grijpt men naar de slagzin, de slogan, de verdachtmaking, de hekeling, de scherpe opmerking. Maar het principe blijft hetzelfde. De mens moet daaraan ontkomen.

Er zijn maar 2 manieren, waarop de mens kan ontkomen aan deze eigenaardige drang tot geweld, die soms haast een lemmingdrang schijnt te zijn, een honger naar zelfvernietiging, omdat men met de wereld geen raad weet.

De eerste is de zekerheid (niet alleen maar de geloofswaarde) de bewezen zekerheid van een eeuwigheid, waarin je zult leven. Zolang je een eeuwigheid voor je hebt, kun je wachten. Dan is het niet zo belangrijk als er iets verandert, want eeuwigheid blijft. Maar als je denkt, dat je gebonden bent aan wat er met je ten onder kan gaan, dan is de behoefte om daar bovenuit te stijgen te groot. Dan wil je a.h.w, de Olympus bestijgen om daar te drinken uit een beker van jeugd en als een halfgod verder te leven.

De tweede weg is te beseffen, dat eeuwigheid in feite ligt in je gedachten en niet in je daden, en dat laatste is het moeilijkste. Er zijn altijd weer geloofsvormen geweest (ook daarover werd de vorige maal gesproken), waarin de eeuwigheid en het eeuwige leven een heel belangrijke rol speelt. Je zou dus kunnen zeggen; dat het nut van die geloofsvormen (oorspronkelijk magisch] langzaam maar zeker meer en meer is geworden het scheppen van een geloofsaanvaarding van een hiernamaals.

Maar geloof op zichzelf voldoet niet. Het bewijst te weinig. En naarmate de mens verder doordringt in de realiteit en meer en meer leert de verschijnselen te doorgronden, blijven er minder wonderen over, waarmee je het bovennatuurlijke kunt bewijzen. Dan blijft dus alleen maar over het, scheppen van de onsterfelijkheid van de gedachte; en dat kun je alleen, indien je leert wat gedachtekracht is; als je kunt bewijzen hoe sterk het denken de ander beïnvloedt. Het typerende is, dat deze laatste vorm van geweld toch eigenlijk al gebruikt wordt.

Er zijn mensen, die eeuwigheid zoeken in het opleggen van hun gedachten of hun filosofieën aan anderen. En dan hoeft u heus niet alleen te denken aan Mao Tse Tung, Lenin of Stalin, er zijn vele anderen. Zoals er mensen zijn, die trachten hun gedachten in steen vorm te geven en daardoor een soort onsterfelijkheid te verwerven; iets wat de maatregelen van gemeentebesturen in Nederland de laatste tijd nogal kostbaar maakt.

Men zoekt naar het verankeren van zijn wezen. Maar als een ander denkt wat ik heb gedacht, ben ik er nog niet. Want denken op zichzelf is nog geen leven; een aanvaarding van mijn gedachten door een ander betekent nog niet, dat ik daarin voortleef. Ik moet gelijktijdig meer presteren en gelijktijdig anders presteren. Ik moet mijn gedachten zozeer in anderen weten vast te leggen, dat zij daarmee werken. Het is niet mijn denkbeeld, mijn filosofie zonder meer. Het is de prestatie, die eruit voortvloeit en ook daar zien wij in deze tijd voorbeelden van. De manier, waarop b.v. de consumptie regulatie in bepaalde Sovjet staten geschiedt, draagt alle tekenen van de mens, die eeuwigheid zoekt door een daadbepaling tot stand te brengen. Hij gaat de verdere ontwikkeling van het gebeuren beheersen door een gedachte, die gevolgen heeft. En wanneer ik dan zover kom, kan ik verder gaan en zeggen

Ik heb gedachtekracht, ik heb energie. Die energie op zichzelf behoeft ik niet te fixeren in maatregelen, wetten of vastgelegde filosofieën. Ik kan de kracht van gedachten overdragen naar andere mensen. Ik kan proberen om in mijn hele wereld de kracht van mijn denken te laten vibreren; en zolang er een mens is, die nog met mij in harmonie is, leef ik. In feite een vorm van geweld. Laten wij dat niet vergeten. Een vorm van hetzelfde eeuwigheidszoeken, waarvoor vroeger helden uittrokken om een Graal te veroveren of om een oeros te verslaan in z'n eentje of misschien wel om legendarische draken te vinden.

Hier heeft u dus een beeld van het geweld, dat in het menselijk denken een heel andere rol speelt dan de mens beseft.

## HET ABSTRACTE DENKEN

### HOOFDSTUK X

Ofschoon het vreemd lijkt, dat ik onmiddellijk na mijn betoog over de psychologie van het geweld het abstracte denken laat volgen, zal het u toch duidelijk zijn, dat het denken in abstracties voor de mens ergens het denkbeeld geeft van verovering van nieuwe werelden. Het gaat er niet alleen maar om denkbeelden te opperen en die eventueel bij anderen vast te leggen. Neen, het gaat er ook om een verklaring te vinden voor je wereld.

De mens probeert in voor hem begrijpelijke rechte lijnen een soort kristalstructuur op te bouwen, waarin de hele werkelijkheid past. Ken ik de wetten van het leven, dan ken ik het leven. Ken ik het leven, dan kan ik mij daarmee een voelen en dan leef ik in de totaliteit. Of wij nu teruggaan naar de oude filosofen met hun "navigare netesse est", of nog verder terug naar de mathematiek der klanken van de Pythagoreeën, dat maakt niet veel verschil uit. Wij zoeken naar het onbekende als mens en als geest en wij proberen gelijktijdig dit onbekende vast te leggen in termen, die voor ons geen feitelijke betekenis hebben.

Abstract denken; d.w.z. dat je termen hanteert, die je je niet kunt voorstellen, maar die je wel kunt toepassen. En omdat je die termen kunt manipuleren en dat is nu het typische kun je via vele abstracties, die eigenlijk niet voorstelbaar zijn, komen tot conclusies omtrent de werkelijkheid, die dan opeens wel voorstelbaar en daarmee ook realiseerbaar wordt.

Het denken in abstracties is eigenlijk begonnen in de tijd van de magie. Vanaf het ogenblik dat de mens ging begrijpen, dat de wereld van geesten, demonen en goden iets anders moest zijn dan zijn eigen wereld en niet slechts een soort uitgebreid replica daarvan, moest hij ook beginnen met voorstellingen, die voor hem niet meer echt waar, niet meer beleefd waren. Naarmate die voorstellingen complexer werden en wat dat betreft ook meer literair werden uitgedrukt was er de noodzaak een formule, een begrip, een woord te vinden, waardoor dit geheel eigenlijk kon worden vastgelegd. Want werken alleen met goden heeft geen zin meer, als je weet dat goden elkaar kunnen tegenwerken. Maar met de formule van goden (of dat nu de werkelijke machtsverhouding in b.v. een hemelse rechtszitting van goden betreft, of dat ik dat nu zoek in een vastleggen van natuurwetten, waaraan ik magische en harmonische gedachten verbind), probeer ik een regel te vinden. Die regel gaat over iets, waarin ik zelf niet leef, wat ik me niet helemaal kan voorstellen, waarin ik eigenlijk niet meer reëel zou kunnen bestaan als mens, of als geest. Maar ik heb een regel. Ik heb een wet.

Als ik die wet begin te gebruiken, komen er natuurlijk allerhande onverwachte resultaten voor mij tot stand; dat is heel begrijpelijk. U weet het allemaal. Zoek eens naar goud. Ze hebben alles uitgevonden, behalve goud. Ze hebben wel buskruit gemaakt, porselein, verschillende bruikbare soorten zwavel. Ze hebben medicamenten uitgevonden. Ze hebben brandlakken uitgevonden en om niet te vergeten 'n edele kookkunst ze hebben zelfs het koken au bain Marie uitgevonden, het primitieve gebruik van stoom. Deze mensen werken dus wel met abstracties; dingen, die zij zich niet kunnen voorstellen: het kunstmatig scheppen van leven, het creëren van de homunculi in retorten, of het scheppen van de Steen der Wijzen, het levende of vloeibare goud, het elixer van het eeuwige leven. Het gaat er dan ook niet om waar wij naar zoeken, wel wat wij bereiken.

Het abstracte denken betekent voor de mens niet de omschrijving van een werkelijkheid, al geeft hij graag voor dat hij het zo beleefd in het abstracte denken van een kader, waarbinnen je kunt werken. Het experiment moet zin hebben.

Mijn zoeken, mijn denken, mijn reizen moet betekenis hebben. En indien ik resultaten kan behalen, dan behoor ik daarmee eigenlijk tot een hogere orde. Ik word a.h.w. ingewijd. Ik krijg een nieuwe, een meer eeuwige betekenis. Maar ik kan niet zomaar in het wilde weg beginnen. En zo ziet men steeds weer, dat de mens een aantal stellingen begint te poneren,



die in feite ridicul zijn. U moet mij niet kwalijk nemen als ik zeg, dat dit geldt zowel voor bepaalde stellingen van Pythagoras als voor Archimedes, voor Van Kampen, een bouwmeester, die er ook heel eigenaardige opvattingen op nahield enz. enz. ja zelfs voor Freud.

Zelfs Freud en Nietzsche zijn mensen, die in feite werken met abstracties. Zij scheppen regels, waarmee je kunt werken. Maar als je het goed bekijkt, zijn die regels niet rationeel. Zij worden als zodanig voorgesteld; maar uit hun denken komt zo onnoemelijk veel voort.

Pythagoras legt niet alleen maar de grondslag voor bepaalde vormen van mathematica en eigenlijk ook reeds voor trigonometrie. Hij legt bovendien de grondslagen voor harmonieleer, maar ook voor logica.

Archimedes scheidt misschien fantastische waanvoorstellingen van het Al en van de wetten der natuur, maar gelijktijdig scheidt hij een uitgangspunt, waardoor de moderne sterrenkunde eigenlijk ontstaat. Hij scheidt misvattingen omtrent natuurkundige wetten, die echter direct de aanleiding zijn tot de veel perfectere mechanica, die men vandaag kent.

Van Freud kan men ook zeggen, dat hij van zijn toch wel erg sexueel aangevoelde psychologie, via filosofen en onderzoekers, langzaam maar zeker toch de mens in contact heeft gebracht met de wereld van het onbewuste. Eert wereld, die men nog niet helemaal kent, maar waarin steeds weer nieuwe experimenten mogelijk zijn, waardoor die mens dus wordt geconfronteerd met de veranderlijkheid van zijn wezen en gelijktijdig met de enkele onveranderlijke factoren, die de persoonlijkheid in feite dragen.

Als wij kijken naar de eigenaardige manier, waarop b.v. Van Kampen de vlakverdeling in de architectuur probeerde opnieuw uit te drukken, dan moet wij ook toegeven, dat hij indirect de aanleiding is tot het functioneel bouwen, dat wij dan ook vooral in de vroege 19e eeuw langzaam zien opkomen en daarmee indirect weer een stimulans vormt voor de moderne architectuur, zelfs voor de z.g. conglomeratsarchitectuur van deze tijd. Er zitten allemaal gradaties in.

De abstractie is voor de mens iets, waarmee hij kan strijden. Zoals Tobias de jongere streed met de Engel aan de oever van de Jordaan. Men strijdt met het onbekende, omdat het vechten op zichzelf het gevoel geeft van betekenis, van bereiking. En de mentale strijd, die via de abstractie wordt uitgevochten, is er een die nog veel grotere gevangen inhoudt dan een zuiver lichamelijke strijd. Men kan zich beter als een Portbos, Aranis of d'Artagnan bezighouden met een degengevecht, waarbij je gewond kunt worden dan met een werken met abstracties, waardoor de resultaten bewijzen, dat alles wat je hebt gezegd en gedaan eigenlijk verkeerd was. Het is gevaarlijk; maar als je dan kunt waarmaken wat je denkt, dan geeft dit abstracte denken aan je leven een onbegrensdeheid.

Ook hier zoekt de mens naar de bevestiging van zijn persoonlijkheid. Maar het is duidelijk, dat alleen de mens, die onzeker is, dan gaat zoeken naar een soms wat eigenaardige raad. U weet, dat b.v. Caligula (het Laarsje) toen hij zich de goddelijkheid had toegekend, in Rome meende geen mens meer te kunnen vertrouwen. In een moedeloosheid heeft hij toen als gril een paard tot Senator gemaakt. Want, zei hij, dat paard is de enige, waarvan ik zeker ben, dat hij mij niet zal vergiftigen of vermoorden. Die moedeloosheid zien wij vaak. Omdat ook Caligula ergens vecht met de abstractie. Hij vecht met de abstractie van een Romeins Rijk, dat in feite niet bestond.

Als u dit alles hebt begrepen, als u ziet hoe dit door de eeuwen heen gaat, als u begrijpt waarom b.v. de Franse koningen op een gegeven ogenblik (dat gaat van Frans I af) ingrijpen tegen de geestelijke ridderorden, als u begrijpt waarom de Pausen zo eigenaardig hebben gemanoeuvred (staatkundig maar ook religieus), als u begrijpt hoe zij eigenlijk, met hun abstracties, met de onmogelijkheid van aanvaarden, van begrijpen van wat ze leerden, moesten komen tot een resultaat en vaak een onverwacht resultaat, dan gaat u begrijpen waarom de abstractie in de moderne tijd zo'n grote rol speelt.

De sociale wetenschappen van deze tijd berusten voor 9/10 op abstracties, niet op realiteit. Dat zullen de wetenschapsmensen, die zich in die richting bewegen, mij natuurlijk kwalijk

nemen. Sociale wetenschap gaat nl. uit van een gemeenschap met een vaste waarde, terwijl de sociëteit (gemeenschap) wordt opgebouwd uit individuen, die op de punten van beroering en niet op de punten van verschil tot een zodanige samenwerking komen, dat van een gemeenschap kan worden gesproken. Het individu wordt verwaarloosd. De verwaarlozing van het individu maakt reeds duidelijk, dat de stellingen, die men hanteert, abstract zijn en niet reëel.

Wij zien hetzelfde in de Staatskunde, in de politiek. Die kwestie van de machtsevenwichten tussen Oost en West, zoals men die op het ogenblik hanteert, is in feite waanzin, want een dergelijk machtsevenwicht bestaat nooit werkelijk. (Daarover is in "Oorlog" al het een erf ander gezegd.) Maar heb je eenmaal die stelling, dan kun je ermee werken. Anders sta je helemaal radeloos en hulpeloos. En daar, waar je de strijd niet meer stoffelijk met het zwaard zonder meer kunt uitvechten, waar een veldslag in 9 van de 10 gevallen eerder een oorlogsmisdaad, een soort moord wordt dan een reden om als held eeuwigheid te bereiken, daar moet je wel wat anders zoeken.

Ik kan u garanderen, dat het heden meer en meer beheerst wordt door denkbeelden, die in feite abstracties zijn met zeer onaangename nevenverschijnselen. Of die verschijnselen nu Vietnam heten of Arabisch conflict, of de tegenstelling dictatuur democratie, het zijn allemaal theorieën. Theorieën, die heel weinig uithalen, indien je reëel denkt, maar die nodig zijn om te kunnen werken.

Als Frankrijk wil geloven in een Europese macht, dan is dat in feite iets onmogelijks. Dat zal iedereen weten; dat is een abstractie. Maar die Europese macht betekent ergens de uitdrukking van Frankrijk en daarmee de bevestiging van de eeuwigheid van de Fransman in de wereld.

Als Amerika probeert voor wereldgeweten te spelen (overigens een heel eigenaardig geweten), dan is dat op zichzelf krankzinnig. Geen enkel land kan de aansprakelijkheid dragen voor de vrede of voor de rechtvaardigheid op de wereld. Maar als men dat niet heeft, wat blijft er dan over? Een eigen land in gisting, waarin de gekende waarden teloor gaan. Nu heeft men in ieder geval een aantal begrippen, waardoor men kan ageren, waardoor men kan zoeken, vechten, strijden, denken. Men heeft iets om voor te leven. En ook dit speelt in de komende tijd een heel belangrijke rol.

Nationale trots en zo zijn eigenlijk alleen maar vormen van zelfbedrog. En nationale belangrijkheid is voor de meeste landen, Nederland voorop, eigenlijk maar een farce. Maar je hebt die nodig, omdat je alleen door die dingen voorop te stellen iets kunt doen; het geeft niet wat.

Socialisering van de gemeenschap, wat je zowel in Amerika hoort als in Nederland en wat je met een wat andere formulering ook hoort in het Oostblok, is in feite kolder. Een gemeenschap kan pas bestaan, indien zij sociaal wordt door haar samenwerking. Dat gooien we gewoon overboord. We gaan terug naar de idee: alles moet gelijk worden verdeeld; alles moet mooi geregeld zijn. Maar als wij dat niet hebben, is er niets meer om verder te gaan.

De kosmos ligt te wachten. De maan wacht op de eerste astronaut, die daar voet aan land zal zetten om zich met enige verbazing te laten overdonderen door de steile wanden van de kraters. En ergens in de verte wenkt de geheimzinnige Venus met een wolkendek als een vrouw, die dansend achter waaiers probeert om de ruimtereiziger te verleiden haar kant uit te kijken, En zelfs Mars met zijn schijnkanalen is langzaam maar zeker door zijn vage tekens van kleurverandering en leven geworden tot een uitdaging. Maar de mens heeft de middelen niet. En al zal hij die middelen hebben, dan kan hij toch maar een betrekkelijk klein deel van de mensheid die richting uitsturen.

Toch moet het leven inhoud hebben. Toch moet het leven zich verder ontwikkelen. Je kunt niet een maatschappij zo fixeren, dat je het gevoel hebt: Hier ben ik zeker. Hier kan ik leven van begin tot einde, want zo is het goed. Het kan niet anders. De tijd van het geloof en van het wentelend rad, waarbij nu de ene dan de andere kaste de belangrijke wordt, is uitgedoofd door

de verveelvoudiging van de mensen op aarde. Het enige, dat overblijft is misschien het scheppen van een illusie, een abstractie, waardoor je kunt blijven veranderen en toch kunt blijven geloven aan eigen belangrijkheid; in feite aan eigen tijdloosheid. Dit is een van de meest belangrijke factoren in de ontwikkeling van vandaag.

De mensen zoeken naar inhoud en betekenis van het leven, al weten ze niet hoe. De gemeenschappen zoeken naar het gevoel van geborgenheid en zekerheid, dat in een steeds toenemende bevolking en de steeds toenemende problemen niet te vinden is. Vandaar de vlucht naar het abstracte denken om te kunnen werken en de vaak wonderlijke, soms geniale resultaten, die onverwachts uit die abstracties voortkomen. Maar vandaar ook de vlucht van de wanhopige eenling in een geweld, waarmee hij tracht eeuwig te maken wat eigenlijk al verloren is.

### **HET SOCIALE GEWETEN**

Het is eigenaardig hoe in de laatste tijd het sociale geweten van de verschillende naties begint te ontwaken. Je zou haast kunnen zeggen: Er is hier of daar een wekker afgelopen; want plotseling voelt iedereen de behoefte om alle onderontwikkelde landen te gaan helpen, om te zorgen dat de slachtoffers van aardbevingen, hongersnoden en andere rampen onmiddellijk voor zover mogelijk worden gecompenseerd voor de geleden verliezen. Dat lijkt allemaal heel mooi. Maar als wij de zaak op de keper gaan beschouwen, ziet het er toch een beetje anders uit. Want deze weldadigheid is altijd bestemd voor gebieden, die ver van huis liggen.

In Engeland heeft men zeer veel gedaan net als in Nederland voor o.m. de hongersnood in India. Men heeft veel gedaan voor de Tibetaanse vluchtelingen en men heeft zich zelfs nogal ingespannen voor de slachtoffers van de aardbevingsrampen in Turkije en Griekenland. Men zou dus zeggen, dat dit land bijzonder vriendelijk gezind moet zijn, ook tegen andere rassen; dat men voor dit probleem het grootste begrip kan opbrengen, wat natuurlijk onmiddellijk blijkt uit de eigenaardige wetgeving, waarmee men het Britse paspoort ongeldig heeft verklaard voor kleurlingen, die uit een bepaald gebied komen. '

In de Ver. Staten is men voortdurend bezig alles en iedereen op te heffen, sociaal meer acceptabel te maken. Men zendt mensen uit om overal te leren hoe je in een gemeenschap moet samenleven. Maar aan het kleurlingen probleem in eigen land kan men kennelijk nog niet met diezelfde energie beginnen.

In Nederland is het precies hetzelfde. In Nederland is men voortdurend geporteerd voor hulp aan alle onderontwikkelde en is men voortdurend bezig om vooraan lopend in de rij der naties weldaden te bedrijven. Behalve natuurlijk als het gaat om het probleem van de Surinamers in Nederland of misschien de Ambonezen. Want weet u, die dingen zijn te dicht bij huis; die zijn onaangenaam. Daar moet je eigenlijk maar mee afrekenen.

Het ontwaken van dit sociaal geweten is dus wel een heel eigenaardige kwestie. Het is kentekenend voor de hele ontwikkeling in de wereld Van vandaag. Overal is men bezig om te vertellen wat er elders moet gebeuren. Maar men gebruikt dit kennelijk met als een reden om thuis niets te doen.

Het is begrijpelijk, dat men zich van Rusland uit verzet tegen b.v. de dictatuur, de gevangnissen, de concentratiekampen eventueel in Griekenland, in Spanje, in Portugal, Angola, noem ze maar op. Maar het is toch wel eigenaardig, dat zij nog niet in staat zijn om hun eigen concentratiekampen op te heffen.

Het is heel erg mooi, dat men in West Duitsland voortdurend praat over de broederschap der mensen en de noodzaak van internationale samenwerking, maar zij zijn kennelijk nog niet zover gekomen; dat zij kunnen afstappen van hun eigen vooroordeel tegen een enigszins officieel contact met Oost Duitsland. Hier is iets fout; en ik geloof, dat wij die fout het best zo kunnen omschrijven.

Wij weten, dat het in de wereld verkeerd gaat. We moeten er iets aan doen. We zullen anderen vertellen hoe ze er iets aan moeten doen. Maar het zelf werken aan de eigen problemen en het je bezighouden met de problematiek van eigen wereld en eigen land is er eigenlijk niet bij.

Andere landen wordt onmiddellijk verweten, dat zij te spilziek zijn en dat zij te veel aan allerhande prestigie objecten weggeven, wat nodig zou zijn voor een betere welvaart onder de bevolking. Dat zeggen ze ook in Nederland. Eigenaardig, als wij nagaan hoe groot het percentage is van het totale staatsinkomen, dat in feite wordt besteed aan allerlei prestigie objecten.

Men heeft de mond vol over cultuur. Maar als wij goed kijken wat er met de cultuur wordt gedaan, dan is dat niet een poging om de mens tot een vrije waardering te brengen van datgene, wat voor hem ontspannend en opvoedend werkt. Het is eerder een poging om een ander te vertellen wat hij mooi en wat lelijk moet vinden.

Als ik dit alles samenvat onder de term "sociaal geweten", dan kom ik tot de conclusie, dat de mensheid als geheel en elke groep in de mensheid afzonderlijk zich zeer goed bewust is van het feit, dat men grove fouten maakt en heeft gemaakt. Men zou er misschien ook wel iets aan willen doen, indien dat niet zou inhouden, dat men ongelijk zou moeten bekennen.

Er zijn heel veel raadselachtige gebeurtenissen in deze wereld. Die gebeurtenissen worden raadselachtiger naarmate we horen hoe men spreekt over de noodzaak tot eerlijkheid, tot oprechtheid. Er zijn maar heel weinig mensen onder u, die weten dat er b.v. in het Zuidpoolgebied een zeer grote vestiging van de Duitsers is geweest, die bestemd was om de z.g. V 3 tot V 6 wapens, zelfs na de ondergang van Duitsland, te gebruiken tegen Rusland, Engeland en de Ver. Staten.

Men heeft u waarschijnlijk ook nooit verteld dat men dank zij allerlei toevalligheden en de moed van enkelingen in staat is geweest die dreiging te voorkomen. Men heeft u ook niet verteld, dat o.a. zeven B 52 ers daardoor verongelukt zijn. Daarvan heeft u nooit iets gehoord, want u zou bang geworden zijn. En omdat men u niet graag ongerust wil maken, wordt veel meer verzwegen. Men weet nu wel, dat deze verzwegen zaken ergens in de wereld meetellen en dat het dus noodzakelijk is, dat de massa bereid is zekere maatregelen te tolereren om bepaalde kosten te dragen. Maar alweer, je kunt het niet zeggen, want de mensen zouden bang worden; en dat zou vervelende consequenties kunnen hebben. Dus begint men steeds meer de maatregelen, die eigenlijk werkelijk noodzakelijk zijn te bemantelen en gaat men daarvoor met een beroep op het sociale geweten van de mens andere maatregelen voorstellen. Een vervalsing, die in bepaalde gebieden en landen (toevallig niet in Nederland) een bijzonder grote omvang heeft aangenomen.

De vraag is: Is er dan wel sprake van een sociaal geweten? Ik geloof dit te mogen ontkennen, voor zover het de gouvernementen betreft. Ik heb in het begin al enkele voorbeelden aangehaald van gouvernementen, welke direct in tegenspraak met hetgeen zij beweren voor te staan zelf handelen, zodra hun eigen belangen of plannen in gevaar komen.

Ik zou dit verder kunnen aanvullen met een groot aantal voorbeelden, waarmee kan worden aangetoond hoe b.v. een staat, die beweert de democratie lief te hebben, revoluties bevordert waarbij militaire junta's, die in feite bijna fascistisch regeren, aan het bewind komen, en die alles doet om de feitelijke volksregeringen en de ontwikkeling van de volkeren zelf tegen te houden.

Hier zitten commerciële belangen, machtspolitiek e.d. achter. Ik denk hier b.v. aan enkele revoluties in Midden Amerika, Zuid Amerika. Ik denk hier aan bepaalde politieke ontwikkelingen op Cuba, maar ook in Mexico in de laatste tijd, waarbij sterke manipulaties van die staat zijn uitgegaan.

Een sociaal geweten is in feite het geweten van de mensen, niet van de staten. Pas als dit goed wordt begrepen, kun je ook de situatie, zoals ze op het ogenblik bestaat, verklaren, Want het is natuurlijk dwaas, dat een volk, dat in wezen zo enorm veel voelt voor vrijheid en voor

zelfbeschikking, toestaat dat een marionetten regering (een militaire dictatuur) wordt gehandhaafd in Zuid Vietnam. Dit is ergens niet aanvaardbaar. Maar het volk aanvaardt dit kennelijk voor een groot gedeelte nog steeds. Hoe komt dit? Omdat men de sentimenten weet te verleggen. Men geeft een voorlichting, die zeer eenzijdig is.

Ook in Nederland kan worden gesproken. van een vaak zeer eenzijdige voorlichting en wordt zelfs de gehele berichtgeving in een zekere richting gedwongen. Degenen, die de communicatie kunnen beheersen, zijn in staat om de mening van de massa te beïnvloeden. Niet het geweten van de massa. Want of je nu Piet Jansen heet of Peter Johnson, als je hoort dat mensen omkomen van de honger en je denkt dat je er wat aan kunt doen, dan ben je bereid om wat te offeren; en als je dat dan niet zou doen dan zou je je schuldig voelen. De vraag is alleen maat: Wanneer wordt het je bekend, dat die mensen honger hebben? Dat wordt je alleen bekend, indien dit je om de een of andere reden prettig en politiek aanvaardbaar is.

Het gaat er helemaal niet om, of de eenvoudige man in de straat moord en doodslag goedkeurt of niet. Natuurlijk keurt hij dat niet goed. En als hij hoort, dat er nutteloos geweld wordt gepleegd, dan is hij geneigd om op te treden en zich te verzetten, tenzij er natuurlijk weer een voorlichting is, die hem duidelijk maakt, dat het niet anders kan; dat het een bittere noodzaak is; dat er hogere belangen op het spel staan.

Er wordt met de mensen een vreemd spel gespeeld. En van een voortdurend groter wordende vervalsing van voorlichting mag zeker worden gesproken. Welke belangen daarbij een rol spelen, dat kun je niet altijd zeggen.

Wij weten b.v. dat in Nederland op het ogenblik bepaalde punten zeer gevaarlijk beginnen te worden, o.a. in het Botlek gebied. Wij weten ook, dat de gevanen voor vergiftiging, voor explosie bekend zijn, maar er zijn zodanig grote economische belangen mee gemoeid, dat men het beter vindt dit risico te lopen. Zou men nu publiceren wat er aan de hand is, zou men het eerlijk tegen de mensen zeggen, dan zouden ze zeggen: Ik wil in die buurt niet leven of wonen; dat is levensgevaarlijk. En daarmee zouden de moeilijkheden beginnen. Dus moeten die mensen maar zonder het te weten dat risico lopen. Denkt u niet, dat dit een verhaaltje is; het is werkelijk waar. Dit is een Nederlands voorbeeld.

Er worden op het ogenblik langs de Nieuwe Waterweg bepaalde producten gemaakt (o.a. halffabrikaten, waaruit later gassen worden gedistilleerd), die indien ze zouden ontsnappen voor een groot gedeelte van het Westland ernstige longschade voor alle levende, warmbloedige wezens zouden kunnen veroorzaken, en zeer waarschijnlijk voor degenen, die een te grote dosis krijgen, dood. Er wordt een halffabrikaat in Nederland vervaardigd (dat is niet in het Botlekgebied, ik zal het niet verder aanduiden), dat als basis dient voor de bereiding van een zeker zenuwgas. Indien daar een ernstige lekkage zou ontstaan, dan zou een kleine stad in Nederland zeer waarschijnlijk enkele duizenden doden of levenslange invaliden kunnen betreuren. Ik haal Nederlandse voorbeelden aan, maar er zijn er zovele elders.

Nu weten wij, dat zodra zoiets bekend wordt, ook de mensen die er niets mee te maken hebben, die ergens wonen in b.v. Roodeschool of Vaals, zouden zeggen: Neen, dit is niet redelijk. Het sociale geweten van de massa zou in opstand komen tegen zoiets. Men zou zeggen: Dan moeten we de kosten daarvan dan maar dragen. Dat is het sociale geweten van de mens.

Maar het sociale geweten van degenen, die leiding geven, is wat anders. Hun sociaal geweten houdt zich niet bezig met de mens en zijn lot. Zij houden zich bezig met de verdere ontwikkeling, zoals zij zich die hebben voorgesteld, met het behouden van bepaalde relaties met staten; of die menselijk gezien terecht of ten onrechte zijn volgens een gewetensvraag, doet niet ter zake. Dit is een machtspolitiek. Dit is belangrijkheid.

Als ik dit alles naar voren breng, dan moet u niet denken, dat dat alleen maar is om een aanklacht uit te spreken. Integendeel, ik zou zeggen dat heel veel mensen, ongeacht de grote hinderpalen die zij op hun weg vinden, toch proberen al kost het hun moeite om een

objectieve voorlichting te geven omtrent gebreken en gevanen van de maatschappij. Ik zou zelfs willen zeggen, dat er mensen zijn, ambtenaren, die hun hele carrière op het spel zetten door te proberen aan die gevaarlijke omstandigheden tenminste iets te doen. Neen, als ik vandaag over dit sociale geweten spreek, doe ik dit vooral om duidelijk te maken, dat er een zeer groot verschil is tussen de erkenning van juist en onjuist, zoals die in de massa bestaat, en het hanteren van deze begrippen in gemeenschappen en groeperingen, die de mens niet meer beschouwt als een individu, maar alleen als een kleine en feitelijk onbelangrijke eenheid in een soort mierenstaat, die zich beschouwt als het brein van eert in zich bijna breinloos volk.

Valse voorlichting zal in de komende jaren steeds meer worden gegeven. Een mens, die afgaat op de eerlijkheid van publicaties, moet daarom nooit uit het oog verliezen, dat men eerlijk kan zijn in zijn publicaties en toch bepaalde argumenten of delen van het geheel kan weglaten. Misleiding is niet altijd een leugen. Misleiding is maar al te vaak de onderdrukking van een deel van de waarheid. Indien u dus een bepaalde berichtgeving krijgt voorgeschoteld, waarbij men u voortdurend en uitdrukkelijk vertelt dat er geen gevaar is voor en dan neemt u maar werkelijk ernstige ongevallen in de bebouwde kom door het omslaan van wagens met chemische stoffen geladen, dan moet u daaruit reeds zelf de conclusie trekken: de nadrukkelijke verklaring, dat het gevaar niet bestaat, houdt in dat het gevaar aanwezig is. Als ik dat besef, dan moet ik dat niet al maar stilzwijgend verwerken. Dan moet mijn sociaal geweten mij ertoe brengen hieraan uiting te geven. In hoeverre ik daarbij persoonlijke risico's wel of niet meen te moeten lopen, is een kwestie van mijn geweten of van het uwe.

We moeten er dus van uitgaan indien men u vertelt dat er absoluut geen oorlogsdreiging is, dan kunt u er zeker van zijn dat er een zeer grote oorlogsspanning is op dat moment. En indien men u vertelt, dat er een groot gevaar is voor oorlog, dan kunt u wel aannemen, dat het niet zo erg is. Men vertelt u niet graag de waarheid. En daarom kunt u als deel van de gemeenschap en in de gemeenschap vaak niet op de juiste manier reageren.

Als een sociaal geweten werkelijk zin wil hebben in deze tijd, moet men daarom uitgaan van de volgende standpunten:

Datgene, wat vlak bij is, kan ik overzien. Hier kan ik weten wat er gebeurt. Daarom zal mijn eerste poging voor de gemeenschap altijd gericht zijn op datgene, waarover ik een voldoende overzicht heb.

Geen enkele voorlichting, die je ontvangt hoe of waar dan ook is volledig correct. Daar, waar ik een nadrukkelijke eenzijdigheid in de voorlichting opmerk, moet ik aannemen dat het tegengestelde een grote mogelijkheid is. Ik zal dan overwegen in hoeverre er verschijnselen zijn, die mij hierin gelijk geven en daartegen actie moeten nemen. Het gaat er niet om, dat ik algemene maatregelen voor het geheel van de gemeenschap help treffen; ik kan die niet voldoende overzien. Het gaat erom, dat ik help in de gemeenschap en in de gehele wereld die dingen tot stand te brengen, welke ik wel kan overzien. Sociaal geweten betekent niet: beantwoorden aan de lokstem van propagandisten of jezelf door sentimenten overrompeld laten vervoeren tot bepaalde acties. Het betekent bewust kiezen. Het betekent bewust en overwegende wat je zelf weet en kunt nagaan en reageren.

Een sociaal geweten zal actie voorschrijven. Maar alleen die actie is doelmatig en juist, welke tot een doel voert. Om het heel eenvoudig te zeggen; Zolang u demonstreert tegen Vietnam, de Vietnam politiek van Johnson en gelijktijdig verdergaat met Amerikaanse producten en masse te kopen, bent u een dwaas. Indien u bent tegen Israël of voor Israël, tegen Arabië of voor Arabië, tegen Griekenland of voor Griekenland, bepaal dan zelf uw houding, maar in uw eigen omgeving.

Realiseer u, dat staatslieden, al doen zij erg belangrijk, nooit zo belangrijk zijn als zij voorgeven te zijn. Want deze staatslieden kunnen alleen de spreekbuis vormen van datgene, wat blijvend en met veel gezag bestaat. Heel vaalt zijn dat betrekkelijk kleine groepen met een zeer grote macht. Realiseer u, dat het die groepen zijn, die bepalen wat er gebeurt en niet de politici zelf. Wat Minister Luns zegt, betekent niets. Wat een bepaalde instantie in Nederland

den slotte besluit, betekent alles, of Luns dat wil of niet. Hij zal alleen het besluit van die anderen moeten verdedigen. Dat is het enige.

Als u zo gaat denken en reageren, dan kunt u misschien van die vaak misbruikte term "sociaal geweten" iets maken, dat werkelijk zin heeft nl. een voortdurende, bewuste en overlegde actie, waardoor men ageert tegen alle erkende onrecht in de wereld, waarbij men tracht alle lijden zoveel mogelijk te verhinderen zonder zich te laten verleiden hierdoor anderen overmatige macht in handen te geven.

## STREVEN

Ik streef. Dat betekent, dat ik een doel heb. En als ik een doel heb, dan betekent dit ook, dat ik in dit doel iets lovenswaard, iets prijzenswaard, iets begeerlijks zie.

Streven zonder meer kan ik niet eens. Ik word altijd in mijn wezen en mijn zijn gemotiveerd door datgene, wat ik als mogelijk en wat ik als noodzakelijk zie. Daarom moeten we voorop stellen, dat streven nooit alleen maar een innerlijke kwestie is en nooit alleen maar een verstandelijke.

Streven is een noodzaak. Niet omdat het streven op zichzelf onontbeerlijk is, maar omdat voor het leven van een mens streven noodzakelijk is. Want als ik niets heb waar ik naar toe kan leven, als ik niets heb waar ik op dit moment aan kan werken, dan heeft mijn leven zo weinig inhoud en zo weinig zin.

Als ik als geest niet begrijp, dat er meer mogelijkheden zijn dan ik bezit en niet probeer die mogelijkheden toch te kennen en te beleven, ach, dan ben ik eigenlijk dood. Wat ben ik dan meer dan een verklinkende gedachte in de oneindigheid, die langzaam maar zeker uitsterft door gebrek aan interesse in zichzelf? Streven is een noodzaak; maar laat mij dan ook juist streven

Ik ben en ik ben mijzelf. Ik zie mijzelf en ik erken mijzelf als onderscheiden van anderen, met eigen inzicht, met eigen behoeften, met eigen mening en met eigen mogelijkheden. Wanneer ik streef, moet ik deze dingen leren waarmaken.

Streven heeft geen zin, indien het buiten mij om gaat. Slechts waar mijn streven, mijn bereiken, mijn zoeken, mijn ondergaan en experimenteren en al wat erbij te pas komt deel is van mijzelf, streef ik waarlijk. Al het andere is een machteloze pas op de plaats; een marionettenspel, waarbij de een of andere poppenspeler je vasthoudt of je laat bewegen, zonder dat je zelf weet waar je heen gaat.

Ik moet mijn doel kiezen. En als ik naar dat doel streef en ik ontdek, dat dat doel niet juist is, dan verander ik het. Ik ben niet gebonden aan een bestemming en aan een doel, maar ik ben wel gebonden aan een voortdurend uitbreiden van mijn besef, het vergroten van mijn erkennen, van mijn mogelijkheden, mijn beleving, mijn inhoud. Daarom wil ik zeggen:

Een ieder, die over streven denkt, moet niet in de eerste plaats een doel stellen, dat mooi of dat hoog klinkt. Hij moet zich een doel stellen, dat voor het "ik" op dit moment goed en juist is.

Maak jezelf waar, mens. Ben je niet volgens het geloof geschapen naar Gods beeld en gelijkenis? Maak jezelf waar en erken je God door datgene, wat je wordt, indien je steeds verder streeft en jezelf steeds beter leert kennen. '

Probeer niet anderen na te bootsen. Imitatie is de onmacht om het eigen "ik" te erkennen. Streef zelf. Leef zelf. Wees jezelf. Ken je eigen wetten, maar dan ook eerlijk. Verontschuldig je niet en leef in eerlijkheid, maar weet wat je wilt, weet wat je wilt bereiken en doe alles om het waar te maken.

Wie waarlijk streeft en waarlijk leeft, ziet zijn wezen zich langzaam maar zeker vergroten; ziet zijn bewustzijn uitgroeien, totdat het steeds meer van de wereld omvat, totdat steeds meer concepten van leven en waarheid zich in het "ik" vergaren en daardoor steeds meer een doel kenbaar wordt, waarin dit "ik" volledig zichzelf kan vervullen.

Wees niet bang voor de onvolledigheid, die je vaak in het begin van een streven ondergaat. Het is niet erg om tekort te schieten. Het is alleen erg om niet te proberen uit angst om tekort te schieten. Probeer niet jezelf te vertellen, dat je meer of minder waard bent dan een ander. Probeer alleen maar je eigen waarde voortdurend duidelijker kenbaar te maken door datgene, wat je als juist ziet, nu en niet morgen waar te maken zoveel je kunt.

Streven is, indien het juist en in waarheid gebeurt, het samenvoegen van de totaliteit van het ego; het besef van een eeuwig "ik", zelfs in de beperking van een menselijk bestaan.

Streven, dat is het uitbreiden van al wat je bent, kunt zijn en nooit bent geweest in het heden, zodat je door jezelf te zijn herschept wat de Schepper eens als mogelijkheid voor je heeft weggelegd.

Streven, dat is een doel nagaan en zo ontdekken welke wetten voor jou de begrenzing zijn van je mogelijkheden, je kosmos en je Al.

Wie waarlijk streeft in, vanuit en door zichzelf, hij vindt de eeuwigheid in zichzelf. Hij vindt goddelijke krachten en mogelijkheden in zichzelf. Maar dan mag hij ook niet vrezen te falen. Falen betekent: je doel opnieuw beschouwen en je streven opnieuw richten. Niet opgeven en blijven bij dat wat is.



## LES 7 - VANDAAG

### HOOFDSTUK XI

De vorige maal hebben wij gesproken over de psychologie van het geweld. Wij hebben ons daarnaast bezig gehouden met het abstracte denken. Vandaag worden we geconfronteerd met iets, waarin beide sterk vertegenwoordigd zijn. U weet allen, waarop ik hier doel. Vandaag is men bezig om de stoffelijke resten van Martin Luther King ter aarde te bestellen.

Het is natuurlijk heel aardig om actueel te zijn, maar ik zou dit onderwerp toch niet hebben aangesneden, indien het ons voor morgen niet meteen iets zou kunnen leren.

We hebben hier in de eerste plaats te maken met een abstract denkbeeld. U denkt misschien: Ach, King was een realist. Hij was een politicus, een goed orator. En dat is allemaal waar. Maar deze man, die misschien het meest bekend is geworden door zijn betoog, dat begint met de woorden "I had a dream", was gelijktijdig iemand, die geheel abstract kon denken. Hij zag achter de totale conflict situatie in de Ver. Staten en wat dat betreft van de wereld niet alleen maar het kleurlingenprobleem zag in dat geheel bovendien de klassenstrijd. Hij zag, hoe eigenlijk een groot gedeelte van het geweld uit wanhoop wordt geboren. Zijn gedachtegang, als ik die hier kort mag vertolken, was ongeveer als volgt:

Haat is het meest verderfelijke dat er op de wereld bestaat; wij moeten dus niet haten. Maar als ik zelf niet haat, dan doe ik niets aan de situatie, waardoor anderen tot haat en eventueel verdere reacties worden gedreven. Niet haten impliceert dus ook datgene, waaruit haat ontstaat, aantasten.

Dit aantasten deed hij zeer verstandig, zeer utilitair. Het is in zijn carrière opvallend, dat hij eigenlijk altijd gebruik heeft gemaakt van het toeval. Het lijkt of hij alles van tevoren zo mooi had ontworpen. Dat is niet waar. Er was een vrouw, die in een bus niet wilde opstaan, toen ze zat in de afdeling voor blanken. Daaruit kwam een reactie van kleurlingen voort. En hiermede was een aanleiding geschapen om te laten zien, dat de kleurlingen meetelden. King is de man geweest, die daarvan gebruik heeft gemaakt.

We hebben gezien, dat er daarna een groot aantal ontwikkelingen van meer juridische aard zijn geweest, waarbij we door demonstraties de wetgeving (en daar mogen we ook wel even denken aan John Kennedy] langzaam maar zeker in de richting zagen gaan van een meer algemene sociale rechtvaardigheid.

King greep weer het sterkst in op die punten, waar men de wetten niet wilde gehoorzamen. Ik denk hier aan de kiesrecht, kwesties en de scholen kwesties. Daar waren dus weer acties. Maar naarmate de oplossing meer juridisch werd gevonden en de wet minder reden gaf tot haat, was het de praktijk, die de aanleiding werd tot haat.

Nu is er iets eigenaardigs gebeurd, wat u misschien wel weet: De laatste 32 jaar is er in de z.g. "armoe districten" een grote actie aan de gang van particuliere zijde en van de verschillende kerken. Die "armoe districten" zijn geen neger districten. Integendeel, we hebben hier te maken met wat men noemt "the poor whites" een speciale klasse waartegen je misschien ook wel heel veel bezwaren kunt opperen om allerhande redenen, maar die toch eigenlijk ook in hetzelfde hoekje zit als eer groot gedeelte van de negerbevolking in de slums, de neger getto. King heeft begrepen wat hier moest worden gedaan. En meer en meer, men kan dat de laatste 11/2 jaar in zijn optreden zien, legde hij de nadruk niet alleen op het kleurverschil, maar ook op het verschil van arm en rijk. Anders gezegd: Wat King aan het doen was, was het overschakelen van de kleurstrijd naar de klassenstrijd. En dat is alleen mogelijk voor iemand, die in abstracte begrippen kan denken

De mensen van de Black Power en van de White Power, zijn mensen die alleen maar in effect, in emotie denken. Zij willen een bepaald doel bereiken met alle middelen. King niet. King wilde niet een bepaald doel met alle middelen bereiken. Neen, hij wilde eerder proberen het hele probleem te veranderen en het daarmee een zo sterk sociaal en ook moreel gewicht geven, dat geen enkele groep zich ertegen zou kunnen verzetten. Het resultaat is dus heel begrijpelijk geweest men heeft King neergeschoten. Dat neerschieten is officieel de kwestie van een enkele geestdrijver.

Ik meen, dat men t.a.v. de moord op Kennedy iets dergelijks heeft beweerd. De praktijk is natuurlijk anders.

Kijk eens, zolang de arme blanken de tegenstanders blijven van de negers om zich nog enige waardigheid te verschaffen en als de arme blanken proberen zich te zien als beter dan de arme negers, dan is er een gesplitst pauperisme, een proletariaat. In deze gesplitste situatie kan men dus van de blanken uit de agressiviteit van de arme blanken grotendeels richten tegen de negers; wat via vele organisaties als de Klan inderdaad is gebeurd. Omgekeerd kon men bij de negers (want er zijn ook rijke negers, die belang hebben bij het bestaan van de huidige situatie) een gewelddadigheid aankweken, die tegen de blanken was gericht. Zolang de armen elkaar afmaken en de rijken betrekkelijk zeker zijn achter de bescherming van de Nationale Garde en wat dies meer zij en desnoods van een particulier legertje, och, dan kan de zaak verdergaan. Maar nu wordt deze macht aangetast.

Ik wil de Ver. Staten zeker niet aanklagen; dat heeft geen zin in een onderwerp als dit. Maar wat is de feitelijke situatie?

Van het werkelijke nationale inkomen van de Ver. Staten valt ongeveer 25 % op niet meer dan 1500 man. Van de overige 50 % geniet ongeveer een miljoen mensen. Het restant, 25 %, wordt door de rest gedeeld. Dan kunt u nagaan, hoe groot dus de bezitsverschillen daar zijn. Dat dit niet direct in de maatschappij kenbaar is, wordt veroorzaakt door een kredietwezen, waarmee je met een paar centen toch wel in een auto kunt rijden, in een z.g. eigen huis kunt wonen etc. Maar je staat onder een voortdurende druk; je hebt je toekomst verkocht. En dat mogen we niet erbij rekenen. We moeten het hier hebben over het zuivere nationale inkomen per jaar.

Als we de zaak verder nagaan, dan blijkt dat die betrekkelijk kleine bovenlaag (daaronder reken ik vooral een groot aantal zakenlieden en zelfs een aantal wettelijke lichamen; zoals dat heet) moet voorkomen, dat er een andere verdeling van bezit in de Ver. Staten ontstaat.

Nu moeten we even nader ken. Er zijn uiterst linkse en uiterst rechtse groeperingen. Beide zijn zij tegen elke poging, waarmee de huidige sociale strijd op een ander niveau komt te liggen. Zelfs vakbondsleiders zijn er tegen. Reden genoeg om mensen als King en ook anderen, als je even kunt, uit de weg te laten ruimen.

Dit is eigenlijk de psychologie van het geweld, die ergens een rol gaat spelen als ik die ene mens dood, dan valt alles uiteen. En als ik die ene mens dood, zal er zoveel geweld komen, dat ik velen kan doden zonder dat het opvalt.

Indien er vandaag of morgen oorlog komt (laat ons zeggen .b.v. het weer oplaaien van het oproer in Chicago) dan is het mogelijk om z.g. tijdens politionele acties een twintig of dertig belangrijke mensen van de negers of misschien van de blanken uit de weg te ruimen en dat aan sluipschutters of iets dergelijks te wijten. U ziet alleen de buitenkant en u hoort alleen de buitenkant van de verhalen. Hier is dus zuiver een poging gedaan om de macht te behouden, En dat werd nog belangrijker nu Johnson concessies is gaan doen in zake Vietnam. De man durft daarbij lang niet zo ver te gaan, als hij wel zou willen Dat is begrijpelijk. Want als hij werkelijk zou proberen om onmiddellijk tot een deëscalatie over te gaan en niet alleen maar tot een gesprek te komen dat voor de rest van de wereld zeer bevredigend is, dan zou waarschijnlijk de goede heer Johnson zeker indien hij zich herkiesbaar had gesteld het loodje moeten leggen. Zoals trouwens wat dat betreft ook Mac Carthy en Kennedy als zij hun

programma uitvoeren, ongetwijfeld groot gevaar lopen het tijdelijke met eeuwige te zullen moeten verwisselen.

Er is daar een ondergrondse macht. En als je dit voor vandaag constateert, dan moet je je proberen in te denken wat kan zo iets voor morgen betekenen? Zeker, hier in Nederland ligt het anders. En in andere landen kun je het ook niet precies zo voorstellen. Maar overall is er op het ogenblik toch in zekere mate sprake van wat men noemt een geheim gouvernement.

In Nederland wordt een groot aantal beslissingen niet openbaar genomen door de Volkvertegenwoordiging, maar eigenlijk tevoren door een betrekkelijk kleine hoeveelheid ambtenaren en enkele zeer geheime instanties. In West Duitsland, in Frankrijk precies hetzelfde. Gaat u maar kijken waar u wilt, overall ziet u hetzelfde. Dit is de tijd van de geheimzinnige zwarte gouvernementen. En dan bedoel ik "zwart" in de zin van "onder de toonbank", niet zichtbare gouvernementen. Deze niet zichtbare gouvernementen doen alles om een bestaande situatie, die voor de belanghebbenden wel heel erg prettig is, te continueren.

De spanningen, die overall ontstaan, moeten worden opgelost. Soms kun je dat doen door een paar koppen te laten rollen via gevangenis, aanklachten, smaad, valse beschuldigingen en valse bewijzen (per slot van rekening, zo hebben ze Jezus ook weten te veroordelen). Dat is niet zo moeilijk. Dat is zo oud als de weg naar Rome en ouder. In andere gevallen is zo iemand misschien te onaantastbaar, omdat hij te bekend is op de een of andere manier. Dan moet hij een ongeluk krijgen of op een andere wijze overlijden. Je moet de tegenstand uitschakelen. Men denkt nl. dat hiermede een meer gerichte ontevredenheid zou kunnen worden uitgeschakeld. Laat mij een Nederlands voorbeeld nemen om te laten zien, hoe dat eigenlijk in elkaar zou kunnen zitten.

Laten we aannemen, dat wij in Nederland te maken hebben met een zekere mijnheer Boetes, die zeer duidelijke denkbeelden heeft niet alleen over Vietnam, waarmee hij op het ogenblik het hardst bezig is, maar daarbij ook over bewapening, oorlogsvoering, wapenindustrie, misschien zelfs over ongelimiteerde industrie uitbreiding of de manier, waarop men b.v. aardgas exporteert uit Nederland. Op het ogenblik is de goede man gekanaliseerd. Hij mag een woordje meespreken en je kunt hem dus een klein beetje belachelijk maken. Zolang hij dat blijft, is het goed. Op het ogenblik echter, dat zo iemand de wereld kan overtuigen, dat hij een belangrijk man is, wordt het anders. Dan is het niet meer voldoende hem een beetje belachelijk te maken of hem desnoods op een gegeven moment de gevangenis in te drijven; dan is er een groot schandaal nodig.

Je zou natuurlijk kunnen zeggen, "Hij is bewaker geweest in een concentratiekamp." Maar misschien zijn er teveel mensen, die het tegendeel kunnen bewijzen. Je zou kunnen zeggen: "Boetes heeft gestolen." Maar ja, van waar, van wie en hoe? En zou dat er niet te dik opliggen? Je zou kunnen zeggen "We gaan het mijnheer Boetes ontzettend lastig maken en alle maatregelen, alle wetten op hem toepassen." Maar misschien kan de man er wel tegen. En als heel Nederland nu op een gegeven ogenblik gaat zeggen Er deugt hier iets niet, we willen af van dit systeem van geheime commissies, van geheime ambtenaren raden, van BVD instanties en nog ettelijke andere geheime instanties, die meestal niet worden genoemd, dan zullen deze instanties zeggen: "He, daar gaat ons hele voordeel. Mijnheer Boetes moet dood." Als mijnheer Boetes nu in een klein wagentje rijdt, kunnen we er een vrachtwagen tegenop laten rijden. Maar als hij dat ook niet doet, dan moet er misschien een dronken vent komen en in een amok bui maar een mes in zijn buik steken. Die vent gaat dan wel de bak in, maar we betalen hem ervoor. Of misschien kunnen we iemand zo gek maken, dat hij het zonder dat doet. Maar we moeten die man kwijt, want anders leven we in een anarchie van ons standpunt gezien. Dat is niet meer te aanvaarden.

Waarmee ik dus wil zeggen, dat zelfs onder Nederlandse omstandigheden, hoe huiselijk en klompen dragend die ook schijnen te zijn, de situatie denkbaar is, waarin heersende machten en bepaalde groepen zouden ingrijpen om iemand uit te schakelen. Maar u weet ook dat er dan altijd mensen zullen zijn ook in Nederland die zeggen "Maar dat nemen we niet; dit kan

niet helemaal juist zijn," Die net als in Amerika in de kwestie Kennedy zeggen "Maar we geloven niet wat jullie daar publiceren en wat de rechter zegt; we gaan het zelf na. Er zijn een hele hoop dingen, die niet kloppen. Waarom houden jullie de zaak zo geheim" En dan wordt er een steeds groter wantrouwen geboren. Kijk, daar gaat het nu om.

Vandaag is in bijna alle landen ter wereld sprake van een groeiend wantrouwen tegen de gouvernementen. En dat is eigenlijk heel zonderling, omdat de meeste regeringen alles doen wat ze kunnen om de mensen tegemoet te komen; zelfs zoveel, dat het de mensen meer kost dan ze ervoor over hebben. Maar men vertrouwt deze regeringen niet meer. Men voelt te sterk ergens die schaduwachtige invloed, dit onvatbare, dat alle beloften, alle woorden en alle wetten draait en kneedt, totdat het weer precies hetzelfde is.

Voor Amerika betekent dit, dat heel veel mensen losgeslagen zijn. De dood van Martin Luther King betekent bovendien ook nog iets curieus: Aan de ene kant is er voor de extremisten een bijzondere aanleiding om te gaan optreden. Voor de zwarte extremisten om wraak te nemen. Voor de rechtse extremisten om tegen die brutale zwarten nu eindelijk eens maatregelen te nemen en hun eigen bezit en leven te verdedigen. Hebben ze al niet reeds geplunderd? Maar een groot gedeelte (en daarmee heeft men waarschijnlijk geen rekening gehouden) voelt zich verplicht tegenover deze prediker van geweldloosheid, die juist doordat hij op dit punt van zijn carrière wordt vermoord een soort Christus wordt.

Ik weet niet, of u erover heeft nagedacht, maar weet u dat het vlak voor Goede Vrijdag is. De associatie valt op. Weet u, dat het hier ook een man is, die over een rijk, een land van overvloed spreekt, dat hij ziet. Zoals Jezus sprak over het Koninkrijk der Hemelen. Een man, die erg politiek, buitengewoon kundig en als we eerlijk zijn ook nog wel met alle trucjes, die de massabeheersende orator nodig heeft, een zeker effect heeft teweeg gebracht. Maar die belofte blijft.

King is voor heel veel mensen een soort verlosserfiguur, een Messiaanse figuur. Dit wordt op het ogenblik nog voornamelijk emotioneel gevoeld. Maar er zijn mensen, die dit zullen doorzetten. Mensen die, net als de apostelen toen Jezus weg was, niet in staat zijn om precies hetzelfde te doen, maar die kunnen gaan prediken. Er is heel wat materiaal vastgelegd. Het is dus zeer begrijpelijk, dat er een beweging zal ontstaan van negers en waarschijnlijk ook van vele armere blanken, die gaan zeggen: Wij moeten geweldloos maar massaal demonstreren, overal. En dan gaan er heus nog wel wat wijken de brand in. En er worden van de zomer heus wel vele honderden mensen gedood in straatgevechten enz. enz.

Er is echter een middenmoot geschapen, die zich tegen dit geweld gaat keren. Blanken, die blanken gaan beletten om negers neer te schieten; maar ook negers, die negers gaan beletten om blanken te molesteren. En dat betekent, dat er in deze dagen in Amerika een derde macht geboren zal worden, die niets met blank of met wit te maken heeft, die niets te maken heeft met politiek en met godsdienst, maar die te maken heeft met het geloof in een recht, in een nieuw land. Een partij of een groep, die bereid is haar leven te offeren, want heeft onze grote voorman ook niet zijn leven geofferd? Kijk, martelaarschap voor de geweldloosheid, dat is uitermate attractief.

In de tijd, dat Ghandi werd vermoord, lag de situatie een beetje anders. Ghandi had eigenlijk al teveel aanzien gekregen. Hij was teveel de massale leraar voor iedereen geworden; en daardoor stond hij te ver boven de massa. Hij was niet meer de man, die met zijn volgelingen door het land trok. Hij was de grote oude man, die de geest van India representeerde. Daarom kom je hem vereren en toch gaan vechten. Hier is dat niet gebeurd.

Dan kunnen we dus gaan extrapoleren. We kunnen zeggen Wat gaat dit nu morgen betekenen. En dan zeggen we: Voor de ver. Staten betekent dit niet alleen een versnelde emancipatie van de negers met veel geweld erbij, maar het betekent vooral een verandering van de verhouding tussen de klassen. De onderlaag van de bevolking (de goedkoopst betaalde arbeiders en de werkelozen) gaat zich langzaam maar zeker versmelten tot een nieuwe eenheid. Deze eenheid gaat een tegenwicht vormen voor wat je toch wel de politieke machine mag noemen, met zijn bekende corridorlopers en pressiegroepen, waarin bepaalde industrieën zelfs hun eigen se-

natoren hebben. Dit moet volgens mij voeren tot iets wat aan een burgeroorlog gelijk komt, maar daardoor gelijktijdig voor de Ver. Staten een situatie zal scheppen, waarin zij niet meer in staat zijn zich te beroepen op hun plaats in de wereld en hun bondgenootschappen met de wereld.

Anders gezegd De buitenlandse politiek van de Ver Staten krijgt een grote klap. Die klap zou aan het einde van dit jaar zelfs zo zeer aangekomen kunnen zijn, dat vele industriële waarden en ook de dollar zelf aanmerkelijk aan het dalen zijn.

Wat kunnen we er verder van verwachten? Ik geloof, dat er ook van het meer ideële, het meer abstracte denken, dat we niet alleen van King maar ook van anderen in deze tijd horen, een nieuwe werking uitgaat. Het demonstreren op zichzelf is mode, naar de vorm van demonstreren is op het ogenblik oppervlakkig, het is meer een aardigheidje dan ernst, zo vreemd als het klinkt.

De techniek van de "sit in b.v. is eigenlijk nog niet helemaal beproefd. Ik maak me sterk, dat voordat we 6 maanden verder zijn er in de U.S.A. een opmars plaats vindt van zeg rond 300,000 tot een half miljoen mensen, die zich rond het Kapitoel installeren en daar blijven. Ze blijven wachten, totdat ze antwoord krijgen. Dat is erg moeilijk, weet u. Dat zou hier ook wel eens kunnen gebeuren. Stel u voor, dat hier alle Nederlandse groepen, die het niet eens zijn met wat de regering doet, niet nijdig worden en dan in de een of andere stad relletjes gaan maken of overal optochten gaan houden, maar eenvoudig naar het Binnenhof gaan en rond het Tweede Kamer gebouw blijven zitten. "Zo jongens, hier zitten we. Wij willen niet vechten. Haal je ons weg, goed. Haal ons maar weg.

Arresteer ons maar. Dan komen er wel weer nieuwe." Een levende wal. Wat dan? Ja, dan moet er wel wat gebeuren. Dan moeten de mensen reageren. Dat voorzie ik voor Nederland voorlopig niet. De Nederlander is een reuze kankeraar en schreeuwer, maar als het gaat om een georganiseerd langdurig samenwerken, dan is hij over .het algemeen zozeer tot fractievorming geneigd, dat er daartussen looppaden genoeg overblijven voor haastige Kamerleden.

Maar in de Ver. Staten en in andere landen (en nu denk ik vooral aan een invloed, die vreemd genoeg ook in Zuid Azië en in Zuid Amerika werkt) verwacht ik inderdaad een techniek van noem het maar "sit in!" of "sit down" acties, belegeringen door voortdurend zich aanvullende groepen, die, doordat zij zich niet feitelijk verzetten, niet met geweld kunnen worden verdreven zonder de verontwaardiging te wekken. Indien de anderen maar zodanige reserves hebben, dat het ook niet mogelijk is hen zo maar weg te vegen met politiemacht of normale middelen.

Deze beweging van de massa's zal zich, indien ik het goed heb, pas op de wereld openbaren in het volgende jaar; vooral in de tweede helft daarvan. En dan zullen we daar heel waarschijnlijk niet alleen "we shall overcome" horen, maar heel veel theorieën en "bien Êtonnes de se trouver ensemble" zou ik haast zeggen, uitspraken vinden van Mao, van Lenin, van Marx, maar ook van andere grote denkers tot zelfs Descartes, Nietzsche, Voltaire toe. Het wordt misschien een citatenstrijd, maar een zeer zonderlinge strijd. Hierin gaat het er alleen maar om hoe lang men zich kan beheersen.

Als er op het ogenblik in een Amerikaanse stad wordt geplunderd (er begint nu net weer zo'n rel in Philadelphia, die over een uur of 5 a 6 waarschijnlijk het maximum heeft bereikt), dan zullen we zien, dat zolang de politie en het leger de gewone plunderaartjes en schreeuwertjes een beetje met rust laten er niet veel gebeurt. Dan zijn er misschien enkelingen die geweld plegen of brandstichten, maar dat zijn er niet zoveel. Waarschijnlijk zal men in dat relletje, waar ik het over heb, nog de houding aannemen van; nu ja, laat ze dan in Godsnaam maar een beetje uitrazen. Maar vandaag of morgen wordt het teveel. Godsnaam garandeer u, dat het eerste relletje, waarbij ze 15 tot 20 doden maken (en dat zou heel goed ergens in een stad in de buurt van de Mississippi kunnen zijn. Ik denk aan Natchez en Bogalusa in Louisiana.) Als daar 20 of 30 negers worden neergeschoten (en nogmaals, dat is zeker niet denkbeeldig), dan zou er wel eens een bloedbad, een orgie uit kunnen voortvloeien. Een orgie van moord en

geweld. Ze doen op het ogenblik alles om juist dergelijke dingen te voorkomen; om dus een ongewoon grote tolerantie bij de publiekrechtelijk lichamen en hun vertegenwoordigers tot stand te brengen aan de ene kant, en aan de andere kant de impuls tot direct persoonlijk geweld zoveel mogelijk in te tomen.

Het gevaar voor een dergelijke explosie blijft volgens mij zeker 5 a 6 maanden bestaan en het zal waarschijnlijk zijn hoogtepunt krijgen over ongeveer 2 maanden. Wanneer (ik zeg uitdrukkelijke wanneer; het is dus voorwaardelijk) dit gebeurt, dan kunnen we verwachten dat er een burgeroorlog in de Ver. Staten ontstaat, die vooral in het zuidelijk en westelijk deel heel vreemde situaties en omstandigheden zal veroorzaken.

Een laatste vraag wil ik hier nog bezien in het kader van dit onderwerp. Is er een geestelijke betekenis aan verbonden?

In de eerste plaats is er natuurlijk sprake van wat men emancipatie (een soort van vrijwording) noemt. Maar ik meen, dat die vrijwording er ook een is van de dogmata van de moderne maatschappij. De onberekenbaarheid van de situatie brengt op een gegeven ogenblik de baptist, de moslim, de holy roller, de presbyteriaan allen bij elkaar, tezamen met de katholieken en misschien nog wat Hindoes en wat andere gelovigen. De mensen moeten samenwerken. Ze hebben gezamenlijk een abstract denkbeeld, een ideaal, waarvoor hun onderlinge geschillen kunnen wijken. Zoals vandaag (dat is misschien wel aardig om dat op te merken) bij de begrafenis van King de meest extreme groepen van negers en zelfs blanken acte de presence hebben gegeven in een gezamenlijk gevoel van rouw en ontroering. Dat moet men toch niet over het hoofd zien. Ik zou dus zeggen Een zekere tolerantie voor elkaar in een groter begrip. Het is een positieve waarde. En het moet ook geestelijke inhoud hebben, indien ik ga begrijpen, dat het niet belangrijk is om over verschillen van gedachten te spreken, maar dat het belangrijk is om gezamenlijk iets te doen, dan ben ik al een stap verder.

Als zoals met de massa beïnvloeding van de laatste dagen en ook van de maanden september en oktober van dit jaar dit onzelfzuchtige element sterker wordt en het egoïsme meer en meer op de achtergrond komt, dan vrees ik niet, dat hieruit een geestelijke verdwazing uit voortkomt. Integendeel, een beleven van een onzelfzuchtigheid in streven, een samenwerking, die niet meer door eigen angsten en egoïsme alleen wordt gedreven, maar ook een vrijmaking betekent voor de geest van de mens.

Het is te dwaas om dit alleen op rekening van Martin Luther King te schrijven, ofschoon er wel mensen zullen zijn, die dit doen. Het is een proces, dat reeds lange tijd aan de gang is, waarover we zelfs jaren geleden reeds gesproken hebben. Ik meen, dat we voor het eerst in 1962 hebben gezegd, dat vanaf 1965 een kritieke situatie zou kunnen ontstaan in de Ver. Staten, welke na enige jaren zelfs tot een burgeroorlog zou kunnen uitgroeien. Ik zou zelfs meer van die feiten en uitspraken kunnen citeren. Het is een ontwikkeling, die te voorzien was. Een ontwikkeling, waarvan de eerste punten voor ons kenbaar en gefixeerd waren in de kritieke periode van 1961 '63. In die tijd reeds werd dit alles voorbereid en begon zich deze geestelijke omwenteling af te spelen.

Een dergelijke omwenteling heeft haar exponenten nodig. Martelaars. King is er een. Misschien is Kennedy er ook wel een. Maar er zullen er meer komen. Zij heeft een zeker aantal drijfveren nodig in de materie. Ik meen, dat de omstandigheden, zoals ze op dit moment zich ontwikkelen, die drijfveren vergroten. Mensen, die alleen maar worden gedreven door een vaag gevoel en niet kunnen komen tot de formulering van een idee, die even buiten de realiteit staat, een abstractie die toch gelijktijdig een plan, een richtlijn in de werkelijkheid betekent, hebben aan een geestelijke bewustwording eigenlijk niet veel. Maar wat er nu gebeurt bevestigt (nogmaals: we hebben er in het verleden reeds vaak op gewezen) een vreemde geestelijke groei.

Wij verwachten zelfs, dat het systeem van inwijdingen (de persoonlijke en niet meer de normale, dus groepsinwijdingen) in het komende jaar wordt voortgezet door de Witte Broederschap, nadat het ongeveer 12 jaar heeft stilgestaan. We menen zelfs, dat die pogingen zullen worden verveelvoudigd, al is het alleen maar om op aarde meer geestelijk bewuste

exponenten te krijgen van de krachten, die zich ontwikkelen; en daarmee ook een bewustere beleving van deze abstractie.

Denk niet, dat we daarmee het geweld hebben uitgeschakeld, integendeel. Zoals ik in hoofdstuk IX de Psychologie van het Geweld reeds heb gezegd, is het hier een vreemde kwestie van angsten, van begeerten, van noodzaak tot zelfuitdrukking, van machtsbegrip, die een rol speelt. Maar als het geweld komt te staan tegenover een geweldloze ideologie, dan is het machteloos. Zoals reeds de grote machten van Rome eigenlijk ten onder zijn gegaan aan wat ze in die tijd beschouwden als de ratten in de riolen: de christenen in de catacomben. Deze christenen, die zich lieten verbranden, die zich voor de leeuwen lieten werpen, die alleen een ding niet deden: verloochenen, waarin ze geloofden. Zij hebben ten slotte het keizerrijk Rome ten onder gebracht. Zij hebben het verval, dat in de maatschappij potentieel aanwezig was in zo versnelde mate tot uiting doen komen, dat Rome uiteen viel in twee delen en de werkelijke macht verloren ging.

Ik geloof, dat er met de moderne wereld iets dergelijks te gebeuren staat; en dit is goed. Een geestelijke bewustwording, zeker. Maar daarnaast (en dat mogen we niet vergeten) ook een verandering van de maatschappij. Het is heel aardig om u te vertellen, dat er nieuwe zedelijke opvattingen en wetten moeten komen, dat de hele maatschappij in een nieuwe vorm moet worden gegoten, maar daar komt niets van, indien er geen noodzaak is.

Het begin van die noodzaak zien wij vandaag. Dat is de reden, dat ik boven dit onderwerp "Vandaag" heb gezet. Vandaag, omdat dit in een reeks psychische en psychologische processen en indirect dus ook in politieke en economische ontwikkelingen een keerpunt gaat betekenen. Een keerpunt, dat veel belangrijker is dan de man die begraven werd.

Vandaag is de uitdrukking van wat morgen kan zijn. En als u me niet kwalijk neemt, dat is ook de reden, waarom zovelen van ons zich, waar het maar mogelijk is, inzetten in deze tijd voor een zo juist mogelijke ontwikkeling.

Ik eindig hier dan ook niet alleen voor Sleutels maar ook mijn bijdrage voor vandaag.

## MASSA MEDIA

De hedendaagse publiciteit wordt voornamelijk bepaald door de massamedia, waarmee we een zeer directe invloed kunnen uitoefenen op het denken en de reactie van soms vele honderdduizenden mensen. We kunnen deze media verder nog onderscheiden in:

de tijdelijk beïnvloedende;

de langdurig beïnvloedende;

de permanent beïnvloedende.

Permanent is hier natuurlijk een betrekkelijke factor, dat begrijpt u wel.

Onder de tijdelijk beïnvloedende rekenen we b.v.: publicaties als tijdschriften, dagbladen en daarnaast film, radio en televisie.

Bij de langdurig beïnvloedende gaan wij uit van een meer blijvende publicatie in de vorm van schotschriften, grammofonplaten, boekwerken met een grotere waarde of inhoud (b.v. Bres Planete).

Dan hebben we daarnaast nog te maken met z.g. publiciteitscampagnes, die een periode van 1 tot 6 maanden lopen. We kennen die hoofdzakelijk uit de reclames, maar ze worden ook voor andere dingen gevoerd.

En dan krijgen we de permanent beïnvloedende boekwerken, studiewerken, tendentieuze publicaties van groter belang, die vaak vele eeuwen in het denken een rol spelen en die wijd verbreid dus zeer vele mensen ook in hun denken een zekere gerichtheid geven. Het

opvallende daarbij is dit: Indien we te maken hebben met de permanente invloed, dan zal een fout, die in de tijd zelf gemakkelijk te ontdekken is, vager worden naarmate de publicatie langduriger en over een uitgestrekter gebied invloed heeft. Het is dus mogelijk via een boek publicatie een op zichzelf foutieve stelling ingang te doen vinden, mits men in staat is ervoor te zorgen, dat die publicatie interessant genoeg is om een lange tijd onderzocht of gelezen te worden en men daarnaast de verspreiding ervan groot genoeg kan maken. Voor wetenschappelijke onderzoeken b.v. kan men dergelijke thesen het gemakkelijkst verbreiden in z.g. populaire of semi populaire tijdschriften, waarin ook voor vaklieden belangrijke ideeën worden ontwikkeld.

Voor historici is het het eenvoudigst om een dergelijke misleidende publicatie te doen opnemen in een verhandeling over een bepaalde periode, die ook voor de liefhebber van het historische leesbaar is.

Dergelijke invloeden spelen vaak een grote rol in de ontwikkeling van bepaalde wetenschappen. Ze hebben grote invloed op de filosofische en godsdienstige ontwikkeling. De werkelijke invloed is moeilijk meetbaar. We hebben nl. niet te maken met een directe reactie, maar met een trage verschuiving van de reactie of het denken van de mens in een bepaalde richting. We zullen deze dan ook voor het verdere even buiten beschouwing laten.

Interessanter zijn de z.g. langdurig werkende media. Als ik met een reclame campagne begin voor b.v. bier, dan lijkt het, of die invloed zeer gering is. We zien posters (reclamebiljetten), advertenties, we lezen misschien artikeltjes erover, we horen een reclamespreukje, maar door een voortdurende herhaling van bepaalde argumenten worden ze als waar opgevat. Indien dit voor bier mogelijk is, dan kun je dit ook doen voor politieke of religieuze argumenten.

Als ik regelmatig een campagne van een beperkte duur weet te voeren, waarin ik een slagzin of een bepaald begrip voortdurend herhaal, dan zal mits ik voldoende mensen bereik dit deel gaan uitmaken van hun reactie. In sommige gevallen is er zelfs een psychologische beïnvloeding aan verbonden, die enigszins doet denken aan de reacties, die Pavlov wist te wekken: de mens ziet dan in een bepaald iets een bevrijding of een symbool voor zijn bereiking, zijn vermogen, zijn verstandelijkheid etc. De werking hiervan is dus eenvoudig te constateren, omdat het hierdoor mogelijk is b.v. politieke tendensen in een periode van 3 tot 7 jaar volledig om te buigen. Het is mogelijk om tot nu toe niet aanvaarde denkbeelden, toestanden, personen of gebruiken ingang te doen vinden. Typerend hiervoor in Nederland is b.v. de behandeling van het probleem van de homofilie.

Er is een weerstand tegen de homofilie, die algemeen is. Deze weerstand komt voort uit de christelijke moraal, de algemene opvatting. Nu begint men met publiciteit daarover, die in het begin alleen verklarend is. Na deze verklarende publiciteit laat men een campagne volgen met psychologische beïnvloeding: de andere is ook mens; we moeten de menselijkheid van het geval zien. De laatste fase van het probleem is er dan een, waarbij we direct ingaan op de economisch sociale omstandigheden en we gaan spreken over het recht van een mens. Het resultaat is, dat de directe en openlijke weerzin aanmerkelijk is afgenomen en meer en meer beperkt blijft tot een individuele reactie, maar in het geheel dus een grotere verdraagzaamheid.

Die campagne heeft in Nederland op het ogenblik 3 jaar gelopen en zwijgt nu even, maar ze komt over enige tijd wier terug. Er zal dan een ogenblik komen, dat de publieke opinie de homofilie als volkomen normaal gaat accepteren, tenzij een tegenactie met een gelijksoortige opbouw voor die tijd wordt gelanceerd.

We zien dit in politiek en in andere problemen.

Nog interessanter en misschien in deze tijd ook voor de acties direct meer bepalend is de vluchtige publiciteit, waarbij de massamedia een directe suggestieve invloed gaan uitoefenen. Ik wil hier niet te veel voorbeelden aanhalen, maar wil u herinneren aan de televisie acties als "Open het Dorp" en dat andere geval "Kom over de Brug", waarbij in de eerste plaats wordt gewerkt met een toenemende pressie in de richting van een sociale, morele



verantwoordelijkheid van de mens, terwijl daarnaast een kunstmatig enthousiasme tot stand wordt gebracht, waarin vele mensen hun directe gevoeligheid voor verhoudingen kunnen verliezen. Het is mogelijk op deze manier vele miljoenen bij elkaar te brengen, zoals u zelf hebt kunnen constateren. Ook in dagbladen zijn dergelijke acties wel gevoerd en ze blijken dan na ongeveer een week voldoende resultaat op te leveren.

Wat is hier het geval? Indien ik met een herhaling van argumenten kom, dan zullen die steekhoudend moeten zijn of zij zullen zodanig pakken moeten zijn, dat men ze haast onwillekeurig in zich opneemt, zoals bij een reclame slogan. Ga ik echter met een kort lopende periode van communicatie aan de gang, dan moet ik in de eerste plaats emoties wakker roepen; ik speel dus met de gevoelens van de mensen.

Een acties als "Open het Dorp" was in feite al was het misschien niet helemaal zo opgezet het wekken van een massa psychose, een psychische afwijking, een neurotische toestand in de massa, waarbij de reële verhoudingen eigenlijk uit het oog worden verloren en iedereen zijn eigen belangen en zijn eigen denken gaat verbinden aan een doel, dat op zichzelf misschien zeer waardig is, maar waar men normalerwijze geen belangstelling voor heeft.

In de door mij geciteerde "Kom over de Brug" actie hebben wij eveneens te maken met een aantal argumenten, van emotionele aard, die typerend zijn: de arme mensen, die ons nodig hebben. Een beroep op eigen grootheid; wij zijn zo grootmoedig, wij kunnen niet anders dan daarop reageren. Een emotioneel argument: godsdienstig gezien is het noodzakelijk, dat wij dit doen. Wederom een beroep op emotie, niet op de rede. Daarnaast dan een bepaalde inzamel techniek (of dat nu een kwestie is van lucifersdoosjes of enveloppen doet ook niet zoveel terzake), waarmee een zekere actie wordt gevraagd en er bovendien en dat is belangrijk een controle van anderen kan zijn.

Indien ik dit kan doen voor een z.g. goed doel, kan ik datzelfde dus ook doen met een soortgelijke psychische afpersing t.a.v. politieke doeleinden. Ik kan in een zeer korte campagne b.v. duidelijk maken dat Amerika goed of kwaad is. Ik kan heel veel mensen ervan overtuigen, dat Johnson een moordenaar is of dat hij dit niet is. Ik kan heel veel mensen ertoe brengen mee te werken aan een bepaald project (Steun Israël b.v.) of om integendeel een medewerking niet te verlenen. Het is dus mogelijk via de massa media het gedragspatroon van de massa onmiddellijk te beïnvloeden, ofschoon deze beïnvloeding niet lang nawerkt.

Er zijn nu zakenlieden, die sterk berouw hebben over hetgeen zij bij "Open het Dorp" hebben toegezegd; en er zijn particulieren, die met een ietwat betrokken gezicht constateren, dat zij toch wel wat teveel over de brug zijn gekomen. Maar dat geeft niet, want het onmiddellijk doel is bereikt.

Indien ik met de massa media een bepaalde psychotische toestand in de massa kan activeren en daarmee de redelijkheid beperken, is het mij mogelijk de persoonlijke vrijheid van een mens, die niet kritisch is ingesteld, zonder meer teniet te doen. Massa media worden dan ook op het ogenblik, zoals u overal kunt constateren, meer en meer gebruikt om de mens van een eigen oordeel terug te houden. Men probeert hem te brengen tot een accepteren van allerhande denkbeelden, stellingen, gedragsnormen, die niet de zijne zijn, die niet tot hem behoren en in zijn persoonlijkheid misschien net een plaats hebben. Men slaagt daarin.

Indien ik nu een dergelijke actie ga combineren, waarbij ik de verschillende media samenvoeg, dan zou het mogelijk zijn om, met een zeer snelle actie, religieus vuur tot stand te brengen; een toestand van onredelijke hartstochtelijkheid. Ik denk hier aan acties als die van Billy Graham. Als ik daar nu verder kan gaan met een publiciteit door b.v. brochures e.d. waarin de mens voortdurend wordt herinnerd aan deze beleving en deze als iets exceptioneels, iets verheffends wordt voorgesteld en hem wordt voorgespiegeld, dat hij daardoor meer is (dat hij dus anders is dan een ander), dan zal de houding van die mens dus meer permanent gewijzigd zijn. Breng ik hem daarbij tot de studie van boeken, die een groot aantal feiten, maar tendentieus, bevatten, dan kan ik hem zelfs zover brengen, dat hij niet meer redelijk kan reageren. En dan zijn we heel dicht bij hetgeen b.v. een Mao Tse Toeng heeft gedaan met zijn Rode Boekje.

Indien wij uitgaan van Soen Yat Sen, die in China de eerste beïnvloeding tot stand bracht, dan zien wij dat hier sprake is van een prediking. Die prediking is eigenlijk nog geen massa medium. Het is teveel een revolutionaire acties waarbij alle denkbeelden nog de tijd vinden zichzelf te openbaren. Vandaar dat die republiek zeker ook geen bijzonder lange duur heeft gehad. In die republiek komt men tot de ontwikkeling van een meer algemene belesenheid, een vereenvoudiging van het schrift en daardoor de mogelijkheid om meer schotschriften en ook kranten publicaties het land in te sturen.

Hierdoor wordt de tweede fase mogelijk: het beïnvloeden van de mens in een bepaalde, nog steeds revolutionaire richting. De communistische revolutie is het eindresultaat ervan.

Nu komen de communisten en zij gaan de mensen overspoelen met studiewerken; dus langdurig invloed hebbende geschriften. Hierdoor worden vele generaties zelfs in hun denken veranderd. Daarnaast gaat men werken met schotschriften, die in tendens sterk variëren. Men voegt daarbij in toenemende mate radiocampagnes. Deze radio campagnes hebben het korte, maar fel emotionele effect, waarvan ik u zo even uit eigen land enkele voorbeelden gaf. Het eindresultaat is een onredelijkheid. In deze onredelijkheid wordt elke willekeurige uitspraak van degene, die met de opbouw wordt geassocieerde als een evangelium aanvaard.

Misbruik van massa media neemt steeds meer toe. Het is velen van u bekend, dat b.v. de commerciële televisie in Engeland, maar daarnaast ook 2/3 van de dagbladen in handen van bepaalde politiek economische pressiegroepen zijn. Zij kunnen dus een groot gedeelte van de mening bepalen en beïnvloeden.

Als wij in de Ver. Staten gaan kijken, dan vinden wij ook daar grote concerns, die via vele verschillende dagbladen, publicaties, plaatselijke radio en televisiestations in staat zijn de mening te beïnvloeden. Het is een feit, dat in de Ver. Staten de verkiezingscampagne voor 9/10 niet wordt uitgevochten, zoals vroeger in conventie halls (plaatsen waar men persoonlijk bijeenkomt), maar dat de werkelijk beslissende factor moet komen van de pers, de tijdschriften en vooral radio en televisie. Hierbij gaan persoonlijke elementen een veel grotere rol spelen dan redelijke. Anders gezegd: Wie de massamedia beheerst, beheerst de massa. Wie het denken van de massa beheerst, beheerst het gedrag van de massa. Wie het gedrag van de massa beheerst, kan haar exploiteren volgens zijn eigen neiging, zolang hij niet het slachtoffer wordt van zijn eigen propaganda.

Nu wil ik u wijzen op het z.g. Tjil Uilenspiegel effect.

U kent allen het verhaal van Tjil, die alle mensen vertelde dat er buiten het dorp een hele hoop turf voor niets te krijgen was. Toen hij iedereen zag gaan, zei hij: "Ja, als ze allemaal daar naartoe gaan, dan heb ik misschien toch iets gezegd, wat waar is." Waarop hij een mandje nam en ook ging kijken. Een effect, dat wij vooral daar vinden, waar de publiciteit hoofdzakelijk emotioneel wordt bepaald.

Men bouwt vaak ten bate van een zekere sociale reform een bepaald denkbeeld op. Men publiceert het aan alle kanten. Maar het eigenaardige is, dat op den duur zoveel mensen gaan reageren volgens de geschapen tendens, dat degenen, die haar met een doel hebben geschapen, zelf geloven dat ze bestaat. Zij gaan haar dan niet meer gebruiken (wat redelijk voor hen misschien zelfs nuttig zou zijn), maar zij gaan meelopen met die tendens; en hierdoor wordt het geheel onbestuurbaar. Een van de grote gevanen van de massa communicatie middelen in deze tijd is dus wel de grote invloed, die de massa weer heeft op degenen, die de publiciteit beheersen. Hierdoor ontstaat 'de onbestuurbaarheid van op zichzelf logisch opgezette projecten.

Typerend hiervoor zijn bepaalde reformen, die men heeft willen doorvoeren in de USSR. Men heeft om aanvaardbaar te maken, dat een zekere vrijheid van productie, een zekere relatie tussen consumptie en productie nodig was, een aantal denkbeelden gelanceerd. Deze denkbeelden worden door de partijtheoretici zeker niet gemakkelijk aanvaard en gewaardeerd. Heel veel bestuurders zijn er uit de aard der zaak tegen. Maar wat is er nu gebeurd.

De massa is daarin gaan geloven. Er zijn nu (o.a. in Georgië, maar ook in de omgeving van Leningrad, van Novgorod) groepen ontstaan, die zozeer geloven aan deze noodzaak, dat zij nu de partij mensen a.h.w. gaan dwingen in ditzelfde spoor te denken.

Een van de grote strijdpunten in de hele politiek van de Sovjet Unie is juist deze vraag over de productie. Maar deze vraag over de productie en de hele strijd, de zuiveringen, die daaruit binnenkort weer uit voortvloeien, al zijn ze wat geruislozer dan vroeger, is ontstaan omdat veel van degenen, die met een bepaald doel deze denkbeelden eerst hebben gelanceerd, nu zelf daaraan zijn gaan geloven, omdat zoveel mensen eraan geloven.

Mag ik daarom als eerste conclusie stellen, dat de massa media in toenemende mate worden gebruikt voor een massaal bedrog (met goede bedoelingen vaak) en daardoor ook degenen, die deze publicaties beheersen, steeds sterker voeren tot zelfbedrog.

In de tweede plaats wil ik constateren, dat wanneer een fout, die misschien bewust en doelbewust is gemaakt in publiciteitsmedia en die de massa bereikt, deze de neiging heeft niet alleen zichzelf te continueren tegen alle bewijs in desnoods maar bovendien als bron gaat dienen voor verdere berekeningen en denkbeelden. Een werkelijkheidsvervreemding kan dus worden bevorderd door enkele bewuste weglatingen en misleidingen in publicaties van grotere omvang.

In de derde plaats moeten wij constateren, dat het beroep op de rede, dat de massamedia doen, over het algemeen betrekkelijk gering is. Het is hoogstens een additie aan het origineel beroep dat overal de boventoon voert. Daar de emotie in de massamedia het belangrijkste middel is geworden uitgezonderd die van langere duur kunnen wij constateren, dat de emotionaliteit de redelijkheid bij de mensheid steeds meer zal overheersen, tenzij men komt tot een totaal ander gebruik van de massacommunicatie middelen en de massamedia.

Mijn laatste conclusie en voor u waarschijnlijk zeer begrijpelijk is dan deze:

Juist omdat die massamedia zo buitengewoon belangrijk zijn en gelijktijdig een al dan niet besepte, voortdurend misleidende en gelijktijdig richtende functie in de samenleving hebben, zal het voor de geest van groot belang zijn daarop steeds verder invloed te gaan uitoefenen en via inspiraties, denkbeelden, desnoods het doen ontstaan van canards e.d. de tendens van vooral de kortlopende massamedia in zeer sterke mate mede te bepalen. Indien dit gebeurt, is het mogelijk de emotionaliteit van de mens zodanig te richten, dat een mentale benadering van de werkelijke situatie weer mogelijk wordt.

Kort samengevat: Wie zich met massamedia bezighoudt onverschillig als luisteraar, kijker, lezer, dan wel als schrijver, producent etc. moet steeds kritisch blijven tegenover deze media en voortdurend beseffen, dat elke geschapen emotionele tendens, die niet alleen door rationalisatie maar bovendien ook door kenbare feiten voortdurend wordt onderstreept, het "ik" vervreemdt van de eigen wereld en in die wereld de mogelijkheid tot beheersing van het milieu tot een juist richten en oriënteren van het "ik" aanmerkelijk beperkt.

Maak uzelf geen slaaf van de communicatiemiddelen, die u omringen, maar leer ze voortdurend kritisch en bewust beschouwen, daarbij uitgaande van het standpunt, dat elke tendens, die gedurende 30 tot 60 dagen in deze media optreedt, bedoeld is om op korte termijn uw eigen gevoelsreactie te veranderen.

Houd er rekening meer dat begrippen, die worden gelanceerd in geschriften van wat langere duur gewoonlijk ten doel hebben uw eigen denken te wijzigen in een bepaalde richting. Voel uw vrij om de emotie, die men bij u oproept, terzijde te stellen en te zoeken naar de feiten. U zult zien, dat ze over het algemeen zeer arm zijn en vaak onvolledig.

Houdt u bezig met de gepubliceerde feiten, los van de emotionele inhoud en u zult bovendien ontdekken, dat heel vaak de emotionele inhoud slechts slaat op een zeer klein deel van de genoemde feiten. Vraag u dan af, waarom die andere feiten niet zijn genoemd. Ze zullen zeer waarschijnlijk de feitelijke bedoeling verbergen of in zich dragen.

Ten laatste; Indien u te maken krijgt met lang lopende publicaties of beïnvloedingen via massa media, moet u zich altijd afvragen:

1. Waar komen ze vandaan? Wie of wat is de uitgever? Dus niet alleen de schrijver.
2. Welk denkbeeld of welke mythe wordt hierin verdedigd?
3. Welke feiten in het gestelde zijn niet volledig bewijsbaar?

Welke feiten daarin zijn controleerbaar? Welke feiten worden aan andere schrijvers ontleend en in hoeverre kunnen wij van deze aannemen, dat zij onpartijdig waren. U zult dan ontdekken, dat zelfs in wetenschappelijke boeken en geschriften, maar daarnaast ook in voorlichting omtrent volkeren, landen etc. zeer vreemde hiaten ontstaan en vaak lang herhaalde bijgelovigheden nu als feit gelden. Kunt u zich daarvan ontdoen, dan zult u door een meer reële benadering van de wereld, de volkeren, de mensen, de feiten en de mogelijkheden voor uzelf ook resultaten kunnen behalen, die voor een ander haast ondenkbaar zijn.

## LES 8 - OP WEG NAAR MORGEN

### HOOFDSTUK XII

We hebben gezien hoe in deze tijd de conflicten zich toespitsen. En ik geloof ook, dat men nu niet kan leven zonder zich bewust te zijn van allerhande vreemdsoortige ontwikkelingen, die zich afspelen in de conflicten tussen de generaties.

U denkt misschien, dat een groot gedeelte van de strijd, die vandaag aan de dag wordt gestreden, ergens een ideologische is; dat hij middels de ideologie een uiting is van angsten en alles wat daarbij komt. Er is echter wel één opvallend verschijnsel.

Ik weet niet, of u het zich wel realiseert dat 3/4 van de geschillen, die er op het ogenblik in de verschillende landen bestaan, generatiegeschillen zijn. Met andere woorden: de jeugd van vandaag denkt anders dan de ouderen. En niet alleen dit, maar zij beschouwt zichzelf en de wereld geheel anders.

Wij kunnen een groot gedeelte van de jeugdconflicten en problemen wel toeschrijven aan het onvermogen van de jeugd om zich te oriënteren; aan haar behoefte om zich een plaats en aanzien te verwerven. Dat is ongetwijfeld waar. Maar naast de psychologische verklaring zouden we toch ook de trend moeten bekijken; wat is er eigenlijk aan de hand?

De jeugd verzet zich tegen de ouderen. Dat is normaal, Maar de jeugd erkent de binding niet meer, die ze met de ouderen heeft. Ze probeert zich daarvan los te maken. Kennelijk is er ook nog sprake van een behoefte om alles absoluut te stellen. Op het ogenblik is alles wit zwart of zwart wit, precies zoals u het bekijkt. Want de mensen hebben geen idee meer van tussentonen. Grijs bestaat niet meer. Het kan niet iets lichter of iets duisterder zijn; het moet absoluut duister of absoluut lichtend zijn.

Dit is niet alleen maar een kwestie van stellen, dat begrijpt u ook wel. Dit is een kwestie van denken. Het is een totaal andere waardering van de wereld dan we tot nu toe hebben gekend. Het is ergens een terugkeer naar de mentaliteit, die we ongeveer een 700 jaar geleden hebben gezien: de middeleeuwen. Daar waren de dingen ook zwart wit. Het was goed of het was slecht; er was niets tussen. Uit de totale tendens kunnen we dus aannemen, dat de ontwikkeling zich ook verder zal spoeden binnen het kader van de moderne wereld op ongeveer dezelfde manier als ze dat gedaan heeft vanaf 1100 1200 tot ongeveer 1600. Alleen verlopen de processen op het ogenblik veel sneller.

Er is dus een trendversnelling aan de gang. En daarom moeten we zeggen: Die 400 jaren van de middeleeuwen zullen wel kunnen worden samengevat in ongeveer 3 n 4 generaties, maximaal 100 tot 120 jaar.

Wat gebeurt er? Zwart wit definitie.

Een zwart wit definitie is altijd een machtsdefinitie, nooit een verstandsdefinitie. Zwart en wit worden niet meer bepaald door erkenning, ze worden bepaald door kracht. En daarmee zitten we in het schuitje.

De innerlijk anarchistische jeugd zoekt een revolutie. Maar als ze daarin slaagt, grijpt ze de macht. Iemand, die de macht grijpt na een revolutie, bevestigt zijn revolutie in een dictatuur en verkracht dan de revolutie om de dictatuur te kunnen handhaven. Een oud en bekend verschijnsel.

De machthebbers van vandaag zullen ten slotte het loodje moeten leggen. Daar is niets aan te doen. We weten allemaal, dat er in heel veel landen op het ogenblik in feite een toestand van gewapende vrede is, die elk ogenblik kan ontbranden in een soort burgeroorlog.

Waar gaan we heen? Deze generatie valt macht aan. Gelijktijdig baseert ze zich op die macht. Zij wijst datgene af, waaruit zij voortkomt. U weet misschien, dat zelfs in Nederland bepaalde jongeren de ouderen rangschikken onder het "klootjesvolk" en daarbij kennelijk over het hoofd zien, dat ze zonder "klootjes" er nooit geweest zouden zijn.

We weten, dat er heel veel jongeren zijn, die om meer vrijheid roepen, maar die een ander de vrijheid niet willen laten om dan te beslissen of ze al dan niet voor de opvoeding van die jongelui willen betalen. Die roep naar vrijheid hebben we de vorige keer voor een deel beschouwd. Maar een daaropvolgende generatie heeft het voorbeeld van deze jeugd en gaat dit dus extremer doorvoeren. De jeugd gaat zeggen: Wij zijn veerkrachtiger dan jullie. Wij kunnen sneller beslissen. Wij durven en jullie durven niet. Jullie overdenken, wij doen. Dus moeten we laten zien, dat we de sterkeren zijn; en dan hebben jullie ons te gehoorzamen. Die neiging zal zeker in de jaren '80 '90 hier en daar reeds kenbaar worden.

In de middeleeuwen bleek echter dat degenen, die op zo'n eigenaardige manier in zwart wit hadden leren denken, niet waren opgewassen tegen de veranderingen, die hun milieu daardoor onderging. Zij trokken voor een groot deel weg. Vroeger ging een ridder gezellig vechten met een buurman ridder om een klein stukje grond; en daarna hielden ze een drinkgelag, als het losgeld was betaald. Op het ogenblik kan dat niet meer. De jongere van komende generaties heeft in zijn egoïsme geen burens meer. Hij kan dus alleen het geheel aanvallen. En daardoor krijgen we in toenemende mate te maken met wat ik een kruistochtsyndroom zou willen noemen.

Veel jongeren zullen hetzij met geweld, hetzij met andere middelen uittrekken om de wereld te vernieuwen en te bekeren. Zij zullen zich daarbij steeds meer losmaken van alles, wat de wereld voor hen heeft voortgebracht. Zij zullen de behoefte om oude muziek mooi te vinden eenvoudig belachelijk vinden, indien die niet aan de structuur van hún denken beantwoordt. Zij zullen geneigd zijn om de cultuurtempels van deze dagen in de ogen van de huidige cultuurbevorderaars te degraderen door te zeggen: Het zijn vermaakspaleizen.

Het spel element gaat daarbij een steeds grotere rol spelen. Jeugd wil spelen; ook als haar spel zoals b.v. in Parijs op het ogenblik voor de politie nu niet zo leuk is. Ze vinden dat een soort uitleven van zichzelf. En ze vallen de maatschappij met hetzelfde enthousiasme aan, waarmee jongere kinderen de vieze woorden, die ze net van een vriendje hebben geleerd, in grote kalk letters op een schutting schrijven. Ze begrijpen zelf niet wat ze aan het doen zijn; maar ze zijn de maatschappij aan het afbreken.

In een maatschappij, waarin het spelelement steeds belangrijker wordt, gaan we weer een veel ouder cultuurpatroon herkennen. Iets wat overigens via optochten en andere feestelijkheden ook in de middeleeuwen wel aanwezig is geweest, maar dat in de moderne geschiedenis toch wel doet denken aan de tijd van het "pane et circenses" (brood en spelen) uit Rome.

Degenen, die nu de macht hebben, zullen dus steeds meer gaan toegeven aan de behoefte van de jongeren vooral om te spelen. Maar die sport wordt steeds gevaarlijker, want ze moet sensatie brengen. Dat betekent, dat ze meer een toeschouwersport wordt; en dat impliceert weer, dat wat in de spelen wordt ondergaan door associatieve gevoelens wordt overgebracht in het persoonlijke gedrag tegenover de naaste.

Hier kunnen we dan beginnen met een paar vragen te stellen, die juist door dit element zeer interessant en belangrijk worden. Want indien hierin geen verandering komt (let wel, dit is een stelling; ik zal u dadelijk vertellen dat het anders wordt], dan moeten wij aannemen, dat juist door deze kinderlijke, deze spelbenadering van het leven van de komende jongere generaties de tegenstellingen tussen groepen, die op enigerlei wijze van elkaar verschillen, aanmerkelijk zullen toenemen. Daarbij zullen uit de aard der zaak materiële verschillen een zeer grote rol spelen. Daarnaast zullen echter ook z.g. ideële en religieuze geschillen sterk gaan toenemen. Het resultaat is een aantal bondgenootschappen, die niet meer nationaal bepaald kunnen worden, maar die alleen door huidskleur of door eigenschap bepaald kunnen worden. En dat is een vreemde geschiedenis.

Er is geen sprake meer van een natie, die t.a.v. een andere natie kan worden begrensd, maar van in wezen internationale groeperingen, die buiten alle natie en grens om met elkaar verwant zijn, maar die gelijktijdig zeer strijdlustig zijn tegenover elke andere groepering. Hieruit zou kunnen worden verwacht, dat de meeste staten op ineens zullen komen te staan. Er zou verwacht kunnen worden, dat wereldoorlogen haast onvermijdelijk zijn, zoals b.v. tussen jong Amerika en jong Rusland, om nu eens wat te noemen.

Men zou verder daaruit moeten verwachten, dat de jongeren een ontzettende haat tegen de ouderen gaan ontwikkelen en dat dus voor de ouderen steeds minder zal worden gedaan. Want aan de ouderen wijten de jongeren ergens alles, wat ze in hun bestaan niet naar hun zin vinden. Deze generatie kan dat nog allemaal verwerken. Maar de volgende generatie al minder en twee of drie generaties verder zal dat bijna afgelopen zijn. Dan zou het ressentiment tegen de ouderen de erkentelijkheid jegens de ouderen sterk overheersen.

Dit is een trend, die historisch en sociologisch aantoonbaar is en die ook psychologisch volledig verantwoord is.

Maar nu houden we geen rekening met het ingrijpen van kosmische krachten en tendensen. En wat zien we dan, indien wij daarop letten? Dan moeten we weer vandaag beginnen.

Er is gelukkig niet alleen een verzet tegen de overheid in deze tijd, maar wel degelijk ook een verzet tegen de kwaliteiten van de overheid: willekeur b.v. klassenjustitie, om een paar ervan te noemen. En vertelt u me niet, dat die er niet meer zijn. Hier blijkt dus, dat deze gerichte agressie van de jongere generatie tussen de 14 en 24 jaar ouderen heeft aangetrokken. Er is dus een generatie overbrugging op grond van mentaliteit mogelijk gebleken. Er zijn priesters, die tegen het kerkelijk en het staatsgezag ingaan, niet omdat zij ongelovig zijn geworden, maar die doodeenvoudig in hun geloof niet meer kunnen aanvaarden wat het gezag, wat de machtshandhavers van het geloof willen maken.

Wij zien op soortgelijke wijze mensen losbreken uit hun academische of ambtelijke sfeer om zich opeens te gaan richten naar de jongere mentaliteit en een daadwerkelijk contact krijgen. Het is aan te nemen, dat juist deze generatie, deze geïsoleerde generatie van vandaag, dit contact verder zal uitbreiden. Haar zwart wit denken brengt gevanen met zich mee, grote gevanen. Maar de overbrugging is te maken tussen de generaties van nu en van overmorgen.

Die overbrugging kunt u zich niet voorstellen als een overlevering van culturele waarden of van ideeën. U kunt zich haar beter voorstellen als een soort raffinageproces. In de strijd tussen de generaties ontstaat een zuivering van oude elementen, die toch door daarvoor geschikte ouden kunnen worden overgedragen aan nieuwe generaties. Daarbij mogen we zeker niet uit het oog verliezen, dat de jeugd toch altijd een leuze, een denkwijze nodig heeft, die ze nolens volens aan ouderen ontleent. Dit betekent een zeer sterke omwenteling, waarbij het door mij reeds genoemde internationalisme gepaard zal gaan met de behoefte van verschillende groepen en verschillende leeftijdsgroepen om elkaar te begrijpen.

Elkaar begrijpen wil nog niet zeggen, dat je elkaar nu plotseling alles toegeeft. Maar als ze in Amerika begrijpen waar het probleem van de neger ligt, dan kunnen ze ook begrijpen wat daartegen gedaan zou kunnen worden, of ze het doen of niet. En indien de neger probeert de blanke te begrijpen, dan zal hij ook beseffen dat die blanke niet a priori tegen de neger is (we hebben daarover reeds gesproken), maar dat hij bang is om zijn positie, zijn gevoel van waardigheid enz. te verliezen.

Dit begrip zou er ook kunnen bestaan tussen b.v. communisten en kapitalisten, tussen heidenen en gelovigen. En het zijn de jongeren, die volgens mij dit begrip heel vaak proberen te vinden en over te brengen. De belangrijkste leeftijdsgroep in deze dagen ligt tussen de 25 en 35 jaar. Daarboven is die begrips- en overbruggingsmogelijkheid kennelijk niet zo groot meer: Er is dus een overbruggingsproces. En het typerende is: dit wordt overgedragen.

Er zijn dus in de jonge agressieve generatie van vandaag elementen, die van anderen toch die correctie van denken, dit teruggrijpen naar de zuivere denkbeelden, de zuivere praktijken, weer hebben opgenomen en ze kunnen doorgeven aan jongeren. Ik geloof daarom, dat we

voor de wereld van morgen niet zo pessimistisch behoeven te zijn, als men vaak wel is. Grotere vrijheid voor de mens is alleen denkbaar, indien de mens een grotere beheersing heeft. Jongeren zullen moeten leren om eerst zichzelf te beteugelen, hoe moeilijk het hen ook zal vallen, voordat ze de vrijheid kunnen vinden, die ze willen hebben.

Er zijn groepen, die dit op het ogenblik aan het leren zijn. En vreemd genoeg juist in landen, waar de geschillen tussen de jeugd en het gezag het grootst zijn. Dan denk ik hier b.v. aan de Spaans talige en Portugees talige landen: landen zoals Venezuela. Het vreemde is, dat hier de strijd tussen de jongeren (de jonge intelligentsia, de studenten) en het gezag langzaam maar zeker aantoonde, dat de jongere studenten zich de goede delen van het gezag eigen maken en daarmee komen tot een zekere strafheid van organisatie, waardoor hun optreden tegenover de machthebbers effectiever is, maar gelijktijdig het voor de machthebber moeilijker wordt om het recht te ontkennen van de jongere, van de student.

Ook in andere landen zal dat het geval zijn. Zoiets komt natuurlijk het laatst tot stand in landen als Nederland.

In Nederland staan de studenten en de ouderen tegen elkaar te preken en slapen in, terwijl de ander aan het woord is.

In Duitsland gaat het over "Recht und Blut und Boden"; en dat wil zeggen, dat je heus wel menige oogst mag afwachten, voordat daar een werkelijk begrip is ontstaan.

Je kunt dus wel stellen; dat reeds nu een deel van de jeugd aan het leren is hoe zichzelf te beperken, hoe de eigen vrijheid te behouden en gelijktijdig het contact met anderen te vinden. Dit heeft in sommige gevallen tot opzienbarende resultaten geleid.

De meesten van u realiseren zich niet hoeveel belangrijke ontdekkingen en uitvindingen van de laatste tijd en ook nieuwe toepassingen, die door de industrie zijn overgenomen, in feite zijn ontwikkeld door teams van jongeren. Om u een voorbeeld te geven: Douglas Aircraft Corporation heeft in het laatste jaar behalve de voorstellen uit eigen bedrijf 17 vernieuwingen overgenomen, voortkomende uit studieprojecten van High School students. Een ander voorbeeld: De universiteit van Moskou heeft via drie projecten bijgedragen tot een verandering en verbetering van meetapparatuur voor buitenatmosferisch onderzoek. Ik noem nu maar een paar punten. Ik zou er veel meer kunnen geven.

De jeugd komt dus op eigen initiatief en uit eigen belangstelling tot prestaties, die de ouderen moeten erkennen. En ook dat is belangrijk. Want het denkbeeld om tezamen iets te doen gaat bij de jeugd, die haar eigen vrijheid toch zozeer op prijs stelt, heel wat verder dan het organiseren van een beatbandje, of het stencilen van een waarschijnlijk half revolutionair, half pornografisch blaadje. Zij zoeken wel degelijk kennis. Hier in Nederland zijn zij bezig met sociale en godsdienstige beschouwingen. In vele andere landen met werkelijk wetenschappelijke projecten.

Hier blijkt ook, dat de benadering van die projecten door de jeugd zich kenmerkt door een bijzondere frisheid. Het dogmatisme, de verstarring, het gelijk willen hebben, dat vele oudere wetenschapsmensen en onderzoekers dan toch wel een stempel opdrukt, is bij de jeugd niet zozeer aanwezig. Hier gaat het eerder om de gedurfde idee, het onderzoeken van een inval, die haast niet mogelijk is. Misschien mag ik een vergelijking maken.

Indien een oudere wetenschapsman iets mogelijk veronderstelt, dan onst hij het geheel, stuurt het de computer in en die moet zeggen, of het mogelijk is of niet. Als het antwoord van de computer luidt "onmogelijk", dan zegt de oudere: "Het is verspilde moeite". De jongere zegt: "Ik ga het toch doen". En dat heeft al heel wat resultaten opgeleverd.

Stel u voor, dat op deze wijze niet alleen maar de manier van leven verandert (de verbondenheid van nationale gebondenheid naar internationale groepsgebondenheid), maar dat ook de wetenschappelijke benadering verandert. Die zegt. Waar ik een resultaat nodig heb, moet ik uitgaan van wat ik weet maar daar, waar ik experimenteer, mag ik zelfs de waarschijnlijkheid uit het oog verliezen. Dat betekent een totaal nieuwe aanpak. Dat zou op



vele problemen van deze wereld wel eens een heel eigenaardige inwerking kunnen hebben. Want er zijn b.v. enkele projecten van jongeren (linkse jongeren) in Japan, die kennelijk het vervaardigen van voedsel uit algen heel wat beter ter hand hebben genomen dan de geleerden. Zeker, hun hoogleraren hebben er voor getekend. En het zijn de commerciële concerns, die deze producten binnen 1 jaar waarschijnlijk op de markt gaan brengen. U kunt nu waarschijnlijk uw kunstham en kunstspek al wel krijgen, maar daarmee is de zaak zeker niet afgedaan.

Het blijkt nl. mogelijk om algen in tanks door een bijzondere voeding een totaal eigen aroma te geven, maar daarnaast ook een eigen inhoud. Men hoeft ze niet meer kunstmatig te verrijken met bepaalde zouten en sporen, zoals dat tot nu toe gebeurde. Men kan dat eenvoudig en dat hebben de jongeren uitgekend via de voedingsvloei stof bereiken. En daarmee krijgt men dus een in feite organisch voedsel in plaats van een gedeeltelijk organisch voedsel met vele anorganische bijvoegingen.

Dit alles zou dus voor de oplossing van voedselmoeilijkheden op de wereld heel belangrijk kunnen zijn. Er zijn volkeren, die rijst willen eten. Goed. Er is meel te maken uit algen, dat van rijstemeel praktisch niet te onderscheiden is in smaak. Daarbij kan een tank veel meer produceren dan drie grote rijstvelden. Bovendien kan die tank continu blijven produceren met een gemiddelde oogst per drie weken; dan is er een voldoende rijpheid bereikt. Terwijl het gebruik van zo'n rijstveld hoogstens twee tot drie oogsten per jaar oplevert. en dan nog afhankelijk van de weerscondities. Wat dit alleen al zou betekenen voor de economie van landen als b.v. China en India, dat kunt u zich haast niet voorstellen.

Dat zijn de jongeren van vandaag. Zij gaan begrijpen, dat voor hen in de eerste plaats is weggelegd: het experiment, het onderzoek, de samenwerking op vrije basis; een soort liefhebberijwerk. En later, als men ouder wordt, kan men zich in de wetenschappelijke praktijk gaan storten, zoals deze op grond van de gekende regels nodig is. Het moet niet zo zijn, dat de ingenieur aan het einde van zijn leven eens tijd vindt om na te denken over een uitvinding. Hij moet de experimenten kunnen doen in zijn jeugd jaren; laten we zeggen tussen de 20 en 30 jaar. In die tijd moet hij met veel vrienden samenwerken, met veel geklets, met slordigheid en ondoelmatigheid van het standpunt van de volwassene; maar hij kan veel meer produceren.

Ik zie dat beeld in de komende generatie toch wel heel sterk worden. En buiten alle geestelijke ontwikkelingen om is alleen al deze verandering van productie praktijk erg belangrijk. Daarbij komt en dat is toch ook niet te verwaarlozen dat op het ogenblik het z.g. researchwerk grotendeels geschiedt in opdracht van staten of van grote maatschappijen, zodat deze de richting van het onderzoek in de hand hebben. Maar reeds nu bewijzen de jeugdonderzoekingen, dat heel veel projecten door de jongeren worden aangepakt, waarvoor geen enkele firma interesse zou hebben en geen enkele staat een cent voor over heeft. Maar zij vinden het leuk, en daarom doen ze het. En wat is het resultaat?

Het resultaat is, dat daardoor de eenzijdige ontwikkeling van een vercommercialiseerd systeem (en dat geldt ook voor de Sovjet Unie e.d.) wordt vervangen door het spontaan en evenwichtig ontwikkelingspatroon van een vrij onderzoek.

Er is nog iets anders daarbij belangrijk. Op het ogenblik is wetenschap haast onontkoombaar verknoopt met grote, dure en ingewikkelde laboratoria; met bijzonder dure opleidingen en assistenten en bij voorkeur luxueus uitgevoerde bureaus en kantines. De jeugd experimenteert vaak op een zoldertje van een vriendje, terwijl vader denkt dat ze samen Tom Sawyer lezen. In feite zijn ze bezig om nitroglycerine te maken of iets dergelijks wat tot onplezierige verrassingen kan voeren, dat geef ik toe. Maar in keldertjes, in hoekjes, in ter gebruik afgestane laboratoriumruimten van scholen en dergelijke groeit meestal buiten het alziend oog van leraar en mentor om een reeks nieuwe denkbeelden en projecten. En naarmate deze generatie, die hiermee dus weer een nieuwe greep op zichzelf heeft gevonden, verder gaat, krijgen we het terugkerende beeld van de amateur wetenschapsman. (Nu moet u dat niet verkeerd uitleggen. Amateur betekent in uw ogen misschien "blunderaar". Maar dat is niet

waar. Het komt van "amare" (liefhebben). Dus de liefhebber wetenschapsman, die het niet doet om verdienste of aanzien, maar omdat hij het leuk vindt.

En dan staan we voor een totaal nieuwe technische ontwikkeling, die echter bij deze jongeren wordt gedragen (en dat moeten we niet vergeten, we hebben dat in vorige delen ook reeds behandeld) door 'n totaal andere mystieke benadering van het leven, een totaal ander beleven van de communiteit.'

Wat zien we dan? Internationalisatie van problemen, maar ook van verbondenheid. Daardoor een veel grotere internationale uitwisseling en solidariteit dan men zich kan voorstellen. Daarop zou men in het Pentagon ook wel eens moeten letten. En wat dat betreft ook in bepaalde plaatsen in Rusland. Want de jongeren van deze vijandige staten wisselen op het ogenblik ook ijverig problemen uit. Sommigen zelfs via gelicentieerde amateur radiostations. Een brutaliteit, die voor de geheime politie zo onvoorstelbaar is, vermoed ik, dat die daarom nog steeds klaagt.

Kijk, dit alles geeft ons een beeld van internationalisatie; een niet meer orthodoxe ontwikkeling; een mystiek, die eerder op een gemeenschaps- , een harmoniebelewing is gebaseerd dan op een bepaald dogma.

Ten laatste een praktijk, die juist op grond van wat er nu in die jeugd leeft en in de volgende generatie sterker zal leven, toch wel een steeds groter respect gaat krijgen voor persoonlijke rechten. De persoonlijke vrijheid, zolang niet direct strijdig met alle belangen van de gemeenschap, wordt erkend. Iemand kan uit de groep worden gestoten, omdat hij handelt tegen de opvattingen van de groep in; maar hij is daarom niet zonder meer minderwaardig. Hij is anders. De gevolgen daarvan moet hij nemen.

Ik voorzie dan ook, dat de komende jaren ons een vreemde en van het standpunt van de huidige volwassene en machthebber onevenwichtige ontwikkeling zullen laten zien. De gewelddadigheden zijn deze jaren dat is zeker de wereld nog niet uit. Maar achter die gewelddadigheden om bouwt zich toch een totaal nieuw begrip op. En dat begrip blijkt samen te hangen met kennis.

In landen, waar de jeugd niet leert te denken en waar haar ontwikkeling betrekkelijk summier is, vinden we nationalisme en geestdrijverij bij de jeugd in bijzonder sterke mate. Ik denk hierbij aan sommige Arabische gebieden, ook bepaalde negerstaten. Aan de andere kant zien we dat daar, waar eenmaal een zeker onderricht is gegeven en kennis is en deze niet zonder meer in strijd is met de achtergrond van het volk en haar mentaliteit, een liberalisatie ontstaan. Niet alleen t.a.v. natie en geloof, maar eigenlijk t.a.v. de menselijke verhoudingen. Vrijwillige harmonie, vrijwillige samenwerking, vrijwillige opbouw, dat zou het eindpunt kunnen zijn van zo'n soort ontwikkeling.

Ik kan mij voorstellen, dat men in de toekomst geen beroep doet op ondernemers en arbeidskrachten, maar dat doodgewoon iemand, die zegt: "Ik wil een stadhuis bouwen", dat publiceert. En als er genoeg mensen zijn, die daarvoor interesse hebben, dan komen ze en werken mee. Indien ze geen interesse hebben, blijven ze weg en gaat de zaak niet door. Op die manier ontstaat er een werkelijk democratische vorm van gemeenschappelijke voorziening. Maar gelijktijdig ontstaat er en dat is veel belangrijker de mogelijkheid voor ieder om een project tot uitvoering te brengen, mits anderen het belangrijk genoeg achten.

Alle samenwerking is vrij. Er is niemand, die kan decreteren tegen alle rede in misschien "Zo vind ik het goed en dus gebeurt het zo." Want dan zeggen de arbeiders. "Nou, dan doe je het maar zelf, en zo gaan weg. Ze zijn immers niet gebonden,

die dingen te maken. Andere zaken, die eigenlijk veel beter vervangen kunnen worden en nu om economische redenen nog steeds worden geproduceerd, zullen geen arbeiders meer daarvoor vinden. Hier gaat de vrijheid dus niet alleen de sociale structuur aantasten, zoals we dat reeds hebben gezegd, maar tevens de economische structuur omvormen.

Hoe meer men gelooft in de persoonlijke vrijheid en in het deel hebben aan iets, dat belangrijk is en dat doet de jeugd van vandaag al zo graag, des te groter zal de gemeenschapsmystiek worden. Niet als een godsdienst, maar als een vorm van samen zijn. Gewoon samen zijn, samen bestaan. En waar een harmonie is, een werkelijke harmonie, daar is God. Daar is een harmonie met zoveel hogere werelden en sferen, dat een toenemende rijkdom van denkbeelden daaruit kan voortkomen.

Zo vermoed ik, dat deze totale ontwikkeling o.m. met zich zal brengen niet alleen de nieuwe godsdienst, waarover we al spraken, maar een totaal nieuwe, op gemeenschappelijke ervaring gebaseerde en toch zuiver persoonlijke Godsbeleving. Verder een persoonlijk contact met andere werelden en sferen, dat niet helemaal is uit te drukken en dat uiteen kan lopen van visioen en inspiratie tot misschien bewuste contacten met bepaalde werelden. Dat alles is mogelijk.

Als je in deze dagen vraagt: Waar gaan we naar toe? dan zie je alleen hoe alles in elkaar zakt. Hoe mooie oude steden worden verminkt door de behoefte aan grote nieuwe kantoorgebouwen, die niet zo mooi zijn en die hun nieuw heil veel eerder verliezen dan die mooie oude panden, die ze hebben opgeruimd. Je ziet op het ogenblik een economie in elkaar storten die kunstmatig op peil wordt gehouden. Denkt u eens even aan de melkprijs. Die is hoger geworden, omdat ze op het ogenblik het meerdere vet er nog niet in doen, dat ze er later aan zullen toevoegen om minder boter te kunnen maken, zodat ze u de boter duur genoeg kunnen blijven verkopen. Dat is een ondergangsgedachte. Als je het zo bekijkt, dan zeg je: Waar moet dat naar toe:

Maar op een gegeven moment tellen die dingen niet meer. Dit is doodgewoon een krampachtig pogen om een status quo te handhaven; van alle kanten: van de boer, van de fabrikanten, van de arbeiders met hun bonden. Overigens, de bonden zijn op het ogenblik voor vele arbeiders zo iets als de kerk voor de man, die gelovig doet om de relaties met zijn naasten niet teveel te verstoren en om zijn klanten te behouden. Al die dingen zijn dus grotendeels schijn. En daarachter speelt zich een verandering af.

Men kan in deze dagen natuurlijk luidkeels schreeuwen over de gewelddadigheid van de negers, het misbruik van verdovende middelen door de jeugd, de toenemende bandeloosheid, de toenemende ontkerstening en al die andere termen. Maar degenen, die zo hard schreeuwen, schreeuwen over de extreme uitingen van iets, waar ze geen vat meer op hebben, maar wat in zichzelf een menselijke ontwikkeling is. Ik heb u gezegd: de mentaliteit van de jeugd van vandaag en in toenemende mate van de mensheid dezer generatie is een kruisvaart mentaliteit. Maar uit de kruisvaart kwam de stad voort. Daarvan kwam de vrije samenwerking en onderlinge verdediging, die op den duur de ridders machteloos maakte en de Tafelronde van koning Arthur voorlopig op non actief zette, totdat er weer voldoende dwazen en staatslieden waren om haar te bevolken.

Die mentaliteit heeft een van de rijkste perioden aan geestelijk werk voortgebracht, ook aan kunstzinnige productie, aan wetenschappelijke vernieuwing, die er ooit is geweest. U kunt zeggen, dat u in deze dagen buitengewoon veel uitvindt. Maar het merendeel ervan heeft u te danken aan wat er in de jaren 1500 tot 1700 is volbracht; daar werd de basis gelegd voor uw nieuwe, moderne wereld van vandaag. En in een versnelling, zoals ik die voorzie, zullen misschien reeds over 60 a 70 jaren soortgelijke vernieuwingen optreden. Zodat we na ongeveer 150 tot 200 jaar een bloeiperiode kunnen verwachten voor een mensheid, die misschien voordien zichzelf wel hier en daar wat heeft gedecimeerd en die misschien heel veel dwaasheden op haar rekening heeft geschreven, maar die dan weer nieuw, jong en veerkrachtig is geworden. En dat is belangrijker dan u denkt. Want een toekomst van in een mentaal spoor vastgelopen ouden van dagen, die in een pseudo jeugd rondsukkelen door een en dezelfde tredmolen van het sociaal economisch verantwoord beleid, zou in feite een begrafenis zijn van het menszijn.

## LEVENSGEWOONTEN

Een levensgewoonte betekent een bepaalde wijze van leven, waarin een zekere regelmaat bestaat. De meeste mensen realiseren zich niet, dat de z.g. onregelmatigheid, die bij sommigen optreedt, in feite in zich een bepaalde regelmaat bezit. En daarmee staan we voor een eigenaardig probleem, dat ook in de maatschappij zowel als in het geestelijk leven op het ogenblik een heel grote rol kan spelen.

Een mens leeft. Maar in zijn leven begint hij op den duur bepaalde stellingen of denkbeelden zozeer vast te houden, bepaalde praktijken zo regelmatig uit te oefenen, dat hij zich het bestaan niet meer los daarvan kan denken. Een bekend voorbeeld is de man, die met pensioen gaat en kort daarop overlijdt om de doodeenvoudige reden, dat hij niet meer naar kantoor kan gaan om al luiierend zich te ergeren over het feit, dat de arbeidstijd nog niet is afgelopen. Er zijn meer van dergelijke voorbeelden te geven.

Wat betekent dat eigen? Het betekent, dat een groot gedeelte van de mensen is vastgeroest in een bepaald levenspatroon. De mens met zijn veelzijdigheid beperkt zich daardoor automatisch. Iemand, die losbandig is en de losbandigheid tot levenspatroon maakt, zal de ernst, die ook in hem bestaat, de hunkering naar stabiliteit, die in hem ongetwijfeld aanwezig is, nooit volledig tot uiting kunnen brengen. Hij blijft voortdurend proberen om dit verlangde te bereiken en maakt het voor zichzelf onmogelijk om ooit te bereiken.

De levensgewoonten kunnen van volk tot volk verschillen. Als u alleen al kijkt naar de wijze, waarop b.v. de Nederlander zijn binnenhuis pleegt te etaleren voor de buitenwereld, om daar in knusse gezelligheid een groot gedeelte van de tijd door te brengen en dit vergelijkt met andere landen in het zuiden, waar een groot gedeelte van het gezelligheidsleven zich juist op straat afspeelt, dan zult u reeds beseffen, dat het hele patroon van een samenleving door die levensgewoonte wordt bepaald en daarbij ook de geestelijke beleving.

De Nederlander is gewend aan het binnenhuis. Als hij tot een godsdienstige beleving komt of wat dat betreft tot een ideologische beleving, dan is hij zeer serieus. Hij gaat daar zeer diep op in; maar aan de andere kant blijft hij a.h.w. in een zekere intimiteit. Hij schaamt zich bijna om dit naar buiten toe tot uiting te brengen en kan er niet toe komen om in een uitbarsting zonder zich dan later daaraan gebonden of verplicht te voelen iets van zijn emoties of zijn denkbeelden uit te dragen.

Kijk dan naar de zuidelijke landen, waar tijdens de een of andere boeteprocessie een vrouw wenend neerknielt en luidkeels krijgend en aan de haren rukkend aan de hele gemeenschap vertelt hoe zondig ze is geweest, om als de processie voorbij is op te staan en haar onwelvoeglijk beroep weer rustig op te nemen. Dat is een totaal andere wijze van leven en denken. Maar die mensen zijn eraan gebonden. De zuidelijke vrouw zou ongetwijfeld belang hebben bij een overweging, zoals menig Nederlander die regelmatig pleegt. Ze zou daardoor haar oriëntatie in het leven beter kunnen richten en ze zou daardoor voor zichzelf en ook voor de gemeenschap een andere persoon worden. Ze zou veel van haar goede eigenschappen, die ze ongetwijfeld bezit, aan de gemeenschap kunnen geven. Bovendien zou ze veel van haar problemen, die ze op het ogenblik onoverzienbaar groot acht, terzijde kunnen stellen. Terwijl de Nederlander, als hij zo nu en dan eens een keertje zou kunnen uitbarsten en het dan eenvoudig vergeten, waardoor hij zijn voortdurend herkauwde problemen zou kunnen oplossen, daardoor zou kunnen komen tot een snellere en meer daadkrachtige reactie, waarbij toch het gefundeerd zijn van zijn leven blijft bestaan.

Voor ons allen is het belangrijk, dat we die verschillende patronen goed leren beschouwen. U weet het allemaal, er zijn zo van die vergelijkingen te maken

De Amerikaan b.v. verheerlijkt de pioniersmentaliteit en is gemiddeld gelijktijdig een groter burger, bourgeois par excellence. Omdat hij een mentaliteit verheerlijkt, die hij in feite niet

kan waarmaken, krijgen we daar een verzameling van gedomineerden, van Jan Hennen, die in buitengewone uniformen en loge zittingen hun grootheid bevestigen; van zakenlieden, die hun innerlijke onzekerheden trachten te bemantelen door de sieraden en hermelijnen, die ze hun vrouw omhangen; en al die dingen meer.

In Nederland weten we, dat menigeen zijn in feite toch wel loszinnige gedachten in een buitengewoon strenge kerksheld tracht te hullen en zijn eigenbelang verbergt achter een preektoontje. Want het is eigenaardig, dat de grootste egoïsten in Nederland over het algemeen spreken, alsof ze zo van een dominees college zijn afgekomen. Hier hebben we dus te maken met iets vreemds.

In Duitsland is de eigen positie, de eigen status, het meest belangrijke. En indien die status niet zelf bereikt kan worden, dan moet dat gedaan worden via via, door relaties te scheppen. Relaties schep je door de erkenning van de status van een ander. Hoe meer je diens status erkent, des te groter je eigen status in die verhouding wordt, en je dus ook weer naar beneden toe die scherper kunt doen blijken. Het is helemaal niet de kwestie, dat die mensen slechter of beter zijn. Maar ze hebben een bepaald levenspatroon, een gewoonte, waaraan ze niet kunnen ontkomen. Die gewoonte nu bepaalt niet slechts hun eigen gedrag, maar ze bepaalt ook wel degelijk de geestelijke problemen van die mensen, hun bewustwording, hun problematiek, indien ze worden geconfronteerd met de werkelijke geestelijke krachten in het eigen "ik".

De Nederlander is ongetwijfeld bereid God te aanvaarden; maar hij verwacht dan wel, dat God eerst verklaart, dat Hij door de Synode van Dordrecht is goedgekeurd.

De Amerikaan wil God ongetwijfeld aanvaarden, mits God als een goedgelaarsde en welbewapende cowboy aan zijn zijde rijdt om hem te brengen naar de ware prairie, waar hij heer en meester kan zijn.

Zo heeft ieder zijn eigen problemen. Want de werkelijkheid van het leven kan niet in een levensgewoonte worden uitgedrukt. Op het ogenblik, dat wij de slaaf worden van een bepaalde sleur en ons daaraan niet meer kunnen onttrekken, zijn wij ook de slaaf geworden van gewoonten, waarmee we het innerlijk niet eens zijn.

Het gebeurt wel eens, dat iemand elke vrijdag vis eet en dan bij voorkeur dezelfde vis; b.v. schelvis. Op den duur zou hij willen roepen: "Man, geef me nou eindelijk eens een keer een gewone gerookte bokking." Maar schelvis staat er op het programma en schelvis zal het zijn. Die man wordt gefrustreerd, omdat hij achter elke schelvis op den duur het visioen van een bokking ziet oprijzen. Deze man zal nooit z'n schelvis, op zichzelf een goed voedsel, juist verteren. Hij zal altijd onbevredigd en daardoor wat geërgerd van zijn maaltijd opstaan; en hij zal altijd het gevoel hebben, dat er iets niet klopt. Hij kan het echter niet thuisbrengen. Zo zijn we allemaal, als we op aarde zijn.

Ook in de geest kan ik er genoeg noemen, die zich op een soortgelijke wijze een levenspatroontje hebben geschapen compleet met hemel en hel, met rang, status, heiligenkransjes, harpen en bazuinen. Maar ook zij zijn daarin niet gelukkig, omdat je voelt dat je meer moet zijn. Er moet meer zijn. De eeuwige honger van de mens om achter de horizon te kijken wordt niet zozeer bepaald door de einder. Het wordt veel meer bepaald door het feit, dat hij is vastgeroest in een bepaald levenspatroon en meent dit alleen te kunnen doorbreken, indien hij het onbrekende benadert, zonder te begrijpen dat in het bekende het onbekende schuilgaat.

Vee1 mensen op de wereld dragen in zich grote geestelijke gaven. Ze hebben grote lichamelijke mogelijkheden. Maar zij zullen die nooit ontwikkelen. Toch weten ze ergens onbewust, dat die gaven en mogelijkheden bestaan. Daarom hunkeren ze, daarom bidden ze, daarom werken ze, daarom vervloeken ze de hele mensheid. Ze vervloeken de mensheid om hun eigen fouten en dat beseffen ze niet.

In deze tijd heeft men de gewoonte om het levenspatroon zoveel mogelijk te normaliseren. Dit is begrijpelijk. Economisch is het natuurlijk veel voordeliger als iedereen hetzelfde soort brood eet, dezelfde soort meubelen gebruikt enz. enz. Het is politiek veel prettiger, als elke mens op

gelijke wijze op dezelfde leuzen reageert. Dan weet je tenminste waar je aan toe bent. Economisch is dat ook heel prettig, als iedereen hetzelfde bestedingspatroon heeft. Dan kun je de gemeenschap tenminste daarnaar regelen. Maar zou daarmee eigenlijk de frustraties en ook het geestelijke gevaar niet veel groter worden? Het geestelijke gevaar, dat gelegen is in de hunkering naar het onbekende en gelijktijdig de voortdurende frustratie, de toenemende onzekerheid, die juist door het gefixeerd zijn van een bepaalde methodiek van leven en denken tot stand komt en onoverwinbaar is.

Als u het mij vraagt, zullen wij moeten leren een levenspatroon te maken, dat niet is gebaseerd op vaste gewoonten, op vaste denkbeelden, maar dat bestaat uit een zo groot mogelijke flexibiliteit. Een mens zal elk ogenblik een nieuwe gedachten kunnen krijgen; en dan moet hij met die gedachte kunnen werken en haar niet eerst toetsen aan alle andere denkbeelden, die er in hem bestaan. Hij zal op een gegeven ogenblik indrukken krijgen; dan moet hij die niet verwerpen, omdat ze niet logisch zijn. Hij moet ze eerst accepteren. En pas als hij ze in hun geheel heeft geconstateerd, mag hij daar kritisch tegenover staan en trachten er verder wat mee te doen. Een mens moet niet reageren volgens de vaste normen en regels. U weet het trouwens zelf wel.

Gaat u eens kijken naar het Nederlandse verkeer. Dat is buitengewoon goed geregeld. Zo goed, dat het alleen vlot verloopt, indien tenminste 60 % van de automobilisten op de weg regelmatig de verkeersregels overtreedt. Daarin alleen al ligt wat er in het hele leven van de mens ergens fout is. Men heeft de zaak te zeer willen fixeren. Ook de mens zelf tracht het voor zichzelf te zeer vast te leggen, omdat hij er zekerheid in zoekt, dat geen aanpassing meer mogelijk is; dat een voortdurende vertraging ontstaat, die pas kan worden opgeheven, indien de mens tegen zijn vaste gewoonten ingaat.

De vraag is nu alleen maar, of die gewoonten dan nog wel nut hebben?

Natuurlijk. Je hebt een bepaalde gang van zaken nodig; dat hoort in een menselijke samenleving. Maar zou die gang van zaken niet veel meer gebaseerd moeten zijn op de menselijke noodzaak, en veel minder op de algemeen geldende opvatting?

De mens heeft geestelijke belevingen van God. Maar moet hij die belevingen dan eerst gaan toetsen aan een dogma en ten slotte besluiten, dat ze waarschijnlijk duivels zijn? Een verre kerkvader heeft eens iets neergeschreven, waardoor hij zijn God kennelijk op een andere manier meende te ontmoeten. Is God God niet meer, als we Hem in ons ontmoeten? Is de wereld voor ons alleen maar een schaakspel, waarop wij door onbekende hand worden verzet als pionnen om geofferd te worden? Of is de wereld voor ons een dooltuin, waarin wij geleid door onze aandacht, onze attentie, ons aanvoelen van de mogelijkheden, nu links dan rechts snellen om overal ervaning verzamelend eindelijk te weten wat voor ons het belangrijkste is.

Ik wil hier zeker geen pleidooi houden tegen de fixatie van allerhande dingen. Maar ik word altijd bang, als ik zie hoe de mensen in hun denkwijze worden genormaliseerd. Hoe hun allemaal wordt bijgebracht, dat artikel A het enig goede wasmiddel is; dat artikel B onmisbaar is in het kleinste kamertje van het huis; terwijl artikel C de welvaart van je doet afstralen en je aantrekkelijkheid verhoogt. Ik vind dat zulke onzin. En ik ben bang, dat de mensen in die fixatie, die hun wordt opgedrongen, langzaam maar zeker vergeten dat ze zelf moeten denken, dat ze zelf moeten leven.

In een tijd, dat de gemeenschappen klein waren en elke gemeenschap een eigen levenspatroon had, werd men voortdurend met andere mogelijkheden geconfronteerd. Je kon er uit trekken. Je zat misschien in een dorp met heel bekrompen opvattingen. Maar als je daar niet kon aarden, dan nam je je zak op en je wandelde verder. Je ging je beroep ergens anders uitoefenen als leerling. Je zwierf door vreemde landen en kwam terug als een mens met een eigen inzicht, met een eigen leven, een eigen kunde, een eigen overtuiging, een eigen geloof. En je kon aan de normen van de ander wel glimlachend aanvaarden. Tegenwoordig kan dat niet meer. De mensen van vandaag zijn opgesloten in een wereld, waarin de normen er overal worden ingehamerd. Zeker, het levenspatroon verschilt van land tot land. Maar overal zien wij dezelfde tendensen aan het werk. Overal probeert men u in te hameren, dat Philips zo'n

buitengewoon goed product maakt. Dat hoort u in Spanje, dat hoort u in Italië, in Tunis, in Portugal, in India, in Nederland en dat hoort u in de Ver. Staten.

Het gaat niet alleen om Philips. Ging het daar maar om. Het gaat er ook om dat een bepaald geloof de enig juiste is; dat bepaalde filosofieën kolder zijn; dat het wetenschappelijk bewezen is dat het zo en niet anders is; dat een mens om een fatsoenlijk mens te zijn zijn leven en bloed feil moet hebben voor het vaderland; dat hij economisch zoveel mogelijk moet bijdragen om het tekort op te heffen en dat hij zich daarom maar de beroerte ervoor moet werken.

Natuurlijk, er zit allemaal wel iets in. Ik zeg niet, dat het op zichzelf verkeerd is. Maar het moet uit de mens voortkomen, niet dat het hem moet worden opgedrongen. Het is helemaal niet zo moeilijk een reclame campagne op te zetten en de mens ertoe te brengen om even 50 miljoen te offeren voor de opbouw van kerken, voor het scheppen van nieuwe hospitalen ergens in de wildernis of voor mijn part om alle negertjes gebreide broekjes te geven. Als je voldoende reclame maakt, krijg je het voor elkaar. En dan denken die mensen allemaal, dat ze wat goeds doen. Maar ze hebben niet nagedacht. Ze hebben zelfs niet gezegd: Een naaste heeft dat nodig. Ze zijn overweldigd; en ze willen graag beantwoorden aan de norm "goed zijn"; dus geven. Is dat ook naastenliefde? Heeft dat nog iets te maken met een persoonlijk gevoel van aansprakelijkheid tegenover anderen? Het heeft er niets meer mee te maken, vrienden. U denkt het misschien. Maar in feite kan elke wilde jongen, die voldoende relaties heeft, een pers, radio en t.v. campagne op touw zetten, waardoor u allemaal plotseling meent dat u oecumeen moet denken, of dat draaiorgels behouden moeten worden, of dat Den Haag moet worden afgebroken. Zelfs van die kolder dingen kunnen ze u overtuigen.

Ze kunnen zoveel argumenten aanvoeren, maar dat heeft u zelf niet gedacht. U heeft het niet gevoeld, u heeft het niet geleefd. En of u nu hier bent of in een ander land, diezelfde invloeden zijn aan het werk. Ze proberen u te fixeren. Ze proberen u vast te persen in een mal, waarin u zelf niet meer denkt, waarin uzelf niet meer leeft en u laat leven. En dan heeft u in uzelf al maar die vretende honger naar het onbekende. Dan weet u: ik ben zedelijk niet verantwoord. Iemand in mijn toestand of op mijn leeftijd mag toch zus of zo niet eens denken, laat staan zoiets doen. Iemand, die zo gelovig is als ik, die mag toch niet eens zijn ogen daarheen richten; die moet altijd daar kijken. En iemand met mijn politieke opinie mag toch niet zeggen dat die kerels, die daar voormannen zijn, kolder staan te prediken, of dat Marx ook gelijk heeft gehad.

Dat maakt u zich wijs. En innerlijk heeft u die vretende honger, dit gevoel van onevenwichtigheid, dit niet verder kunnen. Omdat men u een levenspatroon heeft opgelegd en u niet in staat bent uit die gewoontevormen los te breken.

Wil de wereld van morgen beter zijn, dan zal de mens geen afstand behoeven te doen of kunnen doen van enig levenspatroon, dat weet u wel. Maar hij zal in ieder geval moeten komen tot een grotere vrijheid van denken en van handelen. Hij zal objectiever moeten zijn; minder gevormd door de meningen van anderen; meer bewust vanuit zichzelf levend en reagerend. Alleen zo kan de mens achter de horizon komen, zonder dat hij de ruimte inzweeft om naar Mars te gaan. Want als je naar Mars gaat, is daar ook niets te vinden.

Neen, de mens moet doordringen in dat geheime terrein van het persoonlijk bestaan. Hij moet leren: als ik dan al niet geheel zonder gewoonten kan leven, dan zullen het toch mijn gewoonten moeten zijn. En als ik gewoonten heb, dan moeten die de uitdrukking zijn van dat wat ik ben en van dat wat ik wil; en van daaruit moet ik mij voortdurend blijven aanpassen aan alles, wat er in de omgeving op aankomt. Ik moet leven vanuit mijzelf, door mijzelf. Ik moet de normalisatie, de fixatie, die men mij probeert op te leggen, zo nu en dan kunnen afgooien, wetend: ik ben een vrij mens, ik ben een vrije geest. Ik beleef persoonlijk mijn leven en mijn God. Ik heb mijn gaven, mijn krachten, mijn mogelijkheden heden en mijn onvolkomenheden; en die zijn mijn eigene. En daarmee moet ik leven.

## HET VERMOGEN VAN DE MENS

Een mens heeft vermogens. O, hij kent ze zelve niet. Want een mens is altijd geneigd zich met een ander te vergelijken. En hoe meer een mens naar anderen kijkt, des te minder hij zichzelf kan begrijpen.

Wie vermogens heeft, moet zich niet afvragen waar ze vandaan komen. Hij moet zich altijd afvragen wat hij ermee kan doen. Het is veel belangrijker, dat ik steeds handel, dan dat ik mij steeds afvraag. Waar vandaan? Of: Hoe beter?

God heeft de mens geschapen. En als je de bijbel mag geloven, heeft Hij er zes dagen aan gewerkt. Maar hoe het ook zij, Hij heeft het snel gedaan. Er staat nergens geschreven, dat God met de planning een hele tijd bezig is geweest.

En zo is het met ons. Indien wij ons teveel bezighouden met het maken van plannen om onze gaven te gebruiken, dan komt er niets van. Maar indien we beseffen hoeveel mogelijkheden we hebben en we proberen eenvoudig wat ons het gemakkelijkst en het best afgaat, dan beantwoorden we ergens aan datgene wat we zijn. Want een mens is niet alleen maar een stoffelijk mechanisme, waarin een denkapparaat is ingebouwd. Een mens is een stuk eeuwigheid voor een ogenblik in een stoffelijke vorm gestold. En dat brok eeuwigheid moet zijn eeuwigheid waarmaken in elke vorm. Die eeuwigheid, dat zijn de gaven die je hebt.

Die gaven kun je niet baseren op de eenvoudige materiële mogelijkheden en verhoudingen, zoals je die ziet. Je moet ze leven, zoals je bent. En naarmate je meer die gaven en die mogelijkheden leeft, zoals ze in je bestaan, niet als een wens, als een droom, maar als iets wat echt is en wat van jou is, vind je in jezelf een antwoord, een echo. Waar die echo vandaan komt, is een groot raadsel.

De mensen zullen zeggen: Het komt van God. Maar is het belangrijk waar het vandaan komt, als dit antwoord er is?

Indien een mens leert zijn beperkingen van denken, van menselijk reageren te overwinnen, dan blijkt dat alle gaven, die hij bezit en alle mogelijkheden, die in hem zijn veel grootser en sterker zijn dan je je menselijk kunt voorstellen. Dan gaat door die gave vanuit die mens de oneindigheid meespreken.

Een mens kan zich geen oneindigheid voorstellen. Maar hij kan zich verbeelden, dat hij iets meer is en dat hij iets meer kan dan hij nu is en kan. En daarom is het antwoord, dat wij kunnen geven op de Oneindigheid, die in ons werkt in de menselijke vorm eigenlijk eenvoudig

Als ik voel bepaalde dingen te kunnen en dat ik die eigenlijk zou moeten doen, dan moet ik ook proberen ze te doen. Ik moet niet vragen hoe? Ik moet niet zeggen: Welk systeem moet ik gebruiken? Ik moet eenvoudig tegen mijzelf zeggen: Dit voel ik dat juist is. Dit moet ik doen. Laat mij het proberen. Ik maak een begin, dan komt het andere vanzelf.

Dat is, mijne vrienden, eigenlijk het werkelijke antwoord op alle pogen van de mens. Besef, wat je wilt en wat nodig is en probeer het waar te maken. Niet morgen, maar vandaag. Vraag je niet af, of de kracht er is; of je het ten slotte zult kunnen volbrengen. Vraag je alleen maar af, of je het kunt beginnen. Dat is de manier om de eeuwigheid, die in je bestaat, ook op aarde een stukje te laten meespreken. Dat is de wijze, waarop deze grote mens, die in de goddelijke wereld leeft, een juiste weergave kan vinden in die kleine, beperkt stoffelijke uiting, die zich vandaag aan de dag als menselijk ego beschouwt.

Waar wij beginnen, eerlijk erg oprecht, daar vinden wij in onszelf en vanuit de Godheid de kracht om te volbrengen; misschien op een andere wijze dan we ons voorstellen, maar we volbrengen. Doch daar waar we ons afvragen, of we het einde zullen halen, daar is ons begin al een mislukking.



Dat is alles, wat ik u aan beschouwing kan bieden.

Misschien is het voor u te praktisch, te eenvoudig voor een meditatie. Maar ik houd ervan om de dingen direct te zien. Voor mij mogen ze alle grote gebeden, lofzangen en abstracte meditaties behouden, indien ze daarvoor in de plaats stellen: de mogelijkheid tot zijn en tot leven. Want de mens is niet wat hij denkt; hij is wat hij leeft. En de bewustwording is niet het waar worden van je theorieën, maar het is het waar worden van datgene, wat je zelf zoekt waar te maken met al je kracht.

Zij het u gegeven om naast het geestelijk denken de praktijk te vinden, waardoor uw geestelijk "ik" meer waarheid verschaft in uw stoffelijke beperking.

## REVOLUTIE

Daar trekken ze op, de revolutionairen, met hun kreten en hun spandoeken, met hun knuppels, met hun wapens. Daar gaan ze, de revolutionairen, om alles neer te stampen wat er was en hun eigen orde te vestigen, die niet beter is of slechter dan wat was.

Revolutie, verandering. Maar dan verandering van heersers, niet verandering van vrijheid.

Revolutie. Niet verandering van denken, maar alleen verandering van personen, van namen en van leuzen.

De revolutie klinkt zo schoon. En altijd weer is ze bloedbad, waarin de mens zichzelf bezat aan hetgeen hij anderen aandoet, om dan terug te keren in dezelfde kuddementaliteit en dezelfde schaapskooi, waarin hij altijd heeft geleefd.

Er is maar een revolutie, die de moeite waard is. de revolutie, die in jezelf plaatsvindt. In jezelf erkennen dat de dingen, die je beheersen, niet juist zijn. In jezelf erkennen, dat je z.g. zekerheden onzekerheden zijn. In jezelf vinden, dat de God, Die je zo vaak aanroept, niet veel meer is dan het afgodenbeeld en niet veel meer waard is dan het houten beeldje, dat ergens bij een z.g. arme heiden op een huisaltaar staat. Erkennen, dat je leeft in het onbekende; en leren durven leven in het onbekende, dat is revolutie.

De omwenteling ligt voor de mens niet in een verandering van zijn gewoonten alleen of in een verandering van een systeem. De werkelijke omwenteling ontstaat pas, indien je de moed hebt om met een wilde sprong jezelf in de stroom van tijd te werpen, om over de kloof der oneindigheid te gaan, totdat je eindelijk leert zien wat je bent in de tijd.

Revolutie, zou voor een mens kunnen zijn: beseffen, hoe oneindig je bent in plaats van voortdurend in je beperkt stoffelijke eindigheid te denken en te reageren. Maar er is geen revolutie, die ooit werkelijk slaagt, behalve deze persoonlijke. En dat is begrijpelijk.

God vraagt bewustwording, geen revolutie. God vraagt bewust erkennen en realisatie van de oneindigheid, niet het veranderen van praktijken. God vraagt niet het maken van proselieten en bekeerlingen, maar het zelf beseffen en doen. En daarom is revolutie een ledig woord. Een woord, dat altijd weer wordt gebruikt door hen, die niet beseffende wat zij doen voor zichzelf de macht opeisen, die anderen uitoefenen; die slechts willen doden wat zij niet kunnen overtreffen; die slechts aan hun eigen middelmatigheid willen onderwerpen wat zij nog niet kunnen bevatten.

Neen, geen revolutie in de stof zal werkelijk ooit een succes zijn voor de mens. Maar de omwenteling, die in het "ik" kan plaatsvinden, wanneer je leert in plaats van de heerschappij van de klok en de tijd de eeuwigheid te stellen, is de ware revolutie. Want wie de eeuwigheid van leven in zich voelt, heeft tijd. En hij, die tijd heeft, is niet gehaast. Hij, die niet gehaast is, vindt de tijd om alle dingen juist te doen en om datgene te doen, wat nu de moeite waard is, omdat er immers een oneindigheid is, waarin al die andere belangrijke dingen kunnen worden waargemaakt.

U vraagt mij te mediteren over revolutie. Hoe kan ik mediteren over zo iets dwaas: Ik kan alleen maar zeggen. Waar ik de tijd vind en dat betekent in feite het geduld, het besef om verder te gaan met wat vandaag mogelijk is, indien ik in mij het besef vind, dat mijn fouten niet zo onmiddellijk verbeterd behoeven te worden, omdat ik de tijd heb, omdat mijn deugden niet zo onmiddellijk geuit behoeven te worden, omdat ik de tijd heb, maar dat ik wel mijzelf moet zijn, omdat ik alleen zo de tijd beleef, daar heb ik de enige revolutie gevonden, die voor mij de moeite waard is: de revolutie, die God in mij waar maakt; die God mij rond mij doet zien; die mij doet beseffen dat ik onvergankelijk zijnde alle dingen terecht mijn erfdeel mag noemen.

## LES 9 - TENDENSEN

### HOOFDSTUK XIII

Als we ons bezighouden met de geschiedenis van vandaag, de ontwikkelingen die morgen zullen bepalen, dan worden we steeds weer geconfronteerd met kosmische stromingen, met periodiciteiten en al die andere dingen meer, welke je in een statistiek gemakkelijk kunt verwerken, zonder dat je daarmee kunt verklaren wat de uitkomst is, die je meent te verkrijgen. Er zijn echter enkele punten, die in deze dagen interessant zijn. Daarom wil ik proberen een paar punten van ontwikkelingen aan te stippen, die enerzijds vandaag bepalen, maar die anderzijds morgen vastleggen, reeds nu.

Dan is het misschien wel aardig om allereerst te wijzen op een 11 jaar cyclus. Die 11 jaar cyclus (we behoeven er ons niet zoveel van aan te trekken is eigenlijk een zonnecyclus. Als we dat astronomisch nagaan, vinden we dat die 11 jaar periode een top heeft van ontzettend veel zonnevlekken. En kijken we nu wat er in het daarop volgende jaar op aarde gebeurt (dat is een vertraging van ongeveer 243 dagen), dan ontdekken we, dat op aarde alles rumoerig wordt.

De grote oorlogen zijn voor een groot gedeelte hierdoor medebepaald:

1914: oorlog.

1925: begin van de economische crisis,

1936: begin van de ontwikkelingen, die later weer een oorlog baarden.

1947: hernieuwde, opbouw, maar ook grote verwatering,

1958: opnieuw crisis.

1969: vlak voor de deur.

Wat is dit nu eigenlijk voor een tendens? We zouden dat misschien allemaal uit het verleden kunnen afleiden, maar dat zou ons voor een beperkt onderwerp als dit toch te ver voeren. We moeten volstaan met te zeggen, dat dan een aantal magnetische storingen de aarde bereikt en dat deze o.a. invloed heeft op de statische lading van de aardatmosfeer, afwijkingen kunnen veroorzaken in het aardmagnetisch veld en ook een invloed hebben op de z.g. "jet bars" (zeer snelle stormwinden), die op grote hoogte in een vaste richting om de aarde razen.

Als ik deze jagen allemaal opnoem, is het voor u misschien moeilijk precies te ontdekken waarom het nu gaat. Want u zult zeggen; Maar voor ons was 1914 belangrijk; toen begon er een oorlog. Inderdaad. Voor u was dat een belangrijk jaar. Maar de ontwikkelingen, die in 1936 plaatsvonden in Duitsland en Engeland tijdens en na de Olympische Spelen, waren bepalend voor het lot van Europa. En indirect daarmee wordt het verloop van de gebeurtenissen in Rusland, China, Japan en zelfs de Ver. Staten bepaald. Het was dus iets wereld-omvattends, wat toen werd gefixeerd.

Wij noemen een dergelijke zonnecyclus een z.g. leidende invloed. Zij heeft niets te maken met de geestelijke waarden van de mensheid. Ze brengt eerder de mens tot een soort lichamelijk onbehagen, een irrationaliteit, bepaald door een overmaat aan spanning en gelijktijdig vaak ook van daadkracht. Hier is geen sprake van een wereldomwenteling, die plotseling zichtbaar wordt, maar van het fixeren van de toekomst: de bepaalde overeenkomsten, de beraadslagingen, bepaalde veranderingen in een sociale structuur en al wat erbij hoort. Ik heb dit als eerste voorbeeld genoemd om duidelijk te maken, hoe het eigenlijk in elkaar zit.

Nu zeg ik: 1969. Wat moet 1969 brengen? Op grond van hetgeen wij in de voorafgaande perioden hebben kunnen zien, moeten we aannemen dat in het jaar 1969 een aantal besluiten

zullen vallen, die van verstrekkende betekenis zijn en die waarschijnlijk binnen 3 tot 4 jaar kunnen leiden tot oorlog of tot absolute sociale omwenteling. En daar hebben we het: een tendens, die dus de toekomst bepaalt.

Het is aardig het oude spelletje met de tijdsspiraal te spelen: Toen zat Karel de Grote daar en een tijdje later zat er weer iemand anders. Toen kwam Karel V en daarna kwam er weer een ander: Hitler of Churchill. Zoals het een aardig spelletje is om je bezig te houden met de betekenis van b.v. de gangen van de grote piramide van Gizeh. Deze dingen zijn allemaal speculatief, Tendensen zijn echter niet een kwestie van speculatie. Ze zijn een kwestie van vaste, natuurlijke ritmen, die niet de gebeurtenissen fixeren, zoals dit spiraalmotief doet en die niet bepaalde dingen onontkoombaar vastleggen, maar die eenvoudig een probleemstelling, een toestand bepalen, waarin de mens een zekere vrijheid tot handelen blijft behouden. Dit wordt natuurlijk niet gedaan door de zonnekracht en wat er op de zon gebeurt, dat begrijpt u wel. Er zijn een aantal afwijkingen, die samenvallen met storingen van het totale baanevenwicht van het zonnestelsel.

In de oudheid had men de gewoonte om te zeggen, dat bepaalde kometen onheil brachten. Kolder. Ze zeiden: Dat brengt zwarte koorts en de pest. Maar wat wel waar is, is dit: Wanneer een komeet met voldoende massa binnendringt in het zonnestelsel en in haar benaderingsbaan de loopbanen van de planeten rond de zon zou snijden, dan ontstaat er een verstoring van evenwicht. Dat merkt u eigenlijk niet. Het is een kleine vertraging of een kleine versnelling van wat de zon doet, van wat de aarde doet, van wat de andere planeten doen. Het kan een hapering zijn. Het kan een licht schokje zijn. Omdat het overal gelijk komt, merk je het niet. Maar het betekent wel, dat in de natuur een aantal waarden, die normaal heel geleidelijk voortgingen, nu eensklaps een schok te verwerken krijgen.

Mutaties van planten en dieren komen onder die condities sneller en meer voor dan normaal. Bepaalde processen als verrotting- en besmettingsprocessen kunnen onder deze omstandigheden in enkele dagen bijzonder snel verlopen; en wel in ongeveer een kwart tot een derde van de tijd, die ze normalerwijze nodig hebben. En dat zou ook allerlei vergissingen kunnen veroorzaken.

Nu weten we allemaal wel, dat die kometen niet zo vaak verschijnen; en als ze komen, kunnen we het uitrekenen. Te zeggen, dat ze wat betekenen, is bijgeloof.

Maar stel u nu eens voor, dat er dingen zijn, die men niet zo gemakkelijk ziet en die toch op een gegeven ogenblik in dit zonnestelsel kunnen doordringen. Dat kan energie zijn. Die energie hoeft niet groot te zijn. Maar als ze nu toevallig een harmonische heeft met de eigen energie afgave van een planeet, dan zal die daardoor worden getroffen. Die planeet zal dus door die energie op een gegeven ogenblik of energie verliezen of komen tot een sterkere geladenheid. En dat betekent weer, dat de beschikbare energie op die planeet een tijdlang (dat kan enkele dagen, het kan ook een jaar zijn) veel groter dan normaal is.

Er zijn andere dingen, die wij ons kunnen voorstellen. Laten we zeggen, dat er heel fijn stof is in de ruimte. Er komen een paar partikeltjes bij de zon. De zon werkt nu eenmaal op een eigenaardig reactiesysteem, waardoor onder een enorme kerndruk bepaalde atoomontbindingsprocessen ontstaan, welke gasvorming ten gevolge hebben. Hierdoor ontstaat dus de eigenlijke zonne-atmosfeer; datgene, wat u ervan ziet: het stralend element. Daarbij wordt er een aantal stralingen afgegeven, de zaak valt langzaam maar zeker weer terug, komt in de eigenlijke zonnemassa, ondergaat daar weer steeds grotere spanningen en pressie, totdat het weer actief wordt. Maar als ik daar nu een paar deeltjes ga bijvoegen, dan zou het kunnen zijn dat die zon net een ietsje heviger dan normaal gaat werken. Dat hoeft niet veel te zijn. Het is misschien een kwestie van een paar graden temperatuurverschil over laat ons zeggen een periode van tien jaar. Maar die paar graden kunnen op het plantaardige en het dierlijke leven van grote invloed zijn. Dat zijn nu alleen maar materiële oorzaken. U begrijpt, dat ik u op eenzelfde wijze honderden geestelijke oorzaken zou kunnen opsommen. Ik wil echter volstaan met enkele voorbeelden.

Wij kunnen vanuit een bepaald standpunt een zon en elke planeet beschouwen als een soort persoonlijkheid. Daarin is een zeker kenvermogen, een zeker reactievermogen aanwezig. Er is zelfs een bezieling. Nu ga ik zeggen: Als een boodschap een van die persoonlijkheden bereikt en deze raakt opgewonden, dan zal hij dus abrupt gaan reageren. Als die persoon een planeet is, zullen dus de eigen ontwikkelingsprocessen van uitzetting, inkrimping, eventuele uitbarsting-mogelijkheden, atmosfeerbinding, atmosfeerverlies sneller voortgaan. Want de persoonlijkheid is opgewonden en daardoor ontstaat er een onevenwichtigheid in de normale spanningsverhouding. Is die groot genoeg, dan kan er zelfs plotseling een hele klimaatomslag optreden, die zich misschien in een á twee dagen zal voltrekken.

We kunnen ons verder voorstellen, dat een zeer grote, niet zichtbare kracht in staat is in die atmosfeer het een en ander te veranderen. Al is het alleen maar de binding van een gassoort (helium of argon); in ieder geval van die gassen, waarvan slechts sporen zijn. Maar die binding of ontbinding kan ten gevolge hebben, dat stralingen binnenkomen, die dat anders niet doen; of verdwijnen, die anders normaal binnendringen.

Er ontstaan veranderingen van levensomstandigheden. Het zijn al dergelijke tendensen, die wij in de geschiedenis steeds weer kunnen aantreffen. Het is niet zo verwonderlijk, dat we plotseling ergens een zee vinden; en prompt we kunnen het zien in de afgegraven grond schijnt die zee ineens weg te zijn. Dan zien we hier nog schelpen en misschien drie cm daarboven liggen al plantenfossielen, die misschien brak moeras kunnen bevolken, maar die zeker niet in een zee kunnen leven, waarin schelpdieren en visfossielen voorkomen. De plotselinge verandering.

Denk eens aan b.v. al die ingevroren mammoets. Dat moet toch wel heel erg snel zijn gegaan. Dergelijke plotselinge veranderingen komen gelukkig voor u met een periodiciteit van ongeveer 30.000 jaar voor; iets meer of iets minder. Die veranderingen zullen dus nooit de mensheid helemaal wegvagen, maar ze veranderen de aard van de wereld. Ze veranderen haar klimaat. Ze hebben grote invloed op de verdere ontwikkeling niet alleen van de mensheid, maar ook van de dieren en de planten. Een reeks van deze veranderingen heeft nu bepaald wat er vandaag aan de dag is.

We hebben ongeveer het eerste derde deel van de laatste periode, waarin zo'n verandering ontstond (het was overigens geen grote) achter de rug. 10.000 jaar geleden is er een aantal rampen geweest, welke op die manier tot stand zijn gekomen. Nu hebben we dus nog 20.000 jaar voor ons. In die 20.000 jaar zal de tendens, die 10.000 jaar geleden is gestart, blijven voortgaan.

Wat was die tendens? 10.000 jaar geleden zien wij een sterke verandering optreden in de typen mensen. Er vindt een aanmerkelijke verandering van de raseigenschappen plaats. We zien in diezelfde 10.000 jaar opeens een verandering van de verhouding tussen de dieren. (U moet niet aan de sauriërs denken, want dat is nog veel langer geleden.) De huisdieren worden wat belangrijker, maar gelijktijdig krijgen we te maken met het wegvallen van b.v. verschillende vleermuissoorten. Grotere insectensoorten verdwijnen plotseling; ze sterven uit. In de oceanen blijkt plotseling 'n aantal vissoorten te verdwijnen. Ik noem maar een paar van de verschijnselen.

De mens heeft in die periode een omschakeling ondergaan, waardoor hij mede door die plotselinge verandering van milieu, neem ik aan, werd weggedrongen uit een hogere werkelijkheid en meer werd geconfronteerd met de objectiviteit van zijn eigen wereld. Hij tracht aan die objectiviteit natuurlijk te ontsnappen; dat is erfelijk in het ras ingelegd. Maar hij blijft technisch werken. Dat houdt in (we hebben een derde deel reeds afgelegd) dat de periode, waarin de techniek de grootste vooruitgang zal maken, nog voor ons ligt. En als we dat precies willen uitrekenen, dan kunnen we zeggen, dat de techniek waarschijnlijk met buitengewoon grote sprongen vooruit zal gaan vanaf het jaar 1986, '87. Dat zijn de jaren, waarin die tendens doorwerkt. Vandaag zitten we dus in een bepaalde ontwikkeling, die ook een mentale is. Die mentale ontwikkeling impliceert in de toekomst een vergrote beheersing van de materie en waarschijnlijk ook van de mensen.

Wat zijn dan de andere tendensen, die in al die tijd zo belangrijk zijn geweest? We hebben daar natuurlijk de z.g. culturele golf en de economische golf, want al die invloeden kunnen we vastleggen. Maar de meest typerende tendentie is misschien wel die van godsdienstigheid.

De godsdienstigheid tendenties zijn vreemd genoeg praktisch gelijk aan de 721 jaar cyclus. Wij ontdekken nl. dat reformen op religieus terrein en veranderingen, die ingrijpend kunnen zijn, plaatsvinden met een gemiddelde tussenruimte van 721 jaar. Degenen, die verwachten dat er nu al een enorme omwenteling van geloof zal komen (de geestelijke benadering van het leven), moeten het dus wel een beetje mis hebben. Want de laatste periode, waarin we zeker kunnen zijn dat die omwenteling er was, is geweest tussen Jezus' geboorte en ongeveer 100 jaar n. Chr.

Als we een tijdje verder kijken, dan zien we inderdaad ongeveer 800 weer een omwenteling. In 800 veranderen de kerkelijke verhoudingen en de machtsverhoudingen, maar er ontstaan ook nieuwe geloofsculten, die weer uitgrijpen naar esoterische kennis en de rest.

Gaan we nu weer 700 jaar verder, dan zitten we ineens midden in de reformatorische ontwikkeling. Dat wil zeggen, dat de eerstvolgende werkelijk geestelijke vernieuwing van meer plotselinge aard pas rond het jaar 2200 te verwachten is. Daarover behoeven we ons dus niet al te druk te maken. De geloofs- en gedachteachtergronden, die er vandaag bestaan, zullen het nog een paar honderd jaar uithouden.

Dan weten we dus al twee dingen uit die tendensen:

Grotere beheersing van de materie en verdere technische ontwikkeling.

Voorlopig althans een voortbouwen op hetgeen er nu geestelijk in de mensheid bestaat en geen al te grote reformatie.

Dat is een geruststelling, als je al die ontwikkelingen op de wereld van vandaag ziet. Want je zou denken: Op het ogenblik zijn de studenten en de arbeiders bezig om alle gangbare moraal en ethiek zo maar omver te gooien. Maar dat is niet helemaal waar. Ze geven hetzelfde weer: in een andere vorm en vanuit een ander standpunt gezien; maar het is dezelfde gedachte.

Dan moeten we eens kijken wat er nog meer te vinden is. Ik geloof, dat het nu wel het ogenblik is om te wijzen op een z.g. licht cyclus.

U heeft allemaal wel gehoord van de kosmische kleuren. Die kosmische kleuren worden over het algemeen in een systeem van 7 ondergebracht, maar omvatten eigenlijk 3 kleuren plus wit. Elk van de andere kleuren (behalve wit) dus in een variant positief en negatief.

Een 7 jaar cyclus van kosmische kracht of kosmische kleur lijkt een beetje bijgelovig. Ze schijnt afgeleid te zijn van de oude bekende 7 wandelsterren of planeten. Ze lijkt kort en goed bijgeloof. Maar is ze dat werkelijk? Indien wij nagaan, hoe de golven van energie de mensen bereiken, dan komen we tot de ontstellende ontdekking, dat al is de termijn dan niet precies 7 jaar, maar 7 jaar, 4 maanden en ongeveer 15 a 16 dagen wij dus inderdaad die golf regelmatig zien ontstaan. En wij zien op dezelfde manier de positieve en negatieve aspecten opkomen en verdwijnen.

Als wij nu b.v. zouden willen weten; hoe zit het nu in de komende jaren economisch, dan zouden we moeten kijken naar een datum, waarvan we zeker zijne in die tijd was dat economisch ook zo. Zeg: 1928. 1928 1968 = 40 jaar. Over 2 jaar zou een dergelijk crisisdieptepunt dus denkbaar zijn. Niet voordien. Kijk, zo kun je uit die periodiciteiten dus de tendensen van de tijd vastleggen. Ik wil u helemaal niet opvoeden tot prognosten. Die zijn er al meer dan genoeg op deze wereld, En daar alle profeten brood eten, zijn de voorspellingen wel goed, al komen ze niet uit. Ik probeer duidelijk te maken, dat u in een wereld leeft, die een mechanisme kent, dat u niet de vrijheid van wil ontnemt, maar dat een zeer grote invloed uitoefent op hetgeen er op aarde gebeurt, omdat het a.h.w. de omgeving, de condities verandert.

Ik heb nu gezegd: Wat zijn al die periodiciteiten? Laten we ons dan eens afvragen: Wat zijn dan vandaag aan de dag de tendensen? Ook dat is interessant.

In de eerste plaats constateer ik: toenemende verwarring bij de bestuurders der wereld. Wat heeft dat te zeggen? Zekerheid onzekerheid zekerheid. Een betrekkelijk gelijklopende tendens. Op het ogenblik zitten we wel ergens tegen een top van onzekerheden aan. Dat kan nog een paar jaar duren, maar dan is het afgelopen. Dus moet er een zekerheid tegenover die onzekerheden staan. Wat is nu de zekerheid, die tegenover deze onzekerheid van de bestuurders moet liggen? Dat kan zijn een gevoel van eigenwaarde in de massa; Denk eens aan de ridders. Zij hadden het ook over die rumoerige tijden, die vervloekte burgers, die daar met een soort snaphanen, ja en zelfs met een Engels kanon de moed hadden de zwaar ommuurde kastelen aan te vallen, als de heren ridders niet netjes waren. Die mensen waren net zo in de war als tegenwoordig de politici, als de kiezers net doen of ze niets te zeggen hebben. Het is dus een veel voorkomende tendens.

Er is een nieuwe zekerheid aan het groeien: Dat is ook zeker. Deze zekerheid is de tegenpool van de bestuurders. Dus de zekerheid groeit in de bestuurden. Dat is interessant. Wij krijgen dus een tendens van schijnbare onverschilligheid, maar gelijktijdig van groter kritisch vermogen en zelfstandig reageren en denken bij de bestuurden. En de onzekerheid van de bestuurders staat daarmee direct in relatie.

Indien wij aannemen, dat over ongeveer 2 jaar de top van deze cyclus is bereikte dan kunnen we ook zeggen: In de komende 2 jaren wordt de toekomst voor langere tijd bepaald. Want hier wordt een nieuw systeem van zekerheden geschapen. Vandaag lijkt het of alles in wanorde, in chaos is. Maar dat komt, omdat de zekerheid in de massa nog niet groot genoeg is, en omdat de onzekerheid bij de bestuurders wel bestaat, maar op het ogenblik nog in toom kan worden gehouden. Er is wel een conflict. Maar dit conflict doet denken aan twee honden, die tegen elkaar grommen zonder te willen vechten, totdat een van de twee ontdekt, dat hij de sterkere kan zijn. Het is duidelijk: werkelijke revoluties zullen zich afspelen rond 1970 en met een gemiddelde duur van ongeveer 3 a 4 jaar. Zeker tussen 1970 en 1974 zijn de ontwikkelingen van de revolutie beslissend. Vanaf heden gerekend maximaal 10 jaar: nieuwe zekerheden en daarmee ook nieuwe machts- en gezagsverhoudingen op aarde.

Het geheel van een geestelijke ontwikkeling, waarvan een eventuele variant eerst over enkele honderden jaren kan worden verwacht moet gebaseerd zijn gezien de omstandigheden op de nu heersende grondprincipes.

Wat zijn de typerende principes van deze dagen? Christelijke. En nu moeten we niet denken aan de praktijk, maar aan de geloofswaarde daarin: onzelfzuchtigheid, naastenliefde, gemeentezin. De weerspiegeling hiervan in het materiële vinden wij in het marxisme, of dit nu socialisme heet of communisme of anders. Ook hier eenzelfde denkbeeld. Het "bemin uw naaste gelijk uzelve" uit het christendom is in deze tijd geworden tot een doctrine van gelijkwaardigheid voor alle mensen. Nu kunnen we het daarmee eens zijn of niet, maar zeker is het, dat deze begrippen de komende paar honderd jaar zullen dragen.

Mogen wij nu verwachten, dat er een wereld communisme uitbreekt? Even zien. Wat zijn de tendensen? Dan kunnen we als antwoord geven: De tendensen zijn revolutionair. Het communisme is een machtsstructuur. Tegen die machtsstructuur op het ogenblik een tweede macht in ontwikkeling. De machthebbers zelf zijn onzeker. Dat blijkt uit het verloop van de tendensen. Neen, we kunnen geen wereldcommunisme verwachten in de zin van een Chinees of een Russisch communisme. We kunnen wel een sociale verandering verwachten in de komende jaren. Maar naar ik meen, zal deze zelfs niet meer socialistisch kunnen worden genoemd. Zij zal eenvoudig menselijk zijn. Een grote vraag, die je ook onmiddellijk hierbij moet stellen: Hoe zit het met het begin van het Aquarius tijdperk, want daar wordt veel over gesproken.

Aquarius heeft onzelfzuchtigheid, een zekere vrijbuiternatuur en al wat er verder bij komt. Dat ben ik met u eens. Maar dit is een poging om een hele periode aan te stippen. En wel op grond van de regio, de streek van de kosmos en de stralingsinvloeden van de kosmos, waardoorheen

de zon en haar planeten zich op het ogenblik bewegen. U zult begrijpen, dat een dergelijke benadering dus wat kinderlijk is. Wij weten, dat het in ieder geval een kwestie is van individualisme. Bevordering van individualisme mogen we aannemen als een lopende tendens, die steeds sterker wordt. En ik meen, dat we ze vandaag de dag tot uiting zien komen. Maar dan zal dat individualisme alle vooromschreven ontwikkelingen eveneens moeten beroeren. Wij hebben een neiging tot verenigingsleven, groepsvorming (dat zit er bij Aquarius in). Groepen zijn er op het ogenblik. Maar deze grote ontwikkeling, die geneigdheid, kan alleen door de kortere tendensen worden bepaald.

Zou Aquarius een economische omwenteling kunnen betekenen? Neen. Aquarius niet. Maar wat vinden we nu wel? De crisisperiodiciteit (de 11 jaarperiodiciteit) speelt hier ook een rol bij en ook de 7 jaar periodiciteit, die in dit geval geloof ik de meest bepalende is. Dan komen wij tot een verwachting van een economische crisis in een tijd van toenemend individualisme en gezagsonzekerheden. Wij kunnen dan rustig stellen, dat binnen enkele jaren de economische crisis veel scherper tot uiting komt dan ze nu doet. En op grond daarvan kunnen wij ook aannemen, dat de nu lopende (in feite al bijna, 5 21 jaar lopende) inflatoire tendens voor de gehele wereld in versterkte mate zal doorzetten. Dat is ook niet te remmen. En dan moeten we aannemen, dat een top economische crisis, plus individualisme, plus onzekerheid van machthebbers voert tot een sociaal economische revolutie op grond van de reeds werkende en gekende beginselen, maar met een totaal nieuwe maatschappelijke groepering. De verhoudingen moeten dus worden gewijzigd.

Is het redelijk aan te nemen, dat die verhoudingen zeer sterk zullen worden gewijzigd? Bijvoorbeeld: de arbeiders worden helemaal de baas? Of: de kapitalisten krijgen allemaal het gezag weer terug? .

Dan moeten we weer kijken. Wat zijn de tendensen? Hoe zit dat? De aflossing van wacht om het zo eens te zeggen loopt op een gemiddelde periode van 350 tot 370 jaar. Het is nl. variërend, dus we kunnen wel gemiddeld 360 aanhouden.

Wat zijn de grote machtsomwentelingen geweest? Die hebben we gehad in het jaar 700: verandering van baseringen, verval van rijken, het opkomen van stamverwantschappen, enz. Daarna krijgen we de kruistochten periode, de religieuze machtsverheffing. Daarbovenuit zien we de opkomst en de dominantie van de steden. In 1700 krijgen we de dominantie van de handelsklasse. Dan moeten we dus in het jaar 2000 weer een verandering van dominantie hebben. De eerstkomende jaren zal dat zo'n vaart niet kunnen lopen. Ik vermoed, dat we voorlopig een wapenstilstand zullen zien tussen de verschillende kasten en klassen; niet een verandering van verhoudingen of een grote strijd.

Zo kun je op grond van de tendenties een beeld maken van morgen. En wie begrijpt, hoe vandaag tot stand is gekomen, zal voor morgen over het algemeen ook niet die angst kennen, die zo vele mensen, ik weet eigenlijk niet precies waarom of hoe, vandaag schijnt te grijpen. Men zegt: Dit is een onmogelijke tijd. Ja, u heeft gelijk.

Bezit b.v. is niets meer waard. U denkt dat het nog waarde heeft. Maar uw bezit is in feite alleen datgene wat u moogt verzorgen, totdat een ander (een groep) daaraan behoefte heeft. Maar aan de andere kant kunt u op het ogenblik nog van uw bezit genieten. Dat is allemaal zo erg niet.

Stand. Natuurlijk, standen zijn er altijd. Maar laten we eerlijk zijn: stand is pretentie. En pretenties zullen er altijd zijn. Dus zullen er ook wel altijd standen blijven bestaan bij de mensen. Neen, laten we niet te veel over het verval van waarden spreken. Het is altijd nog zo, dat de mens, die hard wil werken, die goed wil nadenken, die bewust ergens naartoe streeft, de meerdere is van degene, die erbij gaat zitten om te wachten wat de goede God doet. Geen reden tot zorg.

Moraal. Zeker, op het ogenblik schijnt er een immoraliteit te heersen. Maar dat ligt in de eerste plaats ook maar aan de maatstaven, die men aanlegt. In de tweede plaats: moraliteit komt niet voort uit het gedrag zonder meer. Zij komt voort uit een geestelijke inhoud, uit een



bewustzijn. En wij zien op dit moment overal een bewustzijnsverruiming, een bewustzijnsontplooiing. We zouden dus moeten aan nemen, dat er een betere en misschien zelfs strengere moraliteit zal heersen over 10 a 12 jaar dan er in de laatste 40 jaar heeft bestaan. Geen reden dus om bang te zijn.

Hoe zit het dan met de geestelijke ethiek en de achtergronden ervan? Kijk eens, er is een tijd geweest, dat geestelijke kennis losstond van de mensheid. Maar er is ook een tijd geweest, dat juist de geestelijke kennis in feite de wetenschap van de mensheid was. De tussenpoze hier is ongeveer 1190 jaar. Nu moet u een kijken: 1190 v. Chr. de priesters zijn de wetenschapsmensen van de mensheid. Rond Christus' geboorte: de priesters zijn de politici, maar gelijktijdig alleen de geloofsverkondigers van de mensheid. Gaan we weer verder: de priesters zijn weer de bewaarders van de wetenschap geworden. En het is door de priesters, dat niet alleen theologie en filosofie, maar heel veel wetenschappen die bijna vergeten waren weer aan de middeleeuwen worden gegeven. Er is dus geen reden om ons daarover al te bezorgd te maken. Er is voorlopig nog sprake van een distantiëring van het werkelijke priesterdom van de wetenschappelijke werkelijkheid. Maar als we zo de tijd bekijken, dan kan dat ook niet zo lang meer duren. En dat houdt in, dat er reeds nu in geloof, in esoterie de praktijk, de praktische levenservaning en wijsheid weer een veel grotere rol moeten gaan spelen.

Tendensen. Als we ze leren kennen en er rekening mee leren houden, hebben ze voor ons in ieder geval een heel gunstige eigenschap: zij maken ons duidelijk, dat ons persoonlijk lot al is het voor ons nog zo belangrijk in het geheel van de mensheid van niet zo'n buitengewoon grote betekenis is. We kunnen onze persoonlijke overtuiging en mening nu losmaken van ons vertrouwen in de mensheid. We kunnen terugkeren tot een persoonlijker reageren aan de ene kant, en aan de andere kant toch weer een vertrouwen hebben in de toekomst. Vraagt u wat de grote fout van de mensheid van vandaag is, dan is dat wel, dat ze niet in die toekomst wil of durft vertrouwen.

Iedereen vraagt zich vandaag af, wat er morgen zal zijn. En iedereen verwacht het slechtste: de atoomoorlog, het omverwerpen van alle grenzen en grensstenen van maatschappelijkheid, van religieus besef, van moraal kortom, al wat je maar denken wilt. Ik geloof niet, dat er reden is omdat te verwachten. De tendensen wijzen uit, dat veranderingen op zichzelf voor het geheel van de mensheid eenvoudig een normaal ontwikkelingsproces zijn. Laten we dan eens een beetje losstaan van die dingen.

Dan is er nog iets, wat me opvalt. De mensen van vandaag willen of hun ego zo tentoonstellen en uiten, dat ze alles wat er in hen leeft overdrijven of ze proberen juist alles wat er werkelijk in hen leeft en bestaat op te sluiten in een glazen kastje met een doekje erover, opdat de burens het niet zien. Kijk, deze dingen zijn natuurlijk begrijpelijk. Maar is het juist? Als wij uitgaan van deze tendensen, dan kunnen we zeggen: Ach, mensen, wat geeft het nu eigenlijk? Degeen, die vandaag in vrije liefde leeft en zich er misschien voor schaamt, doet alleen dat wat morgen algemeen aanvaard, moreel en ethisch verantwoord zal heten. Degeen, die vandaag een idioot is, omdat hij het vertikt meer te verdienen dan hij nodig heeft, is waarschijnlijk de wijze van morgen, enz. Laten we eerlijk zijn, de mens van vandaag probeert zich vast te houden aan illusies, die onmiddellijk moeten verbleken, als je de tendenties ziet over de hele wereld; als je begrijpt, hoe de processen zich afspelen, hoe ze zich herhalen. Natuurlijk, het is geen spiraal, waarin precies dezelfde gebeurtenissen steeds weer terugkomen op een ander vlak. Het lijkt erop, maar het is het niet helemaal.

Je bent vrij. Vrij om vandaag te reageren zoals je wilt; maar daardoor ook vrij om morgen te staan in die wereld zoals je wilt. Laten we echter niet vergeten, dat die vrijheid, omdat er zo onnoemlijk veel mensen zijn, niet betekent dat we de wereld van morgen bepalen. Alleen maar, dat we onze eigen houding tegenover onszelf in de wereld bepalen.

Daarmee heb ik eigenlijk dit onderwerp grotendeels afgedaan. Ik heb nog wel een paar opmerkingen, maar die staan enigszins los van het eigenlijke onderwerp.

Zoals u weet is de Witte Broederschap druk in de weer. Zij probeert het beste te doen op aarde. Maar ook zij is daarbij natuurlijk gebonden aan de invloeden en tendensen, die optreden. Per slot van rekening, als je alleen maar een schop hebt, dan kun je spitten; maar je kunt niet proberen er een kast mee te timmeren, want dat lukt je toch niet. Op dezelfde manier moet die grote geestelijke Broederschap zich dus aanpassen aan de tendensen, die er bestaan.

Als wij in dit jaar dus plotseling allerlei aankondigingen zien, die bijna verbluffend zijn, zoals b.v. een aantal grote incarnaties (waarvan een mogelijk ook in uw eigen land), dan moeten we toch wel aannemen, dat wanneer dat in deze jaren zal plaatsvinden, de Broederschap zich dus aanpast aan de voortzetting van het oude, dat geestelijk reeds bestond, in de nieuwe vorm, die de tendensen noodzakelijk maken. En als wij horen dat de Broederschap besloten heeft weer in te grijpen in politieke en andere ontwikkelingen op aarde en daarbij een aantal schokeffecten tot stand te brengen, dan zeg je tegen jezelf: Wat willen ze ermee?

Kijk eens, wij weten dat dit individualisme, deze onevenwichtigheid tussen gezag en geregeerden toeneemt. En je kunt heel veel doen met weinig middelen. Je kunt b.v. de sympathie van de arme mensen in Amerika, die protesteren, winnen door ze niet onder ellendige omstandigheden te laten leven; maar gelijktijdig door die omstandigheden te beletten, dat het een fuifje wordt van al degenen, die eens lekker rumoer willen schoppen. Misschien heeft u er niet zo over gedacht, maar zo is het toch. Op een soortgelijke manier kun je dus regulerend optreden. Je kunt dat echter alleen maar doen in overeenstemming met de heersende tendensen. En volgens mij is het daardoor te verklaren, dat de Witte Broederschap zich zo scherp heeft gericht in haar besluiten van dit jaar op de vorming van individueel bewustzijn maar gelijktijdig individuele vrijheid en dat zij zich gaat inzetten voor een langzame maar niet tegen te houden verschuiving van machtsevenwichten, omdat ze alleen op die manier in staat zal zijn al te grote conflicten en ellende te voorkomen. Zo is het dus ook begrijpelijk, dat de tendensen, zoals ze nu bestaan t.a.v. strijd die strijd in 1972 zeker zullen maken. Als je vandaag een tegenvuurtje aansteekt voor de brand, die morgen komt, dan kun je haar beperken. Dit tegenvuurtje zal hoofdzakelijk het volgend jaar, maar waarschijnlijk ook nog wel een deel van dit jaar hier en daar nog moeten worden aangestoken,

Dan vraag je je af: Wat doet de Witte Broederschap? Waar is al dat Wessakgedoe goed voor?

Wel, gebonden aan de tendensen, waarvan ik getracht heb u er enkele te noemen, zal de Witte Broederschap proberen, werkelijk proberen om datgene, wat in het geheel van de mensheid toch bijna onvermijdelijk is, zo positief en zo gunstig mogelijk te laten plaatsvinden. Voor degenen onder u, die nog steeds ongerust zijn, kan misschien ook dit een kleine pleister op de wonde betekenen.

Vandaag lijkt het misschien onbegrijpelijk verward en chaotisch. Maar er zit lijn in. En er is een Kracht, die die lijn kent. Er is een Kracht, die alles doet om te zorgen dat op die lijn de bloemen bloeien en zo weinig mogelijk mensen verongelukken.

Tendensen zijn niet alleen een noodlot. Ze zijn ook het middel om de mensheid te redden voor zichzelf, in zichzelf, vanuit zichzelf, indien je ze kent. De Witte Broederschap kent die tendensen. Ik hoop, dat mijn betoog van vanavond ertoe heeft bijgedragen ook u iets daarvan te doen zien

## **MODERNE TOVENAARS**

Wie vandaag aan de dag het woord "tovenaar" hoort, denkt aan onmogelijkheden. In vele gevallen veronderstelt hij, dat de tovenaar van heden alleen te vinden is in een duur, door de een of andere grote maatschappij volmaakt uitgerust laboratorium. Toch is dat niet helemaal waar. Een tovenaar is niet alleen iemand, die wonderen doet. Hij is vooral een persoon, die werkt met bepaalde gaven van de geest, waardoor hij de mensen beïnvloedt. Als ik moet

kiezen tussen een laboratorium en een andere functie, dan zou ik de moderne tovenaars vaak eerder zoeken bij een public relations instituut dan bij de grote firma zonder meer: Waarom?

U leeft in een wereld, waarin alle dingen betrekkelijk zijn. Een objectieve waarheid is voor niemand meer kenbaar in deze dagen. En wie zijn degenen, die u de wereld laten zien, zoals zij dat willen? Dat zijn de mensen, die met woorden goochelen; die bepaalde frasen weten te creëren, waardoor u gevangen wordt, waardoor u van een begrip niet meer kunt loskomen. Zij zijn het, die onbegrijpelijke kreten en ritmen de wereld inzenden, zodat u begint te schokken en te bewegen zonder zelf te weten waarom.

Moderne tovenaars zijn de mensen, die zijn doorgedrongen in het begrip van de mens. Niet de psychologen. Misschien zelfs ook niet de parapsychologen, want die zoeken nog eerder naar een verklaring. Maar degenen, die eenvoudig de motivering gebruiken, die voor een bepaald doel noodzakelijk is. En je kunt enorm veel doen.

Indien u een wat mislukte tovenaarspoging wilt zien, dan kunt u gaan kijken naar Frankrijk. Frankrijk, waar men met een beroep op "le communisme totalitair" nu tracht de onrust van vele kanten te bezweren. Maar communisme is een toverwoord in de communistische landen, want al wat communistisch is, is goed; het is beter dan al het andere. In de niet communistische landen is het ook een toverwoord, want noem iets communistisch en het is onmiddellijk demonisch en duivels geworden. En daardoor kun je de mens ertoe brengen tegen zijn verstand, zijn geloof of zijn eigen belangen in te reageren.

Een tovenaars in het verleden had natuurlijk enige kennis. Hij wist te werken met kruiden, met beenderen, met bezweringen. Maar bovenal wist hij de mens te doorgronden en daarop zijn suggesties te bouwen. Als ik weet, dat iemand gelooft dat ik een doodsgedachte kan zenden, dan moet ik die mens alleen maar duidelijk maken, dat er een doodsgedachte zal worden gezonden. Dan komt er een ogenblik, dat hij zichzelf overtuigt, dat die gedachte is gezonden of ze er is of niet. Die mens zal dan wegteren uit angst voor iets, wat niet bestaat. Dat is ook een vorm van tovenarij .

Ik kan geesten oproepen. In het verleden riep je demonen op. Tegenwoordig roep je begrippen op. Maar geloof me, Mammon en welvaart schelen niet zo veel. Het zijn dezelfde goden. En de Juggernaut, die eens de mensen verpletterde, verschilt niet zo veel van de "vrijheid"; beide verpletteren de mensen.

Zodra u dit gaat begrijpen, zult u ook kunnen doordringen in het wezen van de moderne tovenaars, die gelijktijdig goochelen met woorden en met begrippen, misschien met statistieken, en die aan de andere kant uw lichaam en ziel in hun greep weten te krijgen.

Ik probeer u nu enkele dingen duidelijk te maken, die u allen in staat zullen stellen het werk van die tovenaars te zien. U zult zich misschien niet helemaal eraan kunnen onttrekken, maar en dat is wel zeker u zult in ieder geval, doordat u beseft dat ze er zijn, u grotendeels ertegen kunnen verweren. U zult niet zo snel het slachtoffer worden; en u zult meer zelf bepalen op welke wijze u het slachtoffer wordt. Laat mij u dan enkele van die leuzen geven.

Het is nodig om te sparen. Sparen is het vormen van bezit. Wie bezit heeft, heeft zekerheid. Een leuze, die u hoort, vergezeld van steeds hoger wordende percentages rente en rendement. Wat is er in feite van waar? Geld wordt belangrijker in de openbaarheid, naarmate het aan werkelijke waarde en waardevastheid verliest.

Als men u zeer nadrukkelijk spreekt over vrede en u verzekert dat er vrede is "in onze dagen", dan kunt u er zeker van zijn dat er een oorlog op het punt staat uit te breken.

Als men u vertelt, dat er absoluut geen reden is om bezorgd te zijn over het werkloosheidsprobleem, dan kunt u er zeker van zijn, dat er het volgend jaar heel veel werklozen zullen zijn.

Hier heeft u een kant van de zaak. Er wordt u een suggestie gegeven, tegengesteld aan de feiten, opdat u zult handelen, alsof de feiten niet zouden bestaan. Door dit negeren van de feitelijke toestand hoopt de tovenaars u zover te krijgen, dat u voor hem de feiten verandert.

Een tweede voorbeeld van de handelingen van deze moderne tovenaars is het scheppen van een illusie. Verzet je maar niet tegen de overheid, want ze wint het toch altijd. Met andere woorden; Je hebt rechten; maar probeer nu maar niet die rechten te doen gelden, want ze hebben geen zin. Hier probeert men u een gevoel van zwakte, van minderwaardigheid aan te praten. Die zwakte of minderwaardigheid geldt dan niet alleen voor de grote dingen. Het betekent ook, dat u zich er eenvoudig bij neerlegt, als de regering een eenvoudig besluit neemt en u vertelt, dat u vanaf morgen geen nieuwe haring meer mag eten of iets dergelijks. U bent dan bereid u er bij neer te leggen.

Alles, wat u tracht te bewegen tot een stilzetten van eigen denken, een niet meer streven naar eigen rechten, geen rekening meer te houden met wat voor u goed of belangrijk is, is een vorm van moderne magie. Maar er is meer.

Er zijn bepaalde bewegingen, waarin je een mens tot ontlading van emoties kunt brengen. In de oudheid waren dat vaak inwijdingsriten. Het waren ook wel de toverdansen van de toverdokters, de magiërs, of de statie optochten van de priesters. Tegenwoordig zijn die dingen moeilijker tot stand te brengen. Zelfs de gouden Koets heeft niet meer die biologerende werking op de massa, die noodzakelijk zou zijn om haar te gebruiken als een wapen, als een machtsmiddel. En daarom vindt men iets anders uit. Men zoekt het in de grote manifestaties van geven, van edelmoedigheid. Men zoekt het in de acties, waarbij men de illusie heeft, dat men voor anderen onvoorstelbaar veel doet en zich niet realiseert hoe weinig men in feite kan doen. Op deze wijze reageert de stam (de gemeenschap) haar spanningen af. En de magiër heeft daarmee bereikt, dat ze in een zekere uitputting suggestibel is geworden. Want een magiër moet om te kunnen werken zelfs met natuurlijke, maar zeker ook met bovennatuurlijke krachten altijd in de eerste plaats de meester, de suggestor zijn, die de houding van zijn omgeving bepaalt.

U vraagt zich misschien af, of er dan geen echte tovenaars meer zijn. Ook die zijn er. Sommige van die tovenaars noemen zich producent van geneesmiddelen. Zij verkopen u niet alleen allerhande suggesties, maar wel degelijk esoterisch samengestelde recepten, die medisch gezien geen enkele werking hebben, hoogstens niet schadelijk zijn, maar die vreemd genoeg op een menselijk lichaam wel kunnen inwerken. Alleen, ze veroorzaken vaak een gebondenheid.

Er zijn b.v. in Duitsland enkele firma's, die u kruiden en pastilles geven, waardoor u inderdaad enorm fit bent, enorm veel levenskracht krijgt en niet alleen in stoffelijke zin, maar ook uw denken, het geheugen wordt weer beter.

Nu zou u zeggen: Dat zijn de weldoeners der mensheid. Maar neen, u bent gebonden aan hun product. En het vreemde is, dat hun product over het algemeen gemakkelijk in voldoende mate als monster verkrijgbaar is, maar dat het daarna heel moeilijk is om dit product in dezelfde samenstelling nog te betrekken. Op deze wijze zijn in Duitsland zelfs enkele pseudo religieuze gemeenschappen ontstaan, die helemaal gebaseerd zijn op het gebruik van deze middelen. En waarom?

Indien een dergelijke producent (zoals hij zich noemt), een magiër, een tovenaar, een kring kan krijgen met een voldoende vast vertrouwen, een vast geloof, maar gelijktijdig met een grote gebondenheid aan zijn persoonlijkheid, dan is hij ook in staat om die mensen tot bepaalde acties te brengen; b.v. tot het uitzenden van een zekere gedachtegolf over de mensen. Zoals men eens in de theaters een clan had van misschien 10 en als het een belangrijk stuk was van 50 man om te zorgen dat de juiste aria van de juiste artiesten op de juiste wijze werd bejubeld, zo kan men in de massa, in de gemeenschap een aantal mensen brengen, die de juiste gedachte uitstralen op het juiste moment, en die daardoor in die gemeenschap allerhande dingen mogelijk maken. Zeker, dat zijn geen tovenaars meer, die geheimzinnige kringen trekken althans niet in het openbaar.

Toch is er ook een herleving van wat ik de oude magie zou willen noemen. Ik wil hier in de eerste plaats herinneren (dat is wel het meest bekende) aan het sterk toenemen van de z.g. coveys of witches in Engeland: de heksencirkels, waarbij overigens ook tovenaars zijn

toegelaten. De meesten van u realiseren zich niet, dat in de z.g. grote cirkel op het ogenblik in Engeland (ik spreek dus niet over het eiland Man, ook niet over Ierland, zelfs niet over Schotland, maar alleen over Engeland en hoofdzakelijk het zuidelijk gedeelte) ongeveer 7200 coveys zijn, die gemiddeld 9 tot 21 personen bevatten. Heksen. Heksen, die nog dansen rond de altaren. Mensen, die misschien bloedoffers brengen, die geheime namen schreeuwen, maar die in gebundelde gedachtekracht vaak heel wonderlijke resultaten tot stand brengen. En geloof me, dat zijn heus niet allemaal zwartmagiërs.

In Frankrijk, Duitsland, Zwitserland en in sommige delen van Nederland vinden wij eveneens een soort heksen en tovenaarsgroepen. Satanisme, bepaalde demonenverering en aanroeping, maar in zeer vele gevallen juist ook de groepsrite, die verder volkomen goed bedoeld is, spelen hierbij een hoofdrol.

Deze tovenaars van de oudheid, die in de moderne tijd leven, beschikken of ze het weten of niet over middelen, die precies gelijk zijn aan wat de publicrelationsman heeft. Ze zijn in staat om gedachtebeelden zo scherp te projecteren, dat ze anderen overtuigen. Ze zijn in staat om die kleine verschuiving te veroorzaken, waardoor het lot van vele mensen wordt bepaald.

Het klinkt waanzinnig, als je vertelt dat er mensen zijn (hier in het midden van Nederland), die bepaalde, overigens verlaten wegen op de Veluwe opzoeken, omdat er een kruispunt van wegen is, en daar (in zekere nachten in juni zal het weer gebeuren) de drie cirkels met de magische tekens trekken en in de nabijheid van een beuk en een eik hun aanroepingen tot de oude goden en demonen richten. Toch hebben die mensen kennelijk veel bereikt. Ze zijn rijk. Enkelen van hen zijn ook machtig. Het is een groep, die hier in Nederland 27 man telt. Van die 27 bevinden er zich zeker 5 (binnenkort misschien zelfs meer) op belangrijke plaatsen in het publieke leven. Vier anderen zijn directeuren van zeer grote fabrieken. Hoe kan het, zal men zich afvragen, dat men bij dergelijke, toch intellectuele, academisch geschoolde mensen die oude magie terugvindt? Dat is heel begrijpelijk.

De mens leeft niet in een wereld van werkelijkheid. Hij leeft in een wereld, waarin gedachten en daden moeten samenvloeien om iets nieuws tot stand te brengen; iets beters, iets groters. Dromen kun je niet meer waarmaken met feiten. Maar je kunt de dromen projecteren en de illusie zo sterk maken, dat ze zichzelf begint te verwezenlijken. Je kunt alleen misschien heel weinig doen, maar er zijn krachten in het gemeenschappelijk denken van de mensen, in bepaalde geestelijke sferen zowel als in de mensheid zelf, die je kunt activeren, waarmee je je wil kunt doorzetten, als je weet hoe.

De moderne tovenaars is niet in de eerste plaats de man, die in een laboratorium zit om een nieuwe ziekte of een nieuw geneesmiddel uit te vinden. Het is de man achter de schermen. Het is de man, die weet hoe hij deze mens ertoe moet brengen om het geneesmiddel of om de ziekte te vinden. Hij is de man, die weet hoe hij de verschillende schijven in de maatschappij synchroon moet laten draaien, opdat verrassend en haast ongeloofwaardig snel bepaalde dingen tot stand worden gebracht; en dat vaak in landen, waarin anders het bouwen van een eenvoudig buitentoilet 5 jaar vergt, voordat men een vergunning krijgt. Hier ligt het raadsel van de moderne magiër.

Ik heb u reeds een paar richtlijnen gegeven hoe u zijn werk kunt herkennen. Maar er zijn nog enkele andere elementen, waarop u ook eens moet letten.

De magiër, die als representant van zijn groep in het openbaar optreedt, maakt gebruik van bepaalde vaste zinsneden, die altijd dezelfde suggestie van bevordering van het eigenbelang voor de toehoorders inhouden.

De magiër, die voor zijn groep naar buiten toe optreedt, zal zich altijd rechtvaardigen met een beroep op geloofsargumenten.

Een magiër is altijd gelijktijdig onverschillig en beheerst. Want de magiër in deze tijd kan slechts opgaan in zijn riten en kan alleen zijn wil doorzetten in de maatschappij, indien hij er ergens los van blijft staan en gelijktijdig zich daaraan volledig kan aanpassen. Dus: Gedrag: buitengewoon joviaal, populair, maar zonder zich te binden. Gebruik van vaste zinsneden, die

altijd de voorrechten, de bevordering van het eigenbelang van degenen met wie hij in contact komt met zich brengen.

De neiging om onverschillig langs welke weg een suggestie van verbondenheid over te brengen, waaraan men dan ook zichzelf pleegt te onderwerpen. Het is de magnetische blik, de magnetische stem, het magnetisch gebaar.

Wat de magiër in deze tijd zeker niet doet:

Het geven van betrouwbare toekomstvoorspellingen. Indien hij deze kent, houdt hij ze voor zichzelf.

Het geven van inzicht in geestelijke krachten of werkingen.

Het geven van een juist overzicht van zijn stoffelijke activiteiten. Hij zal altijd grote delen daarvan verbergen. Hij zal zich nooit werkelijk aan een mens, aan mensen of aan een groep binden. Hij is buitengewoon actief, maar niet wat men noemt plichtsgetrouw. Hij komt alleen beloften of afspraken na, indien het hem convenieert. Dergelijke mensen zijn er heelwat meer dan u denkt.

Misschien mag ik nog een laatste kenteken noemen van sommige groepen. Deze groepen gedragen zich meestal als sterk gebonden christelijke gemeenschappen. Zij hebben de neiging om iedereen toe te laten in algemene bijeenkomsten. Maar kennen daarnaast besloten en a.h.w. binnenste cirkel bijeenkomsten, waarin de praktijken, gebruiken en ritens vaak direct in strijd zijn met hetgeen in de openbare samenkomsten wordt gesuggereerd. Dergelijke groepen vindt u op het ogenblik heel veel op het platteland; enkele andere groepen hebben zich in grote steden als Amsterdam gevestigd. Denk dus niet, dat u leeft in een wereld, waarin de magie is uitgestorven.

Er zijn vandaag de dag moderne tovenaars, die juist omdat zij onbekend zijn, veel gevaarlijker voor u kunnen zijn dan de tovenaar van vroeger, die er in ieder geval nog voor uitkwam, dat hij het bovennatuurlijke beheerste, of deed alsof. Een laatste raad: Juist omdat u de aantallen van dergelijke tovenaars en magiërs pleegt te onderschatten (u leeft immers in een rationele wereld en een rationele tijd:), zult u voorbij zien aan hetgeen ze met u doen of trachten te doen. Wees voorzichtig: Het aantal tovenaars (d.w.z. degenen, die magische ritens en praktijken toepassen binnen besloten kringen met onderlinge binding en verplichting, zoals die ook in bepaalde heksencirkels bestaan) is in Nederland alleen al ruim 9000. In uw buurlanden zijn dergelijke groepen soms nog sterker. België, een kleiner land, heeft toch altijd nog een kleine 12000 aan hekserij gewijde mensen. In Duitsland is het aantal ruim 40.000 in totaal. Er zijn heksen en tovenaars.

Laat u niet misleiden. Juist de mens van vandaag doet niet alleen een beroep op het bovennatuurlijke, maar terwijl hij persoonlijk dit beroep doet, hanteert hij uiterlijk de erkende middelen van de psychologie, van de massa beïnvloeding evengoed als zijn projectie van gedachten, geestelijke krachten, het verwekken van schijnbaar spontane reacties bij anderen. Zelfs geesten en demonen al zijn ze misschien niet zo machtig als men wel zou willen, proberen ze vaak genoeg in te schakelen. Om de conclusie te trekken: De moderne tovenaars zijn gevaarlijk. Onaantastbaar is slechts degene, die eerlijk voor zich en vanuit zich leeft en niet het oor leent aan de suggesties van anderen, voordat hij zelf eerlijk heeft onderzocht, in hoeverre hij daar persoonlijk en oprecht het mee eens is of niet.

## RECHTVAARDIGHEID

Rechtvaardigheid. Hoe kan ik ooit rechtvaardig zijn? Ik ken niet alle feiten. En ken zelfs niet de werkelijkheid van recht en onrecht, die in de kosmos bestaan. Mijn rechtvaardigheid is de erkenning misschien van regels, die de mensen aanvaardden. Maar wie weet, of die regels wel juist zijn? Als mensen een wet hebben gesteld en ik wil rechtvaardig zijn en ik handhaaf die

wet, hoe weet ik dan dat ik geen onrecht doe aan een mens, die juist die regel niet kon houden, hetzij krachtens zijn wezen of krachtens zijn omstandigheden.

Hoe kan ik rechtvaardig zijn? Rechtvaardig kan ik slechts zijn door uit te gaan van het enige, waarvan ik iets weet en besef van mijzelf. Elk recht, dat ik voor mijzelf opeis, moet ik een ander toekennen. Al datgene, wat ik zelf ben, moet ik een ander toestaan te zijn. Indien ik voor mijzelf de vrijheid van denken en spreken vraag, zo moet ik haar aan anderen durven geven. Indien ik voor mijzelf het recht van bezit opeis, dan moet ik een ander het recht van bezit toekennen. En als ik voor mijzelf het verwerven van bezit noodzakelijk acht, dan moet ik een ander dat recht ook toestaan, zelfs als het in feite diefstal is. Dat, wat ik zelf zou willen, wat ik voor mijzelf juist acht en wat ik voor mijzelf juist zou willen achten, dat zijn de rechten, die ik een ander moet geven.

Rechtvaardig zou ik alleen kunnen zijn, indien ik alle feiten zou kunnen overzien; indien ik alle krachten in de kosmos zou kennen. En dat kan alleen God. De enige rechtvaardige in de dubbele zin van het woord is God. Ik weet te weinig. Ik ken zelfs mijzelf niet voldoende.

Hoe kan ik rechtvaardig zijn? Hoe kan ik oordelen over een wereld?

Indien ik eerlijk ben moet ik zeggen, dat het enige recht dat ik zeker niet bezit, het recht is om te oordelen over anderen. Ik kan niet oordelen over de wereld en over anderen. Ik kan slechts mijn juiste instelling ten aanzien van die wereld bepalen. En ik zal anderen het recht moeten laten om op hun wijze hun juiste houding in de wereld te bepalen.

Er zijn in de gemeenschap altijd weer nieuwe regels gevonden. Er zijn altijd weer nieuwe uitdrukkingen van macht en gezag, van de noodzakelijke samenwerking en de verplichte overeenkomst. Geloof mij: deze dingen zijn geen rechtvaardigheid. Ze zijn uit utiliteitsbegrippen geboren.

Uw wetten zijn niet rechtvaardig. Ze zijn slechts een rechtvaardiging in de maatschappij van wat die maatschappij is.

Uw geloofswetten zijn niet rechtvaardig. Ze zijn slechts een formulering van datgene, wat u voor uw geloof de rechtvaardiging en de waardering ervan noodzakelijk acht.

Noem uzelf geen rechtvaardige in God, indien ge nog niet eens besef, dat God in alle dingen leeft en dat in alle dingen God evenzeer werkzaam is als in u.

Noem uzelf geen rechtvaardige in de wet, zolang ge zelve meent, dat gij, die uit angst of gemakzucht misschien niet zondigt, minder schuldig zoudt zijn dan degeen, die volgens uw begrippen wel zondigde. Rechtvaardigheid wil zeggen: Het erkennen van eigen onvermogen om waarlijk recht te spreken. Werkelijke rechtvaardigheid wil zeggen; Zo juist handelen als je kunt, volgens je eigen begrip, zonder ooit een ander te beoordelen. Dat wil zeggen: jezelf in stand houden, zoals je voelt te moeten doen; en als het even kan zonder een ander te schaden. En wilt u steeds rechtvaardiger worden, tracht dan niet te zien wat anderen doen, maar te begrijpen wat anderen zijn. Want alleen in dit begrip en in de aanvaarding van de ander zult u iets kunnen vinden, dat misschien een zeer zwakke afschaduwing begint te worden van de goddelijke Rechtvaardigheid, die een al begrijpende liefde is, die juist daarom alles op de juiste wijze waardeert, al aanvaardend en plaatsend waar het binnen het geheel behoort.

## SPREUKEN

Bedenk, dat hij, die voortdurend spreekt over zijn recht en de noodzaak tot rechtvaardigheid (sociaal of anderszins), degene is, die zijn eigen onrechtvaardigheid achter deze termen tracht te verbergen.

Als een moedig mens moedig moet zijn, moet hij de moed hebben om zijn moedigheid te beperken tot datgene, waardoor zijn moedigheid het heilige moeten omzet in datgene, wat moet worden bereikt. Want indien de moed bereikt wat moet worden bereikt, zal zij nimmer overmoed zijn. Overmoed immers is een vorm van moed, waardoor meer wordt bereikt dan noodzakelijk is en daardoor wordt het resultaat van de moed teniet gedaan. Daarom moet men de overmoed beteugelen om de moed op de juiste wijze tot uiting te brengen.

De ontdekkers op deze wereld zijn degenen, die te weinig wetenschap hebben om te weten dat hetgeen ze nastreven volgens de wetenschap onmogelijk is.

Laten we daarom beseffen, dat het de eenvoudige is, die in zijn eenvoud durft treden waar de bewuste niet durft gaan; en zo vaak het Goddelijke bereikt, waar de wetende en ingewijde nog steeds een afstand laat bestaan tussen zich en de goddelijke Werkelijkheid.



## LES 10 - VERWACHTINGEN

### HOOFDSTUK XIV

Als we uitgaan van de menselijke wijze van denken, dan kunnen we een zekere prognose stellen voor de toekomst. Alleen, er is een bezwaar: de mens kan eigenlijk niet alle dingen goed zien en beseffen.

Er zijn invloeden, als de bekende cycli en fasen, waarover we indertijd hebben gesproken, waarmee men b.v. geen rekening kan houden. Er zijn onzichtbare invloeden, als het werk van de Witte Broederschap, waarover u ongetwijfeld ook genoeg hebt gehoord. En daardoor zijn de menselijke verwachtingen nooit zekerheden. Ja, wat er is: menselijke verwachtingen zijn over het algemeen dingen, die worden beschaamd, vooral als ze gaan over de toekomst van een volk, de toekomst van een land, de toekomst van een werelddeel of een wereld.

Wij hebben nu geleerd, dat vandaag en morgen eigenlijk in zekere zin hetzelfde zijn. Want uit dat wat vandaag is, is een zo grote beperking ontstaan t.a.v. de mogelijkheden voor morgen, dat we zelf indien we blijven uitgaan van de menselijk logische redenering, de wet van oorzaak en gevolg toch reeds kunnen zeggen wat er niet gebeurt. De verwachtingen voor de toekomst zou je als mens met een beetje inzicht eigenlijk niet moeten stellen door bepaalde ontwikkelingen te voorspellen, maar door te zeggen wat er niet gebeurt. Het proces van eliminatie dus. Zo zou men kunnen zeggen:

In Frankrijk hebben de gaullisten gewonnen. Het is dus redelijk aan te nemen, dat de actie tegen deze gaullisten feller zal worden gevoerd en dat gelijktijdig scherpe maatregelen tegen de oproerigen zullen worden genomen. Het resultaat is, dat het bijna zeker is dat Frankrijk ofwel in een dictatuur verandert (althans zich als zodanig gedraagt), dan wel dat de periode, waarin de gaullisten in de meerderheid zullen zijn, betrekkelijk kort is.

Je hebt nu geëlimineerd. Je hebt gezegd; Kijk eens, de bestaande toestand is in feite een onmogelijke toestand. Verder hebben we geconstateerd (dat kun je vandaag zien dat degenen, die in oproer zijn tegen de bestaande orde, weigeren om met de bestaande orde te praten in de terminologie, die deze orde hanteert. En de bestaande orde is doof voor de terminologie van de opstandigen. Het is dus logisch, dat die gaan botsen.

Nu weten we verder hoe die toestand is. Frankrijk zit er economisch een beetje slecht voor. Het is dus niet erg waarschijnlijk, dat de regering een groot oproer e.d. gaat riskeren. Indien de regering wil aanblijven, kan ze het zelfs niet riskeren; het zal haar val zijn. Dus, daar houden we dan maar geen rekening mee. Het valt weg. Wat blijft er dan over? In feite een soort ondergronds verzet. Maar een ondergronds verzet, dat te veel wanorde veroorzaakt, zou bij de bevolking, dat is nu wel gebleken, een slechte ontvangst vinden. En degenen, die de propaganda maken en de relletjes aanstoken, weten dat wel. Wij moeten dus rekening houden met een ondergronds verzet, dat zich niet meer richt tegen de totaliteit maar dat met kleinere feiten gaat werken. Niet meer een totale vernieuwing, maar een aanval op een persoon. Niet meer een opstandje ergens, maar aanslagen. Doodgewoon aanslagen bij bedrijven, sabotage acties e.d. En misschien als het kan hier en daar het uitlokken van een staking. Nu begrijpt u wel, dit is op zichzelf niet belangrijk. Maar hoe ben ik tot die prognose gekomen? Door te elimineren. Door te zeggen: Dit is niet meer mogelijk. Op dezelfde manier kun je dus zeggen: Een oorlog tussen Rusland en Amerika is politiek gezien onmogelijk.

Wij kunnen dus erop rekenen, dat politiek nimmer een situatie zal ontstaan, waardoor er een oorlog tussen die machten uitbreekt. Zo er dan toch een oorlogsgevaar is, moet het ergens anders vandaan komen; niet vanuit het politieke vlak. Vanwaar dan? Het ideologische? Ik geloof, dat de politici in Rusland en zelfs in de Ver. Staten de ideologie wel ongeveer in de hand hebben. Dat is dus niet waarschijnlijk. Het meest waarschijnlijke is, dat degenen, die zich

gefrustreerd voelen door het wegvallen van spanningen, die spanningen ondanks alles zullen trachten uit te lokken. En als men zo gaat redeneren, dan blijven er betrekkelijk geringe groeperingen over, die belang hebben bij de oorlog en die blind zijn dat moeten we erbij zeggen voor de risico's, de gevaren, die eraan verbonden zijn.

Een politicus heeft een volk nodig om over te regeren. Maar een producent kan genoeg nemen met een veel geringere markt, indien hij de afzet maar volledig genoeg kan beheersen. Een leger kan het stellen zonder een volk, als dat leger over de restanten maar de absolute macht heeft. Dus: oorlogsgevaar kan komen van bepaalde industrieën en van legereenheden. Industrieën hebben voldoende ontwikkelingsmogelijkheden. Legers krijgen die in feite steeds minder: de waarschijnlijkste keuze: oorlogen in de toekomst zullen mogelijk worden veroorzaakt door militair optreden en ingrijpen, dat in wezen tegen de bestaande instructies en politieke verlangens ingaat.

Om dat te kunnen verwezenlijken moet de militair dus een politiek inzicht hebben. Dat heeft hij niet. Het klinkt misschien gemeen voor degenen, die militair zijn geweest, maar een militair heeft nooit een volledig politiek inzicht. Hij begrijpt nl. niet, dat het in de politiek niet gaat om iets te bereiken, iets te doen of iets waar te maken, maar dat het gaat om de status quo voortdurend te handhaven. Dat is het terrein van de politiek. Wat zullen we dus zien? Dat steeds meer militairen naar de macht grijpen. Wij zullen zien, dat die militairen steeds grotere blunders maken; dat krachtens deze blunders het voor hen steeds belangrijker wordt geweld te ontketenen of een openlijke strijd; en op grond daarvan het forceren van grotere of kleinere oorlogshandelingen.

U zult zeggen: Dat klinkt niet erg optimistisch. Maar zo pessimistisch behoeven we ook weer niet te zijn, omdat n.l. het antimilitarisme op het ogenblik zich internationaal georganiseerd begint op te stellen. Dat de achtergrond van deze organisatie voor een deel ligt in een met kolonels en zelfs generaals gevuld bureautje, dat ergens achter een ijzeren gordijn en dan nog achter een stel hekken verborgen is, dat vergeten we dan maar even.

Deze antimilitaristen zijn georganiseerd. En er komt een ogenblik, dat de antimilitarist militair reageert op het militaire geweld. Dat hebben we reeds verschillende keren gezien. En nu krijg je dus het typerende:

Een grote oorlog wordt onwaarschijnlijker naarmate de tijd verdergaat, omdat een tegen het militarisme gerichte organisatie zich steeds meer een pseudo militaire structuur aanmeet en daardoor elke militaire greep naar de nacht op eigen terrein kan beantwoorden.

Dat is allemaal natuurlijk een beetje ingewikkeld. Maar als je zo nadent, kun je toch wel tot een aantal conclusies komen. Als ik vandaag naar de mensen kijk, dan zie ik dat die mensen erg sentimenteel zijn, als het om dieren gaat, maar dat die sentimentaliteit heel wat minder wordt, als het mensen betreft. Ze worden pas weer sentimenteel, als de mens representant is van een idee, een illusie. Daaruit kan dus weer conclusies gaan trekken; en dat zijn er misschien wat eigenaardige:

Er komen minder dieren op de wereld. De dierenliefde neemt voortdurend toe juist in de landen, waarin het dier steeds meer in de minderheid komt. De mens neemt in aantal toe: Naarmate de aantallen groter worden, is de onverschilligheid voor de medemens groter. Het gaat dus niet om de ideeën, maar om de directe relatie van mens tot mens. Dan moet ik dus aannemen, dat er een ogenblik zal komen, dat de mens door zijn medemensen alleen maar als een factor wordt beschouwd in een bepaald idealistisch programma of in een bepaalde reactie; dat hij zal zeggen Deze weg is voor automobilisten. Een voetganger heeft er niets te maken, ik rijd hem dood, want dan is er tenminste geen hinderpaal meer voor de andere automobilisten. Het aantal onverantwoordelijkheden gaat dus toenemen. Het respect voor het menselijk leven wordt in feite steeds minder.

Een gezag zal een dergelijk gebrek aan respect voor het menselijk leven zien als een bedreiging van zichzelf. Het zal er alles tegen proberen te doen. Maar de mentaliteit kun je niet veranderen. Het resultaat is dus, dat er een zodanig grote onverschilligheid voor de medemens gaat ontstaan, dat de mens gedwongen is zich te organiseren, want hij alleen kan

er niet meer tegenop. Honderd voetgangers kunnen op een verkeersweg lopen; er blijven er altijd wel een paar over om die automobilist te grazen te nemen. Twee is niet mogelijk. Drie gaat ook niet. Je moet minstens met tien man zijn; maar als het kan met meer.

Er ontstaan dus groepen, die in feite voortkomen uit zelfbescherming. Ik zie in de toekomst op deze basis steeds meer kleine groepen zich vormen. Maar die groepen zullen, omdat ze elkaar moeten beschermen, een zekere binding moeten hebben. Dat houdt in, dat ze ook hun normale leven (hun vermaak, hun arbeid) steeds meer gezamenlijk zullen zoeken. Conclusie: Er zullen in feite kleine coöperatieven of een soort stamverband ontstaan, dat ten doel heeft het ego te handhaven in een wereld, die weliswaar voor de gemeenschap ideale dingen nastreeft, maar gelijktijdig de eenling onder de wielen gooit. En dan krijgen we dus een terugval naar het verre verleden, waarin de mens ook uit zelfbehoud in stamverband leefde. Maar we hebben tevens de middelen van deze tijd en wat er nog zal worden uitgevonden.

Het is duidelijk, dat er hier dus een kleine strijd, een zelfbeschermingstrijd uitbreken. Het zou helemaal niet zo gek zijn om aan te nemen, dat op een gegeven ogenblik automobilisten in een bepaald deel van het land niet kunnen rijden, omdat zij eenvoudig door de voetgangers worden uitgeroeid, terwijl in andere landen een voetganger het slachtoffer wordt van de automobilisten. Daardoor zal het idee van een wereld, die kleiner wordt door betere verbindingen waarschijnlijk niet meer zo lang te handhaven zijn. En dan kunnen we zeggen:

De grote verbindingen tussen de grote centra blijven lang bestaan, maar juist de kleine woon- en leefcentra krijgen in tegenstelling tot wat men nu denkt steeds minder goede verbindingsmogelijkheden; ze komen steeds meer geïsoleerd te staan.

Als u dat heeft uitgerekend, dan heeft u een beeld van een wereld, die maatschappelijk heel anders georganiseerd moet zijn dan op dit moment. Als de mensen zich dus onafhankelijk moeten maken, omdat ze te veel tegen belangengroepen aanbotsen, zal op een gegeven moment, ook handel daardoor worden belemmerd. De enige oplossing voor een tekort aan import e.d. is dus het invoeren van synthetische middelen, voedingsmiddelen enz. enz. waardoor men aan de eigen behoefte tegemoet kan komen.

Het is duidelijk, dat alleen reeds door deze tendens (die nog lang niet waar is; het kan nog wel een honderd jaar, duren, voordat dat allemaal is uitgewoed en gesorteerd) kleine fabrieken (meestal gemakkelijk verplaatsbaar), die in staat zijn om synthetische voedingsmiddelen etc. etc. te maken, de plaats gaan innemen van de grote gecentraliseerde industrie. Die grote industrieën hebben nl. alleen nog zin in gebieden, waar ze een onmiddellijke afzet hebben. Dus eerst een verandering van industriële conjunctuur en daarna van structuur.

Als je zo gaat redeneren, dan zie je dus van zelf dat de wereld vandaag de onmogelijkheden voor morgen eigenlijk reeds heeft vastgesteld.

Een wereldeenheden is onmogelijk. U zult zeggen: Waarom? Om de doodeenvoudige reden, dat er op dit moment redelijk gezien geen enkele factor bestaat, die de werelden de mensheid zo bang kan maken, dat ze samenwerken. Vergeet een ding niet: Er was een zeer machtig Duitsland voor nodig om Amerika en Rusland tot samenwerking te brengen. En de verschillen tussen Amerika en Rusland waren, politiek gezien nog niet eens zo groot als de verschillen tussen b.v. bepaalde bevolkingsgroepen: het verschil tussen de Bantoe en de blanke b.v. De Amerikaanse neger, daarover praten we niet; daar zitten nog andere dingen bij. Bij de Bantoe en de blanke zitten echter twee zuiver gedefinieerde levensgebieden, maar ook problemen. Een Bantoe zal nooit met een blanke samenwerken, tenzij bij gebrek aan samenwerking de ondergang van de blanke en de ondergang van hetgeen hij liefheeft (niet eens van zichzelf, maar van hetgeen hij liefheeft) ten gevolge zou hebben. Op die manier kun je dus nagaan: de mensheid is te veel verdeeld.

Een eenheid in de wereld kan alleen door geweld van buitenaf ontstaan. Geweld van buitenaf is niet waarschijnlijk. Dus kan die eenheid niet worden bereikt.

Stel nu, dat er een macht van buitenaf zich kenbaar maakt zonder geweld. Dan zal zeer waarschijnlijk elke groep proberen om die macht achter zich te krijgen. We krijgen dus

intriges, Maar gelijktijdig zal men alles doen om het onmogelijk te maken, dat die macht ergens anders gaat zitten. Als er b.v. Vliegende Schotels landen, dan moeten ze dat wel heel gelijktijdig doen in de Ver. Staten en bij de USRR. bij wijze van spreken. Landen ze bij een van beide, dan is het bekend en gaat er een stel raketten naar toe om te voorkomen dat de ander een technisch "know how" zal krijgen, groter dan men zelf heeft. Het klinkt krankzinnig, maar het is waar.

Zo kun je dus langzamerhand een beeld van een wereld krijgen, die er een beetje onappetijtelijk uitziet. Maar we moeten niet vergeten, dat de menselijke wereld (de dierlijk menselijke) eigenlijk ergens onappetijtelijk is. We kunnen nu wel zeggen, dat we allemaal zo edel en zo goed zijn, maar dat is om de dooie dood nietwaar. We hebben bondgenoten, maar we laten ze rustig in de steek op het ogenblik, dat het blijkt dat het te kostbaar wordt. We hebben in ons wezen onverzettelijke voorstellingen, maar op het ogenblik dat blijkt dat een andere benadering van het probleem persoonlijk voordeliger is, vragen we niet, of de anderen daardoor meer kosten en moeilijkheden krijgen. We zeggen alleen: We hebben hen zolang geholpen, nu moeten ze ook nog met de rest genoeg nemen; en omgekeerd. Eisen stellen tegenover elkaar. Met dat alles zullen we ons dus niet mogen beroepen op de normale gang van zaken om een ideële mensheid in de toekomst te verwachten. En dan kan ik hieraan toevoegen:

Menselijk redelijk is het bijna niet mogelijk een gunstige ontwikkeling voor de mensheid te beredeneren en rekening te houden met alle bekende factoren van het heden. Maar al mag het dan materieel en menselijk redelijk donderen zijn (welk woord u hopelijk wilt verontschuldigen, daar de hemel het mij heeft voorgezegd), we mogen toch uitgaan van het standpunt dat er ook nog andere waarden zijn: geestelijke.

Nu spreek ik niet over de kosmische tendensen, zoals ze op de materie inwerken. Ik spreek nu over de geest. Nu is er een typisch ding aan de geest: de geest kent geen verschillen. Verschillen van ras, huidskleur, politieke instelling, partij, maar ook van sekse, van gestalte e.d. zijn voor de geest a.h.w. optioneel; hij hoeft ze niet te nemen. Zodra hij zichzelf beseft als zijnde niet gebonden aan vorm, is er niets wat hem kan confronteren met een tegenstelling. Daar zit dus wel een belangrijk punt in. Want de kosmische krachten werken in.

Dan hebben we het over de Aquarius periode. Aquarius is echter niet alleen maar iets, wat zich op aarde afspeelt. Het speelt zich af in het bewustzijn van de mens. Het werkt via het onderbewustzijn van de mens voor een groot gedeelte. Deze geestelijke kracht nu geeft een gerichtheid aan de stoffelijke handeling, die je niet zonder meer kunt berekenen. Anders gezegd: Het is via kosmische krachten en ook geestelijke invloeden mogelijk om bij een mogelijkheid van tien verschillende keuzen er acht te elimineren; dan blijven er nog twee mogelijkheden over. Bij die twee heeft de mens dan nog een zekere rol te spelen, maar voor de andere is hij bang. Daarvoor heeft men hem een angst gegeven of hij voelt zich daar niet gelukkig bij. Volgens de rede zou elke keuze even goed kunnen zijn. Maar hij prefereert laten we zeggen twee van de tien. Hiermee ontstaat er dus een verder gerichte ontwikkeling; en deze houdt weer in, dat we geestelijk gezien heel wat zekerder kunnen spreken dan menselijk.

Als ik zie wat er allemaal aan de hand is, kan ik zeggen: De Witte Broederschap gaat ook uit van mogelijkheden en niet van feiten. Maar ze gaat wel degelijk uit van een bestaande werking, een bestaande kracht. Ze baseert zich op iets wat er is, al bestaat het voor de mens niet kenbaar. Daarom is dus een ontwikkeling van morgen (de verwachting van een ontwikkeling, zolang we in tijd blijven denken tenminste) heel wat eenvoudiger dan u denkt.

Ik weet, dat de totale tendens gericht is op het algemene nut. Dat wordt tegenwoordig meestal vertaald met socialistisch of zelfs nog linkser denken. Het is nu al zo erg, dat de echte communisten te orthodox zijn voor de links georiënteerden; en dat wil wat zeggen. Maar dit socialistisch denken op zich zelf kan niet het antwoord zijn, want het is zo dogmatisch, dat het automatisch toch weer groepen buitensluit en ontwikkelingen afstoot; en dat kunnen we niet hebben. Samenvattend betekent het dus, dat steeds meer vrijheid zal ontstaan uit een periode van sociale gerichtheid en gebondenheid. Dan moet ik dus veronderstellen:

Grotere vrijheid kan uit een socialistisch denken of systeem alleen ontstaan, indien er een feitelijke sociale beweging groeit, waardoor die vrijheid voor de gemeenschap betekenis heeft.

Vergroting van vrijheid betekent slechting van macht. Want hoe groter de vrijheid van een ieder wordt om te doen wat hij wil, hoe minder mensen er zijn, die kunnen zeggen wat je moet doen. Dus: macht wordt minder.

Het verdwijnen van macht zal nog wel een tijdje duren. Maar we kunnen zelfs binnen een tiental jaren een langzaam maar zeker verdwijnen van de macht, zoals ze thans wordt gehanteerd, constateren. Ook geestelijk, d.w.z. wat de mens geestelijk noemt, dat is meestal ideëel. Want een stelling kun je een ander wel voorhouden, maar je kunt haar niet meer opleggen op het ogenblik, dat die mens de vrijheid van denken heeft. Er ontstaat dan een veel grotere diversiteit van denkbeelden en ideeën. Maar juist daardoor een grotere gebondenheid aan het ideële. Naarmate ik persoonlijk meer kan denken en kan reageren op een idee, zal ze mij persoonlijk meer zeggen. En daaruit volgt weer, dat de ontwikkeling uit de aard der zaak eigenlijk logisch moet worden: vergroting van vrijheid. In vele opzichten bijna anarchistisch, maar gelijktijdig zo zeer sociaal gericht, dat wij te maken krijgen met een bijna niet helemaal anarchistische opbouw (het ontbreken van het machts-element), maar tevens door de kleine groepering een hantering van de structurelementen, die nu al aanwezig zijn.

Dus, vrienden, de verwachting voor de toekomst is zeker niet zo negatief, als men via het eliminatie systeem zou denken. En wel, omdat we nu weten, dat al elimineren we een aantal mogelijkheden er in het restant een richting ligt; en dat zou dus Aquarius zijn.

Maar Aquarius alleen is ook nog niet genoeg. Je zou kunnen spreken van de Witte Broederschap. Maar deze is mede gebonden aan Aquarius; dus aan de kosmische invloeden, aan de goddelijke Kracht.

We kunnen spreken over de geest. Maar die geest is voor een groot gedeelte afhankelijk van de harmonie, die ze met de wereld kan krijgen. Daarover behoeven we ons ook niet druk te maken. We hebben alleen te maken met de cyclische perioden plus de verandering van zonnestraling. Elke variatie in stralingsintensiteit of van de stralingssamenstelling van de zon en elke hoe geringe afwijking ook van magnetische krachtvelden binnen een zonnestelsel, betekenen een directe aantasting en verandering van de habitus van alles wat leeft, voor zover het in leven kan blijven onder de nieuwe omstandigheden. Daarover hebben we het al eens gehad, geloof ik.

Ik heb dus te maken met natuurlijke krachten. Ik heb te maken met kosmische krachten. Maar is de natuurlijke kracht, zoals b.v. de zon, nu wel werkelijk een zuiver stoffelijke? Logisch gezien wel. Logisch gezien is de zon natuurlijk iets heel gewoons. Maar als we die logica even opzij zetten en we bekijken het meer geestelijk, dan zeggen we: "He, de zon gedraagt zich als een persoonlijkheid." En dat doen ook de planeten, zij het in een ondergeschikte relatie tot de zon. Dan spelen die persoonlijkheden dus een rol. Kennen we die persoonlijkheden, dan kunnen we onze verwachtingen weer verder concretiseren. En als ik het dan zo bekijk, zeg ik;

Grootste gevaren-element van de mens tussen 1969-1989. Een gevarenperiode, waarin de jaren 1969, 1973, 1982 allemaal kritiek mogen worden genoemd. Maar gezien de heersende kosmische tendens een afnemende factor.

De nadruk op het geestelijk element is groot. Wij weten, dat er in de zon op het ogenblik bepaalde kleine veranderingen gaande zijn: Deze zouden wel eens kunnen leiden tot een verhoging van de algemene gevoeligheid op terreinen, die bij de huidige generaties nog niet zo gemakkelijk kunnen worden waargenomen, omdat men de instrumentaria niet heeft om die sfeer te beschrijven. Maar kleine veranderingen in de zon en genetische veranderingen zijn het resultaat. De kleine genetische veranderingen wijzigen als het ware je blikveld. Het zijn trillingen, die je met de hoofdzenuw kunt registreren en dan zie je dikwijls de andere niet. Op dezelfde manier kan een kleine verandering van het evenwicht tussen de twee zenuwstelsels (u heeft twee zenuwstelsels) betekenen, dat het emotionele, dat nu meestal onbeheerst is, nu ineens door een beheerste factor kan worden begeleid. Anders gezegd: Erkenning van de

oorzaak van emotionaliteit (van buitenaf komende tenminste) en daardoor groter kenvermogen.

Als ik dat nu zo beredeneer, dan moeten we verwachten, dat de mensheid binnen 50 a 60 jaar in ieder geval reeds een heel wat grotere gevoeligheid heeft. En als dat nog niet voldoende is, moeten we gelijktijdig verwachten, dat het bevolkingsaantal over de gehele wereld gaat terugvallen. Het is eigenlijk op het ogenblik al deels aan de gang, maar we merken dat niet zozeer, omdat we op het ogenblik te maken hebben met een vertraagde uitbarsting van geboorten in de bevolking (explosie van aantal) in landen, die het nu net iets beter krijgen, maar die nog niet zover zijn, dat ze het goed genoeg hebben om zichzelf te beperken om het goed te houden.

Dus bevolkingsaantallen, die in bepaalde landen al veel trager toenemen dan men had verondersteld en nog veel trager zullen worden in de toekomst zullen toch omstreeks het jaar 2000 overal wel teruglopen. Dat betekent, dat we kunnen rekenen op een grotere productie per hoofd, maar ook: een grotere vrijheid van zorgen op zuiver materieel gebied bij de mens. Verder betekent dat: met een grotere gevoeligheid ook een grotere concentratie op het geestelijk element.

Magisch denken, het doordringen in het nu nog metafysisch genoemde terrein als een volledige realiteit, is niet meer ver weg. Als we uitrekenen hoe het op het ogenblik ermee staat, dan moeten we de verwachting toch wel koesteren, dat zo tegen 1985 '86 de mensen met die gevoeligheid in grote mate aanwezig zullen zijn; en dat op grond daarvan een soort mutatie, al is die naar buiten toe waarschijnlijk niet merkbaar, zal ontstaan, welke rond het jaar 2100 de mensheid in totaal ander relatie met zijn omgeving stelt dan op het ogenblik.

De verwachtingen zijn voor de mensheid eigenlijk tamelijk gunstig. Het is helemaal niet zo pessimistisch als men geneigd is het te zien. Maar ik geloof, dat de meesten van u aan het einde van deze reeks lezingen ook nog graag iets over de nabije toekomst zouden horen. We hebben dat al meer gedaan in deze cursus en daarom moet u me niet kwalijk nemen, dat ik mij niet blijf herhalen. Maar deze paar dingen zijn toch wel, interessant. Om nu heel dicht bij huis te blijven:

U weet waarschijnlijk, dat u een dag of drie wat koeler weer krijgt, maar houdt u de zomergarderobe a.u.b. bij de hand, want het kan nog heel erg warm worden. Dat is nu een verwachting vlak bij. Heeft u overigens opgemerkt, hoe die paar dagen de prikkelbaarheid, in zekere mate ook de onverantwoordelijkheid van de mensen overal hebben doen stijgen? Nu zijn de Nederlanders kalm, ze kunnen het wel aan. Maar bij een volk dat een beetje minder stabiel is en dat hoge temperaturen ook niet zo gemakkelijk kan verwerken, zou een lang aanhouden van die temperaturen voeren tot allerlei gewelddadigheden. Spanje, Marokko, kleine delen van Italië, delen van Turkije staan gezien het te verwachten temperatuurverloop voor een periode, waarin nog wel eens harde woorden en slagen zullen vallen; en waar dat ophoudt, kun je niet zo maar zeggen.

Zoals een onweer in de zomer terugkomt, zo hebben bepaalde problemen en ook bepaalde illusies de neiging om bij een zekere temperatuur terug te komen, Men zou kunnen zeggen, dat de grens ligt ongeveer rond de 35 graden C. Daar, waar de temperatuur 3, 4 of meer dagen dit getal bereikt of overschrijdt, moet worden gerekend op een toename van irrationaliteit en gewelddadigheid. Conclusie: er zullen nog wel wat slagen vallen. En als u vraagt waar, dan zou ik zeggen: Ik verwacht onder meer in een bepaald deel van Sicilië nog wel wat rommel. Verder in de buurt van Granada, Santander en zelfs ook in de omgeving van Barcelona allerlei gewelddadigheden en onlusten.

Frankrijk, daar praat ik niet over. Die hebben net zoveel gehad. Dat zijn de naweën en de geboorteweën van de nieuwe strijd. Uw Belgische burens krijgen het waarschijnlijk ook een beetje te kwaad in augustus. Niet alleen door de temperatuur. Deze mensen zijn zo eenzijdig opgevoed, dat ze hun eenzijdigheid nu gebruiken tegen degenen, die zij eenzijdig hebben gemaakt. Dat zou wel eens grote moeilijkheden kunnen geven voor bepaalde kerkelijke overheden en ook nog wel voor bestuursorganisaties. U kunt erop rekenen, dat er wel wat

klappen zullen vallen. En aangezien uw zuidelijke burens bovendien een zeker ressentiment hebben tegen, zullen we zeggen, de overheidsdienaren in uniform, is het ook heel goed mogelijk, om niet te zeggen heel erg waarschijnlijk, dat een aantal politiemannen het leven zullen moeten laten. En als dat gebeurt gaat het hard tegen hard. Als u vraagt, waar dat het meest waarschijnlijk is? Die buurt van Luik de Luxemburgse kant uit, want daar groeit op het ogenblik een veel heftiger ressentiment dan in het Vlaamse gedeelte, de Kempen b.v. En wat er verder nog bij komt: politieke strijd, klimaatsomstandigheden en toenemende economische onzekerheid. Als dat bij elkaar komt, slaat de vlam in de pan.

Dan kunnen we ook gaan kijken naar Engeland. In Engeland is het probleem eigenlijk, dat de bonden en de gemeenschap tegenover elkaar staan. En dat betekent, dat de leden van de bonden een keuze zullen moeten maken voor datgene, wat de bonden hun hebben geleerd dat ze mogen eisen of voor wat de gemeenschap kan geven. Dan moeten we daar werkelijk wel (vooral in de richting Birmingham, Leeds, Manchester, Leicester) verwachten dat het tussen een paar arbeidersgroepen en misschien ook bonden tot heftige ontwikkelingen komt. De goede overheid zal ongetwijfeld beide partijen willen verzoenen en zelf met de brokken blijven zitten, zoals dat gewoonlijk gaat.

Dat kun je dan allemaal beredeneren. Die verwachtingen zijn gebaseerd op wat ik weet over de mogelijkheden van het weer; wat ik weet van de bestaande problemen en ontwikkelingen; wat ik zie van de mentaliteit van de mensen. Alles bij elkaar kom ik tot een tamelijk grote zekerheid. Mijn verwachtingen want het zijn geen echte prognoses zullen daarom waarschijnlijk niet beschaamd worden.

Zo gaat het met uw verwachtingen ook. U hebt heel wat verwachtingen van het leven. Daarvan ben ik overtuigd, ook al bent u oud en denkt u dat u niets meer verwacht. U denkt toch altijd nog wel: Dit of dat zou nog eens kunnen gebeuren. Dan moet u goed onthouden:

Uw verwachtingen moeten zoveel mogelijk gebaseerd zijn op eliminatie van andere mogelijkheden. Iets verwachten dat onwaarschijnlijk is, is dom. Als u geestelijk voelt, dat iets mogelijk, nodig of waarschijnlijk is, dan moet u niet zeggen: Dat zal dus wel gebeuren. Dan moet u zich afvragen. In welke richting zal de ontwikkeling moeten liggen? Dan pas gaat u begrijpen waar de werkelijke mogelijkheden in schuilen. Uw verwachtingen voor de toekomst kunnen heel vaak verwezenlijkt worden, mits u ze baseert op feiten, op waarschijnlijkheden, op datgene wat u weet.

In een onderwerp als "Vandaag en Morgen" is dit niet eens zo'n eigenaardig einde. Vandaag maak je dat, wat je morgen zult zijn, beseffen en ondergaan. Je maakt het niet alleen. Door de omstandigheden word je geleid, dat is waar. Maar je hebt zoveel mogelijkheden voor jezelf, dat een mens, die bewust reageert en die iets begrijpt van de invloeden, die in zijn wezen werken, toch wel zijn verwachtingen zo kan stellen, dat ze niet zullen worden beschaamd.

Maar we hebben in deze cursus meer geleerd. We hebben niet alleen geleerd hoe de politieke situatie ligt. We hebben b.v. ook weer een paar moordaanslagen in de Ver. Staten en zo; dat staat ook weer dichtbij. Dat zijn allemaal dingen, die we zo ongeveer kunnen berekenen. Maar zodra het om onze eigen verwachtingen gaat, zijn wij zelf de bewegende kracht.

Als ik verwacht morgen hachee te eten, dan moet ik er vandaag over denken waar de uien en het vlees vandaan moeten komen. Ik kan niet zeggen: Dat zal een ander wel doen. Daar kan ik niet op rekenen. Ik moet het zelf doen. Ik moet zekerheid scheppen. Ik moet dus zelf helpen om alle mogelijkheden in de richting van mijn verwachting waar te maken, Dat de mensen als geheel er nog niet in zijn geslaagd dit te doen, is aansprakelijk voor de verwarringen, waarin men nu leeft en ook voorde schijnbaar sterk divergerende gedachterichtingen en bestrevingen van de mensheid op dit ogenblik. Maar vergeet niet: de mens gaat weer zelfstandig actief worden; en daarmee wordt zijn keuzebepaling veel gemakkelijker.

Ik kan er dan verder nog aan toevoegen, dat het vandaag misschien niet altijd zo prettig lijkt in de wereld, Maar de vreugde, die ik morgen verwacht, moet ik vandaag voorbereiden, moet ik vandaag waarmaken. Niet wat de anderen zullen doen is belangrijk, maar wat ik doe. En de

manier, waarop ik het doe, waarop ik mijn mogelijkheden waarmaak, dat geldt voor mensen, voor volkeren en voor de wereld.

Vandaag is het zaad van morgen. Maar morgen is de concretisering van denkbeeld plus streven, zoals ze vandaag bestaan. Je bent als mens misschien niet helemaal meester van je toekomst, maar je bent veel minder slaaf van de omstandigheden dan je denkt. Daarom zou ik deze cursus willen besluiten met een kleine raad:

Weet, wat u werkelijk wilt, voordat u met verwachtingen aan de gang gaat.

Weet, wat u werkelijk kunt, voordat u verwachtingen creëert, waarin u zelf tekort zou schieten.

Weet, wat u van de wereld kunt en moogt vragen, wat u van de wereld moogt eisen (dat is heel wat minder dan u denkt) en wat u altijd aan die wereld moet bieden. Ook dat is een belangrijke factor.

Het is niet direct "ken jezelf", maar het is vooral: begrijp wat je kunt, wat je bent. Baseer je verwachtingen daarop, dan kun je vandaag bepalen wat morgen zal zijn. Dan kun je vandaag de problemen al oplossen, die anders morgen gevaarlijk worden.

Improviseer binnen het kader van je plan, van je verwachtingen zo goed je kunt. Pas je voortdurend aan. Maar begin nooit te improviseren zonder plan, anders kom je daar terecht, waar je nooit zou willen zijn.

Met deze opmerkingen wil ik de inleiding besluiten. Ik hoop, dat het geheel van deze reeks lezingen u een beetje meer begrip heeft bijgebracht voor de wereld, waarin u leeft, maar ook voor uw eigen mogelijkheden.

## **WAT IS LOGICA?**

Voor vele mensen is logica de enige manier om de waarheid te kennen. Wat zij daarbij vergeten is, dat logica een instrument is en niet in zichzelf een waarheid. Inde oudheid kennen we heel veel van die logische misleidingen. Denkt u maar eens aan het renpaard en de slak. Het renpaard legde met elke stap de helft van de afstand af tussen de slak en het paard; dus de oorspronkelijke afstand. Maar doordat de slak steeds verder kroop is bewezen dat, logisch gezien, daar steeds slechts de helft van de afstand wordt afgelegd, het paard nooit de slak kan inhalen.

Dat bekende voorbeeld van logica is eigenlijk een van de redenen, waarom je er zo ontzettend voorzichtig mee moet zijn. Je kunt met logica alle onlogische dingen logisch bewijzen.

Een ander voorbeeld van een vreemd soort logica is deze: Alleen God is alwetend. Of er een God bestaat of niet, kunnen wij niet weten, omdat wij niet alwetend zijn. De enige, die dus kan weten of God bestaat, is God Zelf.

Dat is volkomen logisch. Maar het veronderstelt iets. Het impliceert nl. dat er een God is. En de vraag gaat er juist over, of er een God is of niet.

Op deze wijze kom je dus altijd weer op het verkeerde pad terecht. Want logica op zichzelf mag bruikbaar zijn, zij wordt meestal gebruikt vanuit een bepaald standpunt. Ik begin dus altijd met een premisse; en die is meestal niet logisch. Ze kan schijnbaar uit de feiten blijken, maar ze is niet uit de feiten bewijsbaar. Bijvoorbeeld:

Er is zwaartekracht. De aarde draait, dus ontstaat er zwaartekracht door de draaiing van de aarde.

Dat is gevaarlijk. Ga ik van die stelling uit, dan kan ik al het andere verder logisch verklaren. Maar de hele logische opbouw heeft geen zin, omdat ik niet kan bewijzen dat rotatie en zwaartekracht hetzelfde zijn. Nu kan ik wel gaan bewijzen, dat beweging en zwaartekracht met



elkaar in verband staan. Maar nu moet ik weer uitgaan van het standpunt, dat beweging zwaartekracht vergroot t.a.v. 'n bestaande zwaartekracht. Maar ik weet niet, af indien er geen zwaartekracht is, versnelling zwaartekracht veroorzaakt. Dat zijn dus allemaal problemen, waarmee je eigenlijk terecht komt in het rijk van de filosofie en niet in het rijk van de feiten. Ik weet, dat menigeen mij dat kwalijk zal nemen.

Er zijn vele methoden om te betogen, waarbij we zeggen: Erkenning is alleen mogelijk, indien er verschillen zijn. Dus erkenning is alleen daar mogelijk, waar de spanning tussen twee punten aanwezig is. En of dat nu een millimeter is of een miljoenste millimeter, die afstand moet er zijn, anders is er geen erkenning mogelijk.

Dat is natuurlijk wel ergens logisch. Maar de vraag is, of er een erkenning mogelijk is, als je met een miljoenste millimeter te maken hebt of er dan niet een besef moet zijn dat eveneens zo klein is. En dan is de relatieve afstand veel groter. Met andere woorden: de tegenstellingen worden niet beseft, doordat ze in een vast verband of op een bepaalde afstand t.o.v. elkaar staan. Ze worden beseft door hun relatie t.a.v. het besef, dat de tegendelen waarneemt.

Op deze manier kom je dus in vele moeilijke parketten terecht. En ik geloof, dat een van de grootste fouten van de mens vandaag aan de dag is, dat hij werkt met logica, alsof dit een middel zou zijn om een onomstotelijke waarheid te erkennen en te omschrijven.

Een groot gedeelte van de planning, die de mensen in hun maatschappelijk bestel kennen, is gebaseerd op logische beredeneringen plus berekeningen. Maar het is de logica, die het systeem van berekening definieert. En aangezien de logica in zichzelf nooit volledig is (want ze gaat van een bepaalde gedachte uit en is dus selectief t.a.v. de mogelijkheden), is het resultaat onbetrouwbaar. Dat moet u maar eens vragen aan de Sociaal Economische Raad. Die weten daarvan en vele andere planning bureaus.

Een ander punt, dat de logica, ook steeds weer buiten beschouwing laat, is het feit dat emotie een veel groter invloed heeft dan het verstand. De tijd, dat men zei dat de mens hoofdzakelijk dacht met het onderste deel van zijn lichaam, is natuurlijk al voorbij. We nemen aan, dat iemand verstandig genoeg kan zijn om zich van die emoties los te maken. Maar er zijn meer emoties.

Een mens is geconditioneerd in zijn leven. Hij is geconditioneerd door zijn omgeving, zijn milieu. Er zijn mensen, die zich schuldig gevoelen als ze iets voor niets krijgen. Er zijn andere mensen, die juist menen dat zij iets voor niets moeten hebben. Hoe komt dat? Dat komt door de manier, waarop ze zijn opgevoed. Hun relatie tot de mensen is niet gebaseerd op een logische samenhang al geven ze wel een schijnbaar logische verklaring daarvoor, ze is eenvoudig gebaseerd op een bepaalde gevoelswereld.

Als ik zeg, dat iemand te allen tijd moet kunnen rekenen op de steun van de gemeenschap, dan klinkt dat logisch, maar dat is het niet. Ik praat met mijn emoties, omdat ik nl. vergeet te stellen, dat de gemeenschap een beperkt wezen is met bepaalde grondwaarden; en dat de gemeenschap op iemand alleen kan reageren, indien hij deel is van die gemeenschap en zich houdt aan de waarden, welke die gemeenschap stelt. Op het ogenblik, dat ik van een andere waardering dan die van de gemeenschap uitga, sta ik er buiten. Maar dan kan ik ook geen eisen meer stellen aan die gemeenschap. En dat is juist iets wat ze vergeten.

Zo is b.v. een groot gedeelte van het communisme en het socialisme gebaseerd op een schijn logica. Die schijnlogica gaat uit van het denkbeeld dat de arbeider, die deel heeft aan de productie, recht heeft op het resultaat daarvan, zonder rekening ermee te houden, dat die productie ook nog bepaalde aansprakelijkheden bevat, die de arbeider niet kan, zelfs niet wil dragen. En daarmee is zijn recht op dit deel hebben in wat je de winst kunt noemen, zeker niet zonder meer te handhaven.

Ik kan stellen dat mensen, die het slecht hebben op aarde, omdat ze in een hongersnood gebied wonen etc, dus recht hebben op de steun van anderen. Maar dat recht bestaat niet reëel. Dit is onlogisch. Logisch gezien zou je moeten redeneren: Slechts indien de mensen ten volle van hun mogelijkheden en middelen gebruik hebben gemaakt en dan falen, kunnen zij

een beroep doen op anderen, die van hun overvloed dan de tekorten kunnen aanvullen. Dat is logisch. Je kunt niet van iemand vragen, dat hij zelf honger gaat lijden om te voorkomen dat een ander honger lijdt.

Wij zien dat de westerse maatschappij schijnbaar logisch reageert, als zij stelt dat haar levensstandaard het ideaal moet zijn voor alle volkeren ter wereld. Maar ik vraag me af, of het wel zo prettig is om een badkamer te hebben (al is die dan ook roze of rood betegeld of in vele kleuren uitgevoerd), als je altijd gewend bent in een rivier te zwemmen. Dan kun je zeggen: Die rivier is niet zindelijk, Maar is die rivier nu werkelijk zo vuil? Waarschijnlijk alleen, als de mensen haar vuil maken. Niet logisch.

Een ander voorbeeld van een onlogische verhouding: De gemeenschap heeft economische belangen. Daarom moeten er bepaalde industrieën worden gebouwd. Die industrieën kunnen dan weliswaar overlast bezorgen, maar die moet dan maar door de gemeenschap worden gedragen. Dat zou juist zijn, indien de gehele gemeenschap die overlast zou dragen. Maar in de praktijk is het een klein deel daarvan. En aangezien zij de lasten dragen, zouden zij de meeste zeggenschap moeten hebben. Maar die krijgen ze niet. U ziet dus, dat er ergens iets fout zit.

Nu kunnen we natuurlijk beginnen te zeggen: Wat is logica?

Logica is een beredenering, waarin, de opeenvolging van oorzaak en gevolg via een beredeneringsmethode wordt vastgelegd, zodat een resultaat duidelijk kan worden gemaakt, erkend of voorzien aan de hand van enkele eerste maatstaven, die aanwezig zijn. Maar dat houdt dus in, dat de beredenering op zichzelf altijd moet vastlopen, tenzij het punt van uitgang in de 1e plaats te allen tijde geldt (als er maar een uitzondering is, is er geen zekerheid meer); in de 2e plaats volledig is erkend (kennen we bepaalde nevenverschijnselen niet, dan kunnen we ook geen redelijke beredenering erop bouwen); en in de 3e plaats, dat wij op grond van ervaring (en dus niet alleen maar op grond van veronderstelling) de oorzaak en gevolg werking definiëren.

Dan kun je nog een stap verdergaan en zeggen: Waar moet ik beginnen, waar moet ik uitscheiden? Een van de meest bekende voorbeelden van een volkomen foutieve logica is deze:

De bijbel is het woord Gods. Wij moeten het dus letterlijk als het woord Gods aanvaarden, want in de bijbel staat, dat het het woord Gods is. Wat een van mijn vrienden eens heeft verleid te zeggen: Ik zeg zelf, dat ik God ben. Dus hebben jullie het maar te aanvaarden, want ik heb het zelf gezegd. Dat is dus eenzelfde vorm van logica. Nu ziet men het belachelijke ervan wel in, als mijn vriend dat over zichzelf zegt. Maar zodra het gaat om de geloofswaarde, dan wordt dat niet meer geaccepteerd. Dan zegt men: "Dat is spotternij. In de bijbel staat het. Dat is Gods woord. Dat is ons gegeven, dus moeten we het aanvaarden." Maar niemand kan het bewijzen. Anders gezegd:

Elke beredenering, die gebaseerd is op het feit zelfs dat er een God bestaat, is een geloof en niet een logische beredenering. Elke reeks wetten, gedragsregels, mogelijkheden, afgeleid van het feit, dat er een God is (daar dit op zichzelf niet bewijsbaar is), kan hoogstens als een op geloof gebaseerde filosofie worden beschouwd, maar nooit als een wetenschap. Toch hanteert men vele geloofswaarden als wetenschap.

Ik kan zelfs verdergaan. De wetenschap gaat uit van een aantal werkhypothesen, die onder omstandigheden wel bewezen zijn, maar waarvan niet vaststaat, dat ze te allen tijde zo voorkomen. Het feit, dat men deze werkhypothesen als onveranderlijk uitgangspunt neemt en op grond daarvan alle afwijkingen, die niet kunnen passen bij deze grondregels, terzijde schuift, is dus in feite onlogisch. En aangezien de meeste wetenschapsmensen alles verwerpen, waarvoor de verklaring niet bestaat in hetgeen zij hebben geleerd en menen te hebben erkend, is hun wetenschap dus in feite een geloof. Dat is ook een vorm van logica.

Als je van hieruit verdergaat en je probeert dan logisch te denken en logisch te zijn, dan moet je zeggen: Er bestaat geen enkele wet (menselijk, moreel of z.g. goddelijk), die in zichzelf

absoluut als waardevol kan worden erkend. Elke erkenning is relatief. En elke erkenning plus de logische beredenering van de daaruit voortvloeiende levenshouding zijn gebaseerd op een geloof of een emotionele instelling.

U denkt nu misschien, dat dit allemaal onzin is. Maar als u even goed nadenkt, dan zult u ervaren dat wetten eigenlijk niet logisch zijn. Een van de meest bekende voorbeelden is het verkeer.

Indien een ieder zich houdt aan alle wetten en regels, die t.a.v. het verkeer bepaald zijn, zou er geen verkeer meer mogelijk zijn. Met andere woorden: het zich houden aan de verkeersregels is slechts mogelijk door ze voortdurend te overschrijden.

Dan gaan we eens kijken naar de z.g. goddelijke wetten. Of u die nu afleidt uit de Tien Geboden of dat u die wilt afleiden uit de wijsheden van het boeddhisme of van een andere godsdienst, dat doet niets terzake; U zult ontdekken, dat de menselijke samenleving, die deze waarheden als haar basiswet vereert, alleen kan voortbestaan door voortdurend tegen diezelfde wet te zondigen. Met andere woorden: al deze grote wetten zijn wetten, die in feite een uitroeiing van het menselijk ras ten gevolge hebben.

Dan verder: Hoe moeten wij iets interpreteren? Kunnen wij iets interpreteren? Als er een wet is, dan moet die letterlijk worden genomen. Maar dan moet ik ook niet zeggen: Die wet kan ook iets anders worden krachtens een jurisprudentie. En dan moet ik ook niet zeggen: Die wet kan iets anders worden, doordat wij het nu anders zien. Die wet is een wet. Is het een menselijke wet, dan moet ik die vervangen door een andere wet en erkennen, dat ze niet meer van toepassing is. Maar je moet niet proberen erom heen te draaien, zoals in Nederland met de Grondwet steeds weer gebeurt.

Nederland heeft een Grondwet. Dat is de onaantastbare basis van het Koninkrijk der Nederlanden. En deze onaantastbare basis wordt voortdurend omgaan door kleine juridische handigheidjes, waardoor beslissingen worden getroffen t.a.v. delen van de bevolking en maatregelen t.a.v. bevolking en bezit in de Nederlanden in strijd met de Grondwet en de vrijheden, die daarin bestaan. Als u even nadenkt, hoe onlogisch is dat eigenlijk.

Een mens kan echter niet logisch zijn. U zegt: Logica.

Logica is een middel, dat de mens hanteert om voor zichzelf zijn conclusies op een voor hem aanvaardbare wijze weer te geven. Maar de basis van zijn logica is emotioneel. Zij is het gevolg van zijn conditionering; niet van zijn wezen zonder meer. Of denkt u nu werkelijk, dat het voor u, omdat u nu eenmaal in een monogame gemeenschap heeft geleefd, onmogelijk zou zijn om in een volgend leven polygaam te leven, als u in een gemeenschap komt, waarin dat de mode is? Kennelijk is die grote waarheid der monogamie in feite niet zo'n grote waarheid. Ze is een conditionering door het milieu, door omstandigheden misschien. En wanneer wij uitgaan van de superioriteit van de mannen (iets wat tegenwoordig steeds minder gebeurt), dan geloof ik niet, dat er veel logische argumenten voor zijn aan te voeren, ofschoon men vroeger meende dat het heel logisch was, dat de vrouw thuis bleef om voor de pot en voor de kinderen te zorgen. Want per slot van rekening, door haar lichaamsstructuur was ze niet geschikt voor veel bezigheden, die mannen wel konden doen. Ze had geen denkvermogen, dat zo strikt logisch was, als dat van de man. Ze had veel minder zakelijke talenten dan de man; kortom, haar taak was gehoorzaamheid, kinderen baren en het huishouden verzorgen.

Dat alles klinkt op het ogenblik krankzinnig. Maar het is nog niet zo lang geleden, dat iedereen dat nog beweerde en dat men meende, dat elke poging om het feminisme door te zetten, om de vrouw op de voorgrond te schuiven, eigenlijk maar kolder was. Dat kon alleen maar, omdat die kippebreintjes van de dames niet in staat waren te begrijpen hoe zij in de kosmische ordening stonden. Op diezelfde basis geloof ik niet, dat de vrouw haar aanspraak op meerwaardigheid (die ze ook maar al te vaak doet gelden) kan waarmaken. Een groot gedeelte van de illusie van de vrouw dat ze meer waard is dan de man, komt niet voort uit de feiten, maar uit het feit dat ze 'op zichzelf verliefd is. En daarmee komen we dus tot een paar

conclusies. Ik geloof, dat je zo'n onderwerp niet alleen maar speels moet behandelen, maar dat je er ook enkele conclusies uit moet trekken.

In de eerste plaats: De mens is in wezen niet logisch.

In de tweede plaats: Het menselijk leven en de samenhangen van het menselijk leven zijn eveneens niet logisch, maar grotendeels emotioneel en verder een kwestie van conditionering door milieu.

In de derde plaats: Logica kan dus nimmer worden beschouwd als een middel om de waarheid te kennen, maar slechts als een middel om een veronderstelde waarheid voor de mens zelf aanvaardbaar te maken en daaruit voldoende conclusies te trekken om hem een verder werken met de veronderstelde waarheid mogelijk te maken.

In de vierde plaats: Daar aan het begin van de logische ontwikkeling een stelling staat, die niet zonder meer waar is, maar hoogstens conditioneel waar en in vele gevallen zelfs alleen maar een emotionele waarheid inhoudt, zal nimmer logica als bewijs kunnen gelden. Zij kan slechts als een aanduiding van mogelijkheid gelden, nimmer als een bewijs van mogelijkheid of noodzaak.

Dan kom ik tot de tweede reeks conclusies.

In de eerste plaats: Een mens, die tracht logisch te leven, maakt zichzelf ongelukkig, omdat hij door zijn pogingen tot logica tracht zichzelf te verloochenen, zonder in staat te zijn dit wezenlijk te doen. Door zijn strijdigheid met zichzelf zal hij zowel voor zich als voor anderen voortdurend situaties scheppen, waarin het hem niet mogelijk is gelukkig te zijn.

In de tweede plaats: Wanneer wij al met logica willen werken, moeten wij consequent zijn. Het stoppen met een logische beredenering op het moment, dat een bevredigende verklaring is bereikt, betekent dat wij de logica slechts hebben gebruikt om deze verklaring aanvaardbaar te maken; niet dat door de logica de verklaring zonder meer juist is.

In de derde plaats: De mens heeft in zich een groot aantal waarden, die hij mentaal niet volledig en juist kan omschrijven of uitdrukken. Toch zijn deze delen van het "ik" essentiële delen van het bestaan en zijn ze vaak bepalend voor zijn reacties in het leven en ook voor de wijze, waarop hij in het leven ervan opdoet. Wij moeten daaruit wel concluderen, dat de emotionele zijde van de mens belangrijker is dan de mentale. Indien de mentale zijde slechts het werktuig is van de totale persoonlijkheid, kan elke mentale reactie alleen in zoverre belangrijk zijn als zij voor het gehele "ik" aanvaardbaar blijft en voor het gehele "ik" mogelijkheden tot zelfuiting en zelfbeleving schept.

In de vierde plaats: We kunnen de logica natuurlijk belachelijk maken. Ik geloof niet, dat het juist is. Maar we moeten het verschil begrijpen tussen logica en waarheid. Logica is a.h.w. de schroef sleutel, waarmee de monteur "mens" probeert zijn beeld van de eeuwigheid tot een werkend model te maken. Indien de sleutel wegvalt, is de monteur er nog steeds. Velen echter achten de sleutel belangrijker dan de monteur, niet beseffend, dat de sleutel slechts die taken kan verrichten, die de monteur haar door zijn wil, beweging plus besef geeft.

Daarmee heb ik eigenlijk voldoende conclusies getrokken. Maar ik heb toch nog een paar vragen voor u. Het zijn eerder leervraagjes aan het einde van de les, die ik u even wil voorleggen.

Gelooft u in een God? Zo ja, wat is deze God volgens u?

Gelooft u in een alwetende God, Die al Zijn schepselen liefheeft? Zo ja, waarom heeft Hij dan wetten geschapen en het leven zodanig ingericht, dat Zijn schepselen daarin lijden? En zo u daarin niet gelooft (dus in geen al goede God] waarom eert deze mens God dan? Is dit uit angst of is het uit begeerte?

Als uw maatschappij stelt, dat nuttig zijn voor de maatschappij het meest belangrijke is, is dit vanuit het standpunt van de maatschappij verklaarbaar. Maar de maatschappij stelt steeds, dat zij de diensten, die zij van u vergt, vergt om allen gelukkig te maken. Als haar maat-

regelen u ongelukkig maken, is de maatschappij dan gerechtvaardigd in het treffen van deze maatregelen of niet? En zo u daarop geen juist antwoord weet te geven: Is het redelijk te stellen, dat het nut van de meerderheid altijd voorgaat boven het belang van de eenling, als men stelt, dat de eenling belangrijk is? Is de eenling niet belangrijk, waarom dan nog de eenling gerespecteerd? Is de eenling wel belangrijk, waarom worden dan zijn belangen en rechten voortdurend achtergesteld bij die van een z.g. meerderheid?

Als u deze vragen voor uzelf tracht te beantwoorden, dan zult u zien hoe moeilijk het is om logisch te zijn. U zult een antwoord geven. Maar dat antwoord komt niet voort uit een zuivere logica. Uw antwoord is geen volledige waarheid. U zult ontdekken, dat een "ja" en een "neen" eigenlijk onmogelijk zijn. U zult ontdekken, dat een definitief antwoord onmogelijk is om de doodeenvoudige reden, dat alles relatief is. Maar indien alles relatief is, dan moet dat ook voor u gelden.

Dan moet dat gelden voor elke waarheid die u kent, voor elk begrip dat u hanteert, voor elke prestatie die u verricht. Deze relativiteit erkennende, zoudt u misschien wel en dat is voor u dan toch een logische gevolgtrekking kunnen besluiten, dat het belangrijk is om zelf bewust en gelukkig te zijn, het goede te doen zoals u het zelf erkent, omdat dit de enige wijze is, waarop u iets kunt doen, dat goed is; omdat eigen geluk de enig kenbare wijze is, waarop dan alle waarden van maatschappelijk belang, goddelijke liefde etc. voor u in verschijning kunnen treden. En indien u dat te onlogisch klinkt, hoop ik dat u met de logica zult worstelen om dit alles te ontkrachten. Maar let u wel op, dat u niet begint met een geloofsverklaring als uitgangspunt voor een z.g. logische beredenering.

## **VANDAAG EN MORGEN**

Vandaag en morgen. Twee woorden, die voor de mens een enorm grote betekenis hebben, omdat ze voor hem de continuïteit van het bestaan en zijn onmiddellijkheid weergeven.

Vandaag en morgen. Twee vormen van het oneindige "ik", die niet beseffen, hoezeer zij met alle ogenblikken van besef vandaag en met alle ogenblikken van mogelijkheid morgen een eenheid vormen.

Of je uitgaat van de wereld, van de mensheid of van de mens, of je het zoekt in de grote kosmos of in de kleinst denkbare wereld, alles heeft een continuïteit. Deze continuïteit kan alleen bestaan krachtens de tijdloosheid, waaruit de totaliteit voortkomt.

Wij meten in tijd, omdat wij nog niet de eenheid beseffen van ons wezen. Wij leren deel na deel onze mogelijkheden kennen. En door deze mogelijkheden leren wij onszelf waarmaken.

Vandaag zijn wij onvolmaakte wezens. Morgen beseffen wij, dat onze onvolmaaktheid met andere onvolmaaktheden tezamen toch volmaaktheid vormt.

Vandaag zijn wij ongelukkig, maar morgen kunnen wij gelukkig zijn, indien wij beseffen dat onze instelling ten aanzien van de feiten verkeerd was, niet de sequentie van de feiten op zichzelf.

Vandaag leven wij, en morgen zijn wij dood. Maar als wij dood zijn, leven wij. En veel wat in het leven in ons dood was, ontwaakt eerst, wanneer de dood ons tot een groter leven wekt.

Zo moeten wij leren bestaan. Niet vandaag levende voor morgen; niet levende voor vandaag en morgen ziende als een noodzakelijk voortzetting ervan, maar als deel van vandaag en morgen, levend in een eeuwig Nu, dat altijd weer morgen in zich draagt, omdat wij het heden nog niet besef hebben. Want wie het heden kent in zijn totaliteit, hij kent geen morgen meer en geen gisteren. Hij is; en zijnde is hij een met de totaliteit.

Wie zo uit de eenvoudige verschijnselen van vandaag en morgen groeit naar de eeuwigheid, groeit naar zichzelf.

Wie zichzelf beseft heeft, vindt de totaliteit. Hij zal in alle tijden leven. Hij zal in alle sferen en werelden leven en toch slechts een eenheid zijn en uitdrukken in volledige harmonie met de totaliteit dat deel wat hij is van de goddelijke Kracht, die niet slechts is zijn Bron, maar ook zijn wezen.